

T.C.
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
HUKUK ANABİLİM DALI
ÖZEL HUKUK YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

AKREDİTİFİN HUKUKİ NİTELİĞİ

Yüksek Lisans Tezi

Semih SARAÇ

1150Y77105

İstanbul, Haziran 2014

T.C.
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
HUKUK ANABİLİM DALI
ÖZEL HUKUK YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

AKREDİTİFİN HUKUKİ NİTELİĞİ

Yüksek Lisans Tezi

Semih SARAÇ

1150Y77105

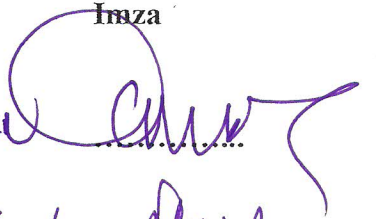

Danışman: Prof. Dr. Ömer ÖZKAN

İstanbul, Haziran 2014

T.C.
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
HUKUK ANABİLİM DALI

ONAY SAYFASI

Yüksek lisans öğrencisi Semih SARAÇ' ın "Akreditifin Hukuki Niteliği" konulu tez çalışması jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak (oybirliği / oyçokluğu) ile başarılı bulunmuştur.

	Adı- Soyadı	İmza
Tez Danışmanı	Prof. Dr. Ömer Özkan	
Jüri Üyesi	Prof. Dr. Saban Karsıhan	
Jüri Üyesi	Yrd. Doç. Dr. Nagehan Kırkbesoğlu	

Hazırlamış olduğum tez özgün bir çalışma olup YÖK ve İTİCÜ Lisansüstü Yönetmeliklerine uygun olarak hazırlanmıştır. Ayrıca, bu çalışmayı yaparken bilimsel etik kurallarına tamamıyla uyduğumu; yararlandığım tüm kaynakları gösterdiğimi ve hiçbir kaynaktan yaptığım ayrıntılı alıntı olmadığını beyan ederim. Bu tezin ihtiva ettiği tüm hususlar şahsi görüşüm olup İstanbul Ticaret Üniversitesinin resmi görüşünü yansıtmamaktadır.

Semih SARAÇ

ÖZ

Uluslararası ticaret, farklı ülkelerde bulunan ve yeni pazarlara açılmak isteyen taraflar için çeşitli riskleri bünyesinde barındırmaktadır. Bu riskleri azaltmak için birçok ödeme yöntemi geliştirilmiştir. En çok tercih edileni akreditifli ödeme yöntemidir. Bu ödeme yöntemi, genelde bankalar aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Uygulamadan doğup gelişen akreditif, Milletlerarası Ticaret Odası (MTO.) sayesinde yazılı kurallar haline getirilmiştir. “Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller ve Uygulama Kuralları (ABK.)” olarak adlandırılan bu kurallar olaya uygulandıklarında sözleşme hükmü haline gelmekte ve taraflar için bağlayıcı olmaktadır. Ayrıca her 10-15 yılda bir MTO. tarafından revize edilmektedir. Taraflar için sözleşme hükmü haline gelen bu kurallar, akreditifin işleyişine ilişkindir. Dolayısıyla sorunların tümünün çözümünde etkili değildir. Akreditifin hukuki niteliğinin belirlenmesi işleyişin dışında kalan bir sorundur. Ülkemiz de dâhil pek çok ülke yasalarında akreditifle ilgili düzenlemelere yer verilmemiş olması, sorunun önemini bir kat daha arttırmaktadır. Özellikle esasa uygulanacak hukukun Türk hukuku olması durumunda, taraflar arasında çıkan uyuşmazlıklarda nasıl hareket edileceği hayati önem taşımaktadır. Hukuki nitelik konusundaki belirsizlik, değişik görüşlerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Akreditif birden çok tarafı ilgilendirmekte ve taraf sayısı ilişkisinin niteliğine göre artmaktadır. Böylesine karmaşık yapıya sahip olan akreditifin hukuki niteliğini tek bir hukuki kurumla açıklamaya çalışmak mümkün değildir. Bu ilişkide hukuki nitelik sorunu, akreditifin birden fazla bağımsız sözleşmeden oluştuğu görüşünün kabul edilmesiyle aşılabılır.

Anahtar Kelimeler: Akreditif, Belge Karşılığı Ödeme, Sözleşme, Uygun İbraz.

ABSTRACT

International trade contains various risks for the parties of different countries which want to get into new markets. Various payment methods were developed in order to reduce these risks. The most common one is accredited payment method. This payment method is generally carried out via banks. Documentary credit which emerged and developed through practice was transformed into written laws thanks to International Chamber of Commerce (ICC.). When these laws which are named as “Uniform Customs and Practice for Documentary Credits” are applied, they become covenants and binding for the parties. Moreover they are revised by ICC. every 10-15 years. These laws which became covenant for the parties are related with the operation of documentary letter. Therefore it is not effective in solving all the problems. Determination of legal character of documentary letter is a problem out of operation. The importance of problem increases one more time since there are no regulations about documentary letters in the law of various countries including ours. It has vital importance to act accordingly in case of incompatibilities between parties especially when applicable law is Turkish Law. Uncertainties about legal character cause emergence of various views. Documentary letters relate more than one party and the number of parties increases according to the quality of relation. It is not possible to explain legal character of such complex documentary letter with a single legal institution. The problem of legal character in this relation can be overcome by accepting that documentary letter is composed of more than one independent charter.

Key Words: Letter of Credit, Payment Against Documents, Contract, Appropriate Presentation.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

Onay Sayfası	ii
Öz (Abstract)	iii
İçindekiler	v
Kısaltmalar	xi
GİRİŞ	1
I. BÖLÜM	
AKREDİTİFİN TANIMI, TARİHİ GELİŞİMİ, FONKSİYONLARI	
TÜRLERİ ve AKREDİTİFTE KULLANILAN BELGELER	4
1. Akreditifin Tanımı	4
2. Akreditifin Tarihi Gelişimi	6
3. Akreditifin Fonksiyonları.....	8
3.1. Genel Olarak	8
3.2. Ödeme Fonksiyonu	9
3.3. Teminat Fonksiyonu	10
3.4. Kredi Fonksiyonu.....	12
4. Akreditifin Türleri.....	13
4.1. Genel Olarak	13
4.2. Basit Akreditif-Belgeli Akreditif	13
4.2.1. Genel Olarak	13
4.2.2. Basit Akreditif.....	14
4.2.3. Belgeli Akreditif	14
4.3. Sorumluluk Kısıtasına Göre Akreditif Türleri	15
4.3.1. Genel Olarak	15

4.3.2. Dönülebilir Akreditif.....	16
4.3.3. Dönülemez Akreditif.....	18
4.3.3.1. Genel Olarak	18
4.3.3.2. Teyitli Dönülemez Akreditif	20
4.3.3.3. Teyitsiz Dönülemez Akreditif.....	22
4.4. Ödeme Şekline Göre Akreditif Türleri	24
4.4.1. Genel Olarak	24
4.4.2. İbrahimde Ödemeli Akreditif	24
4.4.3. Ön Ödemeli Akreditif	25
4.4.4. Vadeli Ödemeli (Ödemesi Ertelenmiş) Akreditif	27
4.4.5. Poliçeli Akreditif.....	28
4.4.5.1. Genel Olarak	28
4.4.5.2. Kabul Akreditifi	29
4.4.5.3. İştirak Akreditifi.....	29
4.5. Banka Uygulamasında Kullanılan Akreditif Türleri.....	30
4.5.1. Genel Olarak	30
4.5.2. Yenilenen Akreditif.....	31
4.5.3. Sırt Sırta Akreditif.....	32
4.5.4. Devredilebilir Akreditif.....	34
4.5.5. Teminat Akreditifi.....	36
5. Akreditifte Kullanılan Belgeler.....	38
5.1. Genel Olarak	38
5.2. Ticari Fatura.....	39
5.3. Taşıma Belgeleri	41
5.3.1. Genel Olarak	41
5.3.2. En Az İki Farklı Taşıma Şeklini Kapsayan Taşıma Belgesi.....	42
5.3.3. Konşimento	42
5.3.4. Ciro Edilemez Denizyolu Taşıma Senedi	43
5.3.5. Charter Party Konşimento.....	44
5.3.6. Havayolu Taşıma Belgesi	46
5.3.7. Karayolu, Demiryolu veya Karasal Suyolu Taşıma Belgeleri.....	46
5.3.8. Kurye Alındısı, Posta Alındısı veya Postalama Sertifikası.....	48
5.4. Sigorta Belgeleri.....	48

II. BÖLÜM

AKREDİTİFTE TARAFLAR ve TARAFLAR

ARASINDAKİ İLİŞKİLER	50
6. Akreditifte Taraflar	50
6.1. Genel Olarak	50
6.2. Temel Taraflar.....	50
6.2.1. Genel Olarak	50
6.2.2. Akreditif Amiri	51
6.2.3. Lehtar	52
6.2.4. Akreditif Bankası	53
6.3. Temel Tarafların Yanında İlişkiye Katılanlar	53
6.3.1. Genel Olarak	53
6.3.2. Muhabir Banka.....	54
6.3.3. Ödeme Bankası	55
6.3.4. Teyit Bankası	55
6.3.5. Rambursman Bankası.....	57
6.3.6. Görevli Banka	57
7. Akreditifte Taraflar Arasındaki İlişkiler	59
7.1. Genel Olarak	59
7.2. Akreditif Amiri ile Akreditif Lehtar Arasındaki Temel İlişkisi.....	60
7.2.1. Genel Olarak	60
7.2.2. Akreditif Şartı.....	61
7.2.3. Akreditif Altında Ödemede İfanın Gerçekleşme Zamanı	62
7.2.4. Akreditif Amirinin Borçları ve Borca Aykırılığın Sonuçları.....	63
7.2.4.1. Genel Olarak	63
7.2.4.2. Akreditif Açtırma Borcu	64
7.2.4.3. Belgelerin İncelenmesi ve Akreditif Şartına Uygun Olması	
Halinde Kabul Edilmesi	65
7.2.4.4. Borca Aykırılığın Sonuçları	66
7.2.5. Akreditif Lehtarının Borçları ve Borca Aykırılığın Sonuçları.....	69
7.2.5.1. Genel Olarak	69
7.2.5.2. Malların Gönderilmesi ve Mallara İlişkin Belgelerin İbrazı....	69
7.2.5.3. Akreditif Lehtarının Yan Borçları.....	70

7.2.5.4. Borca Aykırılığın Sonuçları	71
7.3. Akreditif Amiri ile Akreditif Bankası Arasındaki Karşılık İlişkisi.....	72
7.3.1. Genel Olarak	72
7.3.2. Akreditif Amirinin Borçları	72
7.3.2.1. Genel Olarak	72
7.3.2.2. Akreditif Konusu Miktarın Ödenmesi Borcu.....	72
7.3.2.3. Komisyon ve Masrafların Karşılanması Borcu.....	73
7.3.2.4. Belgelerin Teslim Alınması Borcu	74
7.3.3. Akreditif Bankasının Borçları	75
7.3.3.1. Genel Olarak	75
7.3.3.2. Akreditifin Açılması ve Akreditif Lehtarına Bildirilmesi Borcu	76
7.3.3.3. Belgelerin İncelenmesi Borcu	78
7.3.3.4. Belgelerin Süresinde İncelenmesi ve Ortaya Çıkabilecek Sonuçlar	80
7.3.3.5. Bankanın Sorumluluğunun Sınırları	82
7.4. Banka ile Akreditif Lehtarı Arasındaki Ödeme İlişkisi	85
7.4.1. Genel Olarak	85
7.4.2. Bankanın Akreditif Bedelini Ödeme Borcu.....	87
7.4.3. Akreditif Lehtarının Bankaya Karşı Kural Olarak Borcunun Bulunmaması	87
7.5. İkinci Bankanın Katılması Halinde Taraflar Arasındaki İlişkiler	88
7.5.1. Genel Olarak	88
7.5.2. Akreditif Bankasının Borçları.....	88
7.5.3. Muhabir Bankanın Borçları.....	89
7.5.4. Teyit Bankasının Borçları	91
7.5.5. Görevli Bankanın Borçları	92

III. BÖLÜM

AKREDİTİFİN HUKUKİ KAYNAKLARI ve

HUKUKİ NİTELİĞİ	95
8. Akreditifin Hukuki Kaynakları	95
8.1. Genel Olarak	95
8.2. Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller ve Uygulama Kuralları (ABK.).....	95
8.2.1. Genel Olarak	95

8.2.2. Milletlerarası Ticaret Odası (MTO.) Hakkında Genel Bilgiler.....	96
8.2.3. ABK.'nin Hukuki Niteliği Hakkında Görüşler	97
8.2.3.1. Genel Olarak	97
8.2.3.2. Örf ve Âdet Hukuku Görüşü	98
8.2.3.3. Ticari Teamül Görüşü	99
8.2.3.4. Lex Mercatoria Görüşü	100
8.2.3.5. Genel İşlem Şartı Görüşü.....	100
8.2.3.6. ABK.'nin Taraflar Arasında Sözleşme Niteliğinde Olması Görüşü.....	102
8.2.3.7. Değerlendirme.....	104
8.3. Ulusal Hukuk	105
8.4. Milletlerarası Özel Hukuk.....	106
8.4.1. Genel Olarak	106
8.4.2. Uygulanacak Hukukun Taraflarca Kararlaştırılmış Olması.....	107
8.4.3. Uygulanacak Hukukun Taraflarca Kararlaştırılmamış Olması.....	108
9. Akreditifin Hukuki Niteliği.....	112
9.1. Genel Olarak	112
9.2. Akreditifin Hukuki Niteliğini Tek Bir Hukuki Kurum ile Açıklamaya Çalışan Görüşler.....	112
9.2.1. Genel Olarak	112
9.2.2. Havale Görüşü.....	113
9.2.3. Soyut Borç Vaadi Görüşü	117
9.2.4. İtibar Mektubu-İtibar Emri Görüşü.....	119
9.2.5. Üçüncü Kişi Yararına Sözleşme Görüşü.....	121
9.2.6. Garanti Sözleşmesi Görüşü	123
9.3. Akreditifin Hukuki Niteliğinin Birden Fazla Bağımsız Sözleşmeden Oluştğu Görüşü.....	124
9.3.1. Genel Olarak	124
9.3.2. Akreditif Amiri ile Lehtar Arasındaki İlişki	124
9.3.3. Akreditif Amiri ile Akreditif Bankası Arasındaki İlişki	125
9.3.3.1. Genel Olarak	125
9.3.3.2. İstisna Sözleşmesi Görüşü	125
9.3.3.3. Vekâlet Sözleşmesi Görüşü	126
9.3.4. Akreditif Bankası ile Muhabir Bankalar Arasındaki İlişki	129
9.3.4.1. Genel Olarak	129

9.3.4.2. İç İlişki	129
9.3.4.3. Dış İlişki	130
9.3.4.3.1. Genel Olarak	130
9.3.4.3.2. İkame Vekâlet Görüşü.....	130
9.3.4.3.3. Muhabir Bankanın Yardımcı Kişi Olduğu Görüşü	131
9.3.4.4. Akreditif Bankasının Muhabir Bankaların Eylemlerinden Sorumluluğu.....	133
9.3.5. Bankalar ile Lehtar Arasındaki İlişki	136
9.4. Değerlendirme.....	138
SONUÇ	141
KAYNAKÇA	147

KISALTMALAR

ABD.	: Amerika Birleşik Devletleri
ABK.	: Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller ve Uygulama Kuralları
a.g.e.	: Adı Geçen Eser
a.g.m.	: Adı Geçen Makale
b.	: Baskı
BK.	: Mülga Borçlar Kanunu
bkz.	: Bakınız
c.	: Cümle
C.	: Cilt
CFR.	: Cost and Freight
CIF.	: Cost, Insurance and Freight
CIM.	: Convention Internationale Concernantle Transports Des Merchandises Par Chemins De Fer
CIP.	: Carriage and Insured Paid To
CMR.	: Convention Relative Au Contrat de Transport International de Merchandises Par Route
çev.	: Çeviren
E.	: Esas
ed.	: Editör
G20.	: The Group of Twenty Finance Ministers and Central Bank Governors
haz.	: Hazırlayan

H.D.	: Hukuk Dairesi
H.G.K.	: Hukuk Genel Kurulu
ICC.	: International Chamber of Commerce
ICCWBO.	: ICC The World Business Organization
İGEME.	: İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi
İTİCÜ.	: İstanbul Ticaret Üniversitesi
K.	: Karar
L/C.	: Letter of Credit
m.	: Madde
MÖHUK.	: Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun
MTO.	: Milletlerarası Ticaret Odası
R.G.	: Resmi Gazete
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
ss.	: Sayfa Sayısı
T.	: Tarih
TBK.	: Türk Borçlar Kanunu
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TDK.	: Türk Dil Kurumu
TMK.	: Türk Medeni Kanunu
TMO.	: Toprak Mahsulleri Ofisi
TOBB.	: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TTK.	: Türk Ticaret Kanunu

UCP. 600	: ICC Uniform Customs and Practice For Documentary Credits 2007 Revision
USD.	: United States Dollar
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve devamı
vs.	: Ve saire
VUK.	: Vergi Usul Kanunu
Y.	: Yıl
YÖK.	: Yükseköğretim Kurulu
y.y.	: Yayınevi yok

GİRİŞ

Küreselleşen dünya, ülkeler arasındaki sınırların ortadan kalkması, bilim ve teknolojiadaki gelişmeler özellikle ithalatçı ve ihracatçıyı iç pazardan kurtarmakta ve ticareti uluslararası boyutlara taşımaktadır. Ticaretin uluslararası boyutlara taşınması ithalatçı ve ihracatçı için yeni pazarların oluşmasını ifade etse de, ticaretin boyutu arttıkça tarafların üstlenecekleri riskler de bir o kadar artacaktır.

İç ticarete öncelikle güven, iletişim ve tarafların birbirleri hakkında bilgi toplamaları ne kadar önemli ise dış ticarete de taraflar aynı hususlara dikkat etmek zorundadır. Bunun için de dış ticarete, uygulamada değişik ödeme yöntemleri zaman içerisinde ortaya çıkmıştır. Bu ödeme yöntemleri vesaik mukabili ödeme, mal mukabili ödeme, peşin ödeme ve akreditifli ödemedir. Doğaldır ki bu ödeme yöntemlerinin hepsi ithalatçı ve ihracatçı tarafların dış ticarete karşılaştıkları sorunları azaltmak içindir. Taraflar, seçtikleri ödeme yöntemi sayesinde uluslararası ticarete daha rahat mal alıp satabilmekte, sorunları azaltmakta ve ortaya çıkabilecek riskleri en aza indirmektedir.

Bu ödeme yöntemlerinden akreditifli ödeme, ithalatçı ve ihracatçı tarafından en çok tercih edilen ödeme yöntemidir. Akreditifli ödemenin tercih edilmesinin nedeni, tarafların ticarete en önemli etken olan güven unsurunu sağlamasıdır. Akreditif banka güvencesi altında yürütülmektedir. İşlemler banka aracılığıyla gerçekleşmekte, ithalatçının ihracatçıdan istediği belgeler banka aracılığıyla incelenmektedir. İhracatçının da ithalatçıdan haklı olarak talep ettiği bedel banka tarafından ödenmektedir. Akreditifli ödeme yöntemi taraflar açısından bakıldığında teminat, ödeme ve kredi fonksiyonlarını sağlamaktadır.

Akreditifli ödeme, bankanın güvencesi yanında Milletlerarası Ticaret Odası (MTO.)'nin güvencesi altındadır. Uygulamadan doğup gelişen akreditifli ödeme yöntemi, MTO. sayesinde yazılı kurallara kavuşmuştur. Gelişen bilim ve teknolojiye ayak uydurması bakımından her 10-15 yılda bir yenileme süreci geçiren bu kurallar güncel kalmakta, karşılıklı ve aynı anda ifayı sağlamaları bakımından taraflarca tercih edilmektedir.

Bu kurallar “Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller ve Uygulama Kuralları (ABK.)” olarak adlandırılmakta olup son revizyon tarihi 1 Temmuz 2007’ dir.

Çalışmamızın konusunu akreditifin hukuki niteliği oluşturmaktadır. Akreditif, tercih edilen bir ödeme şekli olmasına rağmen tartışmalı noktaları bulunmaktadır. Bu tartışmaların yaşandığı yerlerin başında akreditifin hukuki niteliği gelmektedir. Burada ana problem akreditifin hukuki niteliğini tek bir hukuki kurum ile açıklamaya çalışan görüşlerle akreditifin hukuki niteliğinin birden fazla bağımsız sözleşmeden oluştuğu görüşleri arasındadır. Çalışmamızda bu problemin çözümü için akreditifin hukuki kaynaklarından, taraflarından ve bu taraflar arasındaki ilişkilerden yararlanılmıştır.

Bu bilimsel incelemede ABK.’ nın son revizyonu ile birlikte, son yıllarda değişen, sadeleştirilen Türk Borçlar Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu gibi ilgili hükümleri bir araya getirerek sorunlara çözüm bulunmaya çalışılmıştır. Ayrıca bu doğrultuda ABK.’ nın hukuki niteliğinin belirlenmesine katkıda bulunulmuş ve taraflar belirlenerek bunlar arasındaki ilişkiler ayrı ayrı ele alınmıştır.

Akreditifin hukuki niteliğiyle ilgili olarak böyle bir çalışmanın yapılması, özellikle Türk hukuku açısından önemlidir. Esasa uygulanacak hukukun Türk hukuku olması durumunda, taraflar arasında çıkan uyuşmazlıklarda nasıl hareket edileceği, hangi hükümlerden yararlanılacağı akreditif için hayati önem taşımaktadır.

Tezin kapsamı akreditifle ilgili genel bilgiler, akreditifte taraflar ve taraflar arasındaki ilişkiler, akreditifin hukuki kaynakları ve hukuki niteliği ile sınırlı tutulmuştur. Akreditif işleminin ifası, devri, akreditif alacağının temliki, akreditif işleminin değiştirilmesi ve sona ermesi gibi konular yer almamıştır.

Tez çalışmasının ortaya çıkmasında kütüphane araştırması yöntemiyle konuyla ilgili kitap ve makaleler araştırılmıştır. Ayrıca elektronik kaynaklardan ve içtihatlardan yararlanılmıştır. Elde edilen veriler eleştirel bir yaklaşımla ele alınmış ve durum değerlendirilmesi yapılmıştır.

Giriş kısmında dış ticaretteki ödeme yöntemlerinden olan akreditifli ödeme yöntemi ve “Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller ve Uygulama Kuralları” hakkında bilgiler yer almaktadır. Ayrıca tezin konusu, kapsamı, tezde kullanılan araştırma yöntemleri ve tezin bölümleri hakkında kısa bilgilere yer verilmektedir.

Tezin birinci bölümünde akreditifin tanımına, tarihi gelişimine, fonksiyonlarına, türlerine ve akreditifte kullanılan belgelere yer verilmiştir. Akreditifin sözlüklerde, doktrinde ve ABK.'daki tanımlarına yer verildikten sonra, akreditifin geçmişten günümüze hangi evrelerden geçtiği ve hangi fonksiyonları içerdiğine ilişkin açıklamalar bu kısımda yer almaktadır. Son olarak ABK. 600' de düzenlenen belgeler tezin yine ilk bölümünü oluşturmaktadır.

Tezin ikinci bölümünde akreditifin tarafları ve taraflar arasındaki ilişkiler konuları yer almaktadır. Akreditife hangi tarafların katılması gerektiği ve temel tarafların yanında kimlerin katılabileceği konularına yer verilmiştir. Ayrıca taraflar arasındaki temel ilişkisi, karşılık ilişkisi ve ödeme ilişkisi gibi akreditifin hukuki niteliğini de yakından ilgilendiren konular yine bu bölümde yer almaktadır.

Tezin üçüncü bölümünde ise akreditifin hukuki kaynakları ve hukuki niteliği konularına yer verilmiştir. ABK., ulusal hukuk ve milletlerarası özel hukuk akreditifin hukuki kaynaklarının içeriğini oluşturmaktadır. Ayrıca, akreditifin hukuki niteliği ile ilgili de tek bir hukuki kurumla açıklamaya çalışan ve birden fazla bağımsız sözleşmeden oluştuğuna ilişkin görüşler ve konuyla ilgili değerlendirme bu bölümde yer almaktadır.

Sonuç kısmında öncelikle tezin ilgili bölümlerinin özeti yapılmıştır. Ayrıca bu kısımda konuyla ilgili sorunlar ve çözüm önerileri de yer almaktadır.

I. BÖLÜM

AKREDİTİFİN TANIMI, TARİHİ GELİŞİMİ, FONKSİYONLARI TÜRLERİ ve AKREDİTİFTE KULLANILAN BELGELER

1. Akreditifin Tanımı

Ticaret hayatının gelişmesiyle birlikte, hem alıcı hem de satıcı için güvenli bir ödeme aracına olan ihtiyaç artmıştır. Akreditif bu ödeme araçlarından birisidir¹. Akreditifin sözlükteki anlamı “*kredi mektubu (letter of credit)*”² dur. Ancak burada bir şeyi ifade etmek gerekir. O da akreditifin bir kredi aracı değil, bir ödeme aracı olduğudur³.

Akreditif, alıcı ile satıcı arasında mevcut bulunan güvensizliğin giderilmesi amacıyla tasarlanmıştır⁴.

Akreditif, alıcının satıcı ile yapmış olduğu satış sözleşmesinin ifası maksadıyla satıcıya bazı şartlar altında belirli bir paranın verilmesi hususunda alıcının bir bankayı tevkil etmesine denir⁵. Kanaatimizce burada verilen tanım doğru olmakla birlikte eksiktir. Çünkü akreditif muamelesinde alıcı ve satıcı arasındaki temel ilişki sadece satış sözleşmesi değildir. Değişik türde sözleşmeler de temel ilişkiyi belirleyebilir.

Akreditifin sözlükte yer alan tanımı dışında hem öğretide hem de içtihatlarda birçok tanım yer almaktadır. Ancak tanımlar arasında tam bir uyumun olduğu söylenemez. Zarakolu’ na göre akreditif: “...bir kimsenin talebi üzerine bir bankanın şube ya da muhabirleri nezdinde herhangi bir kimse veya firma lehine açılan bir kredidir”⁶. Özel’ e göre akreditif: “Bankanın, alıcının talimatı üzerine, belirlenen koşulların tam olarak

¹ Sibel Özel, **Akreditif ve Hukuki Niteliği**, İstanbul: Beta Basım Yayım, 1991, s. 13.

² <http://www.tdk.gov.tr>, (Erişim Tarihi: 10.05.2013).

³ Özel, **a.g.e.**, s. 13.

⁴ F. Banu Kring, “Milletlerarası Ticaret Odasının Akreditifle İlgili Son Düzenlemesi Yeknesak Kurallar 600 (UCP 600) ve Uygulamaya Getirdiği Bazı Yenilikler”, **Bilge Umar’ a Armağan**, ed. Mustafa Alp, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, 2010, s. 1221.

⁵ <http://www.turkhukukkurumu.org.tr/thl/metin/A.pdf>, (Erişim Tarihi: 10.05.2013).

⁶ Avni Zarakolu, **Bankacılar İçin Para ve Kredi Bilgisi**, haz. Sema Taşpınar, Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2003/II, s. 110.

gerçekleşmesi üzerine, satıcıya belirli bir miktar para ödemeyi taahhüt etmesidir”⁷. Yavuz’ a göre akreditif: “Emri verenin nam ve hesabına onun gösterdiği kişiye kredi açılması demektir”⁸. Tekinalp’ e göre ise akreditif: “... âmir veya akreditif açtıran diye adlandırılan kişinin talimatı çerçevesinde, çoğu kez bir banka olan muhatabın, açtıranın ad ve hesabına, ödemede bulunma yetkisini; buna karşılık lehtarın da süresi içinde ve şartlara uygun bir tarzda akreditif talimatında öngörülen belgeleri ibraz etmesi ve uygunluk şerhi verilmesi kaydı ile, ödemeyi talep etme yetkisini kazandığı bir tür havaledir”⁹.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu (Yargıtay H.G.K.)’ nun bir kararında¹⁰ akreditif: “...mal satın almış bir kimsenin, bir banka ile yaptığı anlaşma üzerine, o bankanın, belli belgelerin satıcı tarafından ibrazı karşılığında, bu satıcıya satış parasını ödemesini hedef tutan bir akittir...” şeklinde tanımlanmıştır.

MTO.’ nun yayınladığı ABK. 600 sayılı broşürde ise, önceki düzenlemelerde yapılan tanımlardan farklı¹¹, kısa ve oldukça genel bir tanımlama yapma yolu tercih edilmiştir. Bunun nedeni ülke hukuklarında yapılan farklı tanımlar sebebiyle oluşabilecek ihtilafları bertaraf etmektir¹².

ABK. 600 madde 2’ de akreditif: “Adı ve tanımlaması nasıl olursa olsun, amir bankanın uygun bir ibrazı karşılayacağına ilişkin kesin yükümlülüğünü oluşturan dönülemez nitelikte herhangi bir düzenleme anlamına gelir”¹³. Tanımda geçen “... ibrazı karşılayacağına ...”

⁷ Özel, a.g.e., s. 13.

⁸ Cevdet Yavuz, **Borçlar Hukuku Dersleri (Özel Hükümler)**, haz. Cevdet Yavuz, Faruk Acar ve Burak Özen, 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu’ na Göre Güncellenmiş ve Yenilenmiş 12. b., İstanbul: Beta Basım Yayım, 2013, s. 710.

⁹ Ünal Tekinalp, **Banka Hukukunun Esasları**, Yeniden Yazılmış 2. b., İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2009, s. 552.

¹⁰ Yargıtay H.G.K. T. 04.11.1964. E. 1964-437, K. 942., (Çevrimiçi) <http://www.hukukturk.com>, (Erişim Tarihi: 11.05.2013). Aynı yönde Yargıtay 11. H.D. T. 28.02.1980. E. 1980-642, K. 941., (Çevrimiçi) <http://www.hukukturk.com>, (Erişim Tarihi: 11.05.2013).

¹¹ ABK. 500 m. 2’ deki akreditif tanımı şu şekildedir: “Bu maddelerin amaçlarına yönelik olarak, “vesikalı kredi(ler)” ve “teminat kredileri” (standby L/Cs)” (bundan böyle “akreditif(ler)”) ifadeleri, bir müşterinin (“amir”) talep ve talimatı üzerine veya bizzat kendi adına işlem yapan bir bankanın (“amir banka”) akreditif şartlarına uyulması kaydıyla ve akreditifte şarta bağlanan vesaikin (belgelerin) ibrazı karşılığında,

- i. Üçüncü bir tarafa (lehtara) veya onun emrine ödeme yapacağı veya lehtarın çekeceği poliçe(leri) kabul edeceği ve ödeyeceği, veya
- ii. Böyle bir ödemeyi yapması veya çekilen poliçe(leri) kabul etmesi ve ödemesi için diğer bir bankayı yetkili kıldığı, veya
- iii. Diğer bir bankayı iştirâ işlemi yapmaya yetkili kıldığı, adı ve tanımlaması ne olursa olsun, herhangi bir düzenleme anlamına gelirler”.

Vakıfbank, **Akreditiflerde Uluslararası Yeknesak Teamül ve Uygulamalar: (açıklamalı)**, haz. Genel Müdürlük, Dış İşlemler Müdürlüğü, Ankara, 1994, s. 3-4.

¹² Vahit Doğan, **Uluslararası Ticarete Ödeme Aracı Olarak Akreditif**, Gözden Geçirilmiş 3. b., Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2011, s. 28.

¹³ ICC, **ICC Uniform Customs and Practice for Documentary Credits 2007 Revision**, çev. ICC Türkiye Milli Komitesi, y.y., 2007, s. 27.

dan ne anlaşılması gerektiği yine aynı maddede açıklanmıştır. Buna göre¹⁴ ibrazın karşılanması:

“a. akreditif, belgelerin ibrazı üzerine ödeme yöntemiyle kullanımda (available by sight payment) ise ibrazda ödeme yapmak,

b. akreditif, vadeli ödeme yöntemiyle kullanımda (available by deferred payment) ise vadeli ödeme yükümlülüğüne girmek ve ödeme vadesinde ödeme yapmak,

c. akreditif, poliçe kabulü yöntemiyle kullanımda (available by acceptance) ise lehtar tarafından çekilen poliçeyi kabul etmek ve poliçenin ödeme vadesinde ödeme yapmak, anlamına gelir”.

İbrazın karşılanması kavramı şeklen iştirali akreditifi kapsamamaktadır. Çünkü akreditif, iştirah kavramının tanımında açıklanmıştır¹⁵.

ABK. 600’ ün önceki düzenlemelerde yapılan tanımlardan farkı, akreditifin dönülemez niteliğine yapılan vurgudur¹⁶. ABK. 600, ulusal hukuklarda kabul edilen akreditif nitelendirmesinin dışına çıkarak genel bir tanımı tercih etmiş ve kuralların uygulama alanlarını genişletmeyi amaçlamıştır¹⁷.

2. Akreditifin Tarihi Gelişimi

Akreditifin tarihi gelişimine bakıldığında iki farklı yöntemin uygulandığı görülmektedir. Birinci yöntem akreditifin bankacılık teamülü içerisinde yerleşmesi ve geçirdiği aşamaları dikkate almaktır. İkinci yöntem ise akreditifin doğrudan Milletlerarası Ticaret Odası (MTO.)’ nın Yeknesak Kuralları’ na göre tarihi gelişimini göstermektir¹⁸.

Akreditifin ortaya çıkış süreciyle ilgili olarak kesin bir bilgi vermek pek de mümkün gözükmemektedir. Ancak, akreditife, bugünkü biçimde olmasa da 12. yüzyılda

¹⁴ ICC, **a.g.e.**, s. 29.

¹⁵ Tekinalp, **a.g.e.**, s. 555.

¹⁶ Doğan, **a.g.e.**, s. 29.

¹⁷ Tekinalp, **a.g.e.**, s. 554.

¹⁸ Erdoğan Göger, **Akreditif Muamelesi ve Hukuki Mahiyeti**, 2. b., Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1980, s. 33.

rastlanıldığı ileri sürülmektedir. O dönemde akreditifin öncülerinden olan kredi belgesi ve mektubu, mal karşılığı avans veya kredi uygulamasının yer aldığı çıkan sonuçtur¹⁹.

Akreditif deyimi ise ilk olarak “*Traveler’s Letter of Credit*” olarak 18. yüzyılda, dışarıya giden ve güvenlik nedeniyle yanlarında para taşımak istemeyen tacir ve gezginlerin ihtiyaçlarını karşılamak üzere yapılan bir organizasyon için kullanılmıştır²⁰.

Uluslararası ticarete akreditifin hangi dönemde bir ödeme aracı haline geldiği tam olarak belli olmamakla birlikte, 17. yüzyılın sonu ve 18. yüzyılın başından itibaren dış ticaretin gelişim göstermesine bağlı olarak akreditif, ifanın düzenli bir şekilde yapılmasına hizmet etmiş ve bir ödeme usulü olarak dış ticaretteki yerini almıştır²¹.

Akreditifin Türk uygulamasına ne zaman girdiği konusunda, Ziraat Bankası’ nın 1917 yılında Avrupa’ dan ithal ettiği göztaşından sonra Türk bankacılığına yavaş yavaş girdiğini kabul etmek hatalı sayılmamalıdır²².

Ülkemiz açısından akreditif uygulaması, İkinci Dünya Savaşı sonrasında bankacılık açısından güncellik kazanmış ve kullanımı gün geçtikçe artmıştır²³.

Akreditif işlemine ilişkin önemli aşama 20. yüzyılın başında ortaya çıkmıştır. Bu aşama akreditife ilişkin kural ve teamüllerin tek düzene kavuşturulmasıdır. Bu konuda ilk adım “New York Bankerler Birliği” tarafından atılmıştır. Daha sonra ise bu adımı “Berlin Bankerler Birliği”, “Avusturya ve Paris Bankalar Birliği” izlemiştir. Batı dünyasında önemli bankacılık merkezlerinin akreditife ilişkin kuralları yazılı biçime getirme çabaları Milletlerarası Ticaret Odası’ nı da etkilemiştir. MTO., ilke olarak akreditifle yalnız bankaların ilgili olmadıklarını kabul etmiştir²⁴.

Milletlerarası ticarete çok büyük bir öneme sahip olan akreditif, ülkelerin birbirinden farklı uygulamaları ile büyük bir karmaşaya neden olmuştur²⁵.

¹⁹ Göğer, **a.g.e.**, 2. b., s. 33.

²⁰ Abdurrahman Özalp, **Akreditif ve Standby L/C Rezerv Konuları (Uygulama ve Testler)**, İstanbul: Türkmen Kitabevi, 2012, s. 11.

²¹ Oğuz Sadık Aydos, **Akreditif**, Ankara: Turhan Kitabevi, 2000, s. 13.

²² Göğer, **a.g.e.**, 2. b., s. 34.

²³ Yeliz Demir Araz, “Akreditiflerde Kanunlar İhtilafı Meselesi”, **Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Y. 2002, S. 2, s. 59.

²⁴ Göğer, **a.g.e.**, 2. b., s. 35.

²⁵ Aydos, **a.g.e.**, s. 14.

İşte tüm bu çabaları göz önünde tutan MTO., ilk defa 1929 yılında akreditifler hakkında uygulanmak üzere tespit ettiği Yeknesak Kurallar' ı bir broşürde toplamıştır. Ancak kurallar beklenen ilgiyi görmemiştir. Bu kurallar sadece Fransa ve Belçika tarafından kabul edilmiştir. Daha sonra ise MTO., 1933 yılında Viyana' da toplanan 7. Kongresi' nde bu kuralları yeniden gözden geçirmiştir. Yaklaşık 40 ülke tarafından kabul edilen kurallar, İngiliz Milletler Topluluğu tarafından kabul edilmemiştir²⁶. Ardından yapılan 1951, 1962, 1974 revizyonlarından sonra ertelemeli ödemeli akreditif ile standby akreditifi ortaya çıkaran 1983 revizyonu yapılmıştır²⁷. Bundan sonra yapılan revizyon ise 1993 yılına aittir.

MTO. tarafından gözden geçirilerek uygulamaya konulan 1993 ABK. 500 sayılı revizyonunun yerini ise en nihayetinde 1 Temmuz 2007 tarihinde 600 sayılı broşür almıştır. “Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller ve Uygulama Kuralları (ABK.)- 2007 Revizyonu (ICC Uniform Customs and Practice for Documentary Credits- 2007 Revision)”, MTO. Türkiye Milli Komitesi tarafından Türkçe' ye çevrilmiştir²⁸.

Temelde yasal bir yaptırımı olmasa da, genellikle her ülke akreditifli işlemlerde bu kuralları uygulamaktadır. Başka bir ifadeyle, 600 sayılı kuralların uygulanmasında “sözleşme serbestisi” ilkesi hâkimdir²⁹.

3. Akreditifin Fonksiyonları

3.1. Genel Olarak

Akreditifin temelde üç fonksiyonu vardır. Bunlar: “Ödeme Fonksiyonu”, “Teminat Fonksiyonu” ve “Kredi Fonksiyonu” dur. Akreditifin temelinde yer alan bu

²⁶ Nuray Ekşi, **Kambiyo Mevzuatında İthalat/İhracat Hesapları ve Bu Hesapların Kapatılmamasına İlişkin Suçlar**, 3. b., İstanbul: Arıkan Yayınları, 2005, s. 28.

²⁷ Ömer Özkan, Hakan Tunahan ve Hasan Demir, “Avrupa Birliği-Türkiye ve Türki Cumhuriyetler Arasındaki Ticarete Kullanılabilecek Alternatif Bir Finansman Yöntemi: Karşılıklı Akreditif”, **İktisat, İşletme ve Finans: Mali ve Ekonomik Sorunlara Yönelik Aylık Yayın**, Y. 2004, S. 221 (Ağustos), s. 117.

²⁸ Nuray Ekşi, **Milletlerarası Ticaret Hukuku**, İstanbul: Beta Basım Yayım, 2010, s. 255.

²⁹ İGEME, **İhracatta Pratik Bilgiler: İhracatta Ödeme Şekilleri**, haz. Arif Şahin, Ankara, 2009, s. 19.

fonksiyonlar, akreditifi diğer ödeme şekillerinden farklı bir konuma taşımaktadır. Hem alıcı taraf, hem de satıcı taraf akreditifin bu temel fonksiyonları sayesinde akreditifi bir ödeme şekli olarak seçmektedir. Akreditif işlemi böylece taraflara karşılıklı güven unsurunu sağlamaktadır.

3.2. Ödeme Fonksiyonu

Akreditif, çek ve ciro işlemlerine benzeyen, gayri nakdi bir ödeme usulüdür. Bu ödeme usulünde borç, borçlu tarafından değil, temel ilişkiye göre üçüncü kişi olan banka aracılığıyla ödenir. Türk Borçlar Kanunu³⁰ (TBK.) m. 83' e göre borcun, bizzat borçlu tarafından ifa edilmesinde alacaklının menfaati yoksa, borçlu, borcunu şahsen ifa etmek zorunda değildir. Akreditifteki durumda üçüncü şahsın ifası taraflarca asli ifa tarzı olarak kararlaştırılır³¹.

Alıcının bankaya ödeme talimatı vermesi, ifa yerini tutan bir irade beyanı değildir. Bu beyan ancak ifanın gerçekleştirilmesine yönelik olabilir³². Bu yüzden alıcı, ifaya ilişkin zincirleme nitelik taşıyan yükümlülüklerini yerine getirmek zorundadır³³.

Alıcının satım bedelini ödeme yükümü, ancak akreditif bedelinin banka aracılığı ile lehtara ödenmesi neticesinde sona ermektedir. Ancak, ödeme yükümünün ifası akreditifin geçerliliği süresince doğrudan alacaklıdan talep edilemeyecektir³⁴. Burada alıcı akreditifin açılması ile akreditif vadesine kadar erteleme def'i kazanır³⁵. Alıcı ve satıcı, temel ilişkideki akreditif şartı ile satım bedelinin öncelikle akreditif aracılığı ile talep edileceğini, bu talepten sonuç alınamaması halinde ise temel ilişkiye başvurulacağını kararlaştırmıştır³⁶.

³⁰ R.G. 04.02.2011, S. 27836.

³¹ Arslan Kaya, **Belgeli Akreditifte Lehtarın Hukuki Durumu**, İstanbul: Beta Basım Yayım, 1995, s. 31.

³² Mustafa Cem Yeniaras, "Uluslararası Ticarete Akreditif ve Belge Karşılığı Ödeme", **İstanbul Barosu Dergisi**, C. LXXX, Y. 2006, S. 1, s. 109.

³³ Aydos, **a.g.e.**, s. 9.

³⁴ Kaya, **a.g.e.**, s. 32.

³⁵ Tekinalp, **a.g.e.**, s. 563.

³⁶ Kaya, **a.g.e.**, s. 32.

3.3. Teminat Fonksiyonu

Akreditifte amaç, uluslararası satımı öngören bir akitte karşılıklı ve aynı zamanda bir ifanın olmamasına bağlı olarak doğabilecek tehlikelerin asgariye indirilmesidir³⁷.

İhracatçı (lehtar) sattığı malın bedelini alacağından emin olmak, ithalatçı (alıcı) da sözleşme konusuna uygun şekilde malı teslim almak konusunda tereddütlerin giderilmesini istemektedir. Böyle bir durumda akreditif hem lehtarın hem de alıcının talepleri konusunda teminat fonksiyonu görmektedir³⁸.

Yukarıda da belirtildiği gibi akreditifin teminat fonksiyonu hem alıcı hem de satıcı bakımından gerçekleşmektedir. Ancak bunun için akreditif koşullarına sıkı sıkıya bağlılık prensibine uyulmalı, belgeler açıkça belirtilmeli, tam ve isabetli seçilmelidir³⁹.

Akreditifin yaygın bir ödeme aracı olarak seçilmesinin temel nedeni teminat fonksiyonundan alıcı ve satıcının azami ölçüde yararlanmalarıdır⁴⁰. Banka satım bedelinin, satıcının malları gönderdiğine ilişkin belgeleri kendisine teslim etmesi karşılığında muhabir banka tarafından ödeme yapılmasına aracılık etmektedir⁴¹.

Teminat işlevinden temel ilişkinin hem alıcısı hem de satıcısı (veya eser üreten ile sipariş eden ya da hizmet veren) yararlanmaktadır⁴².

Yargıtay kararında da teminat fonksiyonunun temel ilişkinin tarafları için geçerli olduğu belirtilmiştir. Karara⁴³ göre: “Akreditif ve özellikle belgeli akreditif, ayrı ülkelerde bulunan ve kambiyo (döviz), ithalat, ihracat konularında değişik rejimlere tabi olan ihracatçı ve ithalatçı arasındaki ilişkilerin güven içinde yürüyüp sonuçlanmasını sağlar”.

Lehtar, akreditifin açılması anından itibaren banka tarafından verilen bağımsız, garanti benzeri bir teminata sahip olmaktadır. Bu sayede lehtar, akreditife konu olan belgeleri tam ve noksansız olarak temin ve ibraz etmiş olmak şartıyla, alıcının ödemedi

³⁷ Arslan Kaya (Hüseyin Ülgen vd.), **Ticari İşletme Hukuku**, 2006, Birinci Basıdan Üçüncü (Tıpkı) Bası, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2009, s. 260-261.

³⁸ Sevgi Bozkurt, **Akreditifin Uygulanması**, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2006, s. 18.

³⁹ Yavuz, Borçlar ..., **a.g.e.**, s. 713.

⁴⁰ Kaya (Ülgen vd.), **a.g.e.**, s. 260.

⁴¹ Ahmet M. Kılıçoğlu, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Genişletilmiş 17. b., Ankara: Turhan Kitabevi, 2013, s. 614.

⁴² Tekinalp, **a.g.e.**, s. 562. Aynı yönde Doğan, **a.g.e.**, s. 40.

⁴³ Yargıtay 11. H.D. T. 10.02.1977. E. 1976-5881, K. 1977-558., (Çevrimiçi) <http://www.hukukturk.com>, (Erişim Tarihi: 19.05.2013).

kaçınma veya ödemede sıkıntıya düşmesine bağlı tehlikelerin birçoğundan kurtulmuş olacaktır⁴⁴.

Temel ilişkide satıcı konumunda bulunan lehtar için risk önemli ölçüde ortadan kalkmaktadır. Özellikle teyitli akreditif açılmışsa, alıcının ödeme borcu banka tarafından güvence altına alındığı için risk kural olarak ortadan kalkmaktadır⁴⁵.

Akreditifte satıcıya sağlanan güvence, paranın bankaya yatırılmış olmasıdır. Yatırılmamış olsa da banka ödemeyi taahhüt etmiştir⁴⁶. Lehtar açısından teminat fonksiyonunun avantajlarından bir diğeri ise, karşılık ve temel ilişkiden doğan def'i ve itirazlardan bağımsız bir alacak temin etmiş olmasında gözükmektedir⁴⁷.

Alıcı için de teminat fonksiyonunun getirdiği birtakım avantajlar vardır. Burada alıcıya sağlanan güvence, malın alıcıya gelmesini sağlayan, malı temsil eden, kalitesini ve özelliklerini kanıtlayan, onu bir sigorta poliçesiyle koruyan belgelerin bankaya ibraz edilmeden paranın ödenmeyeceğidir⁴⁸. Yalnız bu durum alıcı açısından her ne kadar bir teminat unsuru sağlasa da, aynı zamanda büyük bir tehlikeyi de içermektedir⁴⁹. Teminat işlevinin ne kadar etkin olduğu konusunda çekinceler bulunmaktadır⁵⁰.

Bu noktada bankaya ibraz edilmesi gereken belgelerin seçimi önem arz etmektedir. Belgelerin seçiminde temel ilişkiden doğan borcun ifa edildiğini gösterir nitelikte olmasına, mümkün olduğu derecede şekle bağlı, malların niteliğini kesin olarak tespit eder nitelikte olmasına ve sözleşmede tespit edilen yerden ve usulüne uygun olarak gönderildiğini de kapsar nitelikte olmasına dikkat edilmelidir⁵¹.

Malların mevcudiyeti, kararlaştırılan şartlara uygun olarak üretildiği veya temin edilmiş olduğu, mallar üzerinde devir ve tasarruf imkânları gibi özellikleri sağlayan belgeleri, bankalar incelemektedir⁵².

Satıcının akreditifte kararlaştırılan belgelerde sahtecilik yapması, gönderilen malın değerinin veya miktarının kararlaştırılandan düşük olması gibi durumlarda bankanın

⁴⁴ Özkan, Tunahan ve Demir, **a.g.m.**, s. 118. Aynı yönde Doğan, **a.g.e.**, s. 41. Aydos, **a.g.e.**, s. 10.

⁴⁵ Doğan, **a.g.e.**, 40-41.

⁴⁶ Tekinalp, **a.g.e.**, s. 562.

⁴⁷ Kaya, **a.g.e.**, s. 31. Aynı yönde Aydos, **a.g.e.**, s. 10.

⁴⁸ Tekinalp, **a.g.e.**, s. 562.

⁴⁹ Kaya, **a.g.e.**, s. 31.

⁵⁰ Yeniaras, **a.g.m.**, s. 110.

⁵¹ Doğan, **a.g.e.**, s. 42.

⁵² Aydos, **a.g.e.**, s. 10.

denetimi yetersiz kalabilmektedir. Çünkü banka belge üzerinden işlem yapmaktadır. Bu yüzden de alıcı, hileli davranışlara karşı yeterince korunamamaktadır⁵³.

Tehlikeyi önlemek için belgeler isabetle seçilmeli ve belgelere sıkı sıkıya bağlılık ilkesi tam anlamıyla geçerli olmalıdır⁵⁴.

3.4. Kredi Fonksiyonu

Akreditif, tarihi süreçte kredi veya kredi benzeri kavramlarla ifade edilmesine rağmen hukuken işlemin kendisi bir kredi değildir. Ancak bu değerlendirme hukuki anlamda yapılmıştır. İktisadi anlamda ise akreditif ile kredi arasında birçok benzerlik bulunmaktadır⁵⁵.

Akreditifin açılması ve alıcı ile akreditif bankası arasında bağın doğması sırasında, akreditif bedeli akreditif amiri tarafından bankaya yatırılıp banka tarafından blokede tutularak, akreditif belgelerinin ibrazı üzerine lehtara ödenir. Sistem bu olmakla birlikte akreditif bedelinin alıcıya banka tarafından açılacak kredi ile ödenmesi de söz konusu olabilir⁵⁶.

Türk bankacılık uygulamasında banka akreditif talebini kabul ettiğinde, müşterisi ile genel kredi sözleşmesi imzalamaktadır. Ancak bu durumda yapılan kredi sözleşmesiyle akreditif hukuken bağımsız niteliktedir⁵⁷. Açılan kredi ile lehtara, alıcı ile kararlaştırdıkları akreditif şartları dâhilinde mal göndermesi halinde bedeli bankadan talep etme hakkı verilmektedir⁵⁸.

Ödemesi ertelenmiş akreditif de alıcıya kredi imkânı tanımaktadır. Bu halde alıcı ödemeyi daha sonraki bir tarihte gerçekleştirecektir⁵⁹.

⁵³ Yeniaras, **a.g.m.**, s. 110.

⁵⁴ Tekinalp, **a.g.e.**, s. 562.

⁵⁵ Özkan, Tunahan ve Demir, **a.g.m.**, s. 118.

⁵⁶ Mehmet Deniz Yener, **Kredi Açma Sözleşmesi**, İstanbul: On İki Levha Yayınları, 2008, s. 47.

⁵⁷ Doğan, **a.g.e.**, s. 43.

⁵⁸ Osman Oy ve Gülcan Güngüler, **Türk Hukuk Mevzuatına Göre Kredi ve Kredi Teminatları**, İstanbul: Beta Basım Yayım, 2008, s. 17.

⁵⁹ Kaya, **a.g.e.**, s. 33.

Lehtar da kredi temin edebilmektedir. Özellikle akreditifin devri ve sırt sırta akreditifte lehtar kredi temini amacına ulaşabilmektedir. Lehtar aynı amaca kırmızı şartlı ve yeşil şartlı akreditifte de ulaşabilmektedir. Çünkü burada mallar henüz gönderilmeden akreditif bedelinin belli bir kısmının tahsili söz konusudur⁶⁰.

Ayrıca kabul akreditifinin söz konusu olduğu durumlarda, lehtar poliçeyi iskonto ettirmek suretiyle nakit temin edebilmektedir. Bankanın ödeme bildirimini de lehtarın kredi güvenilirliğini artırmaktadır⁶¹.

4. Akreditifin Türleri

4.1. Genel Olarak

Taraflar, akreditifin doğasıyla uyumlu olmak ve MTO. tarafından tespit edilip uluslararası alanda genel kabul görmüş temel prensiplere aykırı olmamak koşuluyla farklı şekillerde, türlerde akreditif ilişkisi kurabilirler. Tarafların farklı şekil ve türlerde akreditif ilişkisi kurabilmelerinin doğal sonucu, bankanın ödeme yapmasının koşullarını diledikleri gibi düzenleme yetkisine de sahip olmalarıdır⁶². Şimdi sırasıyla bu akreditif türleri incelenecektir.

4.2. Basit Akreditif-Belgeli Akreditif

4.2.1. Genel Olarak

Akreditif temelde basit ve belgeli akreditif olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Basit akreditifin kullanım alanı belgeli akreditife nazaran daha dar olduğundan, akreditifle

⁶⁰ Bozkurt, **a.g.e.**, s. 20.

⁶¹ Kaya, **a.g.e.**, s. 33.

⁶² Doğan, **a.g.e.**, s. 43.

ilgili açıklamalar belgeli akreditif üzerinden yürütülecektir. Aşağıda öncelikle basit akreditife ilişkin açıklamalara yer verilecektir. Daha sonra ise belgeli akreditife ilişkin ayrıntılı bilgiler ele alınacaktır.

4.2.2. Basit Akreditif

Basit akreditif (nakit akreditif)⁶³, ilk ortaya çıktığı tarihten itibaren kullanılan bir ödeme yöntemidir. Akreditif amiri, bu akreditifte bankaya hiçbir karşılık beklemezsin ödeme yapması yönünde talimat vermektedir. Lehtarın ödeme talebinde bulunabilmesi için bankaya herhangi bir belge ibraz etmesine gerek yoktur⁶⁴.

Basit akreditif türünde bankanın ödeme yapması için sadece aranacak şartlar ve yapılacak ödeme miktarı tespit edilmektedir⁶⁵.

Basit akreditife, yapılan hizmet veya görev karşılığında ödenen ücret durumunda rastlanmaktadır. Bu akreditif türü genellikle mühendislik ve müşavirlik şirketlerinin ödemelerinde açılmaktadır. İş yapıldıkça açılan akreditiften ödemede bulunmaktadır. Basit akreditif bir malın gönderilmesiyle ilgili olmayan akreditif hallerini kapsamaktadır⁶⁶.

4.2.3. Belgeli Akreditif

Belgeli akreditif, akreditif amiri tarafından görevlendirilen bankaya lehtarın tespit edilen belgeleri teslim ettiği ve bankanın da diğer koşullar yerine getirildiğinde ödemede bulunduğu akreditiftir. Bu akreditif türünde akreditif amiri çoğu kez satılan

⁶³ Basit akreditiflerin bir diğer adı da hizmet akreditifleridir. Nuri Gün, **Dış Ticaret Kambiyo ve Yabancı Yatırımcıları Teşvik Mevzuatı**, Ankara: Vergi Denetmenleri Derneği, 2004, s. 55.

⁶⁴ Lehtarın akreditif tutarını süresi içinde bankadan tahsil edebilmesi için konşimento, sigorta poliçesi, fatura vb. gibi bir belgeyi bankaya sunmasına gerek yoktur. Nahit Töre, **Bankacılar İçin Dış Ticaret ve Kambiyo Bilgisi**, 4. b., Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1981, s. 61.

⁶⁵ Doğan, **a.g.e.**, s. 44.

⁶⁶ Göger, **a.g.e.**, 2. b., s. 12.

malın yüklenildiğine, depolandığına dair ve malı teslim eden belgelerin lehtar tarafından teslimi halinde ödeme yapılması konusunda bankaya emir vermektedir⁶⁷.

En basit haliyle belgeli akreditif, akreditif amiri, banka ve akreditif lehtar olmak üzere üç taraftan oluşmaktadır. Akreditif amiri ile akreditif lehtar arasındaki temel ilişkisi bir satım ya da iş görme veya başka bir sözleşme türü olabilir. Belgeli akreditifte en önemli ilke ise “soyutluk ilkesi” dir. Hem temel ilişki hem de akreditif amiri ile banka arasındaki karşılık ilişkisi akreditif işleminin kendisinden bağımsızdır⁶⁸.

Tezin konusunda ve içeriğinde geçen “akreditif” sözcüğü ile belgeli akreditif anlatıldığı için bu konuda burada daha fazla yer verilmeyecektir.

4.3. Sorumluluk Kıstasına Göre Akreditif Türleri

4.3.1. Genel Olarak

ABK. 600’ ün 2 ve 3. maddelerinde akreditifin dönülemez niteliği vurgulanmıştır.

ABK. 600 m. 2’ de akreditif için: “*Adı ve tanımlaması nasıl olursa olsun, amir bankanın uygun bir ibrazı karşılayacağına ilişkin kesin yükümlülüğünü oluşturan dönülemez nitelikte herhangi bir düzenleme anlamına gelir*”⁶⁹ denilmektedir.

ABK. 600 m. 3’ de ise: “*Bir akreditifin dönülemez (irrevocable) olduğu belirtilmese dahi o akreditif dönülemezdir*”⁷⁰ hükmü yer almaktadır.

ABK. 600’ de önceki ABK.’ dan farklı olarak akreditifin dönülemez niteliğine vurgu yapıldığı için burada sorulacak soru ABK. 600’ de açıkça dönülemez akreditif düzenlenmesine rağmen, dönülebilir akreditifin açılıp açılmayacağıdır. Taraflar, akreditifin doğasıyla uyumlu olmak şartıyla dönülebilir akreditif açabilirler. Çünkü

⁶⁷ Mehmet R. Uluç, “Borçlar Hukuku Açısından Akreditif”, **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**, C. III, Y. 1966, S. 3, s. 436.

⁶⁸ Demet Çelikaş Özdamar, “Milletlerarası Ticaret Odası’ nın 1983’ de Gözden Geçirilen Belgeli Akreditif ile İlgili Yeknesak İlkeleri ve Teamülleri Işığında Belgeli Akreditif”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Y. 1990, S. 4, s. 506.

⁶⁹ ICC, **a.g.e.**, s. 27.

⁷⁰ **a.g.e.**, s. 29.

ABK., kanun değildir. Ancak taraflar dönülebilir akreditif açtıracaklarsa bunu tereddüde yer bırakmayacak şekilde tespit etmelidir⁷¹.

Dönülebilir ve dönülemez akreditif türleri birbirlerinden çok farklı iki tür gibi gözükmelerine rağmen, icra aşamasında birbirlerine çok benzemektedir. Dönülebilir ve dönülemez akreditif arasında belirleyici olan kısım, bankanın akreditif lehtarına karşı üstlenmiş olduğu yükümlülüğün niteliğidir⁷².

4.3.2. Dönülebilir Akreditif

Bu akreditif türüyle ilgili olarak ABK. 500 m. 8/a' da: “*Dönülebilir bir Akreditif lehtara önceden haber verilmeden ve herhangi bir anda Amir banka tarafından değiştirilebilir veya iptal edilebilir*”⁷³ ifadesi yer almaktadır.

Lehtara haber verilip verilmeyeceği konusunda doktrinde bizim de katıldığımız görüş uyarınca, Türk Medeni Kanunu⁷⁴ (TMK.)’ nun 2. maddesinde yer alan dürüstlük kurallarına dayanarak, sözleşmenin tarafı olan lehtara dönmenin haber verilmesi gerekmektedir⁷⁵.

Dönülebilir akreditifte sadece dönme (cayma) hakkı yoktur. Bunun dışında ödeme veya poliçeyi kabul koşullarını değiştirebilmek yetkisi de vardır. Banka ve/veya akreditif amiri ödeme veya kabul için akreditifte öngörülen şartları her zaman değiştirme hakkına sahiptir. Örneğin, lehtardan istenecek belgeler arasında gösterilen yükleme konşimentosu şartı sonradan temiz (clean) yükleme konşimentosu haline getirilebilir⁷⁶.

⁷¹ Doğan, **a.g.e.**, s. 45. Dönülebilir akreditifin açılması için tarafların ABK. 500’ e atıf yapmaları veya akreditifin işlerliğine ilişkin kuralları akreditif metnine işlemeleri gerekmektedir. Yavuz, Borçlar ..., **a.g.e.**, s. 713.

⁷² Kaya, **a.g.e.**, s. 12. Aynı yönde Aydos, **a.g.e.**, s. 30.

⁷³ Vakıfbank, **a.g.e.**, s. 14. Dönülebilir akreditif, akreditif bankasının her zaman değiştirebildiği ya da dönebildiği akreditif türüdür. Yavuz, Borçlar ..., **a.g.e.**, s. 712.

⁷⁴ R.G. 08.12.2001, S. 24607.

⁷⁵ Cengiz Kostakoğlu, **Banka Kredileri Tüketici ve Konut Kredileri ile Kredi Kartlarından Doğan Uyuşmazlıklar**, 7. b., İstanbul: Beta Basım Yayım, 2013, s. 1094. Aksi yönde görüş için bkz. Göger, **a.g.e.**, 2. b., s. 14.

⁷⁶ Göger, **a.g.e.**, 2. b., s. 14.

Kural olarak dönülebilir akreditifte, amir bankanın akreditiften döndükten sonra bir ödeme yükümlülüğü bulunmamaktadır. Fakat akreditif bankası, iptal veya değişiklik bildirimini almadan önce akreditif koşullarına uygun belge karşılığında ibrazı karşılayan ve iştirah işlemi yapan bankayı ramburse etmek, daha açık bir ifadeyle o bankaya ödemede bulunmak zorundadır⁷⁷. Zaten çoğu zaman dönülebilir bir akreditifte muhabir banka meydana gelebilecek rizikoları üstlenmemek için akreditif karşılığının amir banka tarafından kendisine gönderilmesini beklemekte, ancak ondan sonra ödemede bulunmaktadır⁷⁸.

Akreditif bankası dönme hakkını kendi inisiyatifiyle de kullanabilir; akreditif amirinin verdiği talimat çerçevesinde de kullanabilir. Akreditif amiri akreditiften dönme veya şartlarını değiştirme hakkını temel ilişkiden doğan borcun zamanında ve kurallara uygun olarak ifa edilmemiş olmasını gerekçe göstererek kullanabilir⁷⁹. Akreditif amiri temel sözleşmeden veya kanundan kaynaklanan bir durum veya haklı bir sebep olmadığı halde akreditiften caymışsa, akreditif lehtarını temel sözleşmeden dönüp menfi zararını isteyebilir⁸⁰.

Dönülebilir akreditifte dönme hakkının hangi süre içerisinde kullanılacağı da çok önemlidir.

İhracatçı tarafından belgelerin muhabir bankaya ibraz edilmesi durumunda akreditifin değiştirilmesi veya iptal edilmesi⁸¹ özellikle de usulüne uygun olarak ibraz edilen belgelerden sonra gönderilen malların temel ilişkiye aykırı oldukları gerekçesiyle dönme hakkının kullanılması, hakkın kötüye kullanımı durumu yaratabilir⁸². Dönülebilir bir akreditifte, dönme hakkının akreditif bankasınca en geç akreditif yükümlünün lehtara ifasına kadar kullanılması gerekmektedir⁸³.

Dönülebilir akreditif, diğer bir banka (ödeme bankası) nezdinde vadeli ödeme koşuluyla kullanıma hazır tutulmuş ve de bu banka tarafından akreditife uygun belge

⁷⁷ M. Vefa Toroslu, "Akreditif İşlemleri ve Muhasebesi", **Vergi Sorunları Dergisi**, C. XVII, Y. 1998, S. 121, s. 95.

⁷⁸ Özel, **a.g.e.**, s. 26.

⁷⁹ Doğan, **a.g.e.**, s. 46.

⁸⁰ Tekinalp, **a.g.e.**, s. 598.

⁸¹ İGEME, **Uluslararası Bir Ödeme ve Garanti Aracı Akreditif**, haz. Şule Yıldırım, 6. b., Ankara, 1999, s. 13.

⁸² Doğan, **a.g.e.**, s. 46.

⁸³ Kaya (Ülgen vd.), **a.g.e.**, s. 266.

ibrazı, iptal ya da değişiklik bildirimini kendisine ulaşmadan önce işleme alınmışsa, akreditif bankası tarafından ramburse edilmesi gerekmektedir⁸⁴.

Dönülebilir akreditif banka garantisinden yoksun olması nedeniyle lehtara güven vermemektedir. Ancak, dönülebilir akreditife ihtiyaç olan durumlar da vardır. Bu durumlardan bazılarına bakarsak; örneğin, akreditif amiri ile akreditif lehtarı aynı şirketler grubunun çatısı altında faaliyet gösteriyor ve çıkar birliği içindelerse, piyasa koşullarına göre mal hareketini aniden durdurmak gerektiğinde aralarında anlaşarak akreditifi vadesinden önce iptal edebilirler. Bunun dışında bir şirket başka bir ülkede çalışan elemanına maaşını ödemek için dönülebilir akreditif açabilir ve memnun kalmadığında akreditifi dilediği an iptal edebilir⁸⁵.

Ayrıca lehtar tarafından gönderilen malın, alıcı ithalatçı tarafından kontrol edilmesinden sonra ödemenin yapılmasına imkân tanınması ve ithalatçının başka bir ülkede çalışan elemanları için akreditif açması da dönülebilir akreditife örnektir⁸⁶.

4.3.3. Dönülemez Akreditif

4.3.3.1. Genel Olarak

Dönülemez akreditif türü, teyitli ve teyitsiz olmak üzere iki şekilde açılmaktadır.

Dönülemez akreditif, akreditif bankasının, belgelerin talimata uygun şekilde ve zamanında ibraz edildiğinde akreditif bedelini ödemek zorunda olduğu, değiştirme ya da dönme hakkına sahip olmadığı akreditiftir⁸⁷.

Lehtar, bedeli tahsil etmek yanında, teminat ihtiyacını da ön planda tuttuğu durumlarda dönülemez bir akreditifin açılmasını talep edecektir. Dönülemez bir akreditifte ödemeye ilişkin koşullar, her iki taraf için de dengeli bir teminat ihtiyacını karşılar

⁸⁴ Doğan, **a.g.e.**, s. 47.

⁸⁵ Erdoğdu Pekcan, **Dış Ticarete Uluslararası Kurallar ve Banka Uygulamaları**, İstanbul: C Yayınları, 1991, s. 32-33.

⁸⁶ Ekşi, Milletlerarası..., **a.g.e.**, s. 265-266.

⁸⁷ Yavuz, Borçlar ..., **a.g.e.**, s. 712.

niteliktedir. Dönülemez bir akreditifin açılması sonucunda, akreditif bankası ve/veya teyit bankası lehtara karşı kesin bir yükümlülük üstlenmektedir⁸⁸.

Dönülemez akreditiflerde değişiklik yapılması tarafların anlaşmalarıyla olmaktadır. Taraflar anlaşamadıkları takdirde, bankanın tek tarafı olarak akreditif koşullarında değişiklik yapılması veya ondan dönmesi kabul edilmemektedir. Dönülemez bir akreditifte banka lehtara karşı kesin bir ödeme yükümlülüğü altındadır. Akreditifin açıldığı andan itibaren akreditifte değişiklik yapılması tarafların anlaşmalarına bağlıdır⁸⁹. Bu durum ABK. 600 m. 7/b' de düzenlenmiştir. İlgili hükme göre: *“Bir amir banka akreditifi açtığı an itibariyle ibrazı karşılamakla dönülemez biçimde yükümlüdür”*⁹⁰.

Uygulamada bazen akreditifin dönülemez niteliği etkilenmekte ve akreditif bankasının dönülemez yükümlülüğü belirsiz bir hale gelebilmektedir. Örneğin yükleme tarihinin alıcı tarafından ayrıca bildirileceği veya ödemenin, malların kabulünden sonra yapılacağına dair şartları içeren akreditifler çelişkili durumlar yaratmaktadır⁹¹.

Yargıtay da konuyla ilgili verdiği bir kararında⁹²: *“Bu gayrikabili rücu vesikalı akreditife, krediyi açan banka bağımsız bir taahhüt altına girer ve akreditifin geçerli olduğu süre zarfında ne kendiliğinden, ne de amirin emriyle bu akreditiften rücu edemez, konularını değiştiremez”* diyerek bankanın bağımsız bir yükümlülük altına gireceğini kabul etmektedir⁹³. Ancak Tekinalp' e göre bu durumun tek bir istisnası vardır. Eğer akreditif işleminde hile varsa, lehtarın muvafakati aranmadan akreditiften dönülebilir veya şartlar değiştirilebilir⁹⁴.

⁸⁸ Kaya (Ülgen vd.), **a.g.e.**, s. 264.

⁸⁹ Doğan, **a.g.e.**, s. 48.

⁹⁰ ICC, **a.g.e.**, s. 37.

⁹¹ Özalp, **a.g.e.**, s. 26.

⁹² Yargıtay 11. H.D. T. 04.07.1980. E. 1980-3185, K.3644., (Çevrimiçi) <http://www.hukukturk.com>, (Erişim Tarihi: 21.05.2013).

⁹³ Doğan, **a.g.e.**, s. 48.

⁹⁴ Tekinalp, **a.g.e.**, s. 599.

4.3.3.2. Teyitli Dönülemez Akreditif

ABK. 600 m. 2' de teyidin tanımı yapılmıştır. Burada teyit, amir bankanın kesin yükümlülüğüne ek olarak teyit bankasının uygun bir ibrazı karşılayacağına veya iştirakeceğine dair kesin bir yükümlülüğü anlamına gelmektedir⁹⁵.

Akreditifin teyit edilmesindeki amaç; akreditifte öngörülen belgelerin ibrazı koşuluyla amir bankanın ödeme yapmama ihtimal ve riskini ortadan kaldırmak ve akreditif bankasından bağımsız bir şekilde, belirli bir güvence sağlamaktır⁹⁶.

Teyitsiz akreditiflerde ihracatçı, amir banka riski yanında bir de amir banka başka bir ülkedeysse ülke riskiyle de karşı karşıya kalmaktadır. Ayrıca teyitsiz akreditifte akreditifin gerçek olup olmadığının test edilmesi gerekmektedir. Çünkü bu tarz akreditifler sahte bir akreditif açılma riskini de barındırmaktadır⁹⁷. Teyitli dönülemez akreditifte ise, teyidi yapan ve lehtarın kendi ülkesinde bulunan bankanın mali durumunun kuvvetli ve güvenilir olması ihracatçı için yeterli bir güvence oluşturmaktadır⁹⁸. Teyitli akreditifler akreditif amiri tarafından masraflı olmalarına rağmen lehtar tarafından en çok istenen ve tercih edilen akreditif türüdür. Çünkü bu akreditif türünde lehtara tam bir garanti tesis edilmektedir⁹⁹.

Teyit bankası akreditifi teyit etmekle birlikte akreditif bankasından bağımsız bir borç altına girmektedir¹⁰⁰. Yargıtay' ın da aynı yönde kararı vardır. Karara göre:

“Akreditifin teyit edilmesi halinde muhabir banka, bu teyit nedeniyle akreditif alacaklısının (satıcının) borçlusu durumuna girer. Başka bir deyişle muhabir banka ile ihracatçı arasında, akreditif bankası ile olan ilişkilerin dışında ayrı bir borç ilişkisi doğmuş olur. Bu borç taahhüdü BK' nın 17. maddesi (TBK. m. 18) hükmüne uyan illetten mücerret bir borç ikrarı

⁹⁵ ICC, **a.g.e.**, s. 27.

⁹⁶ İsmail Doğanay, “Teyitli Akreditif ve Teyit Veren Bankanın Hukuki Sorumluluğu”, **Yaklaşım Dergisi**, Y. 7, S. 73 (Ocak 1999), s. 65.

⁹⁷ Mutlu Yılmaz ve Ahmet Özken, **İhracat Anlamak ve Yönetmek İçin Bilmeniz Gereken Her şey**, İstanbul: Optimist Yayın Dağıtım, 2011, s. 139.

⁹⁸ Vecdi Ünay, **Bankalarca Dış Ticaretin Finanse Edilmesi Usulleri**, İstanbul: Es Yayınları, 1989, s. 90.

⁹⁹ Murat Canitez (İsmail Bakan vd.), **Dış Ticaret: İşlemler ve Uygulamalar**, ed. H. Çetin Bedestenci ve Murat Canitez, 6. b., Ankara: Gazi Kitabevi, 2008, s. 203.

¹⁰⁰ Doğan, **a.g.e.**, s. 49. Aynı yönde Tekinalp, **a.g.e.**, s. 602.

niteliğindedir. Akreditif alacaklısı, şayet münasip zaman içerisinde red etmemiş ise teyit mektubu ayrıca kabule hacet kalmaksızın hüküm ifade eder. Çünkü muhabir banka, gerek işin özel niteliğinden ve gerekse hal ve mevkiin icabından dolayı sarih bir kabule intizar mecburiyetinde değildir (BK m. 6; TBK. m. 6)''¹⁰¹.

Teyit ile birlikte lehtar dilerse akreditif bankasından, dilerse teyit bankasından ödeme talebinde bulunabilmektedir. Akreditif bankası ve teyit bankası malın bedelinden satıcıya karşı müteselsilen sorumludur¹⁰².

ABK. 600 m. 2' de de teyit bankasının yükümlülüğünü, amir bankanın yükümlülüğüne ek olarak kesin bir taahhüt şeklinde tanımlamaktadır¹⁰³.

Ülkemiz açısından bakıldığında teyitli dönülemez akreditiflerle ilgili değişik bir uygulama vardır. Bankalar müteselsil sorumluluk esnasından ayrılarak, lehtara ödeme yapmayı akreditif bedelinin gelmesine kadar geciktirmektedir¹⁰⁴.

Kanaatimizce akreditif bankası ve teyit bankası lehtara karşı müteselsilen sorumludur. Çünkü müteselsil sorumluluğu kabul etmeyen Yargıtay kararlarında bile akreditifin teyit edilmesiyle birlikte teyit bankasının lehtara karşı bağımsız ve asli bir borç altına gireceği belirtilmiştir. Ayrıca ABK. 600 m. 2' de teyitle birlikte amir bankanın kesin

¹⁰¹ Yargıtay 11. H.D. T. 10.02.1977. E. 1976-5881, K. 1977-558., (Çevrimiçi)

<http://www.hukukturk.com>, (Erişim Tarihi: 02.06.2013).

¹⁰² Cemal Şanlı, **Uluslararası Ticari Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları**, 5. b., İstanbul: Beta Basım Yayım, 2013, s. 24. Aynı yönde Tamer Bozkurt, "Teyitli Akreditife İlişkin Hukuk Genel Kurulu' nun 18.12.2002 Tarih ve "E. 2002/12-1078, K. 2002/1072" Sayılı Kararının İrdelenmesi", **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Y. 2008, S. 79, s. 137-140. Doğan, **a.g.e.**, s. 49. Aydos, **a.g.e.**, s. 34.

¹⁰³ ICC, **a.g.e.**, s. 27. Ancak Yargıtay' ın değişik tarihli kararlarında farklı yönde bir sonuca ulaştığı görülmektedir. Yargıtay H.G.K. T. 18.12.2002. E. 2002/12-1078, K.1072., (Çevrimiçi)

<http://www.hukukturk.com>, (Erişim Tarihi: 02.06.2013). Aynı yönde Yargıtay 19. H.D. T. 17.06.1999.

E. 1999-1994, K.4228., (Çevrimiçi) <http://www.hukukturk.com>, (Erişim Tarihi: 02.06.2013). Karara göre:

"*Davalı S... Tekstil AŞ, 8.12.1993 tarihinde M... Bankası AŞ' den davacı M... Elektrik AŞ lehine akreditif açtırmış, dava dışı S... G. d. P. B. akreditife teyit vermiştir. Akreditifin teyit edilmesi halinde teyit bankası, akreditif lehtarının (satıcının) borçlusu durumuna girmektedir. Diğer bir ifadeyle teyit bankası akreditif lehtarlarına karşı bağımsız ve asli bir yükümlülük altına girmektedir. Akreditif lehtarının kural olarak önce teyit bankasına başvurma zorunluluğu bulunmaktadır. Akreditif lehtarı satış bedelinin akreditif yoluyla tahsili için üzerine düşeni yapmasına rağmen teyit bankasından tahsil edememişse bu durumda alıcıya başvuru hakkı doğar. Mahkemece davacıdan bu yöndeki delilleri sorularak toplanan deliller değerlendirildikten sonra varılacak uygun sonuç çerçevesinde bir karar verilmesi gerekirken, yazılı gerekçeyle davanın reddinde isabet görülmemiştir. Karşı oy yazısında: "Dosyadaki yazılara, kararın dayandığı delillerle gerektirici sebeplere, delillerin takdirinde bir isabetsizlik bulunmamasına ve teyit bankasının lehtara (satıcıya) karşı yükümlülüğünün hukuksal nedeninin BK' nun 17. maddesi (TBK. m. 18) anlamında soyut borç vaadi olmasına, lehtarın ona yönelmeksizin temel ilişkiye dayanarak amire (alıcıya) başvurmamasına engel bulunmamasına göre kararın onanması gerektiği görüşümdedir"* denilmiştir.

¹⁰⁴ Aydos, **a.g.e.**, s. 35.

yükümlülüğüne ek olarak kesin bir taahhüt altına gireceği ifade edilmiştir. İşte bu gerekçelerle lehtar, uygun belge ibrazı neticesinde isterse teyit bankasına isterse de akreditif bankasına başvurabilmelidir.

Muhabir bankanın teyit verebilmesi için, akreditif bankasının yetkisi veya açık bir talebinin bulunması gerekmektedir. Ancak akreditif bankasının talebi olmadan teyitli akreditif açılması durumunda, muhabir banka lehtara karşı teyit bankası olarak sorumlu olacaktır¹⁰⁵.

Teyitli dönülemez akreditifin çok önemli yararları vardır. Öncelikle ihracatçı lehtar, ülkesindeki bir bankayı borçlu olarak karşısına almaktadır. Bundan başka ihracatçı akreditif şartlarını yerine getirdiği anda ücreti tahsil güvencesini sağlamaktadır. En nihayetinde teyit komisyonunu ülkesine kazandırmaktadır¹⁰⁶.

Teyitli akreditifin olumsuz tarafı ise bankaların, ayrıca komisyon aldıkları için diğer akreditif türlerine göre daha masraflı olmalarıdır. Bu yüzden de ithalatçı taraf teyitli akreditiflerden mümkün olduğu ölçüde kaçmaktadır¹⁰⁷.

4.3.3.3. Teyitsiz Dönülemez Akreditif

Teyitsiz dönülemez akreditif, ikinci bankanın akreditife yalnızca muhabir banka olarak katıldığı akreditif türüdür¹⁰⁸. Muhabir bankanın akreditif işleminin yürütümüne sadece ihbar bankası olarak katıldığı ve lehtara karşı ek veya kesin bir yükümlülük üstlenmediği durumlarda dönülemez teyitsiz akreditiften bahsedilir. Burada muhabir banka ile lehtar arasında sözleşmesel bir ilişki yoktur. Hukuki ilişki lehtar ile akreditif bankası arasındadır¹⁰⁹. Satıcı teyitsiz dönülemez akreditifi kabul etmiş ise, ödeme konusunda ortaya çıkan sorunlarda muhabir bankaya başvuramayacaktır. Çünkü bu bankanın görevi sadece akreditifi ihbar etmektir¹¹⁰.

¹⁰⁵ Doğan, **a.g.e.**, s. 49-50.

¹⁰⁶ Göger, **a.g.e.**, 2. b., s. 16.

¹⁰⁷ Töre, **a.g.e.**, s. 63.

¹⁰⁸ Doğan, **a.g.e.**, s. 50.

¹⁰⁹ Kaya, **a.g.e.**, s. 12.

¹¹⁰ Şanlı, **a.g.e.**, s. 25.

Muhabir banka akreditifi ihbar etmekle sorumluluk üstlenmektedir. ABK. 600' ün 9/b maddesinde bu durum düzenlenmiştir¹¹¹.

ABK. 600 m. 9/b' ye göre muhabir banka (ihbar bankası): "...akreditifi veya değişikliği ihbar etmekle akreditifin veya değişikliğin görünür gerçekliğini kendine göre yeterli biçimde belirlediğini ve ihbarın, alınan akreditifin veya değişikliğin şartlarını doğru olarak yansıttığını belirtmiş olur"¹¹².

İhbar bankasının belge ibrazında ödeme taahhüdünde bulunmaması onun geniş davranmasını gerektirmemektedir. Lehtara akreditifin imza kontrolünde, şartların incelenmesinde, akreditifin geldiği ülkenin risk durumu gibi hallerde yol gösterici olması gerekmektedir¹¹³.

Bununla birlikte muhabir banka yapacağı inceleme sonunda akreditifin gerçekliği hakkında tereddüde düşerse, ya akreditifi ihbar etmeyecek ya da lehtara yapacağı ihbarda tereddütlerini açıklayacaktır. Eğer muhabir banka akreditifi veya değişikliği ihbar etmeme yolunu seçerse; ihbarı aldığı bankaya gecikmeksizin bilgi vermelidir¹¹⁴.

Akreditif bankası, muhabir bankaya belgeleri inceleme ve ödeme yapma hususunda yetki de verebilir. Ancak bu durumda akreditif bankası muhabir bankaya akreditif bedelini göndermesine rağmen ödeme yapmazsa, sorumluluk akreditif bankasında olacaktır. Çünkü ödeme yükümlülüğü akreditif bankasındadır¹¹⁵.

Ödeme bankasının ihbar bankasından farkı, belgelerin ibrazı durumunda ibrazla ilgili sürelerin korunması olacak ve malların gönderilmesi, teslimine ilişkin rizikolar da ihracatçı lehine olmak üzere ortadan kalkacaktır¹¹⁶.

Teyitsiz dönülemez akreditifteki en önemli özellik, belgelerin sunulduğu banka tarafından, bu belgelerin haksız olarak reddedilmesi durumunda satıcının sadece amir bankaya yönelik olarak hak iddia etme yetkisi olmasıdır¹¹⁷.

¹¹¹ Doğan, **a.g.e.**, s. 50.

¹¹² ICC, **a.g.e.**, s. 39. Hükümde öngörülen "görünür gerçeklik" ifadesinde neyin kastedildiği tartışmalıdır. Doktrinde Kaya' ye göre imzanın gerçekliği, telgraf, teleks ya da faksla yapılan bildirimlerde verilen kod konusunda tereddüt, genel görünüm bakımından akreditifte bulunması gereken unsurların bulunmaması gibi durumlar buraya girmektedir. Kaya, **a.g.e.**, s. 13.

¹¹³ Pekcan, **a.g.e.**, s. 33.

¹¹⁴ Doğan, **a.g.e.**, s. 50.

¹¹⁵ **a.g.e.** Aynı yönde Yeniaras, **a.g.m.**, s. 126.

¹¹⁶ Kaya, **a.g.e.**, s. 13.

¹¹⁷ Ekşi, Milletlerarası..., **a.g.e.**, s. 268.

Teyitsiz dönülemez akreditifte muhabir banka amir bankanın temsilcisi konumunda bulunduğu için amir banka tarafından haksız şekilde ödenmeyen akreditif bedelinin muhabir bankadan talep edilebilmesi mümkün değildir¹¹⁸.

4.4. Ödeme Şekline Göre Akreditif Türleri

4.4.1. Genel Olarak

Ödeme şekline göre kabul edilen dört çeşit akreditif türü vardır. Bunlar: “İbrazda Ödemeli Akreditif”, “Vadeli Ödemeli (Ödemesi Ertelenmiş) Akreditif”, “Ön Ödemeli Akreditif” ve “Poliçeli Akreditif” dir. Şimdi sırasıyla bu türlerle ilgili açıklamalarda bulunulacaktır.

4.4.2. İbrazda Ödemeli Akreditif

İbrazda ödemeli akreditif; akreditifte istenen belgelerin amir banka, görevli banka varsa teyit bankasına ibrazı ve bu belgelerin bankalarca uygun bulunmasının ardından bedelin lehtara ödendiği akreditif türüdür. Ödeme vadesi içermeyen akreditiflerde ödeme, belgelerin uygun bulunmasından hemen sonra makul bir sürede yapılır¹¹⁹.

İngilizcede “*Sight L/C*” olarak ifade edilen ibrazda ödemeli akreditifin “*belge karşılığında ödeme/payment against document*” veya “*cash against document*” şeklinde de sözleşmelerde ve/veya akreditif mektuplarında yer aldığı görülmektedir¹²⁰.

İbrazda ödemeli akreditifte lehtara, akreditif bildiriminde yer alan koşulları süresinde yerine getirmiş olmak şartıyla belgelerin ibrazında ve nakit olarak ödeme

¹¹⁸ Reha Poroy, **Ticari İşletme Hukuku**, haz. Hamdi Yasaman, 6102 Sayılı TTK Nazara Alınarak Genişletilmiş ve Güncelleştirilmiş 14. b., İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2012, s. 193.

¹¹⁹ Özalp, **a.g.e.**, s. 41-42.

¹²⁰ Tekinalp, **a.g.e.**, s. 633.

yapılmaktadır. Uygulamada çek veya banka hesabına alacak kaydı işlemleriyle de ödeme yapılabilmektedir¹²¹.

İbrazda ödemeli akreditifte dikkat edilmesi gereken husus, ödemenin yapılacağı ülkedeki döviz kontrol kurallarıdır. Lehtarın ülkesinde geçerli olan döviz kontrol kuralları, akreditifte belirtilmiş olan para birimi üzerinden ödeme yapmaya izin vermiyorsa bu halde özellikle enflasyonun yüksek olduğu ülkelerde problemler ortaya çıkacaktır. Bu gibi problemlere engel olmak için lehtarın ülkesinde geçerli döviz kontrol kuralları çerçevesinde, akreditifte tedbirler alma yoluna gidilmelidir¹²².

Lehtar tarafından yapılan ibrazın uygun olması durumunda, bu ibrazı karşılamayan amir banka, teyit bankası veya görevli banka sorumlu olmaktadır. Görevli bankanın lehtar tarafından yapılan uygun ibrazı karşılamaması halinde bu görev amir ve/veya teyit bankası tarafından yerine getirilmektedir¹²³.

4.4.3. Ön Ödemeli Akreditif

Ön ödemeli akreditif; akreditifte öngörülen belgelerin ibrazından önce lehtara akreditif bedelinin kısmen veya tamamen ödenmesi halidir¹²⁴.

Ön ödemeli akreditif de kendi içerisinde ikiye ayrılmaktadır. Bunlar: “Red Clause (Kırmızı Şartlı)” ve “Green Clause (Yeşil Şartlı)” akreditiflerdir.

Red Clause (Kırmızı Şartlı) akreditif; lehtara, malların gönderilmesinden önce, ihraç edilecek malların satın alınmasında, gerekiyorsa işlenmesinde, ambalajlanmasında, limana gönderilmesinde ve gemi gelinceye kadar depolanmasında kullanılmak üzere avans verilmesini veya peşin ödeme yapılmasını öngören akreditiftir¹²⁵. Red Clause (Kırmızı Şartlı) akreditifte yapılacak ön ödemenin belirli şartlara ve belge düzenine

¹²¹ Kaya (Ülgen vd.), **a.g.e.**, s. 266.

¹²² Doğan, **a.g.e.**, s. 51.

¹²³ Tekinalp, **a.g.e.**, s. 633.

¹²⁴ Doğan, **a.g.e.**, s. 51.

¹²⁵ Ünay, **a.g.e.**, s. 104. Lehtarın malları sevk etmesi veya üretmesi için paraya ihtiyacı olduğu hallerde, herhangi bir belge ibrazında bulunmadan bu akreditif türünden yararlanması mümkündür. Özel, **a.g.e.**, s. 57.

bağlanıp bağlanmamasına göre şartlı kırmızı kayıt (clean red clause) veya kayda bağlanmış kırmızı kayıtlı (covered red clause) akreditif gibi ayrımları vardır¹²⁶.

Lehtar aldığı avansla gerekli hazırlığı yapmakta, malların sevkiyatından sonra ibraz ettiği sevk belgeleri karşılığında fatura bedelinden avansın düşülmesinden sonra kalan alacağını tahsil etmektedir. Bu anlamda Red Clause akreditif ithalatçı akreditif amirinin, ihracatçı lehtara tanıdığı bir ön finansman niteliğindedir¹²⁷.

Bu akreditiflerde amaç, yukarıda da değinildiği gibi, lehtara ihraç edecekleri malları satın almaları, gerektiğinde işlemleri, ambalajlamaları ve sevk etmeleri için gerekli fonları sağlamaktır. Avans ödeme şartının akreditif küşat mektubunda dikkat çekilmesi için kırmızı renkli mürekkep ile yazılması, bu akreditife kırmızı şartlı denilmesinin nedenidir¹²⁸.

Bu akreditif türünün açılabilmesi alıcı ile satıcı arasında güven ilişkisini gerektirmektedir. Red Clause (Kırmızı Şartlı) akreditif türü, Avustralya, Yeni Zelanda ve Güney Afrika' daki ağaç ticaretinde geliştirilmiştir¹²⁹.

Green Clause (Yeşil Şartlı) akreditif ise; lehtarın malı depolaması üzerine, depo makbuzu karşılığında akreditif bedelini avans olarak almasını sağlayan akreditif türüdür¹³⁰. Kırmızı şartlı akreditifle yeşil şartlı akreditif arasındaki temel fark, yeşil şartlı akreditifte lehtarın avansı ancak malı sevkiyata hazır hale getirip depolamasından sonra aldığı makbuzu bankaya ibraz etmesiyle alabilmesidir¹³¹.

Bu akreditif türünde lehtar, malın bir bölümünü umumi mağazaya depoladıktan sonra kendisine bir makbuz verilmekte ve bu makbuzu bankaya ibraz ederek akreditif tutarının bir bölümünün kendisine ödenmesini istemektedir¹³². Bu aşamadan sonra depodaki malların sorumluluğu amir bankaya ait olacağı için bu tür akreditiflere çok sık rastlanmamaktadır¹³³.

¹²⁶ Kaya (Ülgen vd.), **a.g.e.**, s. 268.

¹²⁷ İGEME, İhracatta..., **a.g.e.**, s. 16.

¹²⁸ Toroslu, **a.g.m.**, s. 99.

¹²⁹ Ekşi, Kambiyo..., **a.g.e.**, s. 40.

¹³⁰ Kostakoğlu, **a.g.e.**, s. 1097.

¹³¹ Ali Dölek, **AB Uyum Süreci Çerçevesinde Uygulamalı İthalat İşlemleri ve Örnekler**, İstanbul: Beta Basım Yayım, 2000, s. 47.

¹³² Seza Reisoğlu, "Hukuki Açıdan Akreditif ve 600 Sayılı Yeknesak Kurallar", **Bankacılar Dergisi**, Y. 2008, S. 66., s. 41.

¹³³ Dölek, **a.g.e.**, s. 47.

Burada avans ödemesi yapan bankanın lehtardan avansı geri alabilmesi konusunda sorumluluğu yoktur. Lehtarın malları sevk etmemesi ve akreditif şartlarına uygun belgeleri ibraz etmemesi halinde geri ödeme ve faiz talebi akreditif bankasına yöneltilecektir. Akreditif bankası da akreditif amirine rücu etmektedir¹³⁴.

4.4.4. Vadeli Ödemeli (Ödemesi Ertelenmiş) Akreditif

Vadeli ödemeli (ödemesi ertelenmiş) akreditif; lehtara ödemenin belgelerin alıcıya teslim edilmesinden belli bir süre sonra yapıldığı akreditif türüdür. Ödemesi ertelenmiş akreditiflerde, belgeleri ibraz eden lehtara, akreditif bankası veya teyit bankası tarafından ödemenin yapılacağına dair taahhütname verilmektedir. Bu taahhütname iskonto veya iştirah edilemez¹³⁵.

Burada vadeli ödemeli akreditif yerine ödemesi ertelenmiş akreditif demek daha doğru olacaktır. Çünkü lehtarın uygun ibrazı sonucunda vade oluşmuş ve ödeme yükümlülüğü doğmuştur. Bu akreditif türünde ertelenen sadece ödemedir¹³⁶.

Ödemesi ertelenmiş akreditif ilk olarak ABK.'nin 1983 güncellemesinde düzenlenmiştir¹³⁷.

Ödemesi ertelenmiş akreditifte belgelerin akreditif koşullarına uygun olması halinde akreditif bankasının veya teyit bankasının belirli bir vadede ödeme taahhüdü bulunmaktadır¹³⁸.

Ödeme, daha sonraki bir tarihte ve genelde taksitle yapılmaktadır. Bu akreditif türünde ödemeye ilişkin vadenin başlangıcı ve süresi akreditif koşullarında açıkça gösterilmektedir. Ertelenen süre belgelerin ibrazını müteakiben ve gün hesabıyla gerçekleştirilmektedir¹³⁹. Ödemesi ertelenmiş akreditifte bağımsızlık ilkesi bir kenara itilmiştir. Çünkü alıcı, ayıp incelemesi yaptırıp, gerektiğinde paranın ödenmesini

¹³⁴ Ünay, **a.g.e.**, s. 107-108.

¹³⁵ Toroslu, **a.g.m.**, s. 97-98.

¹³⁶ Tekinalp, **a.g.e.**, s. 634.

¹³⁷ Doğan, **a.g.e.**, s. 52.

¹³⁸ Bozkurt, **a.g.e.**, s. 37.

¹³⁹ Kaya (Ülgen vd.), **a.g.e.**, s. 269. Örneğin; belgelerin ibrazından 60, 90, 120 gün sonra gibi ifadeler kullanılmaktadır. Ünay, **a.g.e.**, s. 96.

durdurabilmektedir¹⁴⁰. Örneğin alıcı, lehtara karşı mahkemeden ihtiyati tedbir, şartları varsa ihtiyati haciz talep edebilmekte veya ödemedi önce ibraz edilen belgelerin sahte olduğunu ispatlayarak ödeme yapılmaması talebinde bulunabilmektedir¹⁴¹.

ABK.' da bankanın lehtara, ertelenen tarihten önce ödemede bulunup bulunamayacağı konusunda bir düzenleme yoktur. Bu konuda bizim de katıldığımız bir görüş bankanın ertelenen tarihi beklemesi yönündedir. Çünkü alıcının ertelenen tarihe kadar, ihtiyati tedbir, hatta kesin mahkeme kararı alma şansı vardır. Bu konudaki istisna bankanın kendi rizikosudur. Ancak bu durumda banka ödemede bulunabilir¹⁴².

Ödemesi ertelenmiş akreditife en fazla alıcının bedeli hemen ödeyememesi veya kredi temini imkânının olmaması hallerinde başvurulmaktadır. Ödemesi ertelenmiş akreditifte akreditif lehtarının akreditif amirine kredi temininden söz edilmektedir. Burada mallar üzerinde ödeme yapmadan tasarruf imkânı sağlayan akreditif amiri, malların satımı sonucunda finans imkânını da elde edecektir¹⁴³.

4.4.5. Poliçeli Akreditif

4.4.5.1. Genel Olarak

Taraflar temel sözleşmede poliçeli bir akreditifin açılmasını kararlaştırmışlarsa, lehtarın göndereceği belgelere ek olarak görüldüğünde veya görüldüğünden belli bir süre sonraki vadeli bir poliçe de bankaya ibraz edilmektedir. Poliçeli akreditif türü, ödeme biçimleri dikkate alınarak iki türlü incelenebilmektedir¹⁴⁴.

¹⁴⁰ Tekinalp, **a.g.e.**, s. 634. Temel ilişki ile akreditif ilişkisinin bağımsızlığının korunduğu yönünde bkz. Doğan, **a.g.e.**, s. 52-53.

¹⁴¹ Reisoğlu, **a.g.m.**, s. 41.

¹⁴² Tekinalp, **a.g.e.**, s. 635. Türk hukukunda, vadeden önce ödeme yapmanın engel bir durum oluşturmadığı yönünde bkz. Doğan, **a.g.e.**, s. 53.

¹⁴³ Kaya (Ülgen vd.), **a.g.e.**, s. 269.

¹⁴⁴ Bozkurt, **a.g.e.**, s. 36.

4.4.5.2. Kabul Akreditifi

Kabul akreditifinde lehtar genellikle poliçenin keşidecisi ve lehtarı da kendisidir¹⁴⁵.

Böyle bir durumda lehtar akreditif konusu belgelerle birlikte poliçeyi, ödeme yükümlülüğü amir ve/veya teyit bankası üzerinde olmak üzere, akreditif amiri, akreditif bankası veya muhabir banka tarafından kabul edilmek üzere ibraz etmektedir¹⁴⁶.

Kabul akreditifinde lehtar belgeleri bankaya ibraz ettiğinde akreditif bedeline nakit olarak kavuşamaz. Burada sadece muhatabın kabulünü elde etmektedir. Ancak muhatabın kabulünden sonra poliçeyi iskonto ettirerek bedeli elde edebilir¹⁴⁷.

Ödemesi ertelenmiş akreditiflerde belgelerin bir poliçeye bağlı olarak verilmeleri şart olmadığı halde, kabul akreditiflerinde belgeler, akreditif koşullarına uygun bir vade ile düzenlenecek olan bir poliçe eşliğinde teslim edilmektedir. Poliçeli akreditifin alıcıya sağladığı fayda; ithal ettiği malların bedelini, bunları satarak elde edeceği para ile ödeme fırsatıdır¹⁴⁸.

4.4.5.3. İştirâ Akreditifi

ABK. 600' de iştirâ: “...uygun bir ibraz altında poliçelerin (görevli bankadan başka bir banka üzerine çekilen poliçelerin) ve/veya belgelerin, görevli bankanın ramburse edilmesi gereken banka iş gününde veya daha önce görevli banka tarafından lehtara avans ödeme yapılarak veya avans ödeme yapılacağı kabul edilerek satın alınması anlamına gelir”¹⁴⁹.

Belgelerin satın alınması ABK. 500' le beraber poliçelerin satın alınmasının yanına eklenmiştir. İştirâ tanımında yer alan “avans ödeme yapılarak veya avans ödeme yapılacağı kabul edilerek” ibaresi, “önceden ödeme veya ödeme yapmayı kabul etme” biçiminde anlaşılmalıdır. Belgelerin satın alınması karşılığı yapılan ödeme avans

¹⁴⁵ Kaya (Ülgen vd.), **a.g.e.**, s. 269.

¹⁴⁶ **a.g.e.**

¹⁴⁷ Bozkurt, **a.g.e.**, s. 36.

¹⁴⁸ Ünay, **a.g.e.**, s. 97.

¹⁴⁹ ICC, **a.g.e.**, s. 29.

sayılırsa; satışın akreditif bankasının belgeleri uygun bulmasına bağlı yapıldığı yorumu yapılabilir¹⁵⁰. İştirah bankası ödemeyi kendi kaynağından yapmaktadır¹⁵¹.

Bu akreditif türünde iştirah edilen poliçe ve onun bağlamında akreditif belgeleridir¹⁵². İbraya konu olan belgelerin sadece incelenmesi veya gönderilmesi iştirah değildir¹⁵³.

Akreditif belgelerini iştiraya yetkili olan bankalar, “sınırlı iştirah edilebilir” veya “serbest iştirah edilebilir” olmalarına göre değişmektedir. ABK. 600’ de bu kavramlar genişletilerek akreditifin belirli bankada veya herhangi bir bankada kullanılabilir olması şeklinde ifade edilmiştir. Burada serbest iştirah edilebilir akreditifler önemlidir. İştirah eden herhangi bir bankaya belge ibrazı, vadesi içinde olmak şartıyla süresinde ibraz sayılacaktır¹⁵⁴.

Poliçeli akreditifle iştirah akreditifi birbirine çok benzemekle birlikte arada önemli bir fark vardır. İştirah akreditifinde poliçe görüldüğünde bir vadeyi içeriyorsa hemen paraya çevrilmektedir. Görüldüğünden daha sonraki tarihli bir vadeyi içeriyorsa kabulü müteakiben hemen iskonto edilmektedir¹⁵⁵.

4.5. Banka Uygulamasında Kullanılan Akreditif Türleri

4.5.1. Genel Olarak

Banka uygulamasında kullanılan dört çeşit akreditif türü vardır. Bunlar: “Yenilenen Akreditif”, “Sırt Sırt Akreditif”, “Devredilebilir Akreditif” ve “Teminat Akreditifi” dir. Aşağıda sırasıyla bu türlerin açıklamalarına yer verilecektir.

¹⁵⁰ Reisoğlu, **a.g.m.**, s. 38-39.

¹⁵¹ Özalp, **a.g.e.**, s. 44-45.

¹⁵² Tekinalp, **a.g.e.**, s. 583.

¹⁵³ Özalp, **a.g.e.**, s. 44.

¹⁵⁴ Reisoğlu, **a.g.m.**, s. 39.

¹⁵⁵ Kaya (Ülgen vd.), **a.g.e.**, s. 267-268.

4.5.2. Yenilenen Akreditif

Yenilenen akreditifler, birbirleriyle uzun zamandan beri ticari ilişkiler içerisinde olan ve birbirlerini iyi bilen alıcıların ve satıcıların, uzun dönemli ve aynı şekilde tekrar eden yüklemeleri için tercih ettikleri bir akreditif türüdür¹⁵⁶.

Yenilenen akreditifte amaç, karşılıklı ve devredilebilir akreditif türlerinden farklı olarak, işin veya tarafların aralarındaki ilişkilerin devamlılığına uyan bir ödeme mekanizmasının sağlanmasıdır. Bu nedendir ki, bu türden bir akreditif açılması, banka ile müşteri arasında uzun süre devam edecek bir ilişkiyi gerektirmektedir¹⁵⁷.

Akreditif amirinin bankasından böyle bir akreditifi açtırabilmesi için, lehtarın böyle bir akreditifin açılmasını kabul etmiş olması, yani tarafların bu yönde anlaşmaları gerekmektedir. Taraflar yenilenen akreditif açma konusunda anlaşdıktan sonra bankanın da lehtarla yenilenebilir akreditif türünde akreditif sözleşmesi yapmasıyla birlikte artık akreditif amirinin herhangi bir talebi olmadan akreditif kendiliğinden yenilenecektir. Bu da tarafları gereksiz formalite ve masraflardan kurtaracaktır¹⁵⁸.

Yenilenen akreditifler süreyle ve miktarla sınırlı olmak üzere iki şekilde kullanılabilir¹⁵⁹. Miktarla sınırlı yenilenen akreditiflerde, akreditifte kullanılacak maksimum tutar belirlenmektedir. Yapılacak tüm ödemelerin bedeli belirlenen maksimum tutarı geçemez. Örnek vermek gerekirse, 2.000.000-USD.' lik limit belirlenen miktarla sınırlı yenilenen akreditifte 200.000-USD. tutarında bir akreditif açılmış ve bu miktar para tahsil edildiğinde ikinci bir 200.000-USD. tutarında bir yükleme hakkı elde edilir. Lehtar bu örnekte 10 defa yükleme yapma hakkına sahiptir¹⁶⁰.

Süreyle sınırlı yenilenen akreditiflerde ise yine örnek vermek gerekirse, 20.000-USD.' lik bir akreditif bedelinin 20 günde bir kullanılabilmesi ve toplam sürenin iki ay olduğu şarta bağlanabilir. Böyle bir durumda 20 günde bir değeri 20.000-USD.' yi

¹⁵⁶ Özalp, **a.g.e.**, s. 29.

¹⁵⁷ Turhan Tumay, **Dış Ticaret Banka Tekniğı**, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 2. b., İstanbul: Kambiyo Yayınları, 1987, s. 79-80.

¹⁵⁸ Doğan, **a.g.e.**, s. 54.

¹⁵⁹ Nihat Turhan, **Dış Ticaret ve Akreditifli İşlemlerin Uluslararası Uygulamaları Kılavuzu**, Genişletilmiş 2. b., Ankara: Adalet Yayınevi, 2013, s. 170.

¹⁶⁰ **a.g.e.**, s. 171.

geçmeyen bir sevkiyat yapılabilir ve bu iş üç defa tekrarlanabilir¹⁶¹. Süre kıstasına göre açılan yenilenen akreditifin, birikimli veya birikimsiz olarak açılması mümkündür. Birikimli akreditifte bir dönem kullanılmayan akreditif bedeli diğer dönemde kullanılabilir¹⁶².

Örneğin; her ay 200.000-USD.' lik mal sevkiyatı üzerinden yapılan bir anlaşma birikimliyse, bir ay gerçekleştirilmeyen sevkiyat, bir sonraki ay veya aylara yansiyabilir ve diğer ay 400.000-USD. ihracat yapılabilir¹⁶³. Birikimsiz akreditifte ise kullanılmayan kısım izleyen dönemlerde kullanılamaz¹⁶⁴. Burada ise bir ay gerçekleştirilmeyen sevkiyat, diğer ay veya aylara yansımaz. Yukarıdaki örneğe göre yeni ayda sadece 200.000-USD.' lik ihracat gerçekleştirilebilir¹⁶⁵.

Yenilenen akreditif, ilk bakışta ABK. 600 m. 32' de yer alan kısımlar/partiler halinde kullanımlara veya yüklemelere benzemekle birlikte aralarında önemli bir farklılık bulunmaktadır. Yenilenen akreditifte akreditif otomatik olarak yenilenmektedir. Kısımlar/partiler halinde kullanımlara veya yüklemelere izin veren akreditiflerde ise, bir kısmın belirlenen dönem içinde sevk edilmemesi akreditifin o sevkiyat ve yapılacak olan sevkiyatların kullanılmaması sonucunu doğurmaktadır¹⁶⁶.

Yenilenen akreditif uygulamada daha çok tarım ürünlerinin veya aynı nitelikteki malların sürekli alımında kullanılmaktadır¹⁶⁷.

4.5.3. Sırt Sırta Akreditif

Sırt sırta akreditif: *"Birbirinden bağımsız iki ayrı akreditif işleminden oluşan, ilk akreditifin lehtarının ikinci akreditifin amiri olduğu ve ilk akreditif tutarından ikincisinin ödendiği işlem"*¹⁶⁸ olarak tanımlanmaktadır.

¹⁶¹ Akın Ekici, **Akreditifin Hukuki Niteliği ve Tarafların Yükümlülükleri: Milletlerarası Ticaret Odası' nın Akreditifler Hakkında 500 Sayılı Yeknesak Teamül ve Uygulamaları Işığında**, İstanbul: Beta Yayınları, 1995, s. 36.

¹⁶² Kaya, **a.g.e.**, s. 19.

¹⁶³ Dölek, **a.g.e.**, s. 44-45.

¹⁶⁴ Kaya, **a.g.e.**, s. 19.

¹⁶⁵ Dölek, **a.g.e.**, s. 45.

¹⁶⁶ Turhan, **a.g.e.**, s. 171.

¹⁶⁷ Ekşi, Milletlerarası..., **a.g.e.**, s. 272.

¹⁶⁸ Ekici, **a.g.e.**, s. 34.

Karşılıklı (sırt sırta) akreditiflerde de devredilebilir akreditiflerdeki gibi bir aracı bulunmaktadır. Burada aracı malın gerçek satıcısı değildir. Aracı üreticiden mal alıp bir başkasına satmaktadır¹⁶⁹.

Sırt sırta akreditif türünü oluşturan iki ayrı akreditif birbirinden bağımsızdır; fakat bazı istisnalar dışında aynı şartları taşımaktadır¹⁷⁰. Örneğin ikinci akreditifin miktarı, birinci akreditiften daha az olmak zorundadır. Buradaki fark aracı lehtarın komisyonu olacaktır. Bunun yanında sırt sırta akreditifin geçerlilik süresi, ihracat akreditifinin geçerlilik süresinden daha kısadır. Sırt sırta akreditifin lehtarı üretici firma iken, ihracat akreditifinin lehtarı aracı firmadır. Sırt sırta akreditifte akreditif amiri aracı firma iken, ihracat akreditifinin akreditif amiri ise asıl alıcı firmadır¹⁷¹.

Burada bir durumu belirtmek gerekmektedir. İlk lehtar, açtığı ithalat akreditifinde komisyon kazancını almak ve sevkiyatı zamanında yapmak amacıyla ihracat akreditifinde yer alan akreditifin bedeli, akreditifte belirtilen birim fiyat, vade tarihi, belgelerin ibraz tarihi, sevkiyat süresi ve sigorta oranı gibi unsurları değiştirmektedir¹⁷².

Sırt sırta akreditifin işleyişine baktığımızda ise; ilk lehtarın ülkesindeki muhabir banka, ikinci akreditifi açar ve bu durumu banka yardımıyla ikinci lehtara iletir. İkinci lehtar belgeleri bankaya ibraz ederek kendisine ödeme yapılır. Söz konusu belgeler ilk akreditifin muhabir bankası olan bankaya gelmektedir. Bu banka ilk lehtarın kendisine ibraz ettiği fatura ve diğer belgeleri alır ve ikinci lehtardan almış olduğu fatura ile değiştirerek aradaki farkı komisyon olarak ilk lehtara öder. Sonrasında ise ilk akreditifte istenen belgeleri akreditif bankasına göndermektedir¹⁷³.

Sırt sırta akreditife alternatif olabilecek bir başka akreditif daha vardır. Burada lehtar ilk akreditifteki banka yerine kendi bankasına giderek üretici lehine yeni bir akreditif açmasını ister ve kendi lehine açılan akreditifin “karşılık” olarak kullanılmasını ister. Bu durumda akreditif “*counter credit*” adını almaktadır¹⁷⁴.

¹⁶⁹ Özel, **a.g.e.**, s. 55.

¹⁷⁰ **a.g.e.**, s. 56.

¹⁷¹ Tumay, **a.g.e.**, s. 93.

¹⁷² Özkan, Tunahan ve Demir, **a.g.m.**, s. 120.

¹⁷³ Özel, **a.g.e.**, s. 56.

¹⁷⁴ Ekşi, Milletlerarası..., **a.g.e.**, s. 273.

Sırt sırta akreditif sayesinde üretici (ikinci lehtar) ile ilk akreditifteki alıcı birbirleri hakkında bilgi sahibi olamazlar. Ancak burada tarafların bilgileri saklı tutulmazsa, üretici ile ilk akreditifteki alıcı rahatlıkla birbirleri hakkında bilgi edinebilirler¹⁷⁵.

Sırt sırta akreditif türü, çok fazla risk taşıması ve yüksek banka komisyonları nedeniyle tercih edilmez¹⁷⁶.

Bu akreditif türünün kullanımının artması için ortaya çıkabilecek riskleri aşağıya çekecek olan ek teminatlar ikinci akreditifteki amir banka tarafından talep edilebilir. Örneğin ilk akreditifin dönülemez, teyitli ve belge ibrazında lehtarın bankası nezdinde ödenebilir nitelikte olması bankanın kendini güvenceye alması bakımından önemlidir¹⁷⁷.

4.5.4. Devredilebilir Akreditif

Devredilebilir akreditif; malın asıl üreticisi olmayan lehtarın, sermaye yetersizliği veya sermayesini kullanmak istemediği durumlarda malı üreticiden temin etmek için kullandığı bir akreditif türüdür¹⁷⁸.

Bu akreditif türünde lehtar, imalatçı ile ithalatçı arasında bir nevi köprü vazifesi görmektedir. Lehtar, üreticiden aldığı malların bedelini ithalatçıya ödetmek istediğinden, ithalatçıdan devredilebilir akreditif açmasını istemektedir. Lehtar, üreticiden malları alırken kendi ekonomik kaynaklarını kullanmadan ithalatçının açtırmış olduğu akreditifi imalatçıya devretmekte ve aradaki farkı kendisi almaktadır¹⁷⁹.

Akreditifin devredilebilir olduğunun açıkça kararlaştırıldığı ve “*devredilebilir (transferable)*” ibaresinin olduğu akreditifler devredilebilir. “*Bölünebilir (divisible)*”, “*parçalanabilir (fractionable)*”, “*temlik edilebilir (assignable)*” ve “*aktarılabılır (transmissible)*” ibarelerinin yer aldığı akreditifler devredilemezler. Devredilebilir

¹⁷⁵ Canitez (Bakan vd.), **a.g.e.**, s. 211.

¹⁷⁶ Dölek, **a.g.e.**, s. 46.

¹⁷⁷ Pekcan, **a.g.e.**, s. 35.

¹⁷⁸ Turhan, **a.g.e.**, s. 145. Gün, **a.g.e.**, s. 59.

¹⁷⁹ Doğan, **a.g.e.**, s. 55.

akreditifin açılmasıyla birlikte akreditif, ilk lehtarın talebi üzerine kısmen veya tamamen ikinci lehtarın kullanımına hazır tutulmaktadır¹⁸⁰.

Devredilebilir akreditifte devrin şartları devir bankası tarafından belirlenmektedir. Devir bankası; akreditif bankası tarafından ödemeye, vadeli ödeme yükümlülüğü altına girmeye, poliçe kabule ve iştirada bulunmaya yetkili kılınmış bankadır¹⁸¹.

Akreditif bankası akreditifin devredilebilir olduğunu belirtse bile bu durum devir bankasını bağlamayacaktır. Devir bankası uygun görmediği takdirde devrin gerçekleşmesi mümkün değildir¹⁸². Devredilebilir akreditif, ilk lehtar tarafından sadece bir defada, bir veya birden fazla lehtara devredilebilir¹⁸³. Aynı durumun ikinci lehtar veya lehtarlar tarafından kullanılması söz konusu değildir. Onlar da akreditifi bir başkasına devredemezler. Yalnız, ikinci lehtar veya lehtarların talepleri doğrultusunda akreditifin ilk lehtara devri mümkündür¹⁸⁴.

Bir akreditifin devri ancak, orijinal akreditif belgesinde belirtilen kayıt ve şartlara uygun olması kaydıyla mümkündür¹⁸⁵. Burada ABK. 600 m. 38/g ile getirilen bir değişiklik vardır. Bu değişiklik; devir bankasının, ilk lehtar için verdiği teyidin ikinci lehtar için de geçerli olmasıdır. Bu yeni düzenleme orijinal akreditifin değiştirilemeyecek unsurları arasındadır¹⁸⁶. Ancak orijinal akreditif belgesinde yer alan bazı kayıt ve şartların değiştirilmesi mümkündür. Bunlar; akreditifin tutarı, birim fiyatı, vade tarihi, belgelerin ibraz tarihi, sevkiyat süresi ve sigorta oranıdır¹⁸⁷.

Devredilebilir akreditifin ikinci lehtara devri, fatura değiştirilmesi veya değiştirilmemesi şeklinde gerçekleştirilmektedir. Fatura değiştirilmesi yoluyla devredilebilir akreditifte ilk lehtar, ikinci lehtarın bankaya sunduğu belgeler içerisindeki faturayı, akreditif şartları çerçevesinde kendi faturasıyla değiştirme

¹⁸⁰ Ekşi, Milletlerarası..., **a.g.e.**, s. 269.

¹⁸¹ Doğan, **a.g.e.**, s. 56. Devir bankasının onayladığı kapsam ve yol dışında devri gerçekleştirmek konusunda hiçbir yükümlülüğü bulunmamaktadır. Ekşi, Milletlerarası..., **a.g.e.**, s. 270.

¹⁸² Doğan, **a.g.e.**, s. 56.

¹⁸³ Tunay Köksal, **Uluslararası Ticaret Hukuku**, Ankara: Adalet Yayınevi, 2012, s. 107. Eğer akreditifte kısmi yüklemeye izin verilmişse, birinci lehtar bu akreditifi birden çok ikinci lehtara devrettirebilir. Özel, **a.g.e.**, s. 53.

¹⁸⁴ Turhan, **a.g.e.**, s. 145.

¹⁸⁵ Özel, **a.g.e.**, s. 54.

¹⁸⁶ Ekşi, Milletlerarası..., **a.g.e.**, s. 271.

¹⁸⁷ Cemal Elitaş, "Uluslararası Ticarete Akreditif ve Muhasebesi", **Vergi Sorunları Dergisi**, Y. 2003, S. 176., s. 203. "...sigorta kapsamının tabi olacağı yüzde, asıl akreditifte şart koşulan kapsam tutarına ulaşacak biçimde artırılabilir." Yeniaras, **a.g.m.**, s. 129.

hakkına sahiptir¹⁸⁸. Burada ilk akreditif lehtarının aldığı komisyonu ikinci lehtarın öğrenmesi engellenmektedir. Fatura değiştirilmesine gerek olmayan devredilebilir akreditifte tek fatura düzenlenmektedir. Burada ilk lehtarın alacağı komisyon ikinci lehtar tarafından bilinmekte veya bilinmesinde bir sakınca yoktur¹⁸⁹.

ABK. 600 m. 38/c' de ortaya çıkacak olan devir giderlerinin karşılanması yükümlülüğü ilk lehtara verilmiştir. Bunun nedeni ise uygulamada ikinci lehtarla hiçbir bağlantısı olmayan devir bankasını korumaktır¹⁹⁰.

Devredilebilir akreditife uygulamada pamuk, yün, tahıl, çay, kahve gibi malların ihracatında rastlanmaktadır¹⁹¹.

4.5.5. Teminat Akreditifi

Teminat akreditifi (Standby Letter of Credit), banka tarafından yapılan bir ödeme taahhüdüdür¹⁹². Teminat akreditifleri Türk hukukunda yaygın kullanım alanına sahip olan teminat mektupları ve kontr garantilerin yerlerine kullanılmaktadır. Amerikan mevzuatında bankaların teminat mektubu/kontr garanti düzenlemelerinde kanuni engeller bulunduğundan Amerika Birleşik Devletleri (ABD.)' nde de yaygın olarak kullanılmaktadır¹⁹³. ABD.' de yaygın olarak kullanılmasının nedenini biraz daha açarsak; ABD.' de bankaların Kara Avrupa' sı hukukunda olduğu gibi garanti sözleşmesi imzalamamaları ve dolayısıyla teminat mektubu verememeleri, bankaları teminat akreditiflerine yönlendirmiştir. ABD.' de garantiyi banka olmayan tüzel kişiler ve gerçek kişiler verebilirler. İşte teminat akreditifi bu yasağa karşı uygulamanın geliştirdiği ve şekillendirdiği bir garantidir¹⁹⁴.

Teminat akreditifi ABK.' nin 1983, 1993 ve en son değişiklikleri içeren 2007 revizyonlarında yer almıştır. Gerçekten de ABK. 600 m. 1' de: “Akreditiflere İlişkin

¹⁸⁸ Turhan, **a.g.e.**, s. 146.

¹⁸⁹ Doğan, **a.g.e.**, s. 56.

¹⁹⁰ Ünal Somuncuoğlu vd., **Türk Hukukunda Akreditif**, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2009, s. 99.

¹⁹¹ Doğan, **a.g.e.**, s. 55.

¹⁹² Tekinalp, **a.g.e.**, s. 556.

¹⁹³ Reisoglu, **a.g.m.**, s. 41.

¹⁹⁴ Tekinalp, **a.g.e.**, s. 556.

Birörnek Usuller ve Uygulama, 2007 Revizyonu, 600 Sayılı ICC Yayını (UCP), akreditif metni akreditifin bu kurallara tabi olduğunu açıkça belirttiğinde herhangi bir akreditife (uygulanabildikleri ölçüde herhangi bir teminat akreditifi – standby letter of credit – dahil) uygulanan kurallardır”¹⁹⁵ demek suretiyle teminat akreditifinin varlığını ortaya koymaktadır.

Bu akreditif türü sadece ABK.’ da düzenlenmemiştir. Özellikle farklı çözümler gerektiren uygulamaların ortaya çıkması karşısında ABK.’ da yer alan maddelerin yetersiz kaldığı durumlarda teminat akreditifleri için ayrı bir düzenleme yapılması gerekmiştir¹⁹⁶.

Bunun sonucunda ABK. dışında MTO. Bankacılık Komisyonu tarafından 1 Ocak 1999 tarihinde onaylanarak yürürlüğe konulan 590 sayılı “*Uluslararası Teminat Akreditifi (Standby) Uygulamaları*” adlı bir yayın bulunmaktadır. 590 sayılı yayının uygulama alanı hem ABK.’ da yer alan teminat akreditifleriyle hem de belgeli akreditifle uyumludur. Ayrıca Kara Avrupa’ sı ülkelerinde kullanılan teminat mektuplarıyla uyum içindedir¹⁹⁷.

Teminat akreditifi ve özellikle belgeli akreditif birbirleriyle uyum içinde olmalarına rağmen aralarında önemli farklılık vardır. Belgeli akreditifte satım konusu malların bedelinin ödenmesi garanti altına alınmaktadır. Teminat akreditifinde ise lehtar aleyhine doğabilecek tehlikelerin banka tarafından üstlenilmesi söz konusudur¹⁹⁸.

Teminat akreditifinde akreditif bankasının ödeme yükümlülüğü, belgeli akreditifte olduğu gibi akreditif şartlarına uygun belgelerin ibrazı ile doğmaktadır¹⁹⁹. Ancak burada bankanın ödeme yükümlülüğünün doğması için gereken koşul; olumsuz edim yükümlülüğüdür. Lehtara taahhüt edilen edim yerine getirilmediği takdirde bankanın ödeme yükümlülüğü doğmaktadır²⁰⁰. Bunun sonucu olarak da teminat akreditifinde sunulan belgeler mala ilişkin belgeler olmaktan çok, teminat olayının gerçekleştiğini ispatlayan veya alacak talebini gösteren belgeler olacaktır²⁰¹.

¹⁹⁵ ICC, **a.g.e.**, s. 27.

¹⁹⁶ Bozkurt, **a.g.e.**, s. 40.

¹⁹⁷ Vahit Doğan, “Teminat Akreditifleri”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. VI, Y. 2002, S. 1,2, s. 12 vd.

¹⁹⁸ Kaya, **a.g.e.**, s. 19.

¹⁹⁹ Bozkurt, **a.g.e.**, s. 41.

²⁰⁰ Aydos, **a.g.e.**, s. 38.

²⁰¹ Kaya, **a.g.e.**, s. 20.

Bu akreditif türü daha çok müteahhit işlerinde kullanılmaktadır. Başka bir ülkede inşaat işini üzerine alan müteahhit firma, eser sözleşmesinin karşı tarafı lehine (lehtar), teminat akreditifi açtırmaktadır. Eserin, eser sözleşmesinde belirtilen koşulları taşınamaması durumunda, lehtar yazılı bir beyan veya çekeceği bir poliçeyle bankaya müracaat etmektedir²⁰².

Teminat akreditifi bazen belgeli akreditifin aksine satıcı tarafından alıcı lehine açılabilir. Bu durumda satıcının gönderdiği malın hasarlı ya da bozuk olması sonucu alıcı bu akreditife dayanarak kendisine ödeme yapılmasını istemektedir²⁰³.

Bunun dışında finansal kiralama (leasing) işlemleri için de teminat akreditifi açılabilir. Finansal kiralama sözleşmelerinde kiracı, kiralayan şirket lehine teminat akreditifi açtırmaktadır. Kiracı, kira bedelini kısmen veya tamamen ödemezse kiralayan şirket bankaya başvurmuştur. Banka da teminat akreditifinde kararlaştırılan bedeli kiralayan şirkete ödeyerek, ödeme yaptığı oranda rücu etmektedir²⁰⁴.

Teminat akreditifinde akreditifi açan banka için risk vardır. Riskin sebebi akreditifi açtıran amirin yükümlülükleridir. Akreditifi açan banka, amir tarafından ramburse edilecektir. Burada amir hem temel sözleşmeden kaynaklanan yükümlülüğünü lehtara karşı yerine getirememesi, hem de bankaya ödeme yapamayacak duruma düşebilir²⁰⁵.

5. Akreditifte Kullanılan Belgeler

5.1. Genel Olarak

Akreditifte kullanılan belgelerle ilgili olarak sırasıyla ABK. 600' ün 18-25 ve 28. maddelerinde "Ticari Fatura", "En Az İki Farklı Taşıma Şeklini Kapsayan Taşıma Belgesi", "Konşimento", "Ciro Edilemez Denizyolu Taşıma Senedi", "Charter Party Konşimento", "Havayolu Taşıma Belgesi", "Karayolu, Demiryolu veya Karasal

²⁰² Özel, **a.g.e.**, s. 60-61.

²⁰³ **a.g.e.**, s. 61.

²⁰⁴ Ekşi, Milletlerarası..., **a.g.e.**, s. 277.

²⁰⁵ Özel, **a.g.e.**, s. 61.

Suyolu Taşıma Belgeleri”, “Kurye Alındısı, Posta Alındısı veya Postalama Sertifikası” ve “Sigorta Belgeleri” yer almaktadır.

ABK. 600 m. 19-25 kısaca “taşıma belgeleri” olarak adlandırılmaktadır. Akreditif amiri sadece bu belgelerin ibrazını istemekle sınırlı değildir. İrade serbestisi doğrultusunda ve yerel mevzuatın da belirlediği sınırlar çerçevesinde çeşitli belgelerin, lehtar tarafından bankaya ibraz edilmesini talep edebilir²⁰⁶.

Aşağıda ABK. 600’ de yer alan belgeler inceleme konusu yapılacaktır.

5.2. Ticari Fatura

Ticari fatura: “*Satıcı tarafından mallar hakkında müfredatlı izahat vermek üzere tanzim edilen ve alıcıya verilen bir vesikadır*”²⁰⁷.

Ticari fatura üzerinde genel olarak şu bilgiler yer almaktadır²⁰⁸:

- Hangi dilde düzenlenecekse o dilde “*fatura*” başlığı²⁰⁹,
- İthalatçının adı, soyadı veya unvanı ve adresi,
- Satışa konu malın ambalajı üzerinde yer alan markalar²¹⁰,
- Malla ilgili bütün bilgiler,
- Ödemenin nasıl yapılacağı,
- Kararlaştırılmışsa teslim şekli,
- Faturanın düzenlenme tarihi ve numarası,
- Alıcının özel isteği veya ilgili ülkenin mevzuatı gereğince konulabilecek bilgi ve beyanlar (yükleme ve boşaltma yeri²¹¹ vb. gibi).

Usulüne uygun bir fatura ibrazı, ancak ibraz edilen belgenin ticari fatura olmasıyla mümkündür. Akreditifte, herhangi bir açıklama yapılmaksızın fatura istenmiş ise,

²⁰⁶ Aydos, **a.g.e.**, s. 18.

²⁰⁷ Orhan Gülen, **Akreditif Muameleleri Pratik ve İngilizce Terimli**, Ankara: Güney Matbaacılık ve Gazetecilik, 1950, s. 38. Köksal’ a göre: “*Malın satış sözleşmesi çerçevesinde nihai satış işlemi gerçekleşikten sonra, ihracatçı tarafından düzenlenen belgedir*”. Köksal, **a.g.e.**, s. 111.

²⁰⁸ Özalp, **a.g.e.**, s. 48.

²⁰⁹ “...*faturanın başlığında “fatura” veya “ticari fatura” denilmesinin önemi yoktur*”. Doğan, **a.g.e.**, s. 231.

²¹⁰ Köksal, **a.g.e.**, s. 111.

²¹¹ İGEME, Uluslararası..., **a.g.e.**, s. 21.

geçici fatura (provisional invoice), proforma fatura²¹² ve benzeri fatura türlerinin ibrazı, usulüne uygun bir fatura ibrazı olarak kabul edilmeyecektir²¹³. Çünkü bu başlıklarla tanımlanmış faturalar, satış teklifi niteliğindedir. Mal veya hizmetin verildiğini veya satıldığını belgelemezler²¹⁴.

Ticari faturanın özellikleri ABK. 600 m. 18' de düzenlenmiştir. ABK. 600 m. 18/a/iv' de ise Türk hukukunda fatura ile ilgili düzenlemeyle pek de örtüşmeyen bir düzenleme yer almaktadır.

O düzenlemede bir ticari faturanın düzenleyen tarafından imzalanmış olması gerekmediği ifade edilmiştir²¹⁵.

Doktrinde Reisoğlu MTO. tarafından çıkarılan ABK. 600' de böyle bir ilavenin yer almasının; bazı tarafların akreditifte yer alsa da almasa da ticari faturanın imzalanması gerektiği şeklindeki yanlış olan görüşü düzeltmek için olduğunu ifade etmiştir. Türkiye' de ticari faturanın imzalı olması, vergi düzenlemeleri ve gümrüklerden malların çekilmeleri vb. açılardan önem taşımaktadır. Mevcut düzenleme dikkate alındığında Türkiye' deki akreditif amirlerinin, ticari faturaların imzalı olmaları için akreditife hüküm koydurmaları gerekecektir²¹⁶.

Doktrinde Doğan' a göre MTO. tarafından yukarıda ileri sürülen gerekçe doğru olmakla birlikte, Türk hukuku gibi bir kısım ülke hukuklarında düzenleyen tarafından imzalanmamış belgelerin hukuki değeri yoktur. Mevcut düzenleme dikkate alındığında özellikle Türkiye gibi ülkelerde akreditif amirinin akreditife, faturaları düzenleyen kişi tarafından imzalanması koşulunu koydurması bir zorunluluk halini alacaktır. Yazara göre, imzanın aranıp aranmaması noktasında MTO.' nun böyle bir düzenleme yapmak yerine hukuki işlemlerin şekli konusunda Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku²¹⁷ (MÖHUK.) m. 7 hükmünden hareketle, faturanın düzenlendiği yer hukuk kurallarını yetkili kılması daha uygun olacaktır²¹⁸. Yine

²¹² "Malla ilgili nitelik ve koşulları tahmine dayanarak gösteren, satıştan önce düzenlenen teklifname durumundaki faturalar proforma..." adını alır. Ali Sait Yüksel, **Bankacılık Hukuku ve İşletmesi**, Genişletilmiş 5. b., İstanbul: y.y., 1986, s. 118.

²¹³ Doğan, **a.g.e.**, s. 231. Aynı yönde Somuncuoğlu vd., **a.g.e.**, s. 54.

²¹⁴ Turhan, **a.g.e.**, s. 362.

²¹⁵ ICC, **a.g.e.**, s. 55.

²¹⁶ Seza Reisoğlu, **Türk Hukukunda ve Bankacılık Uygulamasında Akreditif**, haz. Cengiz Şimşir, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 2. b., Ankara: y.y., 2009, s. 248.

²¹⁷ R.G. 12.12.2007, S. 26728.

²¹⁸ Doğan, **a.g.e.**, s. 233-234.

doktrinde Bozkurt' a göre, Türkiye' de gümrükten malların çekilmesi, vergi düzenlemeleri vb. işlemler açısından BK. m. 14 (TBK. m. 15)' e uygun imza taşıyan faturanın ibraz edilmesi önem taşımaktadır. Bu nedenle Türkiye' de akreditif amirinin, akreditifte TBK. hükmüne uygun imzalı faturanın ibrazını talep etmesi gerekmektedir²¹⁹.

Bir diğer görüşe göre ise Türk Ticaret Kanunu (TTK.) m. 39/1²²⁰ (mülga TTK. m. 41) ve Vergi Usul Kanunu (VUK.) m. 231/4²²¹, de fatura düzenleyenin imzasının arandığına belirtilmesine rağmen, burada düzenleyenin imzasının bulunmasının, faturanın geçerliliği bakımından sağlık koşulu olmadığı, yalnızca ispat yönünden bir biçim koşulu olduğunu savunmaktadır²²².

Kanaatimizce, Türk Ticaret Kanunu' nun “Fatura ve teyit mektubu” başlıklı 21. maddesinde, faturanın imzalanması konusunda herhangi bir hüküm yer almıyor olsa da, gerek TTK. m. 39, gerekse de VUK. m. 231/4 hükümlerinde faturada imzanın geçerlilik koşulu olduğu ve mutlaka faturada yer alması gerekmektedir. Bu durum ABK. 600 m. 18/a/iv ile karşılaştırıldığında tek  oz m, akreditife faturayı düzenleyen kişi tarafından imzalanması şartının konulması olacaktır.

5.3. Taşıma Belgeleri

5.3.1. Genel Olarak

Taşıma belgeleri, ihracat ve ithalata konu olan malların varış yerine gönderildiğini veya bu amaçla taşıyıcıya teslim edildiğini gösteren belgelerdir. Taşıma belgeleri, ABK.' nin son güncellemesinde modern taşıma şekilleri dikkate alınarak yeniden

²¹⁹ Bozkurt, **a.g.e.**, s. 71.

²²⁰ R.G. 14.02.2011, S. 27846. TTK. m. 39/1: “Her tacir, ticari işletmesine ilişkin işlemleri, ticaret unvanıyla yapmak ve işletmesiyle ilgili senetlerle diğer belgeleri bu unvan altında imzalamak zorundadır”, ( evrimi i) <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6102.pdf>, (Erişim Tarihi: 15.07.2013).

²²¹ R.G. 10.01.1961, S. 10705. VUK. m. 231/4: “Faturaların baş tarafında iş sahibinin veya namına imzaya mezun olanların imzası bulunur”, ( evrimi i) <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.4.213.pdf>, (Erişim Tarihi: 15.07.2013).

²²² Somuncuoğlu vd., **a.g.e.**, s. 58 vd.

düzenlenmiştir²²³. Taşıma kural olarak karayolu, denizyolu, iç sular, havayolu şekillerinde gerçekleştirilebileceği gibi karma taşıma da söz konusu olabilir. Ayrıca taşıyıcının kim olabileceği konusunda da hiçbir kısıtlama mevcut değildir²²⁴.

Seçilecek olan taşıma şekline göre düzenlenecek olan taşıma belgesi de değişim gösterecektir.

5.3.2. En Az İki Farklı Taşıma Şekli Kapsayan Taşıma Belgesi

Bu taşıma belgesinin doktrinde kabul edilen diğer adı çok şekilli taşıma belgesidir²²⁵.

Bu taşıma türü, özellikle teknolojinin gelişmesiyle birlikte üreticilerin de dış ticaretle uğraşmaya başlamaları sayesinde gündeme gelmeye başlamıştır. Çok şekilli taşıma, kısaca söylemek gerekirse, malların yükleme yerinden boşaltma yerine kadar, taşıma sürecinde denizyolu bulunması şart olmayan²²⁶ birden fazla taşıma şekliyle taşınması olarak ifade edilmektedir²²⁷.

Konuyu bir örnekle açıklayacak olursak; Türkiye’ den Kanada’ ya gönderilecek olan bir mal için doğrudan gemi seferi bulunamayacağından, malların öncelikle ABD.’ ye denizyoluyla, ABD.’ den Kanada’ ya karayoluyla ulaştırılması gerekmektedir²²⁸. Bu durum çok şekilli taşıma belgesinin düzenlenmesi ihtiyacını doğurmaktadır.

5.3.3. Konşimento

Konşimento Türk Ticaret Kanunu m. 1228/1’ de tanımlanmıştır. Bu tanımlamaya göre konşimento: *“Bir taşıma sözleşmesinin yapıldığını ispatlayan, eşyanın taşıyan tarafından teslim alındığını veya gemiye yüklendiğini gösteren ve taşıyanın eşyayı, ancak onun ibrazı*

²²³ Doğan, **a.g.e.**, 234-235.

²²⁴ Yeniaras, **a.g.m.**, s. 131.

²²⁵ Doğan, **a.g.e.**, s. 238.

²²⁶ Köksal, **a.g.e.**, s. 121.

²²⁷ Doğan, **a.g.e.**, s. 238.

²²⁸ Yılmaz ve Özken, **a.g.e.**, s. 275.

karşılığında teslimle yükümlü olduğu senettir”²²⁹. Konşimentolar kıymetli evrak niteliğinde²³⁰, emre, nama ve hamiline yazılabilen senetlerdir. Emre yazılı konşimentolar, uygulamada nama ve hamiline yazılabilen konşimentolara göre daha çok tercih edilmektedir²³¹.

TTK. m. 1228/2’ de yükleme ve tesellüm konşimentosu olmak üzere iki tür konşimento öngörülmüştür. Yükleme konşimentosu malın gemiye yüklenmesinden sonra düzenlenmektedir. Akreditifte aksine bir düzenleme bulunmadıkça, bankalar sadece yükleme konşimentosu kabul etmekle yükümlüdür²³².

Tesellüm konşimentosu ise yükün henüz gemiye yüklenmeden önce taşıyan tarafından teslim alınmasından sonra düzenlenmektedir. Bu konşimento türünü örneklersek; yük ihracatçı tarafından Haydarpaşa limanına getirilmiş ve burada uluslararası nakliye firması tarafından alınmıştır. Ancak geminin hareketi iki gün sonra gerçekleşecektir. Dolayısıyla burada eşyanın teslim alındığını gösteren bu belge düzenlenmektedir²³³.

Bu konşimento türü belgeli akreditifte bankalar tarafından kabul edilmemektedir²³⁴. Çünkü tesellüm konşimentosu malın sadece teslim alındığını göstermektedir. Oysaki özellikle alıcı, malın yüklenip yola çıktığından emin olmak istemektedir²³⁵. Ancak sonradan Ticaret Kanunu 1228/2’ de tesellüm konşimentosuna eşyanın yüklendiği tarih ve gemiye ilişkin şerh verildiği takdirde yükleme konşimentosu hükmü kazanacağı için bankalar tarafından kabul edilebilirler.

5.3.4. Ciro Edilemez Denizyolu Taşıma Senedi

Ciro edilemez denizyolu taşıma senedi ABK. 600 m. 21’ de düzenlenmiştir. Ciro edilemez denizyolu taşıma senedi ABK. 500 döneminde taşıma belgeleri arasına dâhil

²²⁹ <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6102.pdf>, (Erişim Tarihi: 17.07.2013).

²³⁰ “Konşimentonun kıymetli evrak niteliği, ona tedavül kabiliyetini kazandırmakta ve dolayısıyla deniz ticaretinde önemli bir işlev yerine getirmektedir”. Şaban Kayıhan ve Mehmet Eski, **Uluslararası Ekonomi Hukuku**, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2010, s. 238.

²³¹ **a.g.e.**, s. 235.

²³² Bozkurt, **a.g.e.**, s. 51.

²³³ Yılmaz ve Özken, **a.g.e.**, s. 275.

²³⁴ Bozkurt, **a.g.e.**, s. 51.

²³⁵ Özalp, **a.g.e.**, s. 56.

olmuştur²³⁶. Ciro edilemez denizyolu taşıma senedi, uluslararası uygulamada Non-Negotiable Sea Waybill olarak anılmaktadır²³⁷.

Bu taşıma senedinin tercih edilmesinin nedeni, az maliyetli ve pratik olmasıdır. Çünkü özellikle kıymetli evrak niteliğinde olan ve ciro edilebilen deniz konşimentoları çoğu zaman el değiştirmekte ve son alıcıya ulaşması zaman almaktadır. Bu gibi durumlarda bankaların alıcıya ek masraflar çıkarmaları mümkündür²³⁸.

İşte bu olumsuz durumların ortadan kalkması açısından ciro edilemez denizyolu taşıma senedinin ABK.' da yer alması önemli bir gelişmedir.

Bu taşıma senedinin özellikleri dikkate alındığında burada açıklanması gereken husus ABK. 600 m. 21 a/v' de düzenlenen taşıma şartlarıdır. Ciro edilemez bir denizyolu taşıma senedi taşıma şartlarını içermelidir²³⁹. Ancak burada kısa form ya da arkası boş ciro edilemez denizyolu taşıma senedi üzerinde durmak gerekir. Kısa form ya da arkası boş ciro edilemez denizyolu taşıma senetleri, normal nakliye belgelerinden farklıdır. Bu belgelerde taşıma şartlarının tamamı veya bir kısmı basılı değildir. Bu belgelerde taşıma şartlarının belirtilmesi yerine uluslararası anlaşmalara veya ilgili yasa hükümlerine tabi olduklarına ilişkin açıklamaya yer verilmekle yetinilmektedir²⁴⁰.

Kanaatimizce, taşıma şartlarının bir kısmı ya da tamamı bu senetlerde basılı olmasa da, uluslararası anlaşmalara veya ilgili yasa hükümlerine tabi olduklarını açıkladıkları takdirde bu senetler bankalarca reddedilmemelidir. Zaten ABK. 600 m. 21 a/v de bu durumu desteklemektedir.

5.3.5. Charter Party Konşimento

Charter Party sözleşmesi, hem 6762 sayılı mülga TTK.' da hem de 6102 sayılı yeni TTK.' da tanımlanmıştır. TTK. m. 1138' e göre Charter Party sözleşmesi; taşıyanın navlun karşılığında, geminin tamamını veya bir kısmını ya da belli bir yerini taşıtana

²³⁶ Bozkurt, **a.g.e.**, s. 58.

²³⁷ Tekinalp, **a.g.e.**, s. 591.

²³⁸ Yılmaz ve Özken, **a.g.e.**, s. 276-277.

²³⁹ ICC, **a.g.e.**, s. 67.

²⁴⁰ Turhan, **a.g.e.**, s. 423-424.

tahsis ederek, eşyayı denizde taşımayı üstlenmesidir. Charter Party konşimentolar, Charter sözleşmelerine istinaden düzenlenmekte ve bu sözleşmelerin hükümlerine tabi olmaktadır. Charter Party konşimentoların metninde Charter sözleşmesi koşullarına yer verilmez. Burada sadece Charter sözleşmesine atıfta bulunulmakla yetinilmektedir²⁴¹.

Charter Party gibi konşimentoların bankalar tarafından kabul edilmesi, akreditifte buna izin verilmesi şartıyla mümkün olabilmektedir. Hukuki nedenlerden dolayı bankalar bu tür konşimentoyu içeren belgeyi teminata almak konusunda çekimser hareket etmektedir²⁴².

Charter Party sözleşmeleri iki taraf arasında yapılan özel bir sözleşme olduğu için ortaya çıkabilecek bir anlaşmazlık durumunda genel esasların üzerine çıkarak öncelik taşıyan sözleşmeler haline gelmektedir. Bu durum sözleşmenin ayrıntılarından haberi olmayan akreditif amirini zor durumlara sokabilmekte ve ayrıca navlun ödenmediğinde gemi sahibinin mallara el koyma hakkı doğmaktadır²⁴³.

Navlun riskini önlemenin yolu, navlunun önceden ödendiği (CIF., CFR. gibi)²⁴⁴ taşıma şekillerinin kullanılmasıdır²⁴⁵.

Charter Party sözleşmeleri kendi içerisinde ikiye ayrılmaktadır. Bunlar: Time Charter ve Trip Charter sözleşmeleridir. Time Charter sözleşmesi, geminin belirlenen bir süre için kiralanmasıdır. Trip Charter sözleşmesi ise geminin belirli seferler için kiralanmasıdır²⁴⁶.

²⁴¹ Tumay, **a.g.e.**, s. 152-153.

²⁴² Özalp, **a.g.e.**, s. 57.

²⁴³ Köksal, **a.g.e.**, s. 120, 121.

²⁴⁴ “CIF (Cost, Insurance and Freight (... named port of destination)- Mal Bedeli, Sigorta ve Navlun (varış yeri ... olarak belirtmek suretiyle). “CFR (Cost and Freight (... named port of destination)- Mal Bedeli ve Navlun (varış yeri ... olarak belirtmek suretiyle)”. Ayrıntılı bilgi için bkz. Nahit Töre ve Derya Sevinç, **Bankacılar İçin Dış Ticaret ve Kambiyo Bilgisi**, haz. Burçak Yıldız Destanoğlu, 10. b., Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2004/VI, s. 110-111.

²⁴⁵ Turhan, **a.g.e.**, s. 27.

²⁴⁶ Yılmaz ve Özken, **a.g.e.**, s. 276.

5.3.6. Havayolu Taşıma Belgesi

Havayolu taşıma belgesi, kıymetli evrak niteliğinde olmayan²⁴⁷, malların mülkiyetini temsil etmeyen ve sadece malların uçakla belli bir yere gönderilmek üzere teslim alındığını gösteren bir belgedir²⁴⁸. Havayolu taşıma belgesi kıymetli evrak hükmünde olmadığından dolayı, ciro edilebilme kabiliyeti yoktur. Bu nedenle emre değil, nama olarak düzenlenirler. Taşınan mallar, belge üzerinde ismi yazılı olan alıcıya veya onun temlik ettiği kişiye teslim edilir²⁴⁹.

Havayolu taşıma belgesi üç tanesi orijinal olmakla birlikte 12 nüshadan oluşmaktadır. Üç orijinal nüshanın biri havayolu şirketine, biri alıcıya, bir diğeri ise yükletene düzenlenmektedir. Bankalara ibraz edilen nüsha yükleten nüshasıdır²⁵⁰. Orijinal nüshalar sırasıyla yeşil, pembe ve mavi renkte düzenlenmektedir²⁵¹. Bir havayolu taşıma belgesinde uçuş sefer sayısı ve tarihi, malın cins ve miktarı, akreditif amiri alıcının ve yükletenin bilgileri, navluna ait kayıt ve havayolu şirketinin kaşe ve imzaları yer almaktadır²⁵².

5.3.7. Karayolu, Demiryolu veya Karasal Suyolu Taşıma Belgeleri

Karayolu taşıma belgesi, uluslararası taşımanın karayoluyla yapıldığı durumlarda düzenlenen bir belgedir. Söz konusu taşıma, CMR. (Convention Relative Au Contrat de Transport International de Merchandises Par Route²⁵³) olarak bilinen konvansiyon hükümlerine göre yapılmaktadır. Türkiye bu konvansiyona taraftır²⁵⁴.

CMR. hükümlerine tabi olan bu karayolu taşıma belgesinin kullanılabilmesi için; eşyanın taşıyıcıya teslim edildiği yer ile bunların gönderilene teslim edileceği yerin iki

²⁴⁷ Tekinalp, **a.g.e.**, s. 591.

²⁴⁸ Ünay, **a.g.e.**, s. 229-230.

²⁴⁹ Turhan, **a.g.e.**, s. 446.

²⁵⁰ Köksal, **a.g.e.**, s. 122.

²⁵¹ Özalp, **a.g.e.**, s. 58.

²⁵² Yılmaz ve Özken, **a.g.e.**, s. 277.

²⁵³ Karayoluyla Uluslararası Yük Taşımacılığına İlişkin Sözleşme. Sözleşme hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. (Çevrimiçi) <http://www.und.org.tr/download.php?id=332>, (Erişim Tarihi: 20.07.2013).

²⁵⁴ Özalp, **a.g.e.**, s. 58.

ayrı devletin sınırları içerisinde bulunması ve bu devletlerden en az birisinin CMR. konvansiyonuna taraf olması gerekmektedir²⁵⁵.

Bir diğer taşıma belgesi ise demiryolu taşıma belgesidir. Demiryolu taşıma belgesi trenle taşımacılıkta kullanılan bir taşıma belgesidir. Bu belge, demiryolu ile taşınacak olan eşyanın sevk yerinden varış yerine kadar taşınacağını gösterir. CIM. (Convention Internationale Concernantle Transports Des Merchandises Par Chemins De Fer²⁵⁶) konvansiyonuna tabi olarak düzenlenmektedir²⁵⁷.

Demiryolu taşıma belgesinin demiryolu idaresince gönderene verilebilmesi için malın bir vagonu doldurması gerekir. Aksi takdirde bu belge demiryolu idaresince verilmez. Böyle bir durumla karşılaşıldığında gönderen, malı taşıma komisyoncusuna vererek nakliyeci makbuzu alma yoluna gitmektedir. Komisyoncu da teslim aldığı malları gruplandırarak vagonları doldurur ve kendi adına taşıma belgesi alır²⁵⁸.

Diğer bir taşıma belgesi olan karasal su yolu taşıma belgesi ise iç su yolu taşımacılığında kullanılan bir belgedir. Taşıyıcı tarafından veya acentesi tarafından taşıyıcı belirtilerek imzalanmaktadır. Karasal iç su yolu belgelerinin akreditif şartlarına ve ABK.' ya uygun olmaları gerekmektedir²⁵⁹.

ABK. 600 m. 24/b/i/ii ve iii, orijinal belgeye ilişkin hükümlere yer vermektedir. Bir karayolu taşıma belgesinin orijinal sayılabilmesi için gönderene/yükletene ait orijinal olarak gözükmemesi veyahut kimin için hazırlandığına ilişkin hiçbir işaret taşımaması gerekmektedir. Ayrıca bir demiryolu taşıma belgesinin “*Duplicate*²⁶⁰” olarak işaretlenmesi halinde orijinal olarak kabul edileceği ifade edilmiştir²⁶¹.

Burada anlaşılması gereken; bir akreditifte demiryolu taşıma belgesinin orijinalinin ibrazı şart koşulmuş olsa bile, ibraz edilen belge üzerinde “*Duplicate*” ibaresinin gözükmemesi durumunda belge reddedilmeyecektir²⁶².

²⁵⁵ Yılmaz ve Özken, **a.g.e.**, s. 278.

²⁵⁶ CIM. konvansiyonunun orijinal adı için bkz. Köksal, **a.g.e.**, s. 124.

²⁵⁷ Özalp, **a.g.e.**, s. 59.

²⁵⁸ Kayıhan ve Eski, **a.g.e.**, s. 241-242.

²⁵⁹ Özalp, **a.g.e.**, s. 60.

²⁶⁰ Türkçe karşılığının kopya olduğuna ilişkin bkz. **Redhouse Küçük El Sözlüğü**, 33. b., İstanbul: Sev Matbaacılık ve Yayıncılık, 2012, s. 127.

²⁶¹ ICC, **a.g.e.**, s. 75.

²⁶² Turhan, **a.g.e.**, s. 469.

Orijinal belgeyle ilgili son düzenleme ise ABK. 600 m. 24/b/iii' de yer almıştır. Burada bir demiryolu veya karasal su yolu taşıma belgesinin orijinal kaydı taşıyıp taşımadığına bakılmaksızın orijinal kabul edileceği ifade edilmiştir²⁶³.

5.3.8. Kurye Alındısı, Posta Alındısı veya Postalama Sertifikası

Kurye alındısı adı üzerinde kurye ile mal taşımacılığında kullanılan bir belgedir. Kurye belgeleri akreditif ve ABK.' da yer alan koşulları taşımaları gerekmektedir²⁶⁴.

Posta alındısı veya postalama sertifikası ise, posta idaresi tarafından gönderilecek eşyanın teslim alınmasından sonra gönderene verilen belgedir²⁶⁵.

Bu belgeler kıymetli evrak hükmünde olmayıp, makbuz niteliğinde belgelerdir. Bu belgelerin ciro edilme kabiliyetleri yoktur²⁶⁶.

5.4. Sigorta Belgeleri

Uluslararası ticarete malların (ne kadar korunurlarsa korunsunlar), taşıma sürecinde hasara uğramaları, çalınmaları, eksilmeleri veya kullanılamaz hale gelmeleri her zaman mümkündür. Bu yüzden sigortanın uluslararası ticarete özel bir yeri vardır²⁶⁷. Bu bağlamda sigorta belgeleri: “...malların sevkiyatı esnasında olası tehlikeler göz önüne alınarak doğabilecek zararları karşılamak için belirli bir ücret mukabilinde sigorta acentesi ile sigorta ettiren arasında malların sigortalanmasına ilişkin anlaşmayı gösteren belgelerdir²⁶⁸.”

ABK. 600 m. 28' de “Sigorta Belgesi, Kapsamı ve Tutarı” başlığı altında sigorta belgesiyle ilgili hükümler yer almıştır. Burada sigorta belgelerinin sigorta poliçesi,

²⁶³ ICC, **a.g.e.**, s. 75.

²⁶⁴ Özalp, **a.g.e.**, s. 60.

²⁶⁵ **a.g.e.**, s. 61.

²⁶⁶ Turhan, **a.g.e.**, s. 474.

²⁶⁷ Yeniaras, **a.g.m.**, s. 132.

²⁶⁸ Bozkurt, **a.g.e.**, s. 68.

açık kuvertüre dayalı bir sigorta sertifikası veya deklarasyonu şeklinde düzenlenebilecekleri ifade edilmiştir. Ayrıca bu sigorta belgelerinin sigorta şirketi, sigorta yüklenicisi veya bunların acenteleri veya vekilleri tarafından düzenlenip imzalanmaları gerektiği madde metninde belirtilmiştir²⁶⁹.

ABK. 600 m. 28/f/i' de ise sigorta belgesinin sigorta tutarını göstermesi gerektiği ve sigorta belgesindeki para cinsinin akreditifteki para cinsiyle aynı olması gerektiği ifade edilmiştir²⁷⁰. ABK. 600 m. 28/f/ii' de sigorta tutarının hesaplanmasına ilişkin olasılıklardan bahsedilmektedir. Buna göre, bir akreditifte sigorta tutarının belirlenmesi için mal, fatura, akreditif tutarı veya bu tutarların belli bir yüzdesi kadar olması gerektiği şarta bağlanmışsa, ibraz edilecek olan sigorta belgesinin tutarı için iki farklı durum ortaya çıkacaktır. Sigorta belgesinin tutarı ya en az belirtilen tutar veya üstü kadar ya da belirtilen yüzde veya üstü kadar olacaktır²⁷¹.

Akreditifte sigorta tutarına ilişkin herhangi bir kayıt bulunmazsa, o zaman sigorta tutarı, malların CIF. veya CIP.²⁷² değerinin en az %110' u kadar olacaktır²⁷³. Malların CIF. veya CIP. değeri belgelerden belirlenemiyorsa, o zaman sigorta tutarı, belgelerin ibrazında karşılanması veya iştirah edilmesi istenen tutar veya malların faturada gösterilen brüt değerinin hangisi daha büyükse o tutar esas alınarak hesaplanacaktır²⁷⁴.

Uygulamada “*tam mal değeri*” üzerinden sigorta belgelerinin talep edildiği akreditiflere rastlanılsa da, bu tarz belirsiz ifadeler yer vermektan kaçınılması gerekmektedir. Bu gibi ifadeler kullanıldığı zaman malın CIF. değerinin mi, brüt değerinin mi yoksa tam fatura değerinin mi anlaşılacağı belli olmadığı için karışıklıklar gündeme gelebilir²⁷⁵.

ABK. 600 m. 28/f/iii' e göre ibrazı talep edilen sigorta belgesinin kapsadığı riskin başlangıç ve bitiş noktası akreditifte belirtilen teslim alma veya yükleme yeri ile boşaltma veya nihai varış yeri olması gerekmektedir²⁷⁶.

²⁶⁹ ICC, **a.g.e.**, s. 79.

²⁷⁰ **a.g.e.**

²⁷¹ Turhan, **a.g.e.**, s. 490.

²⁷² “(CIP Carriage and Insured Paid To (... named place of destination)- Taşıma ve Sigorta Ödenmiş Olarak Teslim (varış yeri ... olarak belirtilmek suretiyle)”. Töre ve Sevinç, **a.g.e.**, s. 113.

²⁷³ ICC, **a.g.e.**, s. 79.

²⁷⁴ **a.g.e.**

²⁷⁵ Doğan, **a.g.e.**, s. 241.

²⁷⁶ Turhan, **a.g.e.**, 492.

II. BÖLÜM

AKREDİTİFTE TARAFLAR ve TARAFLAR ARASINDAKİ İLİŞKİLER

6. Akreditifte Taraflar

6.1. Genel Olarak

Akreditif temelde üç köşeli bir ilişki olmakla birlikte zaman zaman bu ilişkiye işlevleri değişik olan başka bankalar da katılabilirler. Dolayısıyla aşağıda konuyla ilgili açıklamaları yaparken “*Temel Taraflar*” ve “*Temel Tarafların Yanında İlişkiye Katılanlar*” olmak üzere ikili bir ayrıma gitmek yerinde olacaktır²⁷⁷.

6.2. Temel Taraflar

6.2.1. Genel Olarak

Akreditifte temel taraflar, “Akreditif Amiri, “Lehtar” ve “Akreditif Bankası” olmak üzere üçe ayrılmaktadır. Aşağıda sırasıyla temel tarafları oluşturan kişi ve kurumlar hakkında bilgiler verilecektir.

²⁷⁷ Tekinalp, **a.g.e.**, s. 556. Bazen temelde üç köşeli olan akreditif ilişkisi iki taraflı bir hukuki işlem şeklinde görülebilir. Burada akreditif amiri ile akreditif bankası sıfatı bankada birleşmektedir. Doğan, **a.g.e.**, s. 68.

6.2.2. Akreditif Amiri

ABK. 600 m. 2' de akreditif amiri, akreditifin açılması için talepte bulunan taraf olarak tanımlanmıştır²⁷⁸. Akreditif amiri tanımında da belirtildiği gibi, akreditifi açtıran, akreditif talimatını veren gerçek veya tüzel kişidir²⁷⁹.

Akreditif amiri (amir), bir taraftan malın veya hizmetin alıcısı (ithalatçı), diğer taraftan da bankanın müşterisidir²⁸⁰.

Akreditif amiri, lehtara yapılacak ödemenin akreditif yoluyla gerçekleştirileceğinin kararlaştırılması üzerine, ülkesindeki bir bankaya başvurarak akreditif açtırmaktadır²⁸¹.

Akreditif amirinin akreditifi açtırmış olması, onun para borcunu ifa ettiği anlamına gelmemektedir. Burada akreditif amiri alıcının ifa amacına yönelik olarak asli yükümünü yerine getirmesi söz konusudur²⁸².

Akreditif amirinin, akreditif açtırma teklif formuna gerekli olan tüm bilgileri (akreditif tutarı, türü, malın cinsi, yükleme ve boşaltma yerleri, belgeler vs.) bir defada vermesi kendi yararına olacaktır. Akreditif amiri gerekli olan tüm bilgileri bir defada verememişse, akreditif açıldıktan sonra yapılacak ilaveler lehtarın kabul etmesine bağlı olacaktır²⁸³.

Akreditif amiri, akreditifi açmanın yanı sıra akreditifte yapılacak değişiklik talimatlarını vermeye de yetkilidir. Ancak burada akreditifin dönülemez olması halinde yapılacak değişikliklerin geçerlilik kazanması için diğer ilgililer tarafından onaylanması gerekmektedir. Teyitli akreditif halinde teyit bankasının da rızası gerekmektedir²⁸⁴.

Akreditif amiriyle ilgili unutulmaması gereken nokta; akreditif amirinin lehtarla yapılan anlaşma şartlarına uygun olarak akreditif açılış şartları ile lehtarın talebi

²⁷⁸ ICC, **a.g.e.**, s. 27.

²⁷⁹ Tekinalp, **a.g.e.**, s. 557.

²⁸⁰ **a.g.e.**

²⁸¹ Özel, **a.g.e.**, s. 22.

²⁸² Doğan, **a.g.e.**, s. 68.

²⁸³ Özalp, **a.g.e.**, s. 13.

²⁸⁴ Özel, **a.g.e.**, s. 23.

doğrultusundaki değişikliklerin yapılması için kendi bankasına vereceği talimatın açık ve net olması gerektiğidir²⁸⁵.

Bunun yanı sıra verilecek talimatların hem iç mevzuat hükümlerine hem de uluslararası teamüllere uygun olması gerekmektedir²⁸⁶.

6.2.3. Lehtar

ABK. 600 m. 2' de lehtar: "...*lehine akreditif açılan taraf anlamına gelir*"²⁸⁷. Akreditif lehtarı malın üreticisi, satıcısı, tedarik edicisi veya hizmet vereni olabilir. Akreditif lehtarı genel bir bakış açısıyla ihracatçı konumunda bulunmaktadır²⁸⁸. Akreditif lehtarı hem temel ilişkiye hem de dar ve teknik anlamdaki akreditif sözleşmesine taraftır²⁸⁹.

Akreditif lehtarı, akreditif talimatını aldıktan sonra, uygun zaman içerisinde kendisinden istenen belgeleri hazırlamalı ve hazırladığı belgeleri akreditif vadesi ve belirlenen süreler içinde bankaya ibraz etmelidir. Lehtar burada gereksiz değişiklikleri ihbar ederek zaman geçirmemelidir²⁹⁰. Lehtarın uygun ibrazda bulunması gereklidir²⁹¹.

Yalnız burada bilinmesi gereken önemli bir durum vardır. O da lehtarın sunduğu belgelerin banka tarafından incelenip kabul edilmesine kadar geçecek sürede malların mülkiyetinin lehtarda kalmaya devam edeceğidir²⁹².

Akreditif lehtarı, akreditifin temel ilişkide öngörülen şartlarla uyumlu olup olmadığını kontrol etmelidir. Yapılan inceleme sonucunda temel ilişkiden farklı bir akreditif icabı ile karşılaştığı takdirde, lehtarın icabı reddetme hakkı vardır²⁹³.

²⁸⁵ Turhan, **a.g.e.**, s. 104.

²⁸⁶ Elitaş, **a.g.m.**, s. 176.

²⁸⁷ ICC, **a.g.e.**, s. 27.

²⁸⁸ Tekinalp, **a.g.e.**, s. 558.

²⁸⁹ Doğan, **a.g.e.**, s. 68.

²⁹⁰ Özel, **a.g.e.**, s. 24.

²⁹¹ Uygun ibraz, amir banka veya görevli bankaya sunulacak olan belgelerin akreditif şartlarına, ABK.' ya ve uluslararası standart bankacılık uygulamasına uygun olarak hazırlanması ve sunulmasıdır. Özel, **a.g.e.**, s. 13-14.

²⁹² Doğan, **a.g.e.**, s. 69.

²⁹³ **a.g.e.**

6.2.4. Akreditif Bankası

Akreditif bankasının bir diğ er adı amir bankadır. Akreditif bankası ABK. 600 m. 2' de tanımlanmıştır. Bu maddeye göre akreditif bankası: “...bir amirin (*applicant*) talebi üzerine veya kendi adına bir akreditif açan banka anlamına gelir”²⁹⁴. Konuyla ilgili sürekli olarak banka kelimesi üzerine vurgu yapılmış olsa bile banka olmayan finans kuruluşlarının da akreditif açmalarında yasal bir engel bulunmamaktadır²⁹⁵.

Akreditif bankası, akreditif amirinden aldığı emirle, lehtar lehine akreditif açmaktadır. Aldığı emre uygun olarak akreditif açan akreditif bankası ile akreditif amiri arasında sözleşmesel bir ilişki doğmaktadır. Akreditif bankası bu ilişki doğrultusunda lehtara akreditifin açıldığını bildirmesi gerekmektedir. Akreditif bankası bu bildirimini yapması için lehtarın iş merkezinin veya ikametgâhının bulunduğu yerdeki bir bankaya talimat vermektedir²⁹⁶.

Akreditif bankasının yükümlülükleri ise ABK. 600 m. 7' de açık bir şekilde düzenlenmiştir.

6.3. Temel Tarafların Yanında İlişkiye Katılanlar

6.3.1. Genel Olarak

Temel tarafların yanında ilişkiye katılanlar: “Muhabir Banka”, “Ödeme Bankası”, “Teyit Bankası”, “Rambursman Bankası” ve “Görevli Banka” dır.

Muhabir banka aşağıda yer alan tanımlamada daha çok ihbar bankası olarak nitelendirilmiştir. Ancak akreditifin hukuki niteliği incelenirken bu banka ihbar bankası, görevli banka ve teyit bankasını kapsayacak şekilde genel bir ifadede

²⁹⁴ ICC, **a.g.e.**, s. 29.

²⁹⁵ Kostakoğlu, **a.g.e.**, s. 1087.

²⁹⁶ Göger, **a.g.e.**, 2. b., s. 21.

sunulacaktır. Ödeme bankası ile görevli banka benzerlik göstermelerine rağmen farklı başlıklar altında ele alınarak incelenecektir.

6.3.2. Muhabir Banka

Muhabir banka, İngilizce’ de advising bank anlamına gelmektedir. Muhabir bankanın bir diğer adı ihbar bankasıdır. ABK. 600 m. 2’ de muhabir bankanın tanımı yapılmıştır. Bu maddede muhabir banka, akreditif bankasının talebi üzerine akreditifi ihbar eden banka anlamına gelmektedir²⁹⁷.

Akreditif işlemine dâhil olan muhabir banka, akreditif bankasından aldığı akreditif bilgileri doğrultusunda lehtara bildirimlerde bulunan, lehine akreditif açıldığını ona ihbar eden bankadır. Muhabir bankanın tek fonksiyonu haber vermektir. Ödeme konusunda bir yükümlülük altına girmemektedir. İhbar fonksiyonunun en önemli sonucu, belgelerin muhabir bankaya gelmesinin, akreditife hâkim olan süreler noktasında bir öneminin olmayışıdır. Muhabir bankanın belgeleri incelemesi akreditif bankasını kesinlikle bağlamayacaktır²⁹⁸.

Bazen muhabir bankanın ihbar görevi dışında değişik görevler alabilmesi mümkündür. Örneğin; teyit bankası, iştirah bankası, ödeme bankası, rambursman bankası gibi isimler ve görevler alabilir. Bu görevler muhabir banka tarafından yerine getirilebileceği gibi başka bankalar tarafından da yerine getirilebilir²⁹⁹.

Muhabir banka akreditifi ihbar etmeye karar verdiğinde akreditifin gerçek olup olmadığını kontrol yükümlülüğü altındadır. Akreditifi ihbar etmeyecekse bunu derhal bildirmelidir³⁰⁰. Muhabir banka akreditifin gerçek olup olmadığını kontrol etmeden, sahte bir akreditifi ihbar ederse, bu yüzden lehtarın uğradığı zarardan sorumlu tutulabilir³⁰¹.

²⁹⁷ ICC, **a.g.e.**, s. 27.

²⁹⁸ Yendaras, **a.g.m.**, s. 121.

²⁹⁹ Aydos, **a.g.e.**, s. 25-26.

³⁰⁰ Tekinalp, **a.g.e.**, s. 558.

³⁰¹ Reisoglu, **a.g.m.**, s. 43.

6.3.3. Ödeme Bankası

Ödeme bankası, amir banka talimatıyla lehtara ödemeyi gerçekleştiren bankadır³⁰². Ödeme bankası muhabir bankada olduğu gibi lehtara karşı akreditif bankasından bağımsız yükümlülük altına girmemektedir³⁰³.

Ödeme bankası akreditif koşullarına uygun olan belgelerin ibrazı karşılığında lehtara ödediği parayı amir bankadan isteyebilir. Buna karşın akreditif koşullarına uygun olmayan belgelerin ibrazı karşılığında lehtara ödeme yapılması durumunda, ödeme bankası bu meblağı akreditif bankasından isteyemeyecektir³⁰⁴.

Lehtar tarafından ibraz edilen belgeler akreditif koşullarına uygun değilse bu durumda ödeme bankası; ödemeyi reddedebilir, belgeleri tahsile gönderip, ödemenin yapılması kaydıyla teslimini isteyebilir veya rezervli ödeme yapıp, rezervin kaldırılması konusunda talimat bekleyebilir³⁰⁵.

Bazen lehtar uygun ibrazda bulunmasına rağmen ödeme bankası ödemeyi reddedebilir. Böyle bir durumda lehtar, akreditif bankası ve ödeme bankası arasındaki sözleşmesel ilişki sebebiyle doğrudan akreditif bankasına başvurarak ödeme talebinde bulunabilir³⁰⁶.

6.3.4. Teyit Bankası

ABK. 600 m. 2' de teyit bankasının tanımı yapılmıştır. Teyit bankası; akreditif bankasının talebi veya verdiği yetki üzerine akreditife teyidini ekleyen bankadır³⁰⁷. Teyit sözcüğü bir görüşe göre burada “*akreditifi doğrulayan, bir anlamda onaylayan ve ödeyeceğini taahhüt eden banka*”³⁰⁸ anlamında kullanılmıştır. Akreditifin teyit edilmesiyle birlikte hiçbir şekilde akreditif bankasının borcu garanti altına

³⁰² Doğan, **a.g.e.**, s. 69.

³⁰³ **a.g.e.**

³⁰⁴ Ünay, **a.g.e.**, s. 84.

³⁰⁵ Gün, **a.g.e.**, s. 54.

³⁰⁶ Yeniaras, **a.g.m.**, s. 122.

³⁰⁷ ICC, **a.g.e.**, s. 27.

³⁰⁸ Tekinalp, **a.g.e.**, s. 559.

alınmamakta, teyit bankası akreditif bankasına kefil olmamaktadır. Burada teyit bankası akreditif bankasından tamamen bağımsız, uygun belge ibrazına bağlı mücerret bir borç altına girmekte ve lehtar açısından ikinci bir akreditif bankası sayılmaktadır³⁰⁹.

Akreditif bedelinin ödenmesi konusunda daha fazla teminat ihtiyacı olan lehtar teyitli akreditife başvurmaktadır. Teyitli akreditifte, akreditif bedelinin ödenmesi noktasında yükümlülük akreditif bankasının yanında teyit eden bankaya aittir. Lehtar akreditif bedelinin ödenmesi konusunda teyit bankasına başvurduğu ve teyit bankası da ödeme yaptığı takdirde, teyit bankası lehtara ödediği meblağı akreditif bankasına başvurarak tahsil edebilir. Bu konuda Yargıtay kararı³¹⁰ mevcuttur. Bunun dışında akreditif bankası tarafından verilen talimat doğrultusunda muhabir banka veya başka bir üçüncü banka da teyit bankası olabilir³¹¹.

Akreditif ilişkisinde teyit bankasının yer alması lehtara bazı avantajlar sunmaktadır. İlk olarak lehtar, akreditif amiri tarafından mal bedeli bankaya ödensin veya ödenmesin, doğrudan teyit bankasına müracaat imkânını elde edecektir. İkincisi, lehtara ödeme olmaması durumunda lehtar, kendi ülkesindeki tanıdık bir banka ile muhatap olacaktır. Üçüncüsü ise, lehtar itibarlı bir bankadan teyit almışsa bu banka çoğu kez ödeme yapacaktır³¹². Bazen de lehtar, akreditif amirinin ülkesindeki kambiyo denetim organlarının akreditif bedelini transfer etmeyeceğinden korkup teyit bankasına müracaat edebilmektedir³¹³.

Teyit bankasının yükümlülüğü konusu ABK. 600 m. 8' de düzenlenmiştir. Teyit bankasının yükümlülüğü akreditif bankasının yükümlülüğüne paralel, ancak ondan bağımsız olarak düzenlenmiştir³¹⁴.

³⁰⁹ Reisoğlu, **a.g.m.**, s. 45.

³¹⁰ "... Mahkemece iddia, savunma ve toplanan delillere göre ödeme yapan teyit bankasının davalı İhlas Finans A.Ş.' den ödediği meblağı talepte haklı olduğu, diğer davalının akreditif ilişkisinden sorumlu tutulamayacağı gerekçesiyle 100.000 Doların davalı İhlas Finans A.Ş.' den tahsiline, diğer davalı hakkındaki davanın reddine karar verilmiş, hüküm davalı tarafından temyiz edilmiştir.

Dosyadaki yazılara, kararın dayandığı delillerle gerektirici sebeplere ve özellikle akreditife teyit veren ve bu nedenle satıcıya ödeme yapan davacı bankanın davalı amir bankadan (akreditif bankasından) ödediği meblağın tahsilini talep etmekte haklı olmasına göre, davalı İhlas Finans Kurumu A.Ş. vekilinin yerinde görülmeyen bütün temyiz itirazlarının reddiyle usul ve kanuna uygun bulunan hükmün ONANMASINA ..." Yargıtay 19. H.D. T. 15.12.2005. E. 2005-4841, K. 12541.,

(Mahmut Bilgen, **Banka Hukukunda Sözleşmeler Uyuşmazlıklar Hukuki Sorumluluk**, Ankara: Adalet Yayinevi, 2011), s. 507.

³¹¹ Aydos, **a.g.e.**, s. 27.

³¹² Şanlı, **a.g.e.**, s. 24.

³¹³ Töre, **a.g.e.**, s. 52.

³¹⁴ Tekinalp, **a.g.e.**, s. 559.

6.3.5. Rambursman Bankası

Rambursmanın İngilizce karşılığı “*reimbursement*” dir. Reimbursement kelimesinin sözlük anlamı “(birinin masraflarını karşılayan) ödeme/para”³¹⁵ dır. Akreditif bankası rambursman yükümlülüğünü doğrudan doğruya kendisi yerine getirebileceği gibi yetkili kılacağı rambursman bankası aracılığıyla da rambursman yükümlülüğünü yerine getirebilir³¹⁶. Rambursman bankası ise akreditif bankası tarafından yetkili kılınan üçüncü bir bankadır. Rambursman bankasının görevi; akreditif bedelini ödeyen teyit bankasına veya görevli bankaya ödeme yapmaktır³¹⁷. Daha geniş bir çerçeveden bakarsak rambursman bankası, akreditif bankasından aldığı talimata göre teyit bankasının veya görevli bankanın talebi üzerine akreditif bedelini, komisyon ve masrafları bu bankalara ödemekte ve kendi komisyonu ile birlikte akreditif bankasının hesabını borçlandırmaktadır³¹⁸.

Burada sorulması gereken soru, rambursmanın niçin başka bir bankadan sağlandığıdır. Bu soruya verilecek cevap birden fazla olacaktır. Akreditif bankasının veya teyit bankasının ödemenin yapılacağı ülkedeki bir bankada mevduatı, alacağı veya kredisi olabilir. Bunun dışında akreditif amiri, o ülkedeki bir bankadan kredi kullanabilir³¹⁹. Bu değişik sebepler rambursman bankasına olan ihtiyacı ortaya çıkarmaktadır. Rambursmana uygulanacak hususlar ABK. 600 m. 13’ de düzenlenmiştir. Akreditifte MTO.’ nun Bankalar arası Rambursman Kuralları’ na atıf yapılmadığı takdirde, ABK. 600 m. 13 uygulama alanı bulacaktır³²⁰.

6.3.6. Görevli Banka

ABK. 600 m. 2’ de görevli banka ile ilgili olarak bir tanıma yer verilmiştir.

³¹⁵ Redhouse Küçük El Sözlüğü, 33. b., İstanbul: Sev Matbaacılık ve Yayıncılık, 2012, s. 374.

³¹⁶ Ünay, a.g.e., s. 86.

³¹⁷ Kostakoğlu, a.g.e., s. 1089.

³¹⁸ Pekcan, a.g.e., s. 29.

³¹⁹ Tekinalp, a.g.e., s. 560.

³²⁰ Reisoğlu, a.g.m., s. 45.

Bu tanıma göre görevli banka: “...akreditifin kullanımında olduğu banka veya herhangi bir banka nezdinde kullanılır biçimde açılmış bir akreditifte herhangi bir banka anlamına gelir”³²¹.

ABK. 600 m. 2’ de yapılan tanımdan sonra görevli banka ile ilgili hükümlere, amir bankanın yükümlülüğünü gösteren 7. maddede ve “Görevlendirme” başlığı altında 12. maddede yer verilmiştir. Bir akreditifte görevli bankanın isminin ve yetkisinin ne olduğunun belirtilmesi gerekmektedir. Görevli bankanın çeşitli yetkileri bulunmaktadır. Bu yetkiler ise; ödeme yapmak, vadeli ödeme taahhüdüne girmek, poliçe kabul etmek veya iştirah eyleminde bulunmaktır³²².

Yukarıdaki yetkilere sahip bir görevli banka, aynı zamanda bir teyit bankası değilse veya ibrazı karşılama (ödeme yapmak, vadeli ödeme taahhüdüne girmek, poliçe kabul etmek) veya iştirah konusunda açıkça lehtara karşı taahhüt altına girmemişse, lehtara veya belgeleri ibraz edene karşı hiçbir yükümlülüğü doğmayacaktır³²³.

Görevli banka aynı zamanda teyit bankasıysa uygun bir ibrazı karşılamak veya iştirah yapmak zorundadır³²⁴. Bunun dışında teyitsiz bir akreditifte görevli bankanın lehtara karşı taahhütte bulunması mümkündür. Ancak burada görevli bankanın ödeme taahhüdü altına girmesi, görevli bankayla lehtar arasında yapılan bir anlaşma kapsamında değerlendirileceği için, yapılacak olan bu uygulama, görevli bankayı ABK.’nin kapsamında bir yükümlülük altına sokmayacaktır³²⁵. MTO.’nun görüşü de bu yöndedir. MTO.’ya sorulan teyitsiz bir akreditifte görevli bankanın lehtar karşısında yükümlülük üstlenip üstlenmeyeceği sorusuna MTO.’nun verdiği cevapta görevli bankanın lehtar ile anlaşma yaparak uygun belgelerin ibrazı halinde ödeme yapma, iştirah etme, vadeli ödeme taahhüdüne girme veya poliçe kabul etme yükümlülüğüne girebileceği belirtilmiştir. Yine verilen cevabın devamında görevli bankanın akreditif ilişkisi çerçevesinde kendisine verilen yetkinin dışında özel bir sözleşme ilişkisi içine girmiş olduğu belirtilmektedir³²⁶.

³²¹ ICC, **a.g.e.**, s. 29.

³²² Özalp, **a.g.e.**, s. 16.

³²³ Reisoğlu, **a.g.m.**, s. 44.

³²⁴ Özalp, **a.g.e.**, s. 17.

³²⁵ Turhan, **a.g.e.**, s. 107.

³²⁶ ICC Türkiye, **Akreditiflere İlişkin Sorunlu Olaylar ve ICC Görüşleri**, haz. Haluk Erdemol, Ankara, 2001, s. 32.

ABK. 500' ün uygulandığı dönemlerde ve özellikle ertelemeli ödemeli akreditiflerde, akreditife uygun belgeleri kabul eden görevli bankanın, belgeleri iştirat etmesi, ancak belgelerin ödeme vadesinden önce sahte çıkması karşısında riskin görevli banka üzerinde olduğu kabul edilirken, ABK. 600 ile birlikte risk akreditif bankasına geçmiştir³²⁷.

Görevli bankayla ilgili olarak bilinmesi gereken önemli hususlardan birisi de, teyit bankası olmayan görevli bankaya ilişkin ABK. 600 m. 12/c' de yer alan düzenlemedir. Teyit bankası olmayan görevli banka tarafından belgelerin alınması veya incelenmesi ve gönderilmesi, bu bankayı ibrazı karşılamakla veya iştirat etmekle yükümlü kılmamaktadır. Ayrıca belgelerin alınması veya incelenmesi ve gönderilmesi, ibrazı karşılama veya iştirat etme işlemi anlamına da gelmemektedir³²⁸.

7. Akreditifte Taraflar Arasındaki İlişkiler

7.1. Genel Olarak

Akreditifte taraflar arasındaki ilişkileri, “Akreditif Amiri ile Akreditif Lehtar Arasındaki Temel İlişkisi”, “Akreditif Amiri ile Akreditif Bankası Arasındaki Karşılık İlişkisi”, “Banka ile Akreditif Lehtar Arasındaki Ödeme İlişkisi” ve “İkinci Bankanın Katılması Halinde Taraflar Arasındaki İlişkiler” olmak üzere farklı gruplara ayırarak incelemek mümkündür. Aşağıda sırasıyla bu gruplara ilişkin ayrıntılı bilgiler verilecektir.

³²⁷ Reisoğlu, **a.g.m.**, s. 44.

³²⁸ ICC, **a.g.e.**, s. 45.

7.2. Akreditif Amiri ile Akreditif Lehtarını Arasındaki Temel İlişkisi

7.2.1. Genel Olarak

Akreditif amiriyle akreditif lehtarını arasındaki ilişki temel ilişkisidir. Temel ilişkisi, İsviçre ve Alman öğretisinde ve bu hukuklardan esinlenerek Türk literatüründe bedel ilişkisi ya da aynı çevrelerde bazen valuta ilişkisi olarak adlandırılmaktadır³²⁹.

İşte satıcı lehine açılacak olan akreditifin şartları temel ilişkide belirlenmektedir³³⁰.

Bankanın lehtara karşı bulunan ödeme yükümlülüğü temel ilişkiden bağımsız olmakla birlikte, akreditifin kaynağını temel ilişki olarak adlandırılan, akreditif amiriyle akreditif lehtarını arasında yapılan sözleşme teşkil ettiği için, bu ilişkinin irdelenmesi gerekmektedir³³¹.

Temel ilişkiyi, akreditif amiri ile lehtar arasında mevcut olan satım, eser, finansal kiralama, anahtar teslimi bir fabrika sağlama gibi bir hukuki ilişki oluşturmaktadır³³². Temel ilişkiyi oluşturan borçlar hukuku sözleşmesine konulacak olan akreditif şartı, taraflar arasında ödemenin şekli hususundaki anlaşmanın varlığını göstermektedir³³³.

Akreditif amiri ile akreditif lehtarını arasındaki temel ilişkinin varlığı ile ilgili yapılan bu kısa açıklamadan sonra aşağıda sırasıyla “Akreditif Şartı”, “Akreditif Altında Ödemede İfanın Gerçekleşme Zamanı”, “Akreditif Amirinin Borçları ve Borca Aykırılığın Sonuçları”, “Akreditif Lehtarının Borçları ve Borca Aykırılığın Sonuçları” konuları üzerinde durulacaktır.

³²⁹ Tekinalp, **a.g.e.**, s. 603.

³³⁰ Bozkurt, **a.g.e.**, s. 94.

³³¹ Özel, **a.g.e.**, s. 29.

³³² Yavuz, Borçlar ..., **a.g.e.**, s. 714.

³³³ Doğan, **a.g.e.**, s. 82.

7.2.2. Akreditif Şartı

Sözleşmenin taraflarının temel ilişkide (satım yahut diğer bir borçlar hukuku ilişkisi), ödemenin temini amacıyla akreditif açılmasına ilişkin varmış oldukları anlaşma, doktrin ve uygulamada akreditif şartı olarak isimlendirilmektedir³³⁴.

Taraflar arasında ödeme usulü olarak akreditifin seçilmesi, yukarıdaki tanıma uygun olarak temel sözleşmeye konulan bir şart şeklinde olabileceği gibi, temel sözleşmeden ayrı bir sözleşme şeklinde de yapılabilir³³⁵.

Temel sözleşmeye konulan akreditif şartı sözleşmede açıkça öngörülebileceği gibi örtülü bir tarzda da hükme bağlanmış olabilir. Hatta taraflar akreditif şartını sözlü olarak da kararlaştırabilirler. İspat sorunu bir yana bırakılırsa, sözlü şekil de geçerlidir³³⁶. Nitekim özel hukukumuzun temel prensibi de sözleşmelerin şekle bağlı olmamasıdır. Şekil serbestliğinden kasıt; sözleşen tarafların iradelerini sözlü, yazılı, resmi senet yaparak, fiili bazı davranışlarla veya bazen susarak dile getirmelerinden ibarettir³³⁷.

Temel sözleşmeye konulan akreditif şartının açıkça ve ayrıntılı bir şekilde düzenlenmesi demek; akreditif şartında asgari bazı unsurların bulunması demektir. Bu unsurların akreditif şartında yer alması, başta lehtar olmak üzere işleme katılan bütün taraflar için önem arz etmektedir³³⁸. Örneğin temel sözleşmeye konulan akreditif şartında; lehtarın adı, akreditif tutarı, akreditifin türü ve niteliği, açılma zamanı ve geçerlilik süresi, satım konusu mala ilişkin açıklama, bu malların nasıl taşınacağı, nasıl bir sigortanın düzenleneceği gibi konuların açıkça yer alması önemlidir³³⁹. Ayrıca akreditifin niteliği hakkında da açıklamaların yapılması gerekmektedir. Özellikle devredilebilir ya da dönülebilir akreditif açılmak isteniyorsa, bu durumun açıkça belirtilmesi gerekir³⁴⁰.

³³⁴ Kaya, **a.g.e.**, s. 34.

³³⁵ Doğan, **a.g.e.**, s. 82.

³³⁶ Tekinalp, **a.g.e.**, s. 578.

³³⁷ Sulhi Tekinay vd., **Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, haz. Sermet Akman, Halûk Burcuoğlu ve Atillâ Altop, Yeniden Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 7. b., İstanbul: Filiz Kitabevi, 1993, s. 99.

³³⁸ Kaya, **a.g.e.**, s. 35.

³³⁹ Aydos, **a.g.e.**, s. 78.

³⁴⁰ Doğan, **a.g.e.**, s. 84.

Akreditif şartında açıkça ve ayrıntılı bir düzenlemeye yer verilmemesi, taraflar arasında ihtilafların çıkmasına neden olacaktır. Böyle bir düzenlemenin eksikliği akreditif amirinin takdir yetkisinin genişlemesi demektir. Akreditif amirinin takdir yetkisi genişlediği zaman, akreditif amiri kendi çıkarı doğrultusunda düzenlemeler yapmak hakkını ele geçirmektedir. Bu durum lehtar için tehlikeli durumların doğumuna sebebiyet vermektedir³⁴¹.

Akreditif şartının açıkça ve ayrıntılı bir şekilde düzenlenmemesi sebebiyle tarafların ihtilafa düşmeleri durumunda yapılacak ilk iş, yorum yoluna başvurmaktır. Açık olmayan akreditif şartının aydınlatılmasında öncelikle sözleşmenin sair hükümleri göz önünde bulundurulacaktır. Buna rağmen sorun devam ediyorsa bu sefer de ABK. hükümlerine başvurulacaktır³⁴².

Bu açıklamaların dışında akreditif şartının askıda veya bozucu şarta bağlı olması mümkündür. Yalnız askıda şarta bağlı bir akreditif şartının hüküm doğurabilmesi için, TBK. m. 171/1' de düzenlenen şekliyle, koşul gerçekleşene kadar borçlunun, borcun gereği gibi ifasını engelleyecek her türlü davranıştan kaçınması gerekmektedir³⁴³.

7.2.3. Akreditif Altında Ödemede İfanın Gerçekleşme Zamanı

Akreditif amiri tarafından akreditifin açılması, akreditif amirini borçtan kurtarmamaktadır³⁴⁴. Aksine bir anlaşma olmadığı müddetçe, akreditif amiri tarafından akreditif açılması borcunun yerine getirilmesi, ifa anlamında olmayıp, ifa amacıyla yapılan bir işlem niteliğindedir³⁴⁵.

Yapılan işlemin ifa amacıyla olmasının en önemli sonucu ise, lehtarın temel ilişkiden doğan alacak hakkının sona ermemesidir³⁴⁶. Akreditifin herhangi bir nedenle yerine getirilmemesi halinde akreditif amiri satış bedelinin borçlusu olmaya devam

³⁴¹ Bozkurt, **a.g.e.**, s. 95.

³⁴² Kaya, **a.g.e.**, s. 36.

³⁴³ Tekinalp, **a.g.e.**, s. 579-580.

³⁴⁴ Göğer, **a.g.e.**, 2. b., s. 65.

³⁴⁵ Bozkurt, **a.g.e.**, s. 96.

³⁴⁶ Kaya, **a.g.e.**, s. 39.

etmektedir³⁴⁷. Akreditif lehtarının uygun belgeleri bankaya ibraz etmesi karşılığında satış bedelini elde etmesiyle akreditif amirinin borcu sona ermektedir³⁴⁸.

Akreditifin açılması, akreditif amirine ödemezlik def'ini ileri sürebilme imkânı tanımaktadır. Yani satıcının öncelikle bankaya, akreditif şartlarına uygun ve süresinde³⁴⁹ başvurması gerekmektedir. Eğer alacağını bankadan elde edememişse, ancak o zaman temel ilişkiye dayanarak alacağını akreditif amirinden isteyebilir³⁵⁰.

Doktrinde bir görüş³⁵¹ bu durumu TBK. m. 556/2 (BK. m. 458/2)' de düzenlenen havale hükümlerine bağlantı kurarak açıklamaya çalışırken, bir diğer görüş³⁵² ise taraf iradeleri ve işin niteliği kıstaslarını göz önünde tutarak, önce bankaya başvurulması gerektiğini ileri sürmüştür.

Kanaatimizce burada taraf iradeleri ve işin niteliği kıstasları önem taşımaktadır. Akreditifin hukuki niteliğini tek bir hukuki ilişkiye bağlayarak havale olarak kabul ettiğimizde TBK. m. 556/2 (BK. m. 458/2)' yle bağlantı kurmak mümkün gibi gözükse de akreditifin hukuki niteliği konusunda görüş birliği olmadığı için taraf iradeleri ve işin niteliği kıstaslarını göz önünde tutmak çok daha mantıklı olacaktır.

7.2.4. Akreditif Amirinin Borçları ve Borca Aykırılığın Sonuçları

7.2.4.1. Genel Olarak

Akreditif amiri alıcının ilk ve en önemli borcu, “Akreditif Açtırma Borcu” dur. İkinci borcu ise “Belgelerin İncelenmesi ve Akreditif Şartına Uygun Olması Halinde Kabul Edilmesi³⁵³” borcudur. Akreditif amiri alıcının borçları ve bu borçlara aykırılık sonucu

³⁴⁷ Göğer, **a.g.e.**, 2. b., s. 65.

³⁴⁸ Ekici, **a.g.e.**, s. 74.

³⁴⁹ “ABK 500 m. 42 ve ABK 600 m. 6/d akreditif belgelerinin ibrazı için bir vade öngörülmesini yani ibrazın sona erdiği tarihin belirtilmesini şart koşturmuştur”. Tekinalp, **a.g.e.**, s. 603.

³⁵⁰ Tekinalp, **a.g.e.**, s. 603. Aynı yönde Bozkurt, **a.g.e.**, s. 97.

³⁵¹ Tekinalp, **a.g.e.**, s. 603.

³⁵² Göğer, **a.g.e.**, 2. b., s. 65.

³⁵³ Bozkurt, **a.g.e.**, s. 100.

akreditif amirini ne gibi olumsuzlukların beklediği aşağıda ayrıntılı olarak açıklanacaktır.

7.2.4.2. Akreditif Açtırma Borcu

Akreditif genellikle uluslararası satım sözleşmelerinde görülen bir ödeme yöntemidir. Satım sözleşmeleri ise iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerdendir³⁵⁴. TBK. m. 207/2 (BK. m. 182/2)' de iki tarafa borç yükleyen satış sözleşmeleriyle ilgili bir hüküm yer almaktadır. Bu hükme göre satış sözleşmelerinde sözleşme ile aksi kararlaştırılmamışsa veya aksine bir âdet de yoksa, satıcı ve alıcı borçlarını aynı anda ifa etmekle yükümlüdür.

Karşılıklı ve aynı anda ifanın akreditif yoluyla ödeme şartını taşıyan uluslararası satım sözleşmelerinde uygulanması mümkün değildir. Çünkü karşılıklı borçların ifa yeri farklıdır. Bu durumda taraflardan birinin ifayı önceden yapması gerekmektedir³⁵⁵. Burada öncelikli ifa yükümlüsü akreditifi açma yükümlülüğü altında olan akreditif amiridir³⁵⁶. Akreditifin açılması borcu, aynı zamanda akreditifin, akreditif şartında öngörülen içerikte ve zamanda, belirli bir banka aracılığıyla açılması ve lehtara bildirilmesi yükümlülüklerini de içermektedir. Bu yükümlülükler akreditifin zamanında açılmasında bir ölçüdür³⁵⁷.

Akreditifi açtırma borcuyla bağlantılı olarak akreditifi açtırma borcunun süresi üzerinde de durulmalıdır. Akreditif açtırma borcunun süresinin açıkça uluslararası satım sözleşmesinde belirlenmesi mümkündür. Bunun dışında akreditif açtırma borcunun süresinin hiç gösterilmediği veya belirsiz kavramlarla belirtildiği haller de vardır³⁵⁸.

Bu hallerin varlığında temel ilişki bakımından yetkili hukuka göre akreditif açtırma borcunun süresi tespit edilecektir. Temel ilişkinin esası bakımından yetkili hukukun

³⁵⁴ Bozkurt, **a.g.e.**, s. 98.

³⁵⁵ Aydos, **a.g.e.**, s. 79.

³⁵⁶ Akreditifin açılması yükümlülüğünün ifası bazen akreditif lehtarının akreditifle ilgili bazı bilgi ve belgeleri akreditif amirine bildirmesine bağlı olabilir. Doğan, **a.g.e.**, s. 178.

³⁵⁷ Kaya, **a.g.e.**, s. 42.

³⁵⁸ Göğer, **a.g.e.**, 2. b., s. 66.

Türk hukuku olması halinde TBK. m. 90³⁵⁹ (BK. m. 74)' da yer alan hükümden hareketle makul bir süre tespit edilecektir³⁶⁰.

Akreditifi açtırma borcuyla bağlantılı bir diğer durum ise akreditifin akreditif amiri tarafından akreditif şartında belirtilen banka aracılığıyla ve belirtilen şartlara uygun olarak açılması mecburiyetidir³⁶¹.

Özellikle akreditif şartında akreditifin dönülebilir-dönülemez, teyitli-teyitsiz olması konusunda bir hüküm varsa, buna uygun bir akreditifin açılması gerekmektedir³⁶². Ancak akreditif şartında akreditifin dönülebilir veya dönülemez olduğuna ilişkin herhangi bir açıklama bulunmuyorsa, ABK. 600 m. 3' de yer alan hüküm nedeniyle akreditifin dönülemez olduğu kabul edilecektir³⁶³.

Bununla birlikte akreditifin temel sözleşmede yer alan akreditif şartlarından farklı nitelikte koşulları içermesi halinde³⁶⁴ veya dönülemez akreditifin niteliğine aykırı hükümleri barındırması durumunda³⁶⁵ akreditif lehtarının bu durumları gecikmeden akreditif amirine bildirmesi gerekmektedir. Aksi takdirde TBK. m. 6 (BK. m. 6) hükmü gereğince akreditif lehtarının yapılan icabı zımni olarak kabullendiği ve tarafların bu şartlar çerçevesinde bağlandıkları kabul edilecektir³⁶⁶.

7.2.4.3. Belgelerin İncelenmesi ve Akreditif Şartına Uygun Olması Halinde Kabul Edilmesi

Akreditif amiri temel sözleşmede yer alan akreditif şartının bir gereği olarak, akreditif lehtarı tarafından ibraz edilen belgeleri incelemek ve bu belgelerin akreditif şartına

³⁵⁹ TBK. m. 90: “İfa zamanı taraflarca kararlaştırılmadıkça veya hukuki ilişkinin özelliğinden anlaşılmadıkça her borç, doğumu anında muaccel olur”, (Çevrimiçi) <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6098.pdf>, (Erişim Tarihi: 20.08.2013).

³⁶⁰ Doğan, **a.g.e.**, s. 180.

³⁶¹ Kaya, **a.g.e.**, s. 43.

³⁶² Doğan, **a.g.e.**, s. 180.

³⁶³ ABK. 600 m. 3: “Bir akreditifin dönülemez (irrevocable) olduğu belirtilmesi dahi o akreditif dönülemezdir”. ICC, **a.g.e.**, s. 29. ABK. 500 m. 6/c: “... Bu ayrımın (dönülebilir-dönülemez ayrımı) yapılmamış olması halinde akreditifin dönülemez olduğu kabul edilecektir”. Vakıfbank, **a.g.e.**, s. 12.

³⁶⁴ Bozkurt, **a.g.e.**, s. 99.

³⁶⁵ Kaya, **a.g.e.**, s. 45.

³⁶⁶ Bozkurt, **a.g.e.**, s. 99.

uygun olmaları halinde kabul etmekle yükümlüdür³⁶⁷. Akreditif amiri bu borcunu yerine getirmek için akreditif bankasını vekil tayin etmektedir³⁶⁸.

7.2.4.4. Borca Aykırılığın Sonuçları

Alıcı ile lehtar arasındaki temel ilişkide akreditif amiri alıcı, kendisinden beklenen akreditif açtırma borcunu yerine getirmediği takdirde temerrüde düşmüş olacaktır³⁶⁹. Akreditif amirinin akreditifi açtırma borcunda temerrüde düşmesi, onun aynı zamanda satış bedelinin ödenmesi hususunda da temerrüde düşmesine neden olacaktır. Bu durumda ise akreditif lehtarı, TBK. m. 125 (BK. m. 106)' in kendisine tanıdığı hakları kullanabilir³⁷⁰. “Seçimlik haklar” başlıklı TBK. m. 125/1' de alacaklının her zaman borcun ifasını ve gecikme tazminatını istemeye hakkı olduğu belirtilmiştir. Bununla birlikte TBK. m. 125/2' de ise alacaklının borcun ifası ve gecikme tazminatını isteme hakkından vazgeçtiğini derhal bildirerek, borcun ifa edilmemesinden doğan zararın giderilmesini isteyebileceği veya sözleşmeden dönebileceği ifade edilmiştir.

Akreditif açtırma borcunda temerrüde düşülmesinde akreditif amirinin kusuru kadar bankanın kusuru da önem arz etmektedir. Akreditif amirinin kusuru değil de bankanın akreditifin açılmasında kusuru varsa, akreditif lehtarının uğrayacağı zararları akreditif amirinin tazmin etmesi gerekmektedir³⁷¹.

Bazen akreditif amiri alıcının, süresinde akreditif açtırmaması kendi iradesi dışındaki sebeplere de dayanabilir. Bunun tipik bir örneği ise akreditif amiri alıcının ülkesindeki yetkili makamların akreditif açılmasına izin vermemesidir³⁷². Bu durumda akreditif amiri alıcı bakımından imkânsızlık hali oluşup oluşmadığı, karar düzeltme istemiyle Yargıtay H.G.K.³⁷³' nın önüne gelen bir olayda tartışılmıştır. Karara konu olayda davacı yabancı şirket ile davalı Toprak Mahsulleri Ofisi (TMO.), 50.000 tonluk

³⁶⁷ Kaya, **a.g.e.**, s. 41-42.

³⁶⁸ Doğan, **a.g.e.**, s. 188.

³⁶⁹ Ekici, **a.g.e.**, s. 74.

³⁷⁰ Doğan, **a.g.e.**, s. 182.

³⁷¹ Kaya, **a.g.e.**, s. 48.

³⁷² Özel, **a.g.e.**, s. 30.

³⁷³ Yargıtay H.G.K. T. 18.04.1984. E. 1984/11-139, K.426., (Çevrimiçi) <http://www.hukukturk.com>, (Erişim Tarihi: 23.08.2013).

buğday alım-satımı ve ödemenin akreditif yoluyla yapılacağı konularında anlaşmıştır. Davalı TMO., akreditif açtırma borcunu, Maliye Bakanlığı' nın buğdaya ihtiyaç olmadığı ve sözleşmedeki fiyatların çok pahalı olduğu gerekçeleriyle döviz tahsis etmemesi nedeniyle, yerine getirememesi üzerine, davacı yabancı şirket, davalı TMO.' nun temerrüde düşmüş olduğunu belirterek tazminat istediğini bildirmiş ve dava açmıştır.

Davalı TMO., davacı yabancı şirkete karşı iki savunmada bulunmuştur. Davalı TMO.' nun konuyu ilgilendiren ve katılmadığımız ikinci savunması şöyledir: “... (... *Türk mevzuatı gereğince döviz tahsislerinin Maliye Bakanlığı' nca yapıldığı, bu halin ise BK.nun 117. (TBK. m. 136) maddesindeki imkânsızlık durumu doğurduğu, bütün samimi ve ciddi uğraşlarına rağmen Maliye Bakanlığı' nın döviz tahsis etmemesinde kendilerinin bir kusuru da bulunmadığı, bu nedenlerle bu madde hükmü gereğince borcun ortadan kalktığı) hususuna ilişkindir”.*

Yargıtay H.G.K.' nın konuyla ilgili görüşleri ise şöyledir:

“Bilindiği ve gerek öğretide, gerekse uygulamada oybirliği ile benimsendiği üzere, BK.nun 117. (TBK. m. 136) maddesi anlamında bir imkânsızlığın mevcudiyetinin kabul edilebilmesi için üç koşulun birlikte var olması gerekmektedir. Bunlar da; imkânsızlığı doğuran olay veya durumun sonradan meydana çıkması; bunun önceden tahmin edilemez olması; bu imkânsızlığın doğumuna borçlunun kendi fiili (kusuru) ile sebebiyet vermemiş bulunması koşullarıdır.

Davalının savunduğu gibi, olay tarihinde, Türk İthalat Rejimi gereği Maliye Bakanlığı tahsis yapmadıkça döviz transfer edilememektedir. Nitekim olayda da sözleşmedeki hükme rağmen, Maliye Bakanlığı sonradan ve borcun ifası gerektiği sırada döviz transferine müsaade etmemiştir. Ancak Maliye Bakanlığı' nın bu yetkisi sözleşmenin yapıldığı tarihte de vardı, ifa zamanında da mevcuttu; ne Maliye Bakanlığı' nın yetkilerinde sonradan bir değişiklik yapılmış, ne de herhangi bir yeni bir mevzuat buğday ithalatını yasaklamıştır. O halde, olayda, sonradan çıkmış bir imkânsızlıktan söz etmek olanaksızdır.

Maliye Bakanlığı' nın döviz tahsis etmemesi beklenilmeyen bir hadise olarak da nitelendirilemez. ... Türk mevzuatını ve özellikle Maliye Bakanlığı' nın döviz tahsis etme veya etmeme hususundaki yetkilerini herkesten iyi bilmesi ve basiretli ve tedbirli bir tacir olarak

davranması gereken davalı TMO., Bakanlığın yetkisini kullanarak döviz tahsis etmeyebileceğini düşünmek ve sözleşmeye ona göre hüküm koymak durumundadır...

Maliye Bakanlığı' nın döviz tahsis etmemesi bir imkânsızlık olarak kabul edilse dahi, bu imkânsızlığın doğumuna davalı TMO. kendi fiiliyle (kusuruyla) sebebiyet vermiştir. Şöyle ki, yukarıda değinildiği gibi, Türk ithalat rejimini ve Maliye Bakanlığı' nın döviz tahsis edip etmeme hususundaki yetkilerini bilen davalı TMO. buna karşı gerekli tedbirleri alabilir, daha önceki sözleşmelerde olduğu gibi döviz tahsisini daha önceden yaptırabilir veya hiç olmazsa, daha sonraki sözleşmelerde olduğu gibi döviz tahsisini daha önceden yaptırabilir veya hiç olmazsa, daha sonraki sözleşmede yaptığı gibi, ithalatı yetkili merciin döviz tahsis şartına bağlayabilirdi... ”.

Akreditif amirinin ilk ve en önemli borcu olan akreditifi açtırma borcuna aykırılığın sonuçlarını inceledikten sonra şimdi de akreditif amirinin ikinci borcu olan belgelerin incelenmesi ve akreditif şartına uygun olması halinde kabul edilmesi borcuna aykırılığın sonuçlarını incelememiz gerekmektedir.

Akreditif amiri belgelerin incelenmesi ve akreditif şartına uygun olması halinde kabul edilmesi borcunu akreditif bankası, görevli banka veya teyit bankası aracılığıyla yerine getirmektedir. Belgelerin haksız olarak banka tarafından kabul edilmemesi durumunda buna ilişkin sonuçlar doğrudan akreditif amiri üzerinde bulunmaktadır. Akreditif amiri bu borcun alacaklısı durumunda bulunduğu için TBK. m. 106 (BK. m. 90) vd. uyarınca alacaklı temerrüdü hükümlerine tabi olacaktır. Akreditif amirinin alacaklı temerrüdü hükümlerine tabi olması, aynı zamanda satım bedelinin ödenmesini de engellediğinden, akreditif amirinin borçlu temerrüdüne düşmesine sebebiyet vermektedir³⁷⁴.

Bu borcun akreditif amiri açısından yarattığı olumsuz sonuçlar göz önüne alındığında, akreditif amiri ve özellikle bankanın, borcun yerine getirilmesinde daha dikkatli davranmaları gerekmektedir.

³⁷⁴ Kaya, a.g.e., s. 50.

7.2.5. Akreditif Lehtarının Borçları ve Borca Aykırılığın Sonuçları

7.2.5.1. Genel Olarak

Akreditif lehtarının borçlarını iki şekilde ele alıp incelemek mümkündür. Bu borçlar ve bir nevi bu yükümlülükler: “Malların Gönderilmesi ve Mallara İlişkin Belgelerin İbrazi” borcu ve “Akreditif Lehtarının Yan Borçları” dır. Aşağıda sırasıyla öncelikle bu konulara değinilecektir. Sonrasında “Borca Aykırılığın Sonuçları” üzerinde durulacaktır.

7.2.5.2. Malların Gönderilmesi ve Mallara İlişkin Belgelerin İbrazi

Tarafların temel sözleşmede kararlaştırdıkları malların, belirlenen şartlara uygun olarak hazırlanıp gönderilmesi ve aynı zamanda akreditife uygun belgelerin süresinde ibrazı akreditif lehtarının borcunu oluşturmaktadır. Lehtarın söz konusu borcu akreditif amirine karşıdır. Lehtarın bankaya karşı herhangi bir borç ve yükümlülüğü bulunmamaktadır. Belgelerin ibrazı borcunu banka yerine getirmektedir³⁷⁵.

Malların gönderilmesi ve mallara ilişkin belgelerin ibrazı borcunun varlığına ilişkin gerek doktrinde gerekse de uygulamada bir sorun yoktur. Ancak bu borcun, özellikle de mallara ilişkin belgelerin ibrazı borcunun niteliği konusunda farklı görüşler ortaya atılmıştır. Bu farklı görüşlerin ortaya çıkış sebebi, bu borcun asli borç mu, yoksa yan borç mu olduğu noktasındadır.

Bu sorunun çözümlenmesi gereklidir. Çünkü belgeleri ibraz borcunun asli borç mu yan borç mu olduğu hususu, ibrazın hiç ya da gereği gibi yerine getirilmemesi halinde önem arz etmektedir³⁷⁶. Bu borcun asli borç olarak nitelendirilmesi halinde, aykırı davranış sözleşmeden dönme de dâhil, genel hükümlerde yer verilen diğer sonuçlara bağlanmış bulunmaktadır³⁷⁷. Yan hüküm olarak kabul edilmesi halinde ise, asli borç

³⁷⁵ Kaya, **a.g.e.**, s. 50.

³⁷⁶ Doğan, **a.g.e.**, s. 189.

³⁷⁷ Kaya, **a.g.e.**, s. 52.

gereği gibi ifa edilemeyecektir. Bunun sonucunda TBK. m. 112 vd. hükümlerine göre sözleşmenin müspet ihlali sebebiyle tazminat talep edilebilecektir³⁷⁸. Doktrinde bizim de katıldığımız görüş³⁷⁹ bu borcun asli borç olduğu yönündedir. Bilindiği üzere akreditif lehtarının ibraz edeceği belgeler, taşıma belgeleri ve emtiayı temsil eden belgelerdir. Özellikle malların mülkiyetini temsil eden konşimento veya diğer emtia senetleri sayesinde alıcı, mallar üzerinde zilyetlik yanında ayrıca bunların mülkiyetini de doğrudan doğruya kazanmakta ve yine bu belgeler yardımıyla malların mülkiyetini devredebilmek hakkına sahip olmaktadır. Bu sebeple bu belgelerin ibrazı TBK. m. 207 (BK. m. 182) anlamında akreditif lehtarının (satıcının) asli borcu olarak kabul edilmelidir³⁸⁰.

Aynı şekilde taşıma belgeleri de taşıma hukuku hükümlerine göre mallar üzerinde hak sahipliğinin ispatı ve mallar üzerinde tasarruf hakkı sağladığı için, bu belgelerin ibrazı da asli borç olarak kabul edilmektedir³⁸¹. Bu gerekçelerin yanında aynı zamanda akreditifte borçların karşılıklı ve aynı anda ifası akreditif lehtarının akreditif amirine ibraz edeceği belgeler aracılığıyla olmaktadır. Dolayısıyla belgeleri ibraz borcunun asli borç olarak kabul edilmesi gerekmektedir³⁸².

7.2.5.3. Akreditif Lehtarının Yan Borçları

Satıcının yan borçlarından öncelikli ve ilk olanı, akreditif ilişkisinin başında ortaya çıkmaktadır. Akreditifin açılması için, akreditif lehtarı satıcının bir kısım bilgileri, akreditif amiri alıcıya ulaştırması kararlaştırılmış veya halin icabından böyle anlaşılıyorsa, akreditif lehtarı satıcı bu bilgileri akreditif amiri alıcıya ulaştırmakla yükümlüdür³⁸³.

Bu yan borcun dışında akreditif lehtarının başkaca yan borçları ve yükümlülükleri de bulunmaktadır. Bunların başında açılan veya teyit edilen akreditifin incelenmesi ve

³⁷⁸ Doğan, **a.g.e.**, s. 189.

³⁷⁹ Kaya, **a.g.e.**, s. 53. Doğan, **a.g.e.**, s. 190.

³⁸⁰ Kaya, **a.g.e.**, s. 53 vd.

³⁸¹ Doğan, **a.g.e.**, s. 189.

³⁸² **a.g.e.**, s. 190.

³⁸³ **a.g.e.**, s. 188.

sözleşmeye aykırılık oluşturan hususların gecikmeksizin bankaya ve akreditif amirine bildirilmesi gelmektedir. Akreditif lehtarına yüklenen yan borçları ve yükümlülükleri somut olaylara göre arttırmak mümkündür. Örneğin akreditifin anlaşmaya aykırı olarak kullanılmaması gerekmektedir³⁸⁴.

Bu yükümlülüklerin haricinde, malların gönderilmesi ve bedelin bankadan tahsilini temin eden akreditif lehtarının, malların mülkiyetini fiilen üzerine geçirmek imkânı olmayan akreditif amirinin menfaatlerinin korunması anlamında bir yükümlülüğü daha vardır³⁸⁵.

7.2.5.4. Borca Aykırılığın Sonuçları

Akreditif lehtarının, akreditifte belirlenen belgeleri akreditif süresi içerisinde belirlenen bankaya ibraz etmemesi veya eksik, hatalı ibraz etmesi durumunda satım bedelinin akreditif ile ödenmesini talep hakkını kaybetmektedir. Böyle bir durumda bedeli talep hakkı sadece temel ilişkiden hareketle ve genel hükümlerde yer verilen kurallara göre talep edilebilir. Akreditif lehtarı aynı zamanda akreditif şartı ile kendisine verilen belgeleri ibraz borcunu süresinde yerine getirmeyerek ifada da gecikmiş durumda olacaktır. Akreditif lehtarının bu gecikmesine, gerekli koşulların bulunmasıyla birlikte alacaklı veya borçlu temerrüdü hükümleri uygulanacaktır³⁸⁶.

Satıcının yan borçlarından olan, açılan veya teyit edilen akreditifin incelenmesi ve sözleşmeye aykırılık oluşturan hususların gecikmeksizin bankaya ve akreditif amirine bildirilmesi borcunda, gerekli bildirim yapılmaması durumunda ise akreditifin bildirilen şartlarda açılması kabul edilecek ve akreditif lehtarı sonradan akreditifin şartlara aykırı olarak açıldığı iddiasında bulunamayacaktır³⁸⁷.

³⁸⁴ Kaya, **a.g.e.**, s. 55-56.

³⁸⁵ **a.g.e.**, s. 56.

³⁸⁶ **a.g.e.**, s. 58.

³⁸⁷ **a.g.e.**, s. 55.

7.3. Akreditif Amiri ile Akreditif Bankası Arasındaki Karşılık İlişkisi

7.3.1. Genel Olarak

Akreditif amiri ile akreditif bankası arasındaki ilişki karşılık ilişkisi olarak adlandırılmaktadır³⁸⁸. Bu ilişki, akreditif amirinin, akreditifin açılması konusunda icapta bulunmasıyla başlamaktadır. Yapılan bu icabı akreditif bankasının kabul etmesi durumunda, akreditif, akreditif amirinin talimatları doğrultusunda açılmaktadır. Böylece her iki taraf da birtakım borçlar ve yükümlülükler altına girmektedir³⁸⁹.

Aşağıda bu borçlara ve yükümlülükler hem akreditif amiri hem de akreditif bankası açısından değinilecektir.

7.3.2. Akreditif Amirinin Borçları

7.3.2.1. Genel Olarak

Bu ilişkide (karşılık ilişkisi) akreditif amiri birtakım borçlar üstlenmektedir. Bu borçlar: “Akreditif Konusu Miktarın Ödenmesi Borcu”, “Komisyon ve Masrafların Karşılanması Borcu”, “Belgelerin Teslim Alınması Borcu” olarak üçe ayrılmaktadır. Aşağıda sırasıyla bu borçlara ilişkin açıklamalara yer verilecektir.

7.3.2.2. Akreditif Konusu Miktarın Ödenmesi Borcu

Akreditif amiri alıcının akreditifi açtırmasıyla birlikte, akreditif bankasıyla arasında iki taraflı bir sözleşme kurulmaktadır. Bu sözleşme uyarınca akreditif bankası, temel

³⁸⁸ Tekinalp, **a.g.e.**, s. 604.

³⁸⁹ Bozkurt, **a.g.e.**, s. 106.

sözleşmede akreditif amirinin üzerine düşen bedelin ödenmesi borcuna aracılık ederken, akreditif amirinin de bu bedeli önceden bankaya yatırması gerekmektedir³⁹⁰.

Uygulamada ise akreditif amiri bedeli derhal bankaya yatırmamakta, belirli bir süreden sonra eline geçecek mal için müşterisi olduğu bankadan kredi almaktadır³⁹¹. Ancak doktrinde bizim de katıldığımız görüş uyarınca akreditif bankasının akreditif amirine tanıdığı bu kredi imkânı, akreditif ilişkisi dışında tamamen ayrı bir ödünç ve kredi açma işlemi olup, akreditifi bir kredi müessesesi haline getirmez³⁹².

Akreditif amiri, akreditif yabancı para ile ödenecekse o memleket parası ile rayiç karşılığını bankaya yatırmaya ve ülkede döviz kısıtlamaları mevcutsa bu miktardaki bedelin dışarıya transfer edilebilmesi için gerekli işlemleri yapmaya ve de gerekli belgeleri bankaya vermeye mecburdur³⁹³.

Akreditif amiri, bedeli bankaya yatırmadığı takdirde, akreditif bankası lehtara ödemede bulunmak zorunda değildir. Böyle bir durumda akreditif bankası haklı nedenlere dayanarak akreditiften rücu edebilir³⁹⁴.

Akreditif bedelini ödemiş veya poliçeyi kabul etmiş veya iştirâ etmiş veya ödenmesi ertelenmiş akreditifte ödeme taahhüdünde bulunmuş bankanın ise, rambursman talebinde bulunabilmesi için, bu bankanın akreditif şartlarına uygun belgelere karşı ödemede bulunmuş ya da taahhüt etmiş ya da poliçeyi ödemiş yahut iştirâ etmiş olması gerekir³⁹⁵.

7.3.2.3. Komisyon ve Masrafların Karşılanması Borcu

Akreditif amirinin akreditif bankasına karşı tek yükümlülüğü akreditif bedelinin ödenmesi değildir. Ayrıca akreditifin ödenmesi için gereken şartlar oluşmasa bile, sırf akreditifin açılması sebebiyle bankaya ödenmesi gereken komisyon ve sair masrafların

³⁹⁰ Ekici, **a.g.e.**, s. 80.

³⁹¹ Göger, **a.g.e.**, 2. b., s. 75.

³⁹² Ekici, **a.g.e.**, s. 80.

³⁹³ Uluç, **a.g.m.**, s. 466.

³⁹⁴ Osman Tolun, "Akreditifin Hukuki Mahiyeti", **Adalet Dergisi**, Y. 1957, S. 3, s. 277.

³⁹⁵ Tekinalp, **a.g.e.**, s. 611.

–faizi ile birlikte³⁹⁶- akreditif amiri tarafından ödenmesi gerekmektedir³⁹⁷. Akreditif bankası yaptığı aracılık karşılığında komisyona hak kazanmaktadır. Buradaki komisyon teriminin karşılığı, uygulamada bankanın gördüğü işlere karşılık aldığı ücrete verilen isimdir. Bankanın komisyon hakkındaki talep hakkı, gerekli belgeler karşılığında lehtara ödeme yapıldıktan sonra doğmaktadır³⁹⁸.

Komisyon haricindeki masrafların neler olduğunun önceden belirtilmesi mümkün değildir. Ancak örneğin damga pulu, posta ücreti gibi bankanın yaptığı bütün masraflar akreditif amiri tarafından ödenmelidir³⁹⁹.

Ayrıca ABK. 600 m. 37/d hükmünde yabancı ülke yasalarının ve usullerinin uygulanmasından kaynaklanan yüküm ve sorumluluklar sebebiyle tazminat ödemek zorunda kalan bankaların (özellikle akreditif bankasının) akreditif amirine rücu hakkı düzenlenmiştir⁴⁰⁰.

7.3.2.4. Belgelerin Teslim Alınması Borcu

Akreditif amiri belgeleri, akreditif şartlarına aykırı değilse, birbirleri ile çelişmiyorsa almalıdır. Zaten akreditif bankası ile olan anlaşması da belge karşılığı ödemenin yapılması ve belgeleri elde ederek malı çekebilmesi yönündedir. Akreditif amirine belgeler makbuz karşılığı verilmektedir⁴⁰¹.

³⁹⁶ Tekinalp, **a.g.e.**, s. 611.

³⁹⁷ Doğan, **a.g.e.**, s. 204.

³⁹⁸ Uluç, **a.g.m.**, s. 466.

³⁹⁹ Doğan, **a.g.e.**, s. 204.

⁴⁰⁰ Reisoglu, **a.g.e.**, s. 175. Yazar eserinde ilgili hükmü hataen 37/d yerine 18/d olarak ifade etmiştir.

⁴⁰¹ Özel, **a.g.e.**, s. 37.

7.3.3. Akreditif Bankasının Borçları

7.3.3.1. Genel Olarak

Karşılık ilişkisi içerisinde, akreditif bankasının borçları da tıpkı akreditif amirinin borçlarında olduğu gibi çeşitlilik göstermektedir.

“Akreditifin Açılması ve Akreditif Lehtarına Bildirilmesi Borcu” ile “Belgelerin İncelenmesi Borcu” akreditif bankasının üstlendiği borçlardır. Aşağıda akreditif bankasının üstlendiği borçların yanı sıra “Belgelerin Süresinde İncelenmesi ve Ortaya Çıkabilecek Sonuçlar” ile “Bankanın Sorumluluğunun Sınırları” konularına da ayrıntılarıyla birlikte yer verilecektir. Ancak akreditif bankasının borçlarına değinmeden önce iki önemli husus hakkında bilgi sahibi olmak gerekmektedir. Bu iki önemli husus: “Akreditif Talimatı” ve “Akreditif Amirine Danışmanlık Yapma Yükümlülüğü” dür.

Akreditif talimatı; akreditif işleminin başlangıcı olarak kabul edilen, akreditif amirinin ücreti ödemek için iş yerinde bulunan bankaya başvurusudur⁴⁰².

Akreditif bankası, akreditif amirinin talimatlarına tamamen uygun olarak işlem yapmalıdır. Akreditifi, akreditif amirinin talimatlarına tamamen uygun olarak açmalı ve akreditif amirinin talimatlarına uygun olarak işlemelidir⁴⁰³. Burada şüphesiz verilecek olan talimatın, ticari geleneklerle uyumlu olması gerekmektedir. Ayrıca verilecek talimat, akreditif bankasının ve lehtarın kazanılmış haklarıyla çatışma halinde olmamalıdır⁴⁰⁴.

Akreditif talimatıyla ilgili olarak bir örnek vermek gerekirse; temel ilişkide taraflar bankaların alacakları komisyonların nasıl ve kim tarafından ödeneceğini kararlaştırabilirler. Temel ilişkiye uygun olarak akreditif amiri, akreditif bankasından akreditif talebinde bulunurken, komisyonların ödenmesine ilişkin özel hükümlere yer verebilir. Bu gibi hallerde akreditif bankası; muhabir bankanın, ödeme bankasının

⁴⁰² Göğer, **a.g.e.**, 2. b., s. 73. Yazara göre; akreditif amirinin işlemin başlangıcı olan bankaya başvurusuna verilecek isim konusunda oybirliği yoktur.

⁴⁰³ Bozkurt, **a.g.e.**, s. 106.

⁴⁰⁴ Doğan, **a.g.e.**, s. 196.

veya teyit bankasının komisyonlarının ödenmesinde, akreditif talep metnini esas almakla yükümlüdür. Bu talebe aykırı davrandığı takdirde, ödediği komisyonları akreditif amirinden talep edemez⁴⁰⁵.

İkinci önemli husus olan akreditif amirine danışmanlık yapma yükümlülüğüne gelince; burada akreditif bankası, aynı zamanda müşterisi olan akreditif amirine, akreditifin yürütümüyle ilgili olarak bilgi vermek zorundadır. Konuyu bir örnekle açıklayacak olursak; döviz kontrol kuralları bakımından konunun uzmanı olan akreditif bankasının, hem kendi ülkesinde geçerli olan hem de akreditif lehtarının bulunduğu ülkede geçerli olan döviz kontrol kuralları hakkında müşterisini aydınlatması gerekmektedir⁴⁰⁶. Ancak akreditif bankasının, akreditif lehtarının ifa kabiliyeti ve güvenilirliği hakkında akreditif amirine bilgi toplama yükümlülüğü yoktur. Bununla birlikte akreditif bankasının lehtarın güvenilirliği ve moral durumu hakkında bilgi sahibi olması durumunda bunu, akreditif amirine bildirmesi vekilin yükümlülükleri arasında kabul edilmektedir⁴⁰⁷.

7.3.3.2. Akreditifin Açılması ve Akreditif Lehtarına Bildirilmesi Borcu

Akreditif bankası, akreditifin açılmasında akreditif amirinin talimatlarını izlemelidir. Banka, akreditif amirince talimatlarda belirlenen, ibraz için istenen belgeleri değiştiremez veya yerine başka belgeler talep edemez⁴⁰⁸. Akreditif talimatının eksik veya belirsiz olması durumunda ise bankanın önünde iki ihtimal vardır. Banka akreditif talebini reddedebileceği gibi, akreditif talebini kabul ederek lehtar ile akreditif sözleşmesi yapabilir. Banka tespit ettiği eksiklik veya belirsizlikleri düzeltemez⁴⁰⁹.

Bunun dışında akreditif amiri belgelere bağlı olmayan bazı şartları akreditife koşul olarak koymak isteyebilir. Örneğin, “*mallar satılabilme kalitesine sahip ise ödeme yapılabilecektir*” şeklinde bir şart akreditifte yer aldığı takdirde bu şart, akreditifin

⁴⁰⁵ Doğan, **a.g.e.**, s. 197.

⁴⁰⁶ **a.g.e.**, s. 193.

⁴⁰⁷ Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 173.

⁴⁰⁸ Bozkurt, **a.g.e.**, s. 107.

⁴⁰⁹ Doğan, **a.g.e.**, s. 194.

bağımsızlık prensibine uygun olmayacaktır. Çünkü akreditifte sadece belgelerle işlem yapılmaktadır. Malların kalitesi akreditif işleminde göz önüne alınmaz⁴¹⁰.

Konuyla ilgili MTO. Bankacılık Komisyonu önüne gelen bir olayda, akreditifte “*vesaik geminin varışından önce amir bankaya ulaşmalıdır*” şartı mevcuttur. Görevli banka akreditifi teyit ederek, ibrazda uygun bulduğu belgeleri akreditif bankasına göndermiştir. Akreditif bankası ise şu gerekçeyle rezerv koymuştur:

“Geç ibraz. Vesaik geminin varışından sonra bankamızca alınmıştır. Akreditif amiri vesaiki kabul etmemektedir”.

MTO.’ nun görüşüne göre böyle bir şart geçersizdir. ABK. 500 m. 13/c hükmüne göre bankalar belgeye bağlı olmayan şartları dikkate almamalıdır. Akreditif açılırken böyle bir şarta yer verilmemelidir⁴¹¹.

Akreditif bankası, akreditif amirinin talimatında belirtilen süre içinde akreditifi açmalıdır. Ayrıca açtığı akreditifi akreditif lehtarına bildirmelidir. Akreditif bankası bu bildirim kendisi yapabileceği gibi, bildirilmesini de sağlayabilir. Akreditif amirinin akreditif lehtarına karşı temel ilişki sebebiyle yüklenmiş bulunduğu akreditifi açma borcunun, bankanın kusuru yüzünden zamanında yerine getirilememesi durumunda, lehtarın sözleşmeden dönerek akreditif amirinden menfi zararını istemesi gündeme gelecektir. Böyle bir durumla karşılaşan akreditif amiri ise, banka ile aralarındaki sözleşmenin müspet ihlali gereği müspet zararını bankadan talep edebilecektir (TBK. m. 112, 506)⁴¹².

⁴¹⁰ Bozkurt, **a.g.e.**, s. 107.

⁴¹¹ ICC Türkiye, **a.g.e.**, s. 85-86.

⁴¹² Tekinalp, **a.g.e.**, s. 605.

7.3.3.3. Belgelerin İncelenmesi Borcu

Akreditif bankası, kendisine gönderilen belgeleri incelemeli ve akreditif şartlarına uygun olduğu fikrine vardığında lehtara ödeme yapmalıdır⁴¹³. Banka bu yükümlülüğe aykırı hareket ettiği takdirde, akreditif amirinin uğrayacağı zararlardan sorumlu olacaktır. Bununla birlikte banka, usulüne uygun olmayan belgeleri kabul edip lehtara ödeme yaptığı zaman, yine doğacak zararları tazmin yükümlülüğü gündeme gelecektir⁴¹⁴. İşte bu yüzden, bankanın belgeleri inceleme borcunun kapsamlı olarak ele alınması gerekmektedir. Konuyla ilgili ayrıntılı bilgilere geçmeden önce, bir şeyin altını önemle çizmek gerekmektedir. O da; belgelerin inceleme yükümlülüğünün sadece akreditif bankasının tekelinde olmadığıdır. Burada yükümlülük akreditif işleminde yer alan tüm bankalara yönelmiştir⁴¹⁵. Bankalar tarafından yapılacak incelemede sadece belgeler esas alınmalıdır. Belge dışı unsurlar kapsam dışı bırakılmalıdır⁴¹⁶.

ABK. 600 m. 4/a' da bu durum ifade edilmiştir. ABK. 600 m. 4/a:

“Doğası itibariyle bir akreditif, dayandırılabilceği satış sözleşmesinden veya diğer bir sözleşmeden ayrı bir işlemdir. Akreditifte her ne şekilde olursa olsun bir sözleşmeye değinilmiş olsa bile bankalar böyle bir sözleşmeyle ilgilenmezler ve onunla bağılı değillerdir. Bu nedenle bir bankanın akreditif altındaki ibrazı karşılama, iştirak etme veya diğer herhangi bir yükümlülüğünü yerine getirmesine ilişkin taahhüdü, amirin amir bankayla veya lehtarla olan ilişkilerinden kaynaklanan hak taleplerine veya savunmalarına tabi değildir”⁴¹⁷.

Akreditifin temel ve karşılık ilişkilerinden bağımsız olduğu, bankalar tarafından incelenecek belgelerin de bu ilişkilerden etkilenmeyeceği hüküm altına alınmıştır⁴¹⁸.

⁴¹³ Özel, **a.g.e.**, s. 39.

⁴¹⁴ Doğan, **a.g.e.**, s. 197-198.

⁴¹⁵ Tekinalp, **a.g.e.**, s. 605.

⁴¹⁶ Özel, **a.g.e.**, s. 39.

⁴¹⁷ ICC, **a.g.e.**, s. 33.

⁴¹⁸ Akreditifin temel ve karşılık ilişkilerinden bağımsız olduğu kuralına bazı istisnalar kabul edilmektedir. Örneğin banka, lehtarın ödeme talebinin hakkın kötüye kullanılmasını oluşturduğu durumlarda bu talebi reddetmek zorundadır. Tekinalp, **a.g.e.**, s. 607.

Aynı şekilde ABK. 600 m. 4' e paralel olarak ABK. 600 m. 5' de bankaların belgeler üzerinden işlem yapacakları, belgelerin ilişkili olabileceği malları, hizmetleri veya yapılan işleri göz önünde bulundurmayacakları ifade edilmiştir⁴¹⁹. Bu maddede bankaların temel ilişkiyi nazara almayacakları gibi, sözleşme konusu malların incelenmesini, malların niteliğini ve tam olarak ifa edilip edilmediklerini de incelemekle yükümlü olmadıkları ifade edilmiştir. Burada bankanın belgeleri inceleme yükümlülüğü, belgelerin içeriği ile ilgili değildir. Yapılan inceleme şekli bir inceleme olup, akreditife uygunlukları incelenmektedir⁴²⁰.

Bankalar ibraz edilen tüm belgeleri, akreditif şartlarına uygun olup olmadıklarını saptayabilmek için makul bir özenle ve belgelerin dış görünüşleriyle incelemek zorundadır. Belgelerin dış görünüşleriyle incelenmesinin temelinde akreditif şartlarına sıkı sıkıya bağlılık ilkesi⁴²¹ vardır. Belgelerin dış görünüşleriyle incelenmesi hem ABK. 500 m. 13/a' da hem de ABK. 600 m. 14/a⁴²² da hüküm altına alınmıştır. Belgelerin makul bir özenle incelenmesi ilkesi ise ABK. 500 m. 13/a⁴²³ da ifade edilmiştir⁴²⁴.

Kendilerine ibraz edilen belgeleri dış görünüşleri bakımından inceleyen bankalar, belgelerin şekli, yeterliliği, doğruluğu, gerçekliği, yasal sonuçları, belgelerde yer alan veya sonradan eklenen genel ve/veya özel şartlar dolayısıyla hiçbir borç veya yükümlülük üstlenmemektedir⁴²⁵. Örneğin akreditif şartında gözetim sertifikası talep edilmişse, banka ibraz edilen gözetim sertifikasının istenen şartlara uygunluğunu inceleyecek, ama gözetimin gerçekten yapıp yapılmadığı ile ilgilenmeyecektir⁴²⁶. Ayrıca ABK. 600 m. 14/g' de bankaların, ibraz edilen, ancak akreditifte istenmeyen bir belgeyi dikkate almayacakları ve söz konusu belgeyi ibraz edene iade edebilecekleri ifade edilmiştir⁴²⁷.

⁴¹⁹ ICC, **a.g.e.**, s. 33.

⁴²⁰ Doğan, **a.g.e.**, s. 198.

⁴²¹ Kaya, **a.g.e.**, s. 107.

⁴²² ABK. 600 m. 14/a: “Görevi çerçevesinde hareket eden bir banka, varsa teyit bankası ve amir banka, belgelerin dış görünüşleri itibarıyla uygun bir ibrazı oluşturup oluşturmadığını belirlemek için sadece belgeleri esas alarak ibrazı incelemelidir”. ICC, **a.g.e.**, s. 47.

⁴²³ ABK. 500 m. 13/a: “Dış görünüşleri itibarıyla Akreditif şartlarına uygun gözüküp gözükmediklerinden emin olmak için bankalar Akreditifte şarta bağlanan bütün belgeleri (vesaiki) makul derecede özen göstererek incelemelidirler...”. Vakıfbank, **a.g.e.**, s. 33.

⁴²⁴ Tekinalp, **a.g.e.**, s. 605.

⁴²⁵ Aydos, **a.g.e.**, s. 93.

⁴²⁶ Doğan, **a.g.e.**, s. 199.

⁴²⁷ ICC, **a.g.e.**, s. 49.

Bankalar belgeleri yukarıda ifade edildiği gibi dış görünüşleri bakımından incelerken, aynı zamanda makul derecede özen göstermelidir. ABK. 500 m. 13/a' ya baktığımız zaman bankanın özen yükümünün tespitinde uluslararası standart bankacılık uygulaması belirleyici olacaktır. Burada bizim de katıldığımız görüş⁴²⁸, olaya daha somut bir şekilde yaklaşarak, bankanın, belge uzmanından beklenen derecede özeni göstermesinin beklenmemesi gerekliliğidir. Burada banka, “dürüst bir tacirden beklenen derecede özen” göstermelidir.

7.3.3.4. Belgelerin Süresinde İncelenmesi ve Ortaya Çıkabilecek Sonuçlar

Belgelerin incelenme süresiyle ilgili olarak ABK. 600 m. 14/b' de bir düzenleme yer almaktadır. ABK. 600 m. 14/b' ye göre:

“Görevi çerçevesinde hareket eden bir görevli banka, varsa teyit bankası ve amir bankalardan her biri ibrazın uygunluğunu belirlemek için ibraz gününü izleyen azami beş banka iş gününe (banking day) sahip olacaktır. İbraz tarihinde veya ertesinde herhangi bir vade tarihinin veya ibraz için son günün gelmiş olması bu süreyi kısaltmaz veya etkilemez”⁴²⁹.

Burada azami beş iş gününün başlangıcı her banka için (akreditif bankası, teyit bankası ve görevli banka) ayrı ayrı belgeleri aldıkları günü izleyen günden itibaren⁴³⁰.

Akreditif konusu belgelerin kısmen ibrazı halinde ise, inceleme süresinin başlangıcı ve bankanın inceleme yükümlülüğü, belgelerin tamamının ibrazına bağlıdır. Ancak bankanın, kısmen ibraz edilen belgeleri incelemekle lehtar neticeden haberdar etmesi ve bunu bir müşteri hizmeti olarak görmesi her zaman mümkündür⁴³¹. Akreditif bankası azami beş banka iş günü içerisinde incelediği belgelerin ABK. 600 m. 15/a

⁴²⁸ Doğan, a.g.e., s. 200.

⁴²⁹ ICC, a.g.e., s. 47.

⁴³⁰ Reisoğlu, a.g.e., s. 284.

⁴³¹ Kaya, a.g.e., s. 114.

uyarınca uygun olduğunu belirlediğinde ibrazı karşılamalıdır⁴³². Yani belge karşılığında ödemede bulunmalı, ödemesi ertelenmiş bir akreditif ise akreditif miktarını vadesinde ödemeyi taahhüt etmeli veya akreditif poliçeli ise poliçeyi kabul etmelidir.

Akreditif bankası azami beş banka iş günü içerisinde belgelerin akreditife uygun olmadığına karar verdiğinde iki şekilde davranabilir. Birincisi; akreditif bankası ibrazı karşılamayı reddedebilir. İkincisi; akreditif bankası resen veya lehtarın talebi üzerine rezervi kaldırıp kaldırmayacağını akreditif amirine sorabilir. Ancak bu sorma durumu beş banka iş gününü uzatmayacağı gibi, akreditif amiri belgeleri kabul etmek istese bile banka belgelere rezerv koyarak iade edebilir⁴³³.

ABK. 600 m. 16/c' ye göre akreditif bankası ibrazı karşılamayı reddettiğinde ibrazda bulunan tarafa (duruma göre lehtara, üçüncü kişiye, görevli bankaya, teyit bankasına)⁴³⁴ tek bir bildiri gönderecektir. Bu bildiride akreditif bankasının ibrazı karşılamayı reddettiğini, ibrazı karşılamayı reddetmesine ilişkin her bir rezerv unsurunu bildirmesi gerekmektedir. Ayrıca akreditif bankasının ibraz edenden yeni talimat beklerken belgeleri elinde tuttuğunu ya da bankanın akreditif amirinden rezerv kaldırma talimatı alıp bunu kabul etmeyi uygun görünceye kadar veya rezerv kaldırma talimatını kabul etmeyi uygun görmeden önce ibraz edenden yeni talimat alıncaya kadar belgeleri elde tutmakta olduğunu ya da bankanın belgeleri iade etmekte olduğunu ya da bankanın evvelce ibraz edenden aldığı talimat uyarınca hareket etmekte olduğunu belirtmelidir⁴³⁵.

Ayrıca bu bildiri, ibraz gününü izleyen beşinci banka iş gününün bitiminden geç olmamak üzere telekomünikasyon aracılığıyla, bu mümkün değilse diğer hızlı araçlarla gönderilmelidir⁴³⁶.

ABK. 600 m. 16' e de akreditif bankasının bildiriği gönderdikten sonra belgeleri her an ibraz edene iade edebileceği ifade edilmiştir. Ancak böyle bir durumun gerçekleşebilmesi için, akreditif bankasının göndereceği bildirin içeriğinde bankanın ibraz edenden yeni talimat beklerken belgeleri elde tutmakta olduğu ya da akreditif

⁴³² ICC, **a.g.e.**, s. 51.

⁴³³ Reisoğlu, **a.g.m.**, s. 47.

⁴³⁴ **a.g.m.**

⁴³⁵ ICC, **a.g.e.**, s. 51 vd.

⁴³⁶ **a.g.e.**, s. 53.

bankasının akreditif amirinden rezerv kaldırma talimatı alıp bunu kabul etmeyi uygun görünceye kadar veya rezerv kaldırma talimatını kabul etmeyi uygun görmeden önce ibraz edenden yeni talimat alıncaya kadar belgeleri elde tutmakta olduğuna ilişkin bir ibarenin bulunması gerekmektedir⁴³⁷.

ABK. 600 m. 16/f' de ise akreditif bankasının bu madde hükümlerine uygun hareket etmediği takdirde belgelerin uygun bir ibrazı oluşturmadığını iddia edemeyeceği ifade edilmektedir⁴³⁸.

7.3.3.5. Bankanın Sorumluluğunun Sınırları

Banka, akreditifin açılması ve akreditif lehtarına bildirilmesi borcu ile belgelerin incelenmesi borcunu yerine getirmediği takdirde TBK. m. 112 ve 510 uyarınca müşterisine karşı sözleşmenin müspet ihlali dolayısıyla sorumlu olur. Bu sorumluluk ise bir kusur sorumluluğudur⁴³⁹. Bankanın sorumluluğunun dışında bir de sorumlu olmadığı haller vardır. Bankanın sorumlu olmadığı haller ABK.' da düzenlenmiştir.

ABK. 600 m. 34' de: *“Bir banka belgelerin şekli, yeterliliği, doğruluğu, gerçek/sahte olup olmadığı veya herhangi bir belgenin hukuki etkisi/sonucu veya bir belgede şarta bağlanan veya o belgede sonradan eklenen genel veya özel şartlar dolayısıyla hiçbir yükümlülük veya sorumluluk üstlenmediği gibi herhangi bir belgenin temsil ettiği malların, hizmetlerin veya yapılan diğer işlerin mevcut olup olmadığı veya tanımı, miktarı, ağırlığı, kalitesi, durumu, ambalajı, teslimatı ve değerine veya malları gönderenin, taşımacının, navlun komisyoncusunun, alıcının veya malları sigorta edenin veya diğer herhangi bir kişinin iyi niyetine veya eylemine veya ihmallerine, mali durumlarına, icraatına veya ticari itibarına ilişkin olarak hiçbir yükümlülük veya sorumluluk üstlenemez”*⁴⁴⁰ hükmü yer almaktadır. Bu hükümde öncelikle bankanın, (özellikle ABK. 500 m. 13' de geçen) özen borcunu yerine getirerek yapacağı inceleme dışında, tespitlerinin imkânlı olmadığı geçersiz, yetersiz ve sahte belgelerden sorumlu tutulmadığı ifade edilmiştir⁴⁴¹.

⁴³⁷ ICC, **a.g.e.**, s. 53.

⁴³⁸ **a.g.e.**

⁴³⁹ Tekinalp, **a.g.e.**, s. 607.

⁴⁴⁰ ICC, **a.g.e.**, s. 87.

⁴⁴¹ Bozkurt, **a.g.e.**, s. 112. Yalnız burada banka; görünen, açık olan, kendisine ihbar edilen

ABK. 600 m. 34' e göre bankalar, bir belgede şarta bağlanan veya o belgeye sonradan eklenen genel veya özel şartlar dolayısıyla da sorumlu değildir. Yine ABK. 600 m. 34' e göre bankalar, belge konusu malların mevcut olup olmadığından, tanımından, miktarından, ağırlığından, kalitesinden, durumundan, ambalajından, teslimatından ve değerinden sorumlu değildir. Bu hüküm, ABK. 600 m. 5' in uygulamasıdır. ABK. 600 m. 5' de, bankaların belgelerin ilişkili olabileceği malları, hizmetleri veya yapılan işleri değil, belgeler üzerinden işlem yapacakları ifade edilmiştir⁴⁴².

ABK. 600 m. 34' de düzenlenen son hüküm ise, bankanın mal ile ilgili olan kişilerden kaynaklanan sebeplerden dolayı herhangi bir sorumluluğunun olmadığıdır⁴⁴³.

Bankaların sorumlu olmadıkları haller sadece ABK. 600 m. 34' de düzenlenen haller değildir. ABK. 600 m. 35/1' de: *“Bir banka, mesajlar, mektuplar veya belgeler akreditifte belirtilen şartlara göre iletildiğinde veya gönderildiğinde veya akreditifte bu gibi şartların bulunmaması halinde gönderi/teslim servisini kendi seçimiyle belirlemiş olduğunda herhangi bir mesajın iletilmesinde veya mektupların veya belgelerin tesliminde ortaya çıkan gecikme, yolda kaybolma, bozulma ve diğer hatalardan kaynaklanan sonuçlardan dolayı hiçbir yükümlülük veya sorumluluk üstlenmez”*⁴⁴⁴ hükmü yer almaktadır.

Bu maddede ABK.; bankaları, genel sistem hatalarından ve iletişim araçlarındaki bozukluklardan korumayı amaçlamaktadır. Ancak, meydana gelen aksaklık, bankaların kendi kusurundan kaynaklanıyorsa bankalar sorumlu olacaktır⁴⁴⁵.

ABK. 600 m. 35/2' de ise yeni bir düzenleme getirilmiştir. Bu hükme göre: *“Görevli banka bir ibrazın uygun olduğunu belirlediği ve belgeleri amir bankaya veya teyit bankasına gönderdiği takdirde, görevli banka ibrazı karşılamış veya iştirah etmiş olsun olmasın, belgeler görevli banka ile amir banka veya teyit bankası arasında veya teyit bankası ile amir banka arasında kaybolmuş olsa bile amir banka veya teyit bankası ibrazı karşılamalı veya iştirah etmeli veya o görevli bankayı ramburse etmelidir”*⁴⁴⁶.

Doktrinde Reisoğlu' na göre bu düzenlemeyle birlikte akreditif bankası ve teyit bankası ile netice itibarıyla akreditif amiri ağır bir yükümlülük altına girmiştir. Yazara

geçersizliklerden sorumludur. Ayrıntılı bilgi için bkz. Tekinalp, **a.g.e.**, s. 608.

⁴⁴² Tekinalp, **a.g.e.**, s. 608.

⁴⁴³ **a.g.e.**, s. 609.

⁴⁴⁴ ICC, **a.g.e.**, s. 87.

⁴⁴⁵ Tekinalp, **a.g.e.**, s. 609.

⁴⁴⁶ ICC, **a.g.e.**, s. 87.

göre ABK. 600 m. 35/2, ödemeyi yaptığı takdirde görevli bankayı korumakta ve görevli bankanın ramburse edilmesini öngörmektedir. Akreditif bankası böyle bir durumda belgeler gerçekte akreditife uygun olmasalar bile, belgeleri inceleyip rezerv koyma imkânına sahip olamayacaktır. Ayrıca kanaatimizce de belgeleri iştirâ etmemiş veya ödemede bulunmamış bir görevli bankanın, belgelerin kaybı halinde ramburse edileceğini anlamak mümkün değildir⁴⁴⁷.

Bankaların sorumlu olmadıkları bir diğer hal ABK. 600 m. 35/3' de düzenlenmiştir. ABK. 600 m. 35/3' e göre: *“Bir banka teknik terimlerin çevirisinde veya yorumlanmasındaki hatalardan dolayı hiçbir yükümlülük veya sorumluluk üstlenmez ve akreditif şartlarını çeviri yapmaksızın iletebilir*⁴⁴⁸. Burada bankalara tanınan sorumsuzluk ve çeviri yapma hakkı teknik uzmanlık isteyen konularla sınırlıdır. Ancak, günlük konularda yapılacak hatalardan banka sorumlu olabilmelidir⁴⁴⁹.

ABK. 600 m. 37/a ve 37/b, bankaların sorumlu olmadıkları diğer bir hali düzenlemiştir. ABK. 600 m. 37/a: *“Akreditif amirinin talimatını yerine getirmek amacıyla diğer bir bankanın hizmetinden yararlanan bir banka bu işi akreditif amiri hesabına ve riski ona ait olmak üzere yapar”*⁴⁵⁰.

ABK. 600 m. 37/b: *“Bir amir banka veya ihbar bankası diğer bir bankanın seçimini kendisi yapmış olsa bile o diğer bankaya gönderdiği talimatın yerine getirilmemesinden dolayı hiçbir yükümlülük veya sorumluluk üstlenmez”*⁴⁵¹.

ABK. 600 m. 37/a ve 37/b hükümlerinin iyi yorumlanması gerekmektedir. Buradaki hükümlerin asıl amacı akreditif bankasının akreditif amirine karşı olan sorumluluğunu ortadan kaldırmak değildir. Buradaki asıl amaç; akreditif bankasının akreditif açtırana karşı olan borç ve yükümlülüklerini arttırmamaktır. Sorumluluğu tamamen ortadan kaldırmak ABK. 600 m. 37/a ve 37/b hükümlerinin amacını aşan bir etkiye sahip olabilir. Özellikle hizmetinden yararlanan bankanın, belgeleri makul bir özenle incelemeden akreditif bedelini ödemesi halinde akreditif açtırının durumu sorun yaratacaktır. Buradaki sorun ancak, akreditif bankasının belgeleri kabul etmemesi halinde çözülebilir. Aksi halde, akreditif bankası, akreditif amirine karşı sorumlu

⁴⁴⁷ Reisoğlu, **a.g.m.**, s. 50.

⁴⁴⁸ ICC, **a.g.e.**, s. 87.

⁴⁴⁹ Göğer, **a.g.e.**, 2. b., s. 92.

⁴⁵⁰ ICC, **a.g.e.**, s. 89.

⁴⁵¹ **a.g.e.**

olacaktır⁴⁵². Konuyla ilgili görüşlere ve değerlendirmelere akreditifin hukuki niteliği kısmında yer verilecektir.

Bankaların sorumlu olmadıkları son hal ABK. 600 m. 36' da düzenlenen mücbir sebeptir. Mücbir sebep: *“Sorumlu veya borçlunun faaliyet ve işletmesi dışında meydana gelen, genel bir davranış normunun veya borcun ihlaline, mutlak ve kaçınılmaz bir şekilde yol açan, öngörülmesi ve karşı konulması mümkün olmayan olağanüstü bir olaydır”*⁴⁵³. ABK. 600 m. 36' ya göre bankalar; doğal afet, isyan, ayaklanma, iç karışıklık, savaş hali, terör eylemleri gibi mücbir sebeplerden ve kendi kontrolleri dışındaki diğer nedenlere bağlı olarak faaliyetlerinde meydana gelecek kesintilerden kaynaklanan sonuçlardan sorumlu tutulamazlar. Faaliyetlerinin kesintiye uğraması sırasında kullanım süreleri sona ermiş olan akreditifler için ise, bankalar, özel olarak yetkili kılınmadıkça ibrazı karşılayamazlar⁴⁵⁴.

7.4. Banka ile Akreditif Lehtarları Arasındaki Ödeme İlişkisi

7.4.1. Genel Olarak

Akreditiften doğan bedeli tahsil edebilmek imkânının akreditif lehtarları tarafından bankaya karşı kullanılabilmesi için, akreditif bankasının bizzat veya ikinci bir banka aracılığıyla ödeme ilişkisi olarak adlandırılan ve ödemenin kapsamı ve şartlarını belirleyen, gerçek akreditif ilişkisini sonuçlayan özel bir yükümlülük açıklaması veya teyit bankasının teyidi mecburiyeti bulunmaktadır⁴⁵⁵.

İşte bu özel yükümlülük açıklaması sayesinde akreditif bankası ile akreditif lehtarları arasındaki ilişki kurulacaktır. Yoksa akreditif amirinin banka ile akreditif açılmasına yönelik olarak sözleşme imzalaması; bankaya akreditifin açılması talimatının verilmesi veya bankanın akreditif açmayı kabul etmesi, banka ile lehtar arasında

⁴⁵² Tekinalp, **a.g.e.**, s. 610.

⁴⁵³ Fikret Eren, **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**, Gözden Geçirilmiş 16. b., Ankara: Yetkin Yayınları, 2014, s. 557.

⁴⁵⁴ Tekinalp, **a.g.e.**, s. 610-611.

⁴⁵⁵ Kaya, **a.g.e.**, s. 61.

herhangi bir ilişki oluşturmayacaktır⁴⁵⁶. Burada akreditif bankası tarafından akreditif lehtarına yapılacak olan ön ihbar konusuna da değinmek gerekmektedir. Ön ihbar ABK. 600 m. 11/b' de düzenlenmiştir. Bu hükme göre:

“Bir akreditif açılışının veya değişikliğin ön ihbarı (preavi), amir bankanın ancak üzerinden işlem yapılacak akreditifi açmaya veya üzerinden işlem yapılacak değişikliği yapmaya hazır olması halinde gönderilecektir. Bir ön ihbar gönderen amir banka üzerinden işlem yapılacak akreditifi ön ihbarla uyumsuz olmayan şartlarda gecikmeksizin açmakla veya değişikliği ön ihbarla uyumsuz olmayan şartlarda gecikmeksizin yapmakla dönülemez biçimde yükümlüdür”⁴⁵⁷.

Bu hüküm ABK. 500 m. 11/c' de yer alan hükümden farklılık göstermektedir. ABK. 500 m. 11/c' de yer alan *“akreditif bankası tarafından verilen bu ön ihbarda aksi belirtilmediği sürece”* ibaresi yeni hükümde yer almamaktadır. Burada hedeflenen, bankaların şartlı ön ihbar yapmamalarını sağlamaktır⁴⁵⁸.

Bunun yanında temel sözleşmede akreditifin açılması koşuluna yer verilmiş olması da lehtar bakımından herhangi bir talepte bulunma hakkını kendisine vermeyecektir. Lehtar burada ancak akreditif amirinden akreditifin açılmasını talep edebilir⁴⁵⁹.

Aşağıda banka ile akreditif lehtarının birbirlerine karşı üstlendikleri borç ve yükümlülükler ele alınacaktır.

⁴⁵⁶ Tekinalp, **a.g.e.**, s. 612.

⁴⁵⁷ ICC, **a.g.e.**, s. 45. ABK. 500 m. 11/c' de ön ihbarla ilgili bir düzenleme yer almaktadır. Bu hükme göre: *“Dönülemez bir Akreditifin açılış veya değişikliğinin ön ihbarı (preavi) Amir Banka tarafından sadece bu bankanın ilgili Akreditifi açmaya veya değişiklik hazır olması halinde verilecektir. Amir Banka tarafından verilen bu ön ihbarda aksi belirtilmediği sürece, bu ön ihbarı vermekle Amir Banka ön ihbarın şartlarına uygun olarak o Akreditifi gecikmeden açmak veya değişikliği yapmak konusunda dönülemez bir yükümlülük üstlenmiş olacaktır”*. Vakıfbank, **a.g.e.**, s. 27.

⁴⁵⁸ Reisoglu, **a.g.e.**, s. 82.

⁴⁵⁹ Bozkurt, **a.g.e.**, s. 116.

7.4.2. Bankanın Akreditif Bedelini Ödeme Borcu

Özel bir yükümlülük açıklaması olan akreditif bildirimini alan akreditif lehtar, vakit geçirmeksizin akreditif şartlarını yerine getirmeye başlayacaktır. Akreditif lehtar istenen belgeleri süresi içinde ibraz ettiği⁴⁶⁰ ve yapılan inceleme sonucu bu belgeler akreditif şartlarına uygun görüldüğünde, kendisine ödeme yapılacaktır⁴⁶¹.

Bankanın ödeme yükümlülüğünü hangi şekilde yerine getireceği, akreditif amirinin talimatı doğrultusunda tespit edilecektir. Bankanın ödeme şekli; peşin ödeme, kabul veya iştirah yolu ile ödeme olarak akreditifin şekline göre tespit edilecektir⁴⁶².

Burada bankanın ödeme yükümlülüğünün yanında akreditif lehtarının ödeme talebinin hakkın kötüye kullanılması halini oluşturduğu durumlarda ödeme yapmama yükümlülüğü de vardır⁴⁶³.

Aynı şekilde akreditifi açan banka, akreditif lehtar ile arasındaki ilişkiye dayanan sebepleri def'i olarak ileri sürerek ödemedden kurtulabilme imkânına sahiptir. Ancak banka, akreditif amiri ile lehtar arasındaki temel ilişkiden kaynaklanan def' ileri öne sürerek, lehtara ödeme yapmaktan kaçınamaz. Çünkü banka ile lehtar arasındaki akreditif sözleşmesi, akreditif amiri ile lehtar arasındaki temel sözleşmeden bağımsızdır⁴⁶⁴.

7.4.3. Akreditif Lehtarının Bankaya Karşı Kural Olarak Borcunun Bulunmaması

Akreditif lehtar, akreditif bankası ile kurulan ilişki sebebiyle kural olarak bir borç altına girmez. Akreditif lehtar akreditif sözleşmesinin akdedilmiş olmasına rağmen

⁴⁶⁰ “600 sayılı Kurallarda açıkça (m. 7/a) ibraz şart koşulan belgelerin, lehtar tarafından ister akreditifte belirtilen görevli bankaya –ki teyit bankası da görevli bankadır- isterse doğrudan akreditif bankasına ibraz edilebileceği kabul edilmiştir. Diğer bir deyişle, belgelerin önce görevli bankaya, ancak ödenmemesi halinde akreditif bankasına ibraz zorunluluğu yoktur”. Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 196.

⁴⁶¹ Özel, **a.g.e.**, s. 46.

⁴⁶² Doğan, **a.g.e.**, s. 200.

⁴⁶³ Bozkurt, **a.g.e.**, s. 121.

⁴⁶⁴ Doğan, **a.g.e.**, s. 201.

isterse akreditifi kullanmayabilir. Akreditifin kullanılmamış olması akreditif lehtarına herhangi bir sorumluluk yüklemeyecektir⁴⁶⁵.

Ancak bu genel durumun bir istisnası vardır. O da akreditif nedeniyle akreditif lehtarının da borç altına girmesidir. Örneğin akreditif bankasının komisyonlarının ve akreditif işlemleriyle ilgili masrafların akreditif lehtarı tarafından ödenmesi öngörülmüşse, akreditif lehtarı akreditifi kullanmasa bile bu yükümlülükleri yerine getirmek zorundadır⁴⁶⁶.

7.5. İkinci Bankanın Katılması Halinde Taraflar Arasındaki İlişkiler

7.5.1. Genel Olarak

Akreditif uygulamasında işlemin icrasına çoğunlukla lehtarın ülkesinde bulunan bir diğer banka da katılmaktadır⁴⁶⁷. Bu bankalar; muhabir banka, teyit bankası, görevli banka olabilir. Aşağıda muhabir banka, teyit bankası ve görevli bankanın üstlendikleri borç ve yükümlülüklerle ayrıntılarıyla birlikte yer verilecektir. Ancak öncelikle akreditif bankasının genel olarak bu bankalara yönelik borç ve yükümlülükleri ele alınacaktır.

7.5.2. Akreditif Bankasının Borçları

Akreditif bankası, taraflar arasında aksine bir anlaşma yoksa, ilişkiye ikinci banka olarak katılan muhabir banka, teyit bankası veya görevli bankanın yapmış oldukları faaliyetler karşılığında oluşan komisyon ve diğer masrafları bu bankalara ödemek zorundadır. Ancak oluşan komisyon ve diğer masrafların ödenebilmesi için ikinci bankanın akreditif bankası tarafından yetkili kılınması gereklidir. Muhabir banka, teyit

⁴⁶⁵ Bozkurt, **a.g.e.**, s. 121.

⁴⁶⁶ Reisoglu, **a.g.e.**, s. 200.

⁴⁶⁷ Kaya, **a.g.e.**, s. 61.

bankası veya görevli banka, serbest iştirah edilebilir akreditiflerde olduğu gibi, ilişkiye akreditif bankası tarafından yetkilendirilmeden katılırsa, ikinci bankanın yapmış olduğu masrafları akreditif bankası karşılamak zorunda değildir. Bu halde sadece akreditif bedeli akreditif bankasına rücu edilebilecektir⁴⁶⁸.

7.5.3. Muhabir Bankanın Borçları

Muhabir bankanın ikinci banka olarak akreditif ilişkisine dâhil olması sonucunda üstleneceği asıl görev, akreditif bankası ile akreditif lehtarları arasındaki muhabirlik ilişkilerini gerçekleştirmektir. Muhabir banka, akreditif bankasından ayrı bir yükümlülük altına girmese de, muhabirlik ilişkisinden dolayı bir kısım yükümlülükleri bulunmaktadır⁴⁶⁹. Muhabir bankanın üstlendiği ilk yükümlülük akreditif amirine karşı olan koruma yükümlülüğüdür. Her ne kadar muhabir banka ile akreditif amiri arasında bir sözleşme ilişkisi olmasa da, “*asli edimi bulunmayan borç ilişkisi kuramı*” na aykırı hareket eden, yani kanuni koruma yükümlüklerini yerine getirmeyen muhabir banka, akreditif amirinin uğrayacağı zararları tazminle yükümlü olacaktır⁴⁷⁰.

Muhabir bankanın üstlendiği bir diğer yükümlülük akreditif bankasına karşı olan akreditifin ve değişikliğin ihbar edilmesidir. ABK. 600 m. 9/a’ da bir akreditifin ve herhangi bir değişikliğin muhabir banka aracılığıyla akreditif lehtarına ihbar edilebileceği ifade edilmiştir⁴⁷¹. ABK. 600 m. 9/e’ de ise, muhabir bankanın ihbar etmeme yolunu tercih etmesi halinde, durumu gecikmeksizin akreditif bankasına bildirmesi gerektiği ifade edilmiştir⁴⁷².

Muhabir banka, akreditifi ABK. 600 m. 9/a’ da düzenlendiği gibi ihbar etmek istediği takdirde, akreditif bankasının ihbarın zamanı, şekli ve içeriğine ilişkin talimatlarına uymak zorundadır. Muhabir bankanın kusurlu davranışı, akreditif bankasına karşı sorumluluğuna neden olacaktır⁴⁷³.

⁴⁶⁸ Doğan, **a.g.e.**, s. 204-205.

⁴⁶⁹ **a.g.e.**, s. 205.

⁴⁷⁰ Tekinalp, **a.g.e.**, s. 615.

⁴⁷¹ ICC, **a.g.e.**, s. 39.

⁴⁷² **a.g.e.**, s. 41.

⁴⁷³ Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 203.

Muhabir bankanın, akreditifin ihbar edilmesi dışında, akreditif lehtarını ile ilk bankanın talimatlarına uygun olarak akreditif sözleşmesi yapmak veya akreditif açmak yükümlülükleri de vardır. Ayrıca akreditif bankasına karşı, aralarındaki sözleşme kapsamında yan yükümler olarak da adlandırılan bilgi verme ve aydınlatma yükümlülüğü de bulunmaktadır⁴⁷⁴.

Muhabir bankanın üstlendiği bir diğer yükümlülük akreditif lehtarına karşıdır. Bu yükümlülük ABK. 600 m. 9/b' de düzenlenmiştir. ABK. 600 m. 9/b' ye göre muhabir banka, akreditifi veya değişikliği ihbar etmekle akreditifin veya değişikliğin görünür gerçekliğini kendine göre yeterli biçimde belirlediğini ve akreditif lehtarına yapılan ihbarın, alınan akreditifin veya değişikliğin şartlarını doğru olarak yansıttığını belirtmiş olur⁴⁷⁵. MTO. Bankacılık Komisyonu' nun verdiği bir kararda da: “*Bir akreditifi lehtara ihbar eden banka, bu akreditife teyidini eklememiş olsa bile, bu akreditifin gerçekliğini garanti etmiştir*”⁴⁷⁶ denilmiştir. ABK. 600 m. 9/b' de yer alan bu hüküm, ABK. 500 m. 7/a' daki muhabir bankanın ihbar ettiği akreditifin gerçek olup olmadığını kontrol etmek için “*makul özeni*” göstermek yükümlülüğünü kabul eden düzenlemeden daha somut bir yükümlülük öngörmektedir. Yeni düzenlemede muhabir banka, akreditifi ihbar ederek, onun “*görünür gerçekliğini*” de taahhüt etmiş olmaktadır⁴⁷⁷. Akreditifin görünür gerçekliği ve/veya şartları doğru olarak yansıttığı muhabir banka tarafından incelenmeden akreditif lehtarına ihbar edildiği takdirde, oluşacak zararlardan muhabir banka sorumlu olacaktır⁴⁷⁸.

ABK. 600 m. 9/b' de düzenlenen yükümlülüğün hukuki temelinde Medeni Kanun m. 2' de düzenlenen dürüstlük kuralı vardır⁴⁷⁹.

⁴⁷⁴ Doğan, **a.g.e.**, s. 207.

⁴⁷⁵ ICC, **a.g.e.**, s. 39.

⁴⁷⁶ Ünal Somuncuoğlu, “Akreditif İşleminde Özellikle Türk İhracat Mevzuatı Açısından Yerel (Aracı) Bankaların İhracatçı Karşısındaki Hukuksal Durumu ve Sorumlulukları”, **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**, C. XII, Y. 1983, S. 1, s. 55.

⁴⁷⁷ Doğan, **a.g.e.**, s. 208.

⁴⁷⁸ Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 204.

⁴⁷⁹ Doğan, **a.g.e.**, s. 208.

7.5.4. Teyit Bankasının Borçları

Muhabir banka veya görevli banka akreditife teyitlerini eklediklerinde, akreditif bankasının ödeme yükümlülüğünden bağımsız ve akreditif bankasıyla birlikte ödeme yükümlülüğü altına girmektedir. Teyit bankasının ödeme taahhüdünde bulunması, akreditif bankasının ödeme taahhüdüne ek, ancak ondan bağımsız niteliktedir⁴⁸⁰.

Teyit bankasının akreditif amirine karşı kural olarak bir yükümlülüğü bulunmamaktadır. Ancak şartların varlığı durumunda “*asli edimi bulunmayan kanuni borç ilişkisi kuramı*” burada da uygulama alanı bulabilir⁴⁸¹.

Teyit bankasının akreditif bankasına karşı ise birden çok yükümlülüğü vardır. ABK. 600 m. 8/d’ de ikinci bankanın akreditif bankasından bir akreditifin teyidi için bir talep veya yetki aldığı fakat teyit etmek istemediği takdirde durumu gecikmeksizin akreditif bankasına bildirmesi gerektiği ifade edilmiştir⁴⁸². Ayrıca muhabir banka veya görevli bankanın, akreditif bankasının teyit talebini kabul etmeleri halinde, bu bankaların lehtar ile yaptıkları akreditif sözleşmesinde, akreditifi teyit ettiklerini lehtara bildirmeleri gerekmektedir. Muhabir banka tarafından teyitli akreditif açıldığı ve kendisinin de teyit bankası olduğu lehtara bildirilmezse, açılan akreditif teyitli bir akreditif olmaz. İkinci banka, akreditif bankası tarafından verilen icabı kabul etmesine rağmen, lehtara teyidini ihbar etmemişse, ilk bankanın uğrayacağı zararları tazmin etmekle yükümlüdür⁴⁸³.

Teyit bankasının akreditif lehtarına karşı da üstlendiği birden çok yükümlülük vardır. Teyit bankasının akreditif lehtarına karşı üstlendiği yükümlülüklerin birçoğu ABK. 600 m. 8/a’ da düzenlenmiştir.

ABK. 600 m. 8/a’ ya göre ibrazı şart koşulan belgelerin teyit bankasına ibraz edilmesi ve belgelerin uygun bir ibrazı oluşturması kaydıyla; teyit bankası, ibrazı karşılamalı veya akreditif iştirâ yöntemiyle kullanımda olduğu takdirde rücu hakkı olmaksızın iştirâ işlemi yapmalıdır. Aynı şekilde ABK. 600 m. 8/a’ ya göre ibrazı şart koşulan

⁴⁸⁰ Bozkurt, **a.g.e.**, s. 127. Teyit işlemiyle birlikte ikinci banka, akreditif belgelerini kabul ve incelemenin yanında akreditif tutarının ödenmesini de yüklenmektedir. Kaya, **a.g.e.**, s. 86.

⁴⁸¹ Tekinalp, **a.g.e.**, s. 619.

⁴⁸² ICC, **a.g.e.**, s. 39.

⁴⁸³ Doğan, **a.g.e.**, s. 211-212.

belgelerin görevli bankaya ibraz edilmesi ve belgelerin uygun bir ibrazı oluşturması kaydıyla teyit bankası; görevli bankanın ödeme yapmadığı takdirde, vadeli ödeme yöntemine girmediği veya girmiş olduğu halde vadesinde ödeme yapmadığı takdirde, kendi üzerine çekilen bir poliçeyi kabul etmediği veya kabul etmiş olduğu halde poliçenin vadesinde ödeme yapmadığı takdirde, akreditifin iştira yöntemiyle kullanımda olduğu ve iştira işlemi yapmadığı takdirde ibrazı karşılamalıdır⁴⁸⁴.

Teyit bankasının yükümlülüğünün doğması için, ibraz edilen belgelerin akreditif koşullarına uygun olması gerekmektedir⁴⁸⁵. Uygun ibraz başlığı altında ABK. 600 m. 15/b' de teyit bankasıyla ilgili bir düzenleme yer almaktadır. Bu hükme göre: *“Bir teyit bankası bir ibrazın uygun olduğunu belirlediğinde ibrazı karşılamalı veya iştira etmeli ve belgeleri amir bankaya göndermelidir”*⁴⁸⁶. İbrahim uygun olmadığına karar verdiğinde ABK. 600 m. 16' da yer alan hükümlere uygun hareket etmesi gerekmektedir.

Ayrıca belgelerin teyit bankasına veya diğer bir görevli bankaya sürelerinde ibraz edilmeleri şarttır. Belgeler sadece akreditif bankasına ibraz edilir ve bu arada süreler de geçerse teyit bankası yükümlülükten kurtulacaktır⁴⁸⁷.

7.5.5. Görevli Bankanın Borçları

Görevli banka, muhabir bankadan farklı olarak belgeleri inceleme ve bunların kabulü ya da reddi konusunda yetkilendirilmiş bir bankadır. Bu nedenle akreditif konusu belgelerin görevli bankaya ibrazı ile akreditife ilişkin süreler korunmuş olacaktır⁴⁸⁸.

Bu yetkilendirme ilk olarak ABK. 500' de yer almış, ayrıca görevli bankanın teyit vermedikçe veya açıkça ödeme taahhüdü altına girmediği, akreditif lehtarına karşı ödeme yükümlülüğünün bulunmadığı açıklanmıştır. ABK. 600' de de aynı esas benimsenmiştir⁴⁸⁹.

⁴⁸⁴ ICC, **a.g.e.**, s. 37 vd.

⁴⁸⁵ Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 212.

⁴⁸⁶ ICC, **a.g.e.**, s. 51.

⁴⁸⁷ Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 210.

⁴⁸⁸ Bozkurt, **a.g.e.**, s. 126.

⁴⁸⁹ Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 227.

Görevli banka ile akreditif amiri arasında sözleşmesel ilişki yoktur. Reisoğlu' na göre görevli bankanın alt vekil olması durumunda akreditif amiri, akreditif bankasının haklarını görevli bankaya karşı ileri sürebilir. Ancak görevli bankanın akreditif amirine karşı hiçbir talep hakkı yoktur⁴⁹⁰. Kanaatimizce akreditife, akreditif amiri açısından bakıldığında, görevli banka alt vekil değil, akreditif bankasının yardımcı kişisidir.

Görevli bankanın akreditif bankasına karşı üstlendiği ilk yükümlülük akreditif bankası tarafından verilen yetkinin kabul edilmesiyle başlamaktadır. Akreditif bankası tarafından verilen ibrazı karşılama veya iştirak etme yetkisinin kabul edilmesi ve ardından bu durumun açıkça akreditif lehtarına bildirilmesiyle birlikte görevli banka ibrazı karşılamak veya iştirak etmek hususlarında yükümlülük üstlenmiş olmaktadır⁴⁹¹.

Görevli banka akreditif lehtarı tarafından kendisine ibraz edilen belgeleri ABK. 600 m. 14 ve 16' ya uygun olarak beş iş günü içinde inceleyerek uygun bulması halinde ödemedede bulunacaktır. Uygun bulmaması halinde ise rezerv koyarak lehtara bildirimde bulunacaktır⁴⁹². Rezervli belgeleri alan akreditif lehtarı, belgeleri akreditif bankasına gönderebileceği gibi, bunu görevli bankadan da talep edebilir. Ancak görevli bankanın akreditif lehtarına iade ettiği belgeleri akreditif bankasına gönderme yükümlülüğü yoktur⁴⁹³.

Ayrıca ABK. 600 m. 7/c' de akreditif bankasının uygun bir ibrazı karşılayan veya iştirak eden ve belgeleri akreditif bankasına gönderen görevli bir bankayı ramburse etmekle yükümlü olduğu ifade edilmiştir⁴⁹⁴.

Görevli bankanın akreditif lehtarına karşı üstlendiği yükümlülük ABK. 600 m. 12/a' da ifade edilmiştir. ABK. 600 m. 12/a' ya göre görevli banka teyit vermedikçe veya ibrazı karşılama veya iştirak etmeyi açıkça kabul ederek bunu açıkça akreditif lehtarına

⁴⁹⁰ Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 235.

⁴⁹¹ Doğan, **a.g.e.**, s. 217.

⁴⁹² Bildirimde bulunma yükümlülüğü görevli bankaya, teyit bankasına ve akreditif bankasına verilmişken, bu yükümlülüğe uymama halinde sadece teyit bankası ve akreditif bankası için hukuki sonuç öngörülmüştür. ABK. 600 m. 16/f hükmüne göre buradan çıkarılacak hukuki sonuçta görevli banka beş banka iş günü içerisinde bir inceleme yapsa da yapmasa da, hatta bildiriye lehtara göndermese bile lehtar açısından bundan herhangi bir sonuç çıkmayacaktır. Burada teyit bankasının ve akreditif bankasının sorumluluğu ise, belgelerin kendilerine ibraz edildiği günden itibaren beş banka iş günü içinde uygun bulup bulmamalarına göre belirlenecektir. Reisoğlu, **a.g.m.**, s. 49.

⁴⁹³ Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 229.

⁴⁹⁴ ICC, **a.g.e.**, s. 37.

bildirmediğçe herhangi bir yükümlölük altında olmayacaktır⁴⁹⁵. Ancak ödeme bankası da, muhabir banka-lehtar ilişkisinde olduğu gibi, koruma yükümlölüğü çerçevesinde akreditif lehtarına karşı sorumlu olacaktır⁴⁹⁶.

⁴⁹⁵ ICC, **a.g.e.**, s. 45.

⁴⁹⁶ Kaya, **a.g.e.**, s. 84.

III. BÖLÜM

AKREDİTİFİN HUKUKİ KAYNAKLARI ve HUKUKİ NİTELİĞİ

8. Akreditifin Hukuki Kaynakları

8.1. Genel Olarak

Akreditifin hukuki kaynakları, Milletlerarası Ticaret Odası (MTO.) tarafından her 10-15 yılda bir çıkarılan “Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller ve Uygulama Kuralları” ile “Ulusal Hukuk” ve “Milletlerarası Özel Hukuk” dur. Aşağıda sırasıyla bu kaynaklara ilişkin açıklamalara yer verilecektir.

8.2. Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller ve Uygulama Kuralları (ABK.)

8.2.1. Genel Olarak

“Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller ve Uygulama Kuralları”nın hukuki niteliğine ilişkin görüşleri ve varılan sonucu açıklamadan önce aşağıda ilk olarak MTO. hakkında genel bilgiler verilecektir. Çünkü akreditifle ilgili bu kurallar ve bu kuralların değişik yıllardaki revizyonları MTO. tarafından yayınlanmıştır.

8.2.2. Milletlerarası Ticaret Odası (MTO.) Hakkında Genel Bilgiler

MTO. (ICC.), 1919 yılında Paris’ te kurulmuştur. Bugün için 120’ den fazla ülkede birçok üye şirket ve birliği bünyesinde barındırmaktadır. MTO.’ nun aynı zamanda temsilci organ vasfı da bulunmaktadır. Birleşmiş Milletler, Dünya Ticaret Örgütü, G20. ve diğer birçok hükümetler arası organlar, uluslararası ticarete yönelik gelişmelerden, MTO. sayesinde haberdar olmaktadır⁴⁹⁷.

MTO.’ nun 3 temel amacı vardır. Bu amaçları şöyle sıralayabiliriz⁴⁹⁸:

- Yatırım ve ticareti geliştirmek,
- Mallar ve hizmetler için pazarlar oluşmasını sağlamak,
- Sermayenin serbest dolaşımını sağlamaktır.

MTO.’ nun birçok ülkede temsilcilikleri vardır. Bu temsilciliklerden biri de Türkiye’ dedir. “Milletlerarası Ticaret Odası Türkiye Milli Komitesi (ICC Türkiye)”, 1934 yılında kurulmuştur. 1945 yılında Bakanlar Kurulu kararı ile “Milli” adını almıştır. 1950 yılına gelindiğinde komitenin kuruluş ve işlerinin yürütülmesi görevi, 5590 sayılı “Ticaret ve Sanayi Odaları”, “Ticaret Odaları”, “Sanayi Odaları”, “Deniz Ticaret Odaları”, “Türkiye Borsaları” ve “Türkiye Ticaret, Sanayi, Deniz Ticaret Odaları ve Türkiye Borsalar Birliği” Kanunu⁴⁹⁹ ile Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği’ ne verilmiştir. 27 üye ile işe başlayan komitenin bugün 250’ ye yakın üyesi bulunmaktadır⁵⁰⁰.

MTO.’ nun bir düzenlemesi olan ABK., ülkemiz de dâhil olmak üzere birçok ülkede bankalar tarafından uygulanmaktadır. Artık evrensel bir nitelik kazanan bu kurallar sayesinde akreditifler ile yapılan ödemelerde yapılan yorum ve uygulama farklarının ortadan kaldırılması ve böylece taraflar arasındaki ilişkilerin tartışma olmadan yürütülmesi sağlanmaktadır⁵⁰¹.

⁴⁹⁷ <http://www.iccwbo.org/news/brochures>, (Erişim Tarihi: 14.01.2014).

⁴⁹⁸ Nuray Ekşi ve Nihayet Durukanoğlu, “Akreditife İlişkin Güncel Gelişmeler ve Akreditifle İlgili ICC Tarafından Yapılan Son Düzenlemeler”, **Legal Hukuk Dergisi**, Y. 2009, S. 82, s. 3109.

⁴⁹⁹ R.G. 15.03.1950, S. 7457.

⁵⁰⁰ <http://icc.tobb.org.tr/icct-kurulusyapi.php>, (Erişim Tarihi: 14.01.2014).

⁵⁰¹ Tumay, **a.g.e.**, s. 44.

8.2.3. ABK.' nın Hukuki Niteliği Hakkında Görüşler

8.2.3.1. Genel Olarak

ABK.' nın hukuki niteliği konusunda doktrinde tam bir birlik sağlanamamıştır. Bu konuda çeşitli fikirler ortaya atılmıştır. Ancak nadiren de olsa doktrinde görüş birliğinin sağlandığı birkaç husus vardır. Öncelikle belirtmek gerekmektedir ki, resmi bir sığata sahip olmayan MTO.' nun uluslararası hukuk uyarınca anlaşma niteliğinde belge üretmesi mümkün değildir⁵⁰².

Zira anlaşma: “Uluslararası hukukun kendilerine bu alanda yetki tanıdığı kişiler arasında, uluslararası hukuk çerçevesinde etki yaratmak üzere yapılan, hak ve yükümlülükler doğuran, bunları değiştiren ya da sona erdiren yazılı irade uyuşması”⁵⁰³ dır. Bu bağlamda MTO., uluslararası hukukun kendisine yetki tanıdığı bir hukuk süjesi değildir⁵⁰⁴.

Ayrıca, MTO. tarafından yayınlanan kurallar, bankaların kişisel kabul beyanları ile bu beyanlarını MTO.' nun merkezine ulaştırmaları ile yaygınlık alanı belirlenen kurallardır⁵⁰⁵.

Bankaların kişisel kabul beyanları da ABK.' ya anlaşma niteliği vermemektedir. Çünkü bu beyanlar, bir anlaşmanın hazırlanması ve yürürlüğe konulmasındaki esaslardan farklıdır⁵⁰⁶.

MTO. tarafından çıkarılan ABK., uluslararası bir anlaşma olmadığı gibi ulusal bir hukuk normu da değildir. Çünkü MTO., kanun yapma yetkisine haiz bir organizasyon değildir⁵⁰⁷.

⁵⁰² Göger, **a.g.e.**, 2. b., s. 42. Bozkurt, **a.g.e.**, s. 9. Gaye Bumin ve Ünal Somuncuoğlu, “Akreditif Hukukuna İlişkin Bazı Düşünceler”, **Güncel Hukuk Dergisi**, Y. 2007, S. 9, s. 39.

⁵⁰³ Hüseyin Pazarıcı, “Uluslararası Hukuk ve Türk Hukukuna Göre Andlaşma Kavramı”, **Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni**, Y. 10, S. 1-2 (1990), (Çevrimiçi) <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/iuhmhob/article/download/1019003457/1019003064> (Erişim Tarihi: 15.01.2014), s. 151.

⁵⁰⁴ Özel, **a.g.e.**, s. 70.

⁵⁰⁵ Bumin ve Somuncuoğlu, **a.g.m.**, s. 39.

⁵⁰⁶ Özel, **a.g.e.**, s. 70.

⁵⁰⁷ Sibel Özel, “Akreditif İlişkinde UTO Kurallarının (UCP 600) Bankalar Arası İlişkiye Etkisi”, (Çevrimiçi) http://dosya.marmara.edu.tr/huk/Sempozyumyayinlari/ipekyolucanlaniyor/Prof.Dr.sibel_ZEL.pdf, (Erişim Tarihi: 10.02.2014), s. 349. Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 55.

Yargıtay H.G.K.'nin bir kararında⁵⁰⁸ da, Türk hukukunda akreditifi düzenleyen bir yasa hükmünün bulunmadığı belirtilmiştir.

ABK.'nin hukuki niteliği konusunda ortaya konulan görüşler, doktrinde genellikle beş başlık altında tartışılmaktadır. Bunlar: “Örf ve Âdet Hukuku Görüşü”, “Ticari Teamül Görüşü”, “Lex Mercatoria Görüşü”, “Genel İşlem Şartı Görüşü” ve “ABK.'nin Taraflar Arasında Sözleşme Niteliğinde Olması Görüşü”dür.

8.2.3.2. Örf ve Âdet Hukuku Görüşü

Doktrinde ABK.'nin hukuki niteliğinin örf ve âdet hukuku olduğunu savunan görüşlere göre⁵⁰⁹, örf ve âdet hukukunun iki önemli unsuru, bu kurallar bakımından mevcuttur. Yazarlara göre bu unsurlar; devamlılık ve kurala uyma zorunluluğunun inanç haline gelmesidir (*opinio necessitatis*). Hatta örf ve âdet olarak kabul edilen ABK.'nin Türk hukukunda uygulanmasına yasal dayanak 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu m. 1/2' dir. Bu hükme göre: “Mahkeme, hakkında ticari bir hüküm bulunmayan ticari işlerde, ticari örf ve âdete, bu da yoksa genel hükümlere göre karar verir”⁵¹⁰. Ancak bu görüş çeşitli noktalar dikkate alınarak eleştirilmiştir. Öncelikle hem ABK.'nin geneli dikkate alındığında hem de soyutluk ilkesi gibi bir kısım hükümlerinden hareketle, örf ve âdet hukuku kuralı olamayacağı ileri sürülmektedir⁵¹¹.

Ayrıca bu kuralların örf ve âdet hukuku kuralı olabilmesi için yukarıda da bahsettiğimiz gibi devamlı bir uygulamanın bulunması ve bu uygulamanın bir hukuk kuralını karşıladığı konusunda genel ve zorunlu bir inancın oluşması gerekir. MTO tarafından çıkarılan ABK.'nin tüm dünyada uygulandığı ve akreditiflerin büyük bir bölümünün bu kurallara göre açıldığı bir gerçektir. Ancak bu devamlı uygulamanın bir hukuk kuralını karşıladığı konusunda genel ve zorunlu bir inancın olduğundan söz etmek mümkün değildir⁵¹². Bununla birlikte bu şartlara ilave olarak, bir davranış

⁵⁰⁸ Yargıtay H.G.K. T. 18.12.2002. E. 2002/12-1078, K.1072., (Çevrimiçi) <http://www.hukukturk.com>, (Erişim Tarihi: 10.02.2014).

⁵⁰⁹ Özel, **a.g.m.**, s. 350-351. Aydos, **a.g.e.**, s. 43-44.

⁵¹⁰ **a.g.m.**, s. 350.

⁵¹¹ Doğan, **a.g.e.**, s. 34.

⁵¹² Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 56.

kuralının örf ve âdet olarak kabul edilmesi için devletin yaptırım gücünün varlığı da gereklidir⁵¹³.

8.2.3.3. Ticari Teamül Görüşü

ABK.'nın hukuki niteliği konusunda ticari teamül niteliğinde bulunduğu görüşü de ileri sürülmektedir. Ticari teamülden bahsedebilmek için ABK.'nın belli bir süre uygulanması sonucunda taraflarca kabul edilmesi gerekmektedir. ABK.'nın belli bir süre uygulandıktan sonra çok sayıda revizyona uğraması ve ileride farklı uygulamaların ortaya çıkabilecek olması dolayısıyla ticari teamül sayılması imkânı yoktur⁵¹⁴. Ayrıca özellikle Türk hukukunda teamüllerle ilgili olarak TTK. m. 2/1' de şöyle bir hüküm vardır:

“Kanunda aksine bir hüküm yoksa, ticari örf ve âdet olarak kabul edildiği belirlenmedikçe, teamül, mahkemenin yargısına esas olamaz. Ancak, irade açıklamalarının yorumunda teamüller de dikkate alınır”⁵¹⁵.

Burada, ticari örf ve âdet olarak kabul edilmeyen teamüllerin hükme esas olamayacağı belirtilmiştir. Hükme esas olamayan teamüller, ancak taraf iradelerinin yorumunda dikkate alınabilirler.

⁵¹³ Doğan, **a.g.e.**, s. 35.

⁵¹⁴ Ancak doktrinde ABK.'nın belli bazı hükümlerinde (örneğin akreditifin tamamen belgelere bağlı olması ve temel ilişkiden bağımsız bulunması) değişiklik olmadığı ve devamlı uygulandığı göz önünde tutulduğunda bu hükümlerin ticari teamül olabilecekleri kabul edilmektedir. Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 56.

⁵¹⁵ <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6102.pdf>, (Erişim Tarihi: 11.02.2014).

8.2.3.4. Lex Mercatoria Görüşü

Doktrinde bazı yazarlar tarafından uluslararası ticaret hukuku olarak “*Lex Mercatoria*”⁵¹⁶ olarak adlandırılan, milli hukuklardan bağımsız olarak gelişen ve tüm devletler için ortak bir ticaret hukukunun varlığı ileri sürülmektedir⁵¹⁷. Özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren gelişen uluslararası ekonomik ve ticari ilişkiler, farklı siyasi, ekonomik ve yasal sistemlere rağmen, özerk ve evrensel bir uluslar üstü hukuk sistemini geliştirmiştir⁵¹⁸. Bu sistemin bir örneğinin de MTO. tarafından çıkarılan ABK. olduğu ifade edilmektedir⁵¹⁹. Ancak bu görüş de çeşitli noktalardan eleştirilmektedir. Bu eleştirilere değinmek gerekirse; her 10-15 yılda bir günün koşullarına ve ihtiyaçlarına göre MTO. tarafından “*konulmuş*” kuralların Lex Mercatoria olamayacağı ifade edilmiştir. Ayrıca büyük bölümü itibarıyla geçmişte kalmış örf ve âdet kurallarının ABK. olarak günümüze intikal ettiği açıklamasının da ikna edici olmadığı belirtilmiştir⁵²⁰. Bununla birlikte Lex Mercatoria görüşü, ABK.’ da yer alan belli bazı (sözleşmenin kurulması ve nitelendirilmesi gibi) hususların düzenlenmesinin, bazı kuralların (örneğin ABK. 500 m. 49, ABK. 600 m. 39) da yorumu ve tamamlanmasının milli hukuklara bırakıldığını göz ardı ettiği gerekçesiyle eleştirilmektedir⁵²¹.

8.2.3.5. Genel İşlem Şartı Görüşü

Doktrinde ABK.’ nın hukuki niteliğini genel işlem şartları olarak kabul eden görüşler de vardır⁵²². Bu görüşlere geçmeden önce genel işlem şartlarının tanımı ve özellikleri üzerinde durmak gerekir. Genel işlem şartları TBK. m. 20/1’ de tanımlanmıştır. Bu

⁵¹⁶ “ ‘*Lex Mercatoria*’ kavramı kısaca tacirlere uygulanan örf ve âdet kurallarını ifade eder. Terim, bir anlamda da ticari örf ve âdet hukuku anlamında kullanılır”. Tekinalp, **a.g.e.**, s. 570.

⁵¹⁷ Bozkurt, **a.g.e.**, s. 11.

⁵¹⁸ Mahmut T. Birsal, “The Evolution of International Economic Order Towards The Organic Concept of Law”, **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**, C. IX, Y. 1977, S. 1, s. 84-85.

⁵¹⁹ Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 57.

⁵²⁰ Tekinalp, **a.g.e.**, s. 570.

⁵²¹ Kaya, **a.g.e.**, s. 22.

⁵²² Kaya (Ülgen vd.), **a.g.e.**, s. 270-271. Bozkurt, **a.g.e.**, s. 11-12. Mehmet Bahtiyar, **Makaleler I**, İstanbul: Beta Basım Yayım, 2008, s. 9.

tanımlamaya göre genel işlem şartları: “...bir sözleşme yapılırken düzenleyenin, ileride çok sayıdaki benzer sözleşmede kullanmak amacıyla, önceden, tek başına hazırlayarak karşı tarafa sunduğu sözleşme hükümleri...”⁵²³ dir. Genel işlem şartları tek taraflı olarak ve sözleşmenin kurulmasından önce hazırlanmaktadır. Genel işlem şartları, tek bir sözleşmede kullanılmak için değil, birden fazla sözleşme ilişkisinde kullanılmak üzere hazırlanmaktadır⁵²⁴. Genel işlem şartlarının bir diğer özelliği de üzerinde değişiklik yapılması kabul edilmeksizin karşı tarafa sunulmasıdır⁵²⁵.

ABK.’nın hukuki niteliğini genel işlem şartları olarak kabul eden görüşlere göre; ABK., önceden düzenlenmiş yığınasal sözleşme koşulları niteliği göstermekte ve bankalar tarafından diğer sözleşme taraflarına kabul ettirilmektedir. ABK.’nın akreditif ilişkisine uygulanabilmesi için, bu kurallara sözleşmede ek bir şart (*lex contractus*) olarak atıf yapılması gerekmektedir⁵²⁶.

Yargıtay H.G.K.’nin konuyla ilgili bir kararında⁵²⁷: “Bu olayda Uluslararası Ticaret Odasının kararlaştırdığı hukuki esasların uygulanması düşünülemez; çünkü akreditife ilişkin teklif mektubunda veya buna ekli şartlar arasında, sözü geçen hükümlerin dahi uygulanmasını öngören bir madde yoktur” denilmiştir. Doktrin bu ifadeden de ABK.’nin akreditifin tabi olduğu “hukuki esasları” gösteren genel işlem şartları olduğu sonucunun çıkarılabileceğini öngörmektedir⁵²⁸.

Yalnız ABK.’nin sözleşmede ek bir şart olarak yer alması, bu kuralların sözleşmenin yorumunda ve tamamlanmasında dikkate alınmasını engeller nitelikte değildir. ABK.’nin yorumlayıcı ve tamamlayıcı nitelikte ticari teamül kuralları olarak işlem görmeleri tamamen ayrı bir anlam taşımaktadır⁵²⁹.

Genel işlem şartları görüşü de doktrinde yer alan tanımlamadan hareketle eleştirilmektedir. Doktrinde ileri sürülen tanımlamaya göre genel işlem şartları; bankalar, sigorta şirketleri, seyahat acenteleri gibi kitlesel üretim yapan bir

⁵²³ <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6098.pdf>, (Erişim Tarihi: 11.02.2014).

⁵²⁴ İ. Yılmaz Aslan, **Tüketici Hukuku**, 3. b., Bursa: Ekin Kitabevi, 2006, s. 300-301.

⁵²⁵ Fatma Ceyda Giray, “Akreditifte Bankaların Hukuki Bakımdan Sorumlulukları”, (Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü Bankacılık Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul, 2009, s. 31.

⁵²⁶ Kaya (Ülgen vd.), **a.g.e.**, s. 271. Bozkurt, **a.g.e.**, s. 11.

⁵²⁷ Yargıtay H.G.K. T. 04.11.1964. E. 1964-942, K.637., (Çevrimiçi) <http://www.hukukturk.com>, (Erişim Tarihi: 11.02.2014).

⁵²⁸ Göğür, **a.g.e.**, 2. b., s. 43.

⁵²⁹ Kaya (Ülgen vd.), **a.g.e.**, s. 271. Bozkurt, **a.g.e.**, s. 12.

müteşebbisin, soyut olarak formüle ettiği ve gelecekte kurulacak sözleşmeler için bir model teşkil eden kayıtlardır⁵³⁰.

Bu tanım doğrultusunda, MTO.’ nun mevcut olan uygulamaları yazılı hale getirmesinden ibaret olan ABK., gelecekte yapılacak sözleşmeler için belirli şartlar öngörülmesi anlamına gelmemektedir⁵³¹.

Ayrıca bu kuralların üzerinde tarafların gerekli değişiklikleri yapmaları her zaman mümkün olduğu için bu kuralların genel işlem koşulları olarak değerlendirilmeleri mümkün değildir⁵³².

8.2.3.6. ABK.’ nın Taraflar Arasında Sözleşme Niteliğinde Olması Görüşü

ABK. 600’ ün 1. maddesi şu şekilde ifade edilmektedir:

“Akreditiflere ilişkin Birörnek Usuller ve Uygulama, 2007 Revizyonu, 600 sayılı ICC Yayını (UCP), akreditif metni akreditifin bu kurallara tabi olduğunu açıkça belirttiğinde herhangi bir akreditife (uygulanabildikleri ölçüde herhangi bir teminat akreditifi – standby letter of credit – dâhil) uygulanan kurallardır. Bu kurallar akreditif şartlarıyla açıkça değiştirilmedikleri veya uygulama dışı bırakılmadıkları sürece akreditifin bütün tarafları için bağlayıcıdır”⁵³³.

Bu ifadeden anlaşılan; ABK.’ nin akreditif ilişkisine uygulanabilmesi için akreditifte bu kurallara atıfta bulunulmuş olması gerektirir⁵³⁴.

Hükmün karşıt anlamından çıkan sonuç ise akreditifin ABK. 600’ e tabi olduğu belirtilmediği takdirde uygulanmayacağıdır.

⁵³⁰ Galip Sermet Akman, **Sorumluluk Anlaşması**, İstanbul: Sulhi Garan Matbaası, 1976, s. 86 vd.

⁵³¹ Özel, **a.g.e.**, s. 73-74. Aydos, **a.g.e.**, s. 45.

⁵³² Giray, **a.g.e.**, s. 32.

⁵³³ ICC, **a.g.e.**, s. 27.

⁵³⁴ Giray, **a.g.e.**, s. 33.

Doktrinde çoğunluk, ABK.' ya atıf yapıldığı takdirde, bu kuralların, akreditif tarafları arasında sözleşme hükmüne dönüştüğünü ileri sürmektedir⁵³⁵. Yargıtay da bir kararında⁵³⁶ bu durumu: “*Bu kurallara atıf yapılmakla, bu kurallar her iki banka arasında sözleşme hükmü haline getirilmiş olmaktadır*” şeklinde ifade etmiştir.

ABK.' nın sözleşme niteliğinde olmasının doğal sonucu; yasama organı olmayan MTO.' nun kurallarının emredici nitelik taşıması ve bu kuralların taraflarca değiştirilebilmesidir⁵³⁷. Bu kuralların aynen kabul edilmeleri zorunlu değildir. Gerçekten taraflar isterlerse ABK. 600' ü kısmen veya tamamen kabul etmeyebilecekleri gibi, bu kurallara aykırı hükümleri de geçerli olarak akreditiflere koyabileceklerdir. Ancak burada bir şeyi hatırlatmak gerekir. Taraflar akreditifin ABK. 600' e tabi olduğunu belirttikten sonra diledikleri değişiklikleri yapabilirlerse de; bu değişiklikler, ABK. 600' ün uygulanmasını imkânsız hale getirirse (örneğin akreditifin vadeli olduğuna dair kural değiştirilirse) yapılan atfa rağmen bu kuralların uygulanması mümkün olmayacaktır⁵³⁸.

Burada belirtilmesi gereken bir diğer nokta ise; atıf yapılan bu kuralların, milli hukukların emredici kurallarıyla çelişmedikleri oranda geçerli olmalarıdır⁵³⁹. Örneğin TBK.' nın “Kesin hükümsüzlük” başlıklı 27. maddesinin 1. fıkrasına göre: “*Kanunun emredici hükümlerine, ahlaka, kamu düzenine, kişilik haklarına aykırı veya konusu imkânsız olan sözleşmeler kesin olarak hükümsüzdür.*”⁵⁴⁰.

ABK.' ya atıf yapılması durumunda akreditif işlemi ve bu koşula yer veren sözleşme, bir özel hukuk sözleşmesi niteliği taşıdığı için, Türk hukukunun uygulanacak hukuk olması durumunda, sözleşme hükümlerinden sonra ikinci derecede kaynak olarak yasa hükümleri devreye girecektir⁵⁴¹.

ABK.' ya atıf yapılmayan akreditifler bakımından ise; bu kuralların hiçbir maddesi doğrudan uygulama alanı bulamayacaktır. İhtilafların çıkması halinde, akreditif birçok ülkenin yasalarında düzenlenmediğinden, önemli sorunlar ortaya çıkacaktır. Ancak,

⁵³⁵ Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 57. Kring, **a.g.m.**, s. 1226-1227. Somuncuoğlu vd., **a.g.e.**, s. 3. Ekşi, Milletlerarası ..., **a.g.e.**, s. 258.

⁵³⁶ Yargıtay 11. H.D. T. 01.11.2004. E. 2004-1535, K. 10618., (Çevrimiçi) <http://www.hukukturk.com>, (Erişim Tarihi: 13.02.2014).

⁵³⁷ Ekşi, Milletlerarası ..., **a.g.e.**, s. 258.

⁵³⁸ Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 59-60.

⁵³⁹ Somuncuoğlu vd., **a.g.e.**, s. 3-4.

⁵⁴⁰ <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6098.pdf>, (Erişim Tarihi: 13.02.2014).

⁵⁴¹ Kring, **a.g.m.**, s. 1227.

ABK. uluslararası bankacılıkta sürekli uygulandığı için, bu kurallara atıf yapılmayan bir akreditifte bile mahkemeler, özellikle tarafların iradelerini yorumlarken, yerleşmiş akreditif uygulamalarını göz önünde bulundurabilecektir⁵⁴².

8.2.3.7. Değerlendirme

Kanaatimizce de ABK.’nın hukuki niteliğinin taraflar arasında kararlaştırılmış sözleşme hükmü olması gerekmektedir. Çünkü özellikle ABK. 600’ün 1. maddesi taraf iradelerine öncelik tanımıştır. TBK.’da da “İrade Açıklaması” başlıklı 1. maddesinde bir sözleşmenin ancak tarafların iradelerinin karşılıklı ve birbirine uygun olarak açıklanmasıyla kurulabileceği ifade edilmiştir. Gerçekten de ABK. 600’ün 1. maddesinde bu kuralların taraflarca açıkça hükme bağlanması durumunda uygulanabileceği ifade edilmiştir. Ayrıca taraflar, yine 1. maddeye göre bu kurallarda istedikleri değişiklikleri yapma hakkına da sahiptir. ABK.’nın tarafların iradelerine öncelik veren bu maddesi, bizce ABK.’yı yukarıda sözü edilen görüşlerden ve özellikle de genel işlem şartı olmaktan uzaklaştırmaktadır.

ABK.’ya atıf yapılmaması durumunda ise bu kurallar uygulama alanına sahip olamayacaktır. Ancak yukarıda yer alan görüşten hareketle⁵⁴³ birçok ülkenin yasalarında akreditif düzenlemeleri olmadığından ortaya çıkacak boşlukta mahkemeler, taraf iradelerini yorumlarken, yerleşmiş akreditif uygulamalarını göz önüne alabilecektir. Bu görüş TTK.’nın “Ticari örf ve âdet” başlıklı 2. maddesini hatırlatmaktadır. Bu maddede teamüllerin; hükme esas olmasalar bile, en azından tarafların iradelerinin yorumunda dikkate alınabilecekleri ifade edilmektedir.

⁵⁴² Reisoglu, a.g.e., s. 32.

⁵⁴³ a.g.e.

8.3. Ulusal Hukuk

Akreditif, bütünüyle uygulamanın getirdiği ihtiyaçların doğurduğu bir kurumdur. Bu kurum hukukçuların tartışarak ortaya koydukları fikirlerden değil, uygulamadan doğarak hukuk alanında tanınmıştır. Akreditifle ilgili birçok ülkede kanuni bir düzenleme mevcut değildir⁵⁴⁴.

Yargıtay H.G.K. da Türk hukukunda akreditifin yeriyle ilgili olarak verdiği bir kararda⁵⁴⁵, Türk Borçlar Kanunu'nda ve Türk Ticaret Kanunu'nda akreditifin hukuki niteliğini açıkça düzenleyen bir hükmün olmadığını ifade etmiştir.

Her ne kadar akreditif yasalarla düzenlenmemiş gibi gözükse de, özellikle kambiyo mevzuatımızda akreditifle ilgili düzenlemeler yer almaktadır. 1567 sayılı Türk Parası'nın Kıymeti'ni Koruma Hakkında Kanun⁵⁴⁶ a dayanılarak çıkarılan 32 sayılı Türk Parası Kıymeti'ni Koruma Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı⁵⁴⁷nda, T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı tarafından çıkarılan 23.07.2009 tarih ve 2009-GNL-1 sayılı İhracat ve İthalat Genelgesi'nde ve T.C. Merkez Bankası'nın I-M sayılı genelgesinde⁵⁴⁸ akreditifle ilgili düzenlemeler yer almaktadır⁵⁴⁹. Ancak bu düzenlemeler daha çok döviz hareketlerinin düzenlenmesini hedef tutan ve mal, sermaye, hizmet ithal edenlerin ve ihraç edenlerin durumlarını düzenleyen hükümler niteliğindedir⁵⁵⁰.

Yasa koyucunun akreditifi düzenlemek istememesi birkaç nedene dayanabilir. Akreditif yabancı ögeleri içerdiği için yasa koyucu düzenlemekten kaçınabilir. Bunun dışında akreditif alanında yapılacak her yasal düzenleme yaşanan gelişmeler karşısında eskiyebilir. Bu durumdan dış ticaret olumsuz etkilenebilir⁵⁵¹. Ayrıca MTO'nun hemen hemen her on yılda bir ABK'yı revize etmesi de akreditifin yasalarda yer almasını gereksiz kılan önemli bir etkidir. Bu kurallar milletlerarası ticarete sürekli

⁵⁴⁴ Ekici, **a.g.e.**, s. 45.

⁵⁴⁵ Yargıtay H.G.K. T. 04.11.1964. E. 1964-942, K.637., (Çevrimiçi) <http://www.hukukturk.com>, (Erişim Tarihi: 15.02.2014).

⁵⁴⁶ R.G. 25.02.1930, S. 1433.

⁵⁴⁷ R.G. 11.08.1989, S. 20249.

⁵⁴⁸ R.G. 03.07.1991, S. 20918.

⁵⁴⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Bozkurt, **a.g.e.**, s. 13 vd. Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 47 vd.

⁵⁵⁰ Bozkurt, **a.g.e.**, s. 14.

⁵⁵¹ Göger, **a.g.e.**, 2. b., s. 25.

başvurulan kurallar olmuştur⁵⁵². Türk Borçlar Kanunu, Türk Ticaret Kanunu gibi yasalarda akreditifle ilgili düzenlemelere yer verilmemesi nedeniyle ilgili yasa hükümlerinin akreditifle ilgili işlemlerde birinci derecede bir hukuk kaynağı olarak anılması mümkün değildir. Bu yasalar sözleşme hükümlerinden sonra ikinci derecede kaynak olarak uygulanacaktır⁵⁵³.

8.4. Milletlerarası Özel Hukuk

8.4.1. Genel Olarak

Akreditif ilişkisi uluslararası ticarete kullanılan bir ödeme yöntemi olması dolayısıyla, doğal olarak yabancılik unsurunu bünyesinde barındırmaktadır. Yabancılik unsuru taşıyan bu ilişkide hangi hukukun uygulanacağı bağlama kuralları yardımıyla bulunacaktır⁵⁵⁴.

Kanunlar ihtilafı kuralları, içerisinde yabancılik unsuru ihtiva eden hukuki olay ve ilişkilere uygulanmaktadır⁵⁵⁵. 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun m. 1/1' e göre, yabancı unsur taşıyan özel hukuka ilişkin işlem ve ilişkilere uygulanacak hukukun bu kanunla düzenlendiği belirtilmektedir.

Akreditif doğası gereği zaten uluslararası ticarete kullanılan bir ödeme yöntemi olduğu için yabancılik unsuru içermektedir. Değişik ülkelerde bulunan taraflar arasında kanunlar ihtilafı kurallarının uygulanacağında şüphe yoktur. Aynı ülkede bulunan akreditif amiri-akreditif bankası veya muhabir banka-akreditif lehtarları arasındaki ilişkilere de yabancılik unsuru vardır. Çünkü ödeme yapılan kişiler ve ödeme yeri veya ödeme yapan kişiler farklı ülkelerdedir⁵⁵⁶.

⁵⁵² Reisoglu, **a.g.e.**, s. 28.

⁵⁵³ Kaya, **a.g.e.**, s. 28.

⁵⁵⁴ Özel, **a.g.e.**, s. 74-75.

⁵⁵⁵ Bahtiyar, **a.g.e.**, s. 11.

⁵⁵⁶ **a.g.e.**, s. 12.

8.4.2. Uygulanacak Hukukun Taraflarca Kararlaştırılmış Olması

5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun (MÖHUK.), TBK.’daki “*akit serbestisi*” prensibiyle aynı doğrultuda olmak üzere taraflara diledikleri hukuku seçmeleri konusunda olanak sağlamıştır⁵⁵⁷. Sözleşmeden doğan borç ilişkilerinde uygulanacak hukuk başlığı altında 5718 sayılı MÖHUK. m. 24/1’ e göre:

*“Sözleşmeden doğan borç ilişkileri tarafların açık olarak seçtikleri hukuka tabidir. Sözleşme hükümlerinden veya halin şartlarından tereddüde yer vermeyecek biçimde anlaşılabilen hukuk seçimi de geçerlidir”*⁵⁵⁸.

Burada hukuk seçiminin açık olmasıyla ifade edilmek istenen, tarafların belli bir hukuk seçme konusundaki iradelerini net ve anlaşılır bir biçimde açıklamış olmalarıdır. Taraflar iradelerini açık olarak beyan etmemiş olsalar bile, bir hukuk seçimi yapma iradelerinin olduğu tespit edilebiliyorsa bu hukuk seçimi de geçerlidir⁵⁵⁹. MÖHUK. m. 24/1 akreditife uygulandığında, bir özel hukuk işlemi olan akreditife tarafların, ilişkiye uygulanacak hukuku açık olarak ayrı bir sözleşme şeklinde veya temel ilişkide yer alan bir klozla kararlaştırabilecekleri görülmektedir⁵⁶⁰. Demek ki akreditifin esasına uygulanacak hukuk belirlenirken öncelikle tarafların hukuk seçimi yapıp yapmadıklarına bakılacaktır. Taraflar ilişkiye uygulanacak hukuku açık olarak seçmişlerse bu hukuk uygulanacaktır⁵⁶¹.

MÖHUK. m. 24/2’ de ise şöyle bir hüküm yer almaktadır: “*Taraflar, seçilen hukukun sözleşmenin tamamına veya bir kısmına uygulanacağını kararlaştırabilirler*”⁵⁶². Doktrinde bizim de katıldığımız bir görüş uyarınca tarafların karşılıklı hak ve yükümlülüklerinde

⁵⁵⁷ Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 36.

⁵⁵⁸ <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5718.pdf>, (Erişim Tarihi: 15.02.2014).

⁵⁵⁹ Ergin Nomer, **Devletler Hususî Hukuku**, Yenilenmiş 20. b., İstanbul: Beta Basım Yayım, 2013, s. 311.

⁵⁶⁰ Kaya, **a.g.e.**, s. 29.

⁵⁶¹ Bahtiyar, **a.g.e.**, s. 11.

⁵⁶² <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5718.pdf>, (Erişim Tarihi: 15.02.2014).

karışıklık çıkarmamak suretiyle, akreditifin sözleşmesel ve ekonomik bakımdan birbirinden ayrılabilen kısımları için başka hukuk sistemlerini yetkili kılabilmeleri mümkündür⁵⁶³. MÖHUK. m. 24/3' de ayrıca hukuk seçiminin ne zaman yapılacağı düzenlenmiştir. Bu hükme göre taraflar hukuk seçimini her zaman yapabilirler veya değiştirebilirler. Ancak sözleşmenin kurulmasından sonra hukuk seçimi yapılacaksa, üçüncü kişilerin hakları saklı kalmak şartıyla geriye etkili olarak uygulanabilir.

8.4.3. Uygulanacak Hukukun Taraflarca Kararlaştırılmamış Olması

Tarafların, akreditifin esasına uygulanacak hukuku seçmemeleri durumunda ikili bir düşünce tarzı ortaya çıkmaktadır. Bu düşüncelerden biri akreditifi bir bütün olarak kabul edip tek bir hukuk tespitinde bulunmaktır. İkincisi ise, taraflar arasındaki ilişkilerin her birini ayrı ayrı değerlendirip hukuk tespitlerinde bulunmaktır⁵⁶⁴. Hem Yargıtay H.G.K. hem de Yargıtay 11. Hukuk Dairesi' nce değişik tarihlerde verilen kararlarda⁵⁶⁵ akreditif bir bütün olarak kabul edilerek doğrudan Lex fori⁵⁶⁶ hukuku uygulanmıştır⁵⁶⁷.

Doktrinde bizim de katıldığımız görüş uyarınca akreditif ilişkisinin bütünü tek bir hukuka tabi olursa, birbirinden son derece bağımsız akreditif işlemlerinin ilgileri olmayan bir hukuka tabi olmaları gündeme gelecektir. Böylece menfaat dengesi bozulacaktır. Onun için her bir ilişki ayrı ayrı değerlendirilmelidir⁵⁶⁸.

MÖHUK. m. 24/4 şu şekilde ifade edilmektedir:

⁵⁶³ Ayça Sevimay, "Akreditife Uygulanacak Hukukun Tespiti", **Maliye Maliye-İktisat-Hukuk Yazıları**, Y. 2001-2003, S. 73-78, s. 104.

⁵⁶⁴ Giray, **a.g.e.**, s. 117.

⁵⁶⁵ Yargıtay H.G.K. T. 04.11.1964. E. 1964-942, K.637., (Çevrimiçi) <http://www.hukukturk.com>, (Erişim Tarihi: 17.02.2014). Yargıtay 11. H.D. T. 10.02.1977. E. 1976-5881, K. 1977-558., (Çevrimiçi) <http://www.hukukturk.com>, (Erişim Tarihi: 17.02.2014).

⁵⁶⁶ Lex fori, kendisine başvurulmuş mahkemenin tabi bulunduğu hukuk olarak ifade edilmektedir. Nomer, **a.g.e.**, s. 380.

⁵⁶⁷ Giray, **a.g.e.**, s. 117.

⁵⁶⁸ Berk Demirkol, **Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun' un 24. Maddesi Çerçevesinde Sözleşmeye Uygulanacak Hukuk**, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2011, s. 369. Uygulanacak hukukun her bir ilişki açısından ayrı ayrı tespit edilmesi gerektiğini savunan görüşler için bkz. Ekici, **a.g.e.**, s. 68. Bozkurt, **a.g.e.**, s. 17. Araz, **a.g.m.**, s. 76. Banu Şit, "Kanunlar İhtilâfi Hukukunda Akreditif ve Milletlerarası Ticaret Odası' nın Akreditife İlişkin Yeknesak Kuralları", **Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni**, C. XXI, Y. 2001, S. 1-2, s. 100.

“Tarafların hukuk seçimi yapmamış olmaları halinde sözleşmeden doğan ilişkiye, o sözleşmeyle en sıkı ilişkili olan hukuk uygulanır. Bu hukuk, karakteristik edim borçlusunun, sözleşmenin kuruluşu sırasındaki mutad meskeni hukuku, ticari veya mesleki faaliyetler gereği kurulan sözleşmelerde karakteristik edim borçlusunun işyeri, bulunmadığı takdirde yerleşim yeri hukuku, karakteristik edim borçlusunun birden çok işyeri varsa söz konusu sözleşmeyle en sıkı ilişki içinde bulunan işyeri hukuku olarak kabul edilir. Ancak halin bütün şartlarına göre sözleşmeyle daha sıkı ilişkili bir hukukun bulunması halinde sözleşme, bu hukuka tabi olur”⁵⁶⁹.

Akreditif amiri ile akreditif bankası arasındaki ilişkide taraflar sözleşmenin esasına uygulanacak hukuku serbest iradeleriyle tespit etmemişlerse, objektif bağlama kuralları devreye girecektir. Akreditif amiri ile akreditif bankası arasındaki hukuki ilişkinin niteliği vekâlet sözleşmesidir. Dolayısıyla burada karakteristik edim vekilin edimidir⁵⁷⁰.

Burada taraflar yaptıkları sözleşmede aksini kararlaştırmamışlarsa, akreditif bankasının edimi sözleşmede karakteristik edim olacaktır. Sonuçta bağlama kuralı akreditif bankasının iş yeri hukuku olarak kabul edilmektedir⁵⁷¹. Bu arada bu ilişkide taraflar genellikle aynı ülkede bulduklarından dolayı, bir hukuk seçimi de yapmadıkları varsayılırsa, kanunlar ihtilafı yönünden ortada sorun olma ihtimali zayıftır⁵⁷².

Akreditif bankası ile muhabir banka arasındaki ilişki doktrinde tartışmalıdır. Doğan ve Araz, bankalar arasındaki ilişkiye uygulanacak hukukun vekâlet sözleşmesi çerçevesinde değerlendirileceğini, bankalar arasındaki ilişkide karakteristik edimin tevil edilen bankanın edimi olduğu, dolayısıyla ikinci bankanın edimini ifa ettiği yer hukukunun uygulama alanı bulması gerektiğini ifade etmektedir⁵⁷³.

Yine doktrinde Bahtiyar bu konuda muhabir bankayı üçe ayırarak bir sonuca varmıştır. Bu görüşe göre muhabir bankanın tevit bankası olması durumunda bu bankanın

⁵⁶⁹ <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5718.pdf>, (Erişim Tarihi: 19.02.2014).

⁵⁷⁰ Doğan, **a.g.e.**, s. 166.

⁵⁷¹ Gülören Tekinalp ve A. Uyanık Çavuşoğlu, **Milletlerarası Özel Hukuk Bağlama Kuralları**, Genişletilmiş 11. b., İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2011, s. 414.

⁵⁷² Bahtiyar, **a.g.e.**, s. 13.

⁵⁷³ Doğan, **a.g.e.**, s. 176. Araz, **a.g.m.**, s. 78.

bulunduğu yer hukuku uygulanmalıdır. Muhabir bankanın ihbar bankası olması durumunda akreditif bankası edimini muhafaza ettiğinden, akreditif bankasının bulunduğu yer hukuku uygulanmalıdır. Muhabir bankanın ödeme bankası olması durumunda ise yine muhabir bankanın bulunduğu yer hukuku uygulanmalıdır⁵⁷⁴.

Bu konuda doktrinde Şit ise akreditif bankası ile muhabir banka arasındaki ilişkinin hukuki niteliğini vekâlet olarak kabul ederek, muhabir bankayı ikiye ayırmaktadır. Akreditifin teyitsiz olması durumunda vekâlet ilişkisinin temsil yönü ön plana çıkmaktadır. Bu nedenle akreditif bankasının bulunduğu yer hukuku uygulanmalıdır. Akreditifin teyitli olması durumunda vekâlet ilişkisinin iş görme unsuru ön plandadır. Bu nedenle muhabir bankanın hukuku hâkimdir⁵⁷⁵.

Kanaatimizce akreditif bankası ile muhabir banka arasındaki ilişkiyi vekâlet olarak gören ve buradaki karakteristik edimin vekilin olduğunu kabul eden Doğan ve Araz'ın yukarıdaki görüşleri yerindedir. Burada ihbar bankası, görevli banka ve teyit bankası diye ayırmadan, vekâlet sözleşmesi üzerinden karakteristik edim bulunmalıdır. Muhabir bankanın ikinci banka olarak edimini ifa ettiği yer hukuku uygulama alanı bulmalıdır.

Akreditif bankası ile lehtar arasındaki ilişkide akreditif bankası tek taraflı olarak lehtara karşı şartlı soyut bir borç altına girmektedir. Başka bir deyişle akreditif sözleşmesi iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme değildir. Akreditif bankasının borcu akreditif bedelini ödemektir. Lehtarın belge ibrazı ise bir yükümlülük değil, ancak akreditif bankasının borcunun koşuludur⁵⁷⁶.

Burada karakteristik edimin tespitinde herhangi bir problemle karşılaşılacaktır. Akreditif bankası yabancı ülkedeki lehtar ile kendisi sözleşme yaparsa bankanın borcunu ifa edeceği yer hukuku uygulama alanı bulacaktır. Bankanın borcunu ifa edeceği yer de akreditif bankasının yerleşim yeridir⁵⁷⁷.

Muhabir banka ile akreditif lehtarı arasındaki ilişkinin esasına uygulanacak hukuk konusu tartışmalıdır. Doktrinde Özel ve Ekici, bu ilişkide öncelikle borcun ifa yerinin tespit edilmesi gerektiğini belirtmektedir. Bu görüşe göre akreditifin teyitsiz olması

⁵⁷⁴ Bahtiyar, **a.g.e.**, s. 13-14.

⁵⁷⁵ Şit, **a.g.m.**, s. 101.

⁵⁷⁶ Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 37.

⁵⁷⁷ Doğan, **a.g.e.**, s. 169.

durumunda muhabir banka lehtara karşı bir ödeme taahhüdünde bulunmamaktadır. Bu durumda ödeme yükümlülüğü akreditif bankasının üzerindedir. Teyitli akreditifte ise muhabir banka bizzat ödeme taahhüdü altına girmektedir. Bu durumda taraflar arası ilişkide borcun ifa yeri muhabir bankanın bulunduğu yer olmaktadır⁵⁷⁸.

Doğan' a göre ise akreditif bankasının ihbar bankasıyla sözleşme yapması durumunda ihbar bankasıyla lehtar arasındaki ilişkiye akreditif bankasının yerleşim yeri hukuku uygulanacaktır. Ödeme bankasıyla lehtar arasındaki ilişkiye uygulanacak hukuk ise akreditif bankasının değil, ödeme bankasının yerleşim yeri hukukudur. Çünkü tarafların akreditif bankası dışında bir bankayı ödeme bankası olarak tespit etmeleri, borcun ifa edileceği yerde de değişiklik yaptıkları anlamına gelmektedir. Teyit bankasıyla lehtar arasındaki ilişkide karakteristik edim teyit bankasının edimi olduğu için burada yetkili hukuk teyit bankasının yerleşim yeri hukukudur⁵⁷⁹.

Kanaatimizce burada muhabir banka lehtar arası ilişkiye uygulanacak hukuku teyitli ve teyitsiz akreditif olarak ikiye ayırarak incelemek gerekmektedir. Teyitli akreditifte ortak görüş teyit bankasının ediminin karakteristik edim olduğu ve teyit bankasının bulunduğu yer hukukunun olaya uygulanması gerektiğidir. Teyitsiz akreditifte bizim de katıldığımız görüş⁵⁸⁰ uyarınca muhabir banka lehtara karşı bir ödeme taahhüdünde bulunmamaktadır. Akreditif bankasının ifa yardımcısı sıfatıyla hareket etmektedir. Hatta akreditif bankasının kendisini ramburse etmesine kadar ödeme yapmaktan kaçınabilir. Bu nedenle karakteristik edim akreditif bankası üzerinde olup, akreditif bankasının bulunduğu yer hukuku uygulanmalıdır.

Temel ilişki olarak nitelendirilen akreditif amiri ile akreditif lehtarı arasındaki ilişki akreditif işleminin kapsamında bulunmadığı için, esasa uygulanacak hukuk ayrı değerlendirilmelidir⁵⁸¹. Akreditif amiri ile akreditif lehtarı arasındaki ilişki karşılıklı birden fazla edimi içeren sözleşme niteliğindedir. Bu ilişkide karakteristik edim

⁵⁷⁸ Özel, **a.g.e.**, s. 77. Ekici, **a.g.e.**, s. 69.

⁵⁷⁹ Doğan, **a.g.e.**, s. 169 vd. Ödeme yeri esasından hareket eden Reisoğlu' na göre belgelerin ibraz yeri ile ödeme yerinin farklı ülkeler olması halinde ödeme yeri borcun ifa yeridir. Akreditif bankası tarafından görevlendirilen görevli bankanın teyit bankası olmadığı takdirde ödeme yükümlülüğü yoktur. Görevli banka ödemeyi yapmaz ise, ödeme akreditif bankasının iş yerinde yapılacağından, akreditif bankasının işyeri hukuku uygulanacaktır. Görevli banka ödemeyi yaptığı takdirde lehtarın kötü niyeti, hilesi, belgede sahtekârlık şeklinde ihtilaflar çıkarsa görevli bankanın işyeri hukuku uygulanacaktır. Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 38-39.

⁵⁸⁰ Giray, **a.g.e.**, s. 119.

⁵⁸¹ Tekinalp, **a.g.e.**, s. 567.

malları imal veya temin ile birlikte, belirli belgeleri hazırlamak ve ibraz etmek borçları bulunan satıcı lehtarın edimidir. Olaya onun ikametgâhında geçerli olan hukuk uygulanmalıdır⁵⁸².

9. Akreditifin Hukuki Niteliği

9.1. Genel Olarak

Akreditifin hukuki niteliği konusu uzun tartışmalara neden olmuştur. Bu tartışmalarda akreditifi tek bir hukuki kurumla açıklamaya çalışan görüş (tekçilik ilkesi) ve akreditifin birden fazla sözleşmeden oluştuğu, birbirine bağlı sözleşmelerin her birinin hukuki niteliklerinin ve taraflarının ayrı oldukları görüşü (parçalama kuramı) ileri sürülmüştür⁵⁸³. Aşağıda bu görüşlere ilişkin ayrıntılı bilgilere yer verilecektir.

9.2. Akreditifin Hukuki Niteliğini Tek Bir Hukuki Kurum ile Açıklamaya Çalışan Görüşler

9.2.1. Genel Olarak

Bu görüşü savunanlar akreditifin hukuki niteliğini “Havale”, “Soyut Borç Vaadi”, “İtibar Mektubu-İtibar Emri”, “Üçüncü Kişi Yararına Sözleşme”, “Garanti Sözleşmesi” kurumlarından biriyle açıklamaya çalışmıştır. Aşağıda sırasıyla bu görüşlere yer verilecektir.

⁵⁸² Kaya, **a.g.e.**, s. 29.

⁵⁸³ Göğer, **a.g.e.**, 2. b., s. 47.

9.2.2. Havale Görüşü

818 sayılı Borçlar Kanunu m. 457’ de havale şu şekilde tanımlanmaktaydı: “*Havale bir akittir ki onunla muhalünaleyh, bilve kale kendi namına kabza salahiyettar olan muhalünlehe muhil hesabına nakit veya kıymetli evrak veya sair misli şeyler itasına mezun kılınır*”⁵⁸⁴. Yeni Türk Borçlar Kanunu’ nda ise havale 555. maddede şu şekilde düzenlenmiştir: “*Havale, havale edenin, kendi hesabına para, kıymetli evrak ya da diğer bir misli eşyayı havale alıcısına vermek üzere havale ödeyicisini; bunları kendi adına kabul etmek üzere havale alıcısını yetkili kıldığı bir hukuki işlemdir*”⁵⁸⁵.

İki kanunun havaleyi tanımlayan maddeleri arasındaki en önemli fark; mülga BK m. 457’ de havalenin bir sözleşme olarak kabul edilmesi, yeni TBK.’ da havalenin bir hukuki işlem olarak kabul edilmesidir. Doktrinde 6098 sayılı yeni TBK.’ nın havaleye ilişkin tanımının, mehzaz metne uygun olarak biçimlendirildiği ifade edilmiştir. Çünkü mehzaz metinde havalenin bir sözleşme olduğu hususu ifade edilmemiştir⁵⁸⁶.

Havalenin hukuki niteliğine baktığımızda vekâlet sözleşmesi görüşü, temsil yetkisi görüşü ve çift yetki görüşlerinden sonuncu görüşün ön plana çıktığı görülmektedir. Çift yetki görüşü havale ilişkisini başka hukuki müesseselerde arama yoluna gitmeden, bağımsız olarak incelemiştir. Burada ödeme yetkisi olarak isimlendirilen, havale edenin havale ödeyicisini, havale alıcısına bir miktar para, kıymetli evrak veya sair misli eşya ödemesi için yetkilendirmesi söz konusudur. Ayrıca havale eden, havale alıcısını kabz için yetkilendirmektedir⁵⁸⁷.

Doktrinde Tolun, akreditifte üç türlü hukuki ilişkinin bulunduğunu ve bu ilişkilerden alıcı ile banka ve satıcı ile banka arasındaki ilişkilerin, havaledeki havale eden-havale ödeyicisi, havale ödeyicisi-havale alıcısı arasındaki ilişkilerle aynı olduğunu ifade etmiştir. Yazar akreditifi tanımlarken, özel mahiyette ödeme şartını içeren bir alım satım sözleşmesinden veya sair bir sözleşmesel ilişkiden doğmakla beraber esas itibarıyla akreditifin bu sözleşmelerden tamamen ayrı bir işlem olup, şekil ve mahiyet

⁵⁸⁴ <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/5.3.818.pdf>, (Erişim Tarihi: 19.02.2014).

⁵⁸⁵ <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6098.pdf>, (Erişim Tarihi: 19.02.2014).

⁵⁸⁶ Yavuz, Borçlar ..., **a.g.e.**, s. 700-701.

⁵⁸⁷ Yavuz, Borçlar ..., **a.g.e.**, s. 701. Aynı yönde H. Cumhur Özakman, “Havale İlişkisinin Borçlar Hukuku Açısından İncelenmesi ve Kıymetli Evrak Hukukundaki Görünüşü”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, C. XLI, Y. 1975, S. 1-2, s. 255.

itibarıyla havaleye benzetmektedir. Hatta yazar akreditifi havalenin ticari hayatta kullanılan bir nevi özel şekli olarak ifade etmektedir⁵⁸⁸.

Tolun, her ne kadar akreditifin hukuki niteliğini havale olarak nitelendirse de, ikisi arasında belirgin bazı farklar vardır. Yazara göre; akreditifte amir daima akreditif lehtarının borçlusu durumundadır. Halbuki, havalede havalenin kurulması için böyle bir şart lüzumlu değildir. Havalede genellikle, havale eden, havale ödeyicisinin alacaklısı ve havale alıcısının borçlusudur. Ayrıca akreditifin amacı alacaklı durumunda olan lehtara, satılan malın bedelinin ödenmesi iken, havalede amaç; havale edenin havale alıcısına olan borcunun ödenmesi olabileceği gibi, belirli bir ücretin tahsili veya havale alıcısına kredi sağlamak da olabilir. Bunun dışında akreditifte ödeme genelde nakit olarak kararlaştırılırken, havale sözleşmesinin konusunu nakitten başka kıymetli evrak ve sair misli şeyler de teşkil edebilir⁵⁸⁹.

Doktrinde Tekinalp de akreditifin hukuki niteliğinin havale olduğu görüşündedir. Akreditif ile havale arasında bazı farklar olmasına rağmen, iki hukuki kurum arasındaki benzerliklerin büyüklüğü, TBK.'nın havaleye ilişkin hükümlerinin akreditife de uygulanmasına neden olmaktadır. Akreditif ile havale arasındaki en önemli farklılık; havalenin, havale ödeyicisine, sadece ödeme yetkisi vermesine karşılık, akreditifte, akreditif bankasının ödeme borcu altına girmesidir⁵⁹⁰.

Yazara göre akreditife yalnızca havale hükümlerini uygulamak, hukuki nitelik sorununu çözümlenmede yetersiz kalacaktır. Onun için işleme katılanlar arasındaki ilişkilerin teker teker ele alınıp nitelendirilmeleri ve havale hükümleriyle birlikte akreditif ilişkisine beraber uygulanmaları gerekmektedir. Havale hükümlerine başvurulmadığı takdirde işleme katılan çeşitli taraflar arasındaki ilişkiler birbirinden kopuk durumda kalacaktır. Örneğin akreditif bankasının, akreditif lehtarına, belgelerin ibrazında akreditif bedelini ödemeye ve akreditif lehtarının ödemeyi kabule niçin yetkili olduğu; yapılan ödeme ile akreditif amirinin temel ilişkiden doğan borcunun niçin ortadan kalktığı gibi birçok nokta izah edilemez⁵⁹¹.

⁵⁸⁸ Tolun, **a.g.m.**, s. 268-269.

⁵⁸⁹ **a.g.m.**, s. 270-271.

⁵⁹⁰ Tekinalp, **a.g.e.**, s. 573-574. Aynı yönde Nafiz Erdem, **Türk Borçlar Kanunu Şerhi ve Davaları: Özel Hükümler Madde 355-544**, Adana: Metin Ofset Matbaası, 1990, s.465. Ayrıca Erdem' e göre havale çift yetkiden oluştuğu halde, akreditif bir sözleşme olup, bu sözleşme ile birlikte akreditif amiri ile akreditif bankası arasında bir de vekalet sözleşmesi kurulmaktadır.

⁵⁹¹ Tekinalp, **a.g.e.**, s. 574.

Bu görüş doktrinde eleştirilmektedir. Akreditif bankasının, akreditif lehtarına karşı belgelerin ibrazında akreditif bedelini ödeme yükümlülüğü, akreditif amiri ile arasındaki sözleşmesel ilişkiden tamamen bağımsız olan soyut borç ikrarına dayanmaktadır. Yapılan ödeme ile akreditif amirinin satış sözleşmesinden doğan borcunun ortadan kalkması ise, satış sözleşmesinde ödemenin akreditif yoluyla yapılacağı hükmünün bir sonucudur⁵⁹².

Yazara göre havale akreditife uygulandığında, BK. m. 457 (TBK. m. 555)' de olduğu gibi, havale eden (akreditif amiri), havale ödeyicisini (akreditif bankasını), banka adına, ancak akreditif amiri hesabına, akreditif bedelini akreditif koşullarına bağlı olarak, akreditif lehtarına ödemeye yetkili kılmaktadır. Akreditif amirinin ödeme talimatı iki yetkiyi içermektedir. Bunlardan ilki süresinde ve akreditif şartlarına uygun belgelerin akreditif lehtarı tarafından ibrazı neticesinde bankanın bedeli veya poliçeyi ödemesi ya da poliçeyi kabul yahut iskonto etmesi veya ettirme yetkisidir. İkinci yetki ise akreditif amirinin, akreditif lehtarını ödemeyi kabul etmekle yetkilendirmesidir⁵⁹³.

Akreditifin hukuki niteliğini aradaki bazı farklılıklara rağmen hukuken havale olarak kabul eden diğer bir yazar ise Yüksel⁵⁹⁴ dir. Yazara göre akreditif havale yanında itibar mektubuna da benzemektedir. İtibar mektubuna benzeyişi ekonomik fonksiyonlardaki paralellikten kaynaklanmaktadır. Aynı itibar mektubunda olduğu gibi akreditifle de muhabir bankanın yapacağı ödemeyi kabul etmek konusunda belirli vade ile kayıtlı bir imkân elde edilmektedir. Akreditif, itibar mektubuna hukuki yapı yönünden de benzemektedir. Çünkü her iki işlem bir tevkili ifade etmektedir. Akreditifin itibar mektubundan farkı; akreditifte, akreditif lehtarına işlemin başlangıcında hiçbir belge teslim edilmemiş olmasıdır. Akreditifin havaleden farkı ise akreditif lehtarının bankada bir hesabı varsa, havaledeki gibi doğrudan doğruya bir alacak kaydı yapılamamasıdır.

Doktrinde Kocaman da belgeli akreditifin temelini, aradaki esaslı farklılıklara rağmen havale hukukuna ilişkin dogmatik yapıda bulunduğunu ifade etmektedir⁵⁹⁵. Yazara göre havale bir vadeye veya şarta bağlı olarak düzenlenebileceği gibi, karşı edime de

⁵⁹² Reisoglu, **a.g.e.**, s. 26.

⁵⁹³ Tekinalp, **a.g.e.**, s. 575.

⁵⁹⁴ Yüksel, **a.g.e.**, s. 114.

⁵⁹⁵ Arif B. Kocaman, **Türk Borçlar Hukukunda Havale**, haz. Özlem Erişgin, Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 2001/IV, s. 3.

bağlanabilir. Belgeli akreditifte de akreditif bankasının ödeme yükümlülüğü, lehtarın ibrazına bağlıdır⁵⁹⁶.

Yargıtay H.G.K. da bir kararında⁵⁹⁷ akreditifin hukuki niteliğini havale olarak kabul etmiştir. Karara göre:

“... (belgeli akreditif, mal satın almış bir kimsenin, bir banka ile yaptığı anlaşma üzerine, o bankanın, belli belgelerin satıcı tarafından ibrazı karşılığında, bu satıcıya satış parasını ödemesini hedef tutan bir akittir) diye tanımlanabilir. Buna göre alıcı, Bankaya kendi hesabına satış parasını satıcıya ödeme yetkisini ve satıcıya da satış parasını kendi hesabına bankadan alma yetkisini vermektedir. O halde, bu, Borçlar Yasasının 457 inci maddesindeki (havale)nin tanımlamasına uygun bir işlem, diğer deyimle havalenin uygulandığı bir işlemdir. Havale, kayıtsız şartsız olabildiği gibi herhangi bir şarta (mesela belli belgelerin ibrazı şartına) bağlı olabilir. Bundan dolayı, belgelerin ibrazı şartı, işlemin havale sayılmamasını gerektirmez. Kendisine karşı havale işlemi yapılan banka yani akreditifin açılması için kendisine başvuru yapılan banka, kendi yararına havalde bulunan (yani sattığı malın parasını alacak olan) satıcının bulunduğu yabancı ülkede, genellikle, şubesi olmadığından, oradaki bir bankanın yardımı ile ödemeyi yapacaktır ki ticaret dilinde buna (muhabir banka) denir. Bu muhabir banka, belli kâğıtların ibrazı karşılığında akreditif konusu mal parasını yani satıcı yararına havale olunan parayı öder”.

Yargıtay H.G.K.’nin akreditifin hukuki niteliğini havale sayan görüşü doktrinde Göçer tarafından eleştirilmiştir. Yazara göre hem uygulamada hem de akreditifin hukuki niteliğini havale olarak kabul eden Yargıtay H.G.K. kararında muhabir bankanın, akreditif bankasının ifa yardımcısı olduğu kabul edilerek, havaldeki üçlü ilişki korunmaya çalışılmaktadır. Bu gerçekten hareket eden akreditif bankası muhabir bankanın kusurundan doğabilecek tazminat yükümünü bertaraf etmek için üçüncü bankanın garantisini istemiştir. Yapılan bu uygulama akreditifi pahalılaştırdığı gibi yükleme ile ifanın gerçekleştiği ilkesine aykırı sonuçların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Yazar bu gelişmeler ve bankalar arasındaki sürtüşmeler sonucu MTO.

⁵⁹⁶ Kocaman, Türk..., a.g.e., s. 26-27.

⁵⁹⁷ Yargıtay H.G.K. T. 04.11.1964. E. 1964-942, K.637., (Çevrimiçi) <http://www.hukukturk.com>, (Erişim Tarihi: 23.02.2014).

tarafından 1975 tarihli ABK. m. 12/C-II⁵⁹⁸ ye konulan akreditif bankasının muhabir bankadan “... akreditif koşul ve niteliklerine uygun olarak ifa ettiği hususunda üçüncü bankanın teyidini isteyemez” hükmünün akreditifi havale ve muhabir bankayı da ifa yardımcısı sayan görüşe karşı çıkıldığı biçiminde yorumlanması gerektiğini belirtmektedir⁵⁹⁹.

Göğer’ e göre bir diğer sorun akreditif lehtarının bankaya karşı mücerret alacak hakkı kazanmasıdır. Havale görüşünü savunanlar, bu konuda BK. m. 459 (TBK. m. 557)’ daki kabul kurumuna başvurarak çıkar yol aramıştır. Ancak akreditifte bankanın, havalede olduğu gibi ayrı bir kabul yazısı yoktur. Ayrıca banka akreditif lehtarına kabulünü değil, akreditif açıldığını bildirmektedir⁶⁰⁰. Yazara göre diğer bir sorun ise, akreditifte akreditif bankası ile teyit bankasının akreditif lehtarına karşı ayrı ayrı mücerret borç ödeme taahhüdünde bulunmasıdır. Havale ile bu ikili ve üçlü kabul kurumunu ve bankalar arası ilişkileri açıklamak mümkün değildir⁶⁰¹.

Ayrıca doktrinde cayma konusunda da akreditifle havale arasında sorun vardır. TBK. m. 559/1⁶⁰² e göre: “Havale eden, havale alıcısına verdiği yetkiyi her zaman geri alabilir”. Halbuki akreditif ilişkisinde dönme hakkı amir bankaya ait olup, amir banka bu yetkisini ancak dönülebilir akreditifte kullanabilmektedir⁶⁰³.

9.2.3. Soyut Borç Vaadi Görüşü

Soyut borç vaadi TBK.’ nın 18. maddesinde: “Borcun sebebini içermemiş olsa bile borç tanınması geçerlidir”⁶⁰⁴ şeklinde düzenlenmiştir. Bu maddeye göre, bir kimsenin herhangi bir sebep göstermeden de başkasına borçlu olduğunu ikrar etmesi geçerli bir borç ilişkisi doğurabilecektir. Böyle bir durumda alacaklı olan taraf, alacağının sebebini ortaya koymak ve kanıtlamak zorunda olmadan, borçludan alacağını talep

⁵⁹⁸ “Göğer, eserinde 13. maddede yer alan kuralı hataen 12/C-II olarak göstermiştir”. Ekici, **a.g.e.**, s. 49.

⁵⁹⁹ Göğer, **a.g.e.**, 2. b., s. 49-50.

⁶⁰⁰ **a.g.e.**, s. 51.

⁶⁰¹ **a.g.e.**

⁶⁰² <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6098.pdf>, (Erişim Tarihi: 23.02.2014).

⁶⁰³ Özel, **a.g.e.**, s. 78. “600 sayılı Kurallarda ise, dönülebilir akreditif çok ender kullanıldığı gerekçesi ile Yeknesak Kurallardan çıkarılmıştır”. Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 111.

⁶⁰⁴ <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6098.pdf>, (Erişim Tarihi: 24.02.2014).

edebilecektir. Hukukumuzda borcun sebebini içermeyen borç tanınmasının geçerli olması, böyle bir borç ilişkisinin sebebini bulunmadığını ifade etmemektedir. Zira, her borç ilişkisinin mutlaka bir sebebi vardır. Ancak özellikle borç ilişkisi doğuran bir hukuksal işlemin geçerliliği ve borç doğurması için mutlaka sebebini de gösterilmiş olması gerekmez⁶⁰⁵.

Doktrinde soyut borç vaadine ilişkin görüşe göre, akreditif bankasıyla akreditif lehtarları arasındaki hukuki ilişki, tamamen bağımsız bir ödeme taahhüdü niteliğindedir. Bankanın ödemede bulunma taahhüdü belirli belgelerin ibrazı şartına bağlıdır. Akreditif bankasıyla akreditif lehtarları arasındaki bu bağımsız sözleşme, özel bir kabule ihtiyaç duymayan BK. m. 17 (TBK. m. 18)' e göre bir mücerret alacaktır. Bu mücerret alacak sözleşmesi akreditif bankasıyla akreditif amiri arasındaki ana sözleşmeden tamamen bağımsızdır⁶⁰⁶.

Akreditif bankasının akreditif lehtarına ödeme taahhüdü sebepten soyuttur. Ne akreditif bankasıyla akreditif amiri ve ne de akreditif alıcısıyla akreditif satıcısı arasındaki sözleşmeler, akreditif bankasının doğrudan doğruya mücerret ödeme taahhüdünün hukuki sebebini teşkil etmezler. Akreditif bankası, akreditif lehtarına karşı ödeme taahhüdünün ifasından sadece BK. m. 19, 20/1 (TBK. m. 27)' de ifade edilen durumlarda kurtulabilir⁶⁰⁷.

Doktrinde, akreditif sözleşmesinin yalnızca akreditif bankasıyla akreditif lehtarları arasında olduğunu kabul eden görüş haklı olarak eleştirilmiştir. Çünkü akreditif ilişkisi akreditif amirinin bankaya verdiği bir talimatla başlamaktadır. Sonrasında akreditif bankasının akreditifi açması ve akreditif lehtarına bildirilmek üzere muhabir bankaya iletilmesiyle devam etmektedir. Ayrıca akreditifin teyitli olması halinde teyit bankası da akreditif lehtarına karşı ödeme taahhüdünde bulunmaktadır. Bunların yanında soyut borç vaadi görüşü, akreditif lehtarları ile akreditif bankası arasında savunulabilirse de, teyitsiz akreditifte muhabir banka ile akreditif lehtarları arasında geçerli değildir. Çünkü teyitsiz akreditifte muhabir banka ödeme taahhüdünde bulunmamaktadır⁶⁰⁸.

⁶⁰⁵ Kılıçoğlu, **a.g.e.**, s. 50.

⁶⁰⁶ Erdoğan Göger, **Akreditif Muamelesi ve Hukuki Mahiyeti**, 1. b., Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1961, s. 70.

⁶⁰⁷ **a.g.e.**, s. 71.

⁶⁰⁸ Özel, **a.g.e.**, s. 81-82. Ekici, **a.g.e.**, s. 52.

9.2.4. İtibar Mektubu-İtibar Emri Görüşü

İtibar mektubu, yeni TBK.’ da kredi mektubu adı altında 515. maddede düzenlenmiştir. TBK. m. 515/1’ e göre kredi mektubu:

“Mektup gönderenin gönderilene bir üst sınır belirleyerek veya belirlemeksizin, kredi mektubundan yararlanacak belirli kişiye istemde bulunacağı miktarda para ve benzeri şeyleri verme konusundaki vekâletini içeren belgedir. Kredi mektubu, vekâlet sözleşmesi ve havale hükümlerine tabidir”⁶⁰⁹.

İtibar mektubunda mektubu gönderen, genelde bir banka olan gönderilene, üçüncü kişiye ödemede bulunması konusunda vekâlet vermektedir. Mektubu gönderenle üçüncü kişi arasında ise bir temsil ilişkisi bulunmaktadır. İtibar mektubunun, vekâlet ve temsil ilişkilerini bünyesinde birleştirmesinden ötürü, TBK. m. 515/1’ de vekâlet ve havale hükümlerine tabi olacağı öngörülmüştür⁶¹⁰.

Bir zamanlar seyahate çıkanların ellerine verilen ve gittikleri yerlerdeki sarraf vs. ye verilen itibar mektuplarının yerlerini artık akreditif işlemleri almıştır⁶¹¹.

Doktrinde Bilge⁶¹², eserinde akreditifi itibar mektubu olarak kabul etmiştir. Uluç⁶¹³’ a göre ise çoğu zaman akreditifle itibar mektubu karıştırılmaktadır. Her iki müessese birbirlerine benzemelerine rağmen yakından incelendiklerinde aralarında oldukça esaslı farklar bulunmaktadır. İtibar mektubu, BK. m. 399’ a göre lehtar bakımından havaledir. Ancak akreditif vekâlet ve soyut borç vaadi şeklinde ortaya çıkan bir müessesedir. Ayrıca itibar mektubu lehtarın elinde bulunan bir belge olmasına rağmen, akreditifte ise böyle bir belge söz konusu değildir. Akreditifte lehtar, belirli şartları yerine getirdikten sonra alacağını bankadan alabilmektedir. Bunun yanında itibar

⁶⁰⁹ <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6098.pdf>, (Erişim Tarihi: 24.02.2014).

⁶¹⁰ Yavuz, Borçlar ..., **a.g.e.**, s. 678. Necip Bilge, **Borçlar Hukuku Özel Borç Münasebetleri**, Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1971, s. 305.

⁶¹¹ Hüseyin Hatemi (Rona Serozan ve Abdülkadir Arpacı), **Borçlar Hukuku Özel Bölüm**, İstanbul: Filiz Kitabevi, 1992, s. 482.

⁶¹² Bilge, **a.g.e.**, s. 305.

⁶¹³ Uluç, **a.g.m.**, s. 433.

mektubunda amaç, üçüncü kişiye kredi verilmesi iken, akreditifte amaç, akreditif amiri tarafından bankaya yatırılan satış bedelinin banka aracılığıyla lehtara ödenmesidir.

Göğér⁶¹⁴ de itibar mektubu görüşünü eleştirmektedir. Yazara göre itibar mektubu gerekli soyutluktan yoksundur. Bununla birlikte itibar mektubunda muhatabın kabulü de gereklidir. Ayrıca itibar mektubu görüşü, beraberinde kefalet ilişkisini de getirmektedir.

TBK. m. 515/2' ye göre: *“Üst sınır belirlenmeksizin verilmiş olan kredi mektubunda mektuptan yararlanacak kişi, bu mektupla ilgili olanlar arasındaki ilişkiye açıkça uygun olmayan fazla bir istemde bulunursa mektup gönderilen, durumu gönderene bildirmek ve cevap alıncaya kadar ödemeyi ertelemek zorundadır”*⁶¹⁵. Akreditif talimatında ise ödenecek satış bedeli tutarı açıkça belirtildiği için, akreditifte BK. m. 399/2 (TBK. m. 515/2)' ye ilişkin bir durumun meydana gelmesi söz konusu değildir⁶¹⁶.

İtibar emri ise yeni TBK. m. 516-519 arasında kredi emri adı altında düzenlenmiştir. TBK. m. 516' ya göre:

*“Bir kimse kendi adına ve hesabına kredi emri verenin sorumluluğu altında bir üçüncü kişiye kredi açmak veya kredi yenilemek için emir almış ve kabul etmişse, kredi emri verilen vekâletini aşmadıkça emri veren, kredi borcundan kefil gibi sorumlu olur. Ancak, kredi emri yazılı olmadıkça emri veren sorumlu olmaz”*⁶¹⁷.

İtibar emriyle itibar mektubu birbirlerine benzemelerine rağmen aralarında önemli bir farklılık vardır. İtibar mektubunda gönderilen krediyi, gönderen hesabına açmakta ve onun hesabına ödemedede bulunmaktadır. İtibar emrinde ise kredi, kredi emri verilen tarafından kendi nam ve hesabına açılmaktadır. Bu sebeple kanun (BK. m. 400, TBK. m. 516), ifa edilmiş olan itibar emrinin kefalete benzer sonuçlar doğuracağını hükme bağlamıştır⁶¹⁸.

⁶¹⁴ Göğér, **a.g.e.**, 2. b., s. 48.

⁶¹⁵ <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6098.pdf>, (Erişim Tarihi: 25.02.2014).

⁶¹⁶ Özel, **a.g.e.**, s. 83.

⁶¹⁷ <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6098.pdf>, (Erişim Tarihi: 25.02.2014).

⁶¹⁸ Bilge, **a.g.e.**, s. 308.

İtibar emriyle de akreditifin hukuki niteliğini açıklamak mümkün gözükmemektedir⁶¹⁹. Öncelikle itibar emri kredi teminini sağlayan bir müessesedir⁶²⁰. Oysa akreditif bir kredi aracı değildir. BK. m. 400/2 (TBK. m. 516/son)' ye göre itibar emrinin yazılı şekilde olması gerekmektedir. Halbuki akreditif için yazılı şekil zorunluluğu yoktur⁶²¹. İtibar emrinde amir ile üçüncü kişi arasındaki ilişki, kefil ile asıl borçlu arasındaki hükümlere tabi kılınmıştır. Akreditifte ise akreditif amiri ile akreditif lehtarları arasındaki ilişki alım satım, çok ender durumlarda istisna sözleşmesidir⁶²². İtibar emrinde üçüncü kişinin almış olduğu kredi borcunu ödememesinden dolayı, kredi emri veren, kredi emri verilene karşı sorumlu olmaktadır⁶²³. Bu durumu akreditif ilişkisine uyarlamak güçtür. Çünkü akreditif işleminde akreditif amiri, akreditif lehtarına olan borcunu ödemek için akreditif açtırmaktadır⁶²⁴.

Kanaatimizce de akreditifin hukuki niteliğini itibar mektubu ve itibar emri görüşlerinden biriyle açıklamak olanaksızdır. Çünkü akreditif birden fazla ilişkinin bir arada olduğu, karmaşık yapıdaki işlemler bütünüdür. Ayrıca yukarıda da ifade edildiği gibi itibar mektubundaki havale hükümlerinin ve itibar emrindeki kefalet hükümlerinin akreditife uygulanması mümkün gözükmemektedir.

9.2.5. Üçüncü Kişi Yararına Sözleşme Görüşü

Borcun ifasını talep yetkisi alacaklıya ait olmakla beraber, bazen de alacaklı ile borçlu arasında kurulan borç ilişkisinden doğan borcun ifasını talep yetkisi bir başkasına ait olabilir. Bu durumun yaygın halini TBK. m. 129 (BK. m. 111)' da "*üçüncü kişi yararına sözleşme*" kenar başlığı altında düzenlenen borç ilişkileri oluşturmaktadır. Üçüncü kişi yararına sözleşmede, borç ilişkisi alacaklı ile borçlu arasında kurulmakta; ancak alacaklı ifanın kendisine değil de, başkasına yapılmasını istemektedir⁶²⁵. Üçüncü kişi

⁶¹⁹ Özel, **a.g.e.**, s. 84.

⁶²⁰ Bilge, **a.g.e.**, s. 309.

⁶²¹ Özel, **a.g.e.**, s. 84.

⁶²² Uluç, **a.g.m.**, s. 434.

⁶²³ Bilge, **a.g.e.**, s. 310.

⁶²⁴ Özel, **a.g.e.**, s. 84.

⁶²⁵ Kılıçoğlu, **a.g.e.**, s. 583.

yararına sözleşme, iki taraflı bir işlem olduğu halde, “üçlü” bir ilişki düzeni yaratmaktadır. Bu üçlü ilişki düzeninde borçlu ile üçüncü kişi arasındaki ilişki, alacaklı ile borçlu arasındaki ilişkiye oranla dışta kaldığı için dış ilişki adını almaktadır. Alacaklı ile borçlu arasındaki ilişki ise, dış ilişkide borçlunun üçüncü kişiye yapacağı edim bakımından bir kapama, karşılık fonksiyonu gördüğü için, kapama ilişkisi adını almaktadır. Son olarak alacaklı ile üçüncü kişi arasındaki ilişki değer ilişkisi olarak adlandırılmaktadır⁶²⁶.

Üçüncü kişi yararına sözleşmeler, yapılan sözleşmede, ifayı isteyebilmek hakkının üçüncü kişiye tanınıp tanınmamasına göre iki şekilde yapılabilirler. Üçüncü kişinin bir talep hakkına sahip olmadığı hallerde “başkası lehine eksik” sözleşmelerden bahsedilmektedir. Tam üçüncü şahıs yararına sözleşmelerde ise, borcun üçüncü kişiye ifasını, bizzat üçüncü kişi veya onun halefi isteyebileceği gibi, üçüncü kişi yararına bir taahhüt kabul ettiren kişi de isteyebilir⁶²⁷.

Üçüncü kişi yararına sözleşme görüşü Fransız, Alman ve İtalyan hukuklarında ileri sürülmüştür. Bu görüşe göre akreditif amiri banka ile bir sözleşme yapmakta ve bu sözleşme ile banka lehtara karşı bir borç altına girmektedir. Bu görüş meseleyi basitleştirdiği ve banka ile akreditif amiri, banka ile lehtar arasındaki ilişkileri daha açık olarak izah edebildiği için Fransız mahkeme içtihatlarının çoğu bakımından kabul edilmiştir⁶²⁸. Alman hukukunda savunulan üçüncü kişi yararına sözleşme görüşüne göre ise akreditif amirinin, lehtara ödemedede bulunulması için bankaya karşı bir istem hakkı elde etmesiyle birlikte akreditif üçüncü kişi yararına sözleşme haline gelmektedir. Dönülebilir akreditif halinde lehtarın, lehine şart koşulan edimi talep edebilmek konusunda bankaya karşı bir hakkı yoktur. Dönülemez akreditif halinde ise gerçek bir üçüncü kişi yararına sözleşme mevcuttur⁶²⁹.

Türk hukukunda ise akreditifin hukuki niteliğini üçüncü kişi yararına sözleşme olarak kabul eden görüş kabul görmemiştir. Doktrinde Göger, üçüncü kişi yararına

⁶²⁶ Şener Akyol, **Tam Üçüncü Şahıs Yararına Sözleşme**, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2008, s. 85-86.

⁶²⁷ Tekinay vd., **a.g.e.**, s. 219-220. Arif B. Kocaman, **Alacağın Temlikinin Benzer Üçlü İlişkiler Karşısındaki Teorik Sınırı Sorunu**, 2. b. Ankara: Atilla Kitabevi, 1992, s. 99. Turgut Akıntürk, “Şart ve Mükellefiyet Kavramları Üzerinde Bir İnceleme”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Y. 1970, S. 3-4, (Çevrimiçi) <http://dergiler.ankara.edu.tr/degiler/38/322/3174.pdf>. (Erişim Tarihi: 02.03.2014), s. 238-239.

⁶²⁸ Uluç, **a.g.m.**, s. 447.

⁶²⁹ **a.g.m.**, s. 452-453.

sözleşmenin ilişkiler arasında illiyet bağına yol açtığını belirtmiştir. Üçüncü kişi yararına sözleşme görüşü, akreditifte yer almayan lehtarın kabulü gibi bir kurumu getirmektedir. Ayrıca akreditifteki ilişkiler çokluğuna cevap verememektedir⁶³⁰.

Üçüncü kişi lehine sözleşmede borçlu alacaklıya bizzat kendi borcunu ödemekle yükümlüdür. Ancak akreditifte durum farklıdır. Akreditifte bankanın alacaklıya karşı ödemekle yükümlü olduğu kendi borcu bulunmamaktadır. Burada bankanın lehtara karşı yerine getireceği edim, bankanın akreditif amirine karşı yerine getireceği bir diğer edimin karşılığı değildir. Banka ile akreditif amiri arasında konusu iş görme olan bir sözleşme yapılmakta ve banka, akreditif amirinden aldığı talimata göre satış bedelini lehtara ödemektedir⁶³¹.

Ayrıca üçüncü kişi yararına sözleşmede, üçüncü kişinin edimi kabul etmesinin doğurduğu sonuç akreditif ilişkisine uymamaktadır⁶³². Edimi kabul açıklamasının en önemli etkisi alacaklının geri alma hakkına son vermesidir. TBK. m. 129/2 (BK. m. 111/3)' de üçüncü kişinin kabul açıklamasından sonra, "*alacaklının borçluyu ibra hakkı*" kalmayacağı ifade edilmiştir. Kanun metninin amacı, üçüncü kişinin hakkının alacaklı tarafından etkilenemeyeceğidir⁶³³.

Oysa akreditifte lehtarın edimi kabul veya reddetme durumu yoktur. Akreditifin dönülemez hale gelmesi için akreditif bildirimini kabul zorunluluğu bulunmamaktadır. Banka akreditifin dönülemez olduğunu daha akreditif açılırken bildirmektedir⁶³⁴.

9.2.6. Garanti Sözleşmesi Görüşü

Amerika Birleşik Devletleri' nde ortaya çıkan bu görüş, yine orada eleştirilerek fazla bir taraftar bulamamıştır. Garanti sözleşmesi görüşüne göre, bankanın akreditifi açmakla malların satış bedelinin ödeneceğini garanti etmekten başka bir fonksiyonu yoktur. Burada banka, özellikle dönülemez akreditif hallerinde, şahsen ve ikinci

⁶³⁰ Göger, **a.g.e.**, 2. b., s. 48.

⁶³¹ Ekici, **a.g.e.**, s. 55.

⁶³² Özel, **a.g.e.**, s. 86.

⁶³³ Akyol, **a.g.e.**, s. 191.

⁶³⁴ Özel, **a.g.e.**, s. 86.

planda kalmaksızın borcu üzerine almaktadır⁶³⁵. Ancak akreditifte banka, bizzat kendisi borç yükümü altına girmekte, akreditif amirinin fiilini taahhüt etmemektedir⁶³⁶.

Akreditifte banka asli borçlu konumundadır. Garanti sözleşmesinde ise fiili taahhüt edilen kimse ödeme yapmadığı takdirde garanti eden devreye girmektedir⁶³⁷. Bu sebeplerden dolayı bu görüş doktrinde taraftar bulamamıştır.

9.3. Akreditifin Hukuki Niteliğinin Birden Fazla Bağımsız Sözleşmeden Oluştugu Görüşü

9.3.1. Genel Olarak

Bu görüşe göre akreditif, her biri ayrı hukuki nitelikte olan, hukuken birbirlerinden bağımsız fakat ekonomik olarak aralarında bağ olan sözleşmeler dizisidir⁶³⁸. Akreditifin hukuki niteliği buna göre belirlenmelidir. Yani aşağıda gösterildiği şekliyle “Akreditif Amiri ile Lehtar Arasındaki İlişki”, “Akreditif Amiri ile Akreditif Bankası Arasındaki İlişki”, “Akreditif Bankası ile Muhabir Bankalar Arasındaki İlişki” ve “Bankalar ile Lehtar Arasındaki İlişki” olarak ayrılmalıdır.

9.3.2. Akreditif Amiri ile Lehtar Arasındaki İlişki

Akreditif amiri ile akreditif lehtar arasındaki ilişki satış sözleşmesi olup, bu nokta üzerinde herhangi bir tartışma yoktur⁶³⁹. Satış sözleşmesi TBK. m. 207 vd. maddelerinde düzenlenmiştir. Bu maddeye göre satış sözleşmesi: “...*satıcının, satılanın*

⁶³⁵ Uluç, **a.g.m.**, s. 455.

⁶³⁶ Göger, **a.g.e.**, 2. b., s. 48.

⁶³⁷ Giray, **a.g.e.**, s. 48.

⁶³⁸ Göger, **a.g.e.**, 2. b., s. 52.

⁶³⁹ Ekici, **a.g.e.**, s. 56. Bedi Eğilmezler, “Akreditif”, **Adalet Dergisi**, Y. 1965, S. 5-6, s. 629.

zilyetlik ve mülkiyetini alıcıya devretme, alıcının ise buna karşılık bir bedel ödeme borcunu üstlendiği sözleşmedir”⁶⁴⁰.

Doktrinde ise satış sözleşmesi şu şekilde tanımlanmaktadır: “...*satış, satıcının bir malvarlığı hakkını alıcıya geçirmeyi ve alıcının da satıcıya kararlaştırılmış değerini para olarak ödemeyi borçlandığı bir sözleşme olarak tanımlanabilecektir*”⁶⁴¹.

Bu ilişkide satış sözleşmesi yabancı ögeyi içerdiği için, kanunlar ihtilafı kurallarına göre yetkili olacak devlet yasası belirlenmelidir⁶⁴².

Taraflar arasında kural olarak satış sözleşmesi hükümleri geçerli olmakla birlikte, nadiren de olsa hizmet sözleşmesi veya Standby L/C.’ lerde garanti sözleşmesi hükümleri de söz konusu olabilmektedir⁶⁴³.

9.3.3. Akreditif Amiri ile Akreditif Bankası Arasındaki İlişki

9.3.3.1. Genel Olarak

Bu konuda iki görüş ileri sürülmüştür. Bunlar: “İstisna Sözleşmesi Görüşü” ve “Vekâlet Sözleşmesi Görüşü” dür. Aşağıda bu görüşlerle ilgili ayrıntılı bilgilere yer verilecektir.

9.3.3.2. İstisna Sözleşmesi Görüşü

Türk hukukunda Göğer tarafından savunulan bu görüşe göre, akreditif amiri ile akreditif bankası arasındaki ilişki bir istisna sözleşmesidir⁶⁴⁴. Bu sözleşmede iki taraf hem alacaklı hem de borçludur. Akreditif amiri, iş görme sözleşmesinin yürütülmesini

⁶⁴⁰ <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6098.pdf>, (Erişim Tarihi: 03.03.2014).

⁶⁴¹ Yavuz, Borçlar ..., **a.g.e.**, s. 24.

⁶⁴² Göğer, **a.g.e.**, 2. b., s. 53.

⁶⁴³ Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 27.

⁶⁴⁴ Göğer, **a.g.e.**, 1. b., s. 69-70 ve 81-82. Erdoğan Göğer, “Belgeli Akreditifin Hukukî Mahiyeti ve Yargıtay’ ın Bir İçtihadı, **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**, C. IV, Y. 1968, S. 4, s. 693 ve 695-696.

talep hakkına dayanarak akreditif bankasının alacaklısıdır. Akreditif bankası da, bu işlemin ifa edilmesinden doğacak olan komisyon ve sair masraflar bakımından akreditif amirinin alacaklısıdır⁶⁴⁵.

İstisna sözleşmesinin akreditif amiri ile akreditif bankası arasındaki ilişkiye uygulanması bakımından, bu sözleşmenin unsurlarından birini içeren eser kavramının yorumlanması gerekmektedir⁶⁴⁶. Tandoğan eserinde, çalışma ürünü olarak ortaya çıkan bir sonucun devamlılığının olmaması ve bu yüzden devredilememesi halinde dahi eser niteliğinin olduğunu; insan ürünü olan ve iktisadi değeri bulunan her hukuki varlığın maddi nitelikte olsun ya da olmasın, eser sayıldığını belirtmiştir⁶⁴⁷. Tandoğan'ın bu görüşü, istisna sözleşmesi görüşünü savunanların işlerini kolaylaştırmıştır⁶⁴⁸.

Doktrinde Özel⁶⁴⁹ tarafından eleştirilen ve bizim de katıldığımız görüşe göre ise, istisna sözleşmesinde önemli olanın, belli bir sonucun elde edilmesi olduğu halde akreditifte akreditif bankasının böyle bir yükümlülüğü yoktur. Akreditif bankasının yükümlülüğü sadece lehtar tarafından akreditif koşullarına uyan belge ibrazı halinde ödemede bulunmaktır. Akreditif bankası, lehtarın eksik veya uygun olmayan bir belge ibraz etmesi halinde ödemeyi reddedecektir. Sonuç olarak akreditif bankasından mutlaka objektif olarak tespit edilebilen bir sonuç beklenmemelidir.

9.3.3.3. Vekâlet Sözleşmesi Görüşü

Doktrinde çoğunluk tarafından kabul edilen⁶⁵⁰ ve bizim de katıldığımız görüşe göre, akreditif amiri ile akreditif bankası arasındaki ilişkinin hukuki niteliği vekâlet sözleşmesine dayanmaktadır. Esasen taraflar arasındaki ilişkinin hukuki niteliği vekâlet sözleşmesi olarak kabul edilmese bile, akreditif amiri ile akreditif bankası

⁶⁴⁵ Göğer, **a.g.e.**, 1. b., s. 82.

⁶⁴⁶ Aydos, **a.g.e.**, s. 67.

⁶⁴⁷ Haluk Tandoğan, **Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri**, C. II, 1989, Dördüncü Tıpkıbasımdan Beşinci Tıpkıbasım, İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2011, s. 4.

⁶⁴⁸ Aydos, **a.g.e.**, s. 67.

⁶⁴⁹ Özel, **a.g.e.**, s. 87.

⁶⁵⁰ Bahtiyar, **a.g.e.**, s. 8. Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 27. Doğan, **a.g.e.**, s. 88. Tekinalp, **a.g.e.**, s. 604. Uluç, **a.g.m.**, s. 463. Ömer Teoman, **Yaşayan Ticaret Hukuku Hukuki Mütalaalar**, C. II (1992-1999), Yeniden ve Aynen Dizilmiş 2. b., İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2011, s. 2258.

arasındaki ilişki hiçbir özel sözleşme şekline girmediği için, BK. m. 386/2 (TBK. m. 502/2) dikkate alınarak vekâlet sözleşmesine ilişkin hükümler uygulama alanı bulacaktır⁶⁵¹. Hatta kanuni düzenlemelere tabi olan işler alanında da, ilgili sözleşmelerin kanunda düzenlenmeyen hususlarında vekâlet sözleşmesine ilişkin hükümlerin uygulanması kıyasen kabul edilebilir⁶⁵².

Vekâlet sözleşmesinin doktrinde kabul gören bir tanımı yapılmıştır. Bu tanımlamaya göre: “*Vekâlet, öyle bir akittir ki vekile müvekkilin menfaatine ve iradesine uygun bir sonuca yönelen bir iş görmeyi bir zaman kaydına tabi olmaksızın ve nispeten bağımsız olarak yapma borcunu, sonucun elde edilememesi rizikosu ona ait olmamak üzere yükler*”⁶⁵³. Bu tanımdaki vekilin iş görme borcu, TBK.’ da “...vekâlet verenin bir işini görmeyi veya bir işlemi yapmayı...”⁶⁵⁴ şeklinde ifade edilmiştir. Burada vekil, vekâlet sözleşmesiyle, bir başkasının çıkarına ve iradesine uygun olarak iş görme borcu altına girmektedir⁶⁵⁵.

Yukarıdaki tanıma uygun olarak akreditif ele alındığında, akreditif amiri akreditif bankasını kendi menfaatine ve iradesine uygun olarak, akreditifte belirtilen koşulların gerçekleşmesi durumunda satış bedelini lehtara ödemekle görevlendirmektedir. Akreditif bankası, üstlendiği bu görevi, akreditif amirinin iradesine uygun olarak kendi yetkisi içerisinde, nispeten bağımsız olarak gerçekleştirmektedir⁶⁵⁶.

Vekâlet sözleşmesinin yukarıda değindiğimiz istisna sözleşmesinden farkı; vekâlet sözleşmesinde vekilin, istisna sözleşmesinden farklı olarak mutlaka belli bir sonucun elde edilmesi için değil de, belli bir yönde çalışmak için taahhüt altına girmesidir. Vekâlet sözleşmesinde çalışma sonucunda sonucun mutlaka elde edilmesi önemli değildir. Önemli olan vekilin, işini özenle ve sadakatle yapmasıdır⁶⁵⁷. Bu durum akreditif ilişkisinde de kendisini açık bir şekilde göstermektedir⁶⁵⁸.

Akreditif amiriyle akreditif bankası arasındaki hukuki ilişkiyi istisna sözleşmesi olarak nitelendiren Göğçer’ e göre vekâlet sözleşmesi eksik iki taraflı bir sözleşmedir. İstisna

⁶⁵¹ Uluç, **a.g.m.**, s. 463.

⁶⁵² Cevdet Yavuz, **Türk-İsviçre ve Fransız Medeni Hukuklarında Dolaylı Temsil**, İstanbul: Fakülteler Matbaası, 1984, s. 92.

⁶⁵³ Tandoğan, **a.g.e.**, s. 356.

⁶⁵⁴ <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6098.pdf>, (Erişim Tarihi: 05.03.2014).

⁶⁵⁵ Aydın Zevkliler ve Emre Gökyayla, **Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri**, 13. b., Ankara: Turhan Kitabevi, 2013, s. 590.

⁶⁵⁶ Özel, **a.g.e.**, s. 88.

⁶⁵⁷ Tandoğan, **a.g.e.**, s. 39.

⁶⁵⁸ Özel, **a.g.e.**, s. 88.

sözleşmesi ise tam iki taraflı bir sözleşmedir. Akreditif amirinin akreditif bankasına karşı yüklendiği komisyon ve sair masraflar, iki taraf arasındaki sözleşmeye BK. m. 364 (TBK. m. 479)' e göre tam iki taraflı sözleşme mahiyetini vermektedir⁶⁵⁹.

Doktrinde bizim de katıldığımız görüşe göre ise, TBK. m. 502/3⁶⁶⁰ hükmü uyarınca bankanın komisyon alacağı teamül hükmünde olup kanunun ilgili maddesi tarafından teminat altına alınmıştır. Akreditif amiri ve akreditif bankası arasındaki ilişkiyi anlatmak için muhakkak tam iki taraflı bir sözleşme aramakta fayda yoktur⁶⁶¹.

Akreditif amiriyle akreditif bankası arasındaki hukuki ilişkinin vekâlet sözleşmesi olduğuna dair yaşanabilecek tek sorun, TBK. m. 512' de düzenlenen, tarafların tek taraflı iradeleriyle vekâlet ilişkisini sona erdirebilme yetkileri olabilir. TBK. m. 512 c. 1' e göre: “*Vekâlet veren ve vekil, her zaman sözleşmeyi tek taraflı olarak sona erdirebilir*”⁶⁶². Bu hüküm uyarınca, vekâlet sözleşmesi herhangi bir nedene dayandırılmadan, tek taraflı ve varması gerekli irade beyanıyla her zaman ortadan kaldırılabilecektir. Emredici nitelikte olan bu hükümde vekâlet veren azletmek hakkından; vekil ise istifa edebilmek hakkından önceden vazgeçemez⁶⁶³. Oysa özellikle dönülemez bir akreditifte akreditif bankası lehtara karşı kesin bir ödeme taahhüdü altına girmektedir. Akreditif amirinin kendisini azletmesi bir sonuç doğurmayacağı gibi akreditif bankasının istifa ederek yükümlülüklerini yerine getirmemesi gibi bir durum da söz konusu olamaz. Ancak doktrinde azil ve istifa hakkından vazgeçilememesinin istisnaları arasında dönülemez akreditife⁶⁶⁴ de yer verilmiş olması karşısında bu durum da bir sorun yaratmayacaktır⁶⁶⁵.

⁶⁵⁹ Göger, **a.g.e.**, 1. b., s. 82.

⁶⁶⁰ TBK. m. 502/3: “*Sözleşme veya teamül varsa vekil, ücrete hak kazanır*”, (Çevrimiçi) <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6098.pdf>, (Erişim Tarihi: 06.03.2014).

⁶⁶¹ Uluç, **a.g.m.**, s. 463.

⁶⁶² <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6098.pdf>, (Erişim Tarihi: 06.03.2014).

⁶⁶³ Yavuz, Borçlar ..., **a.g.e.**, s. 644.

⁶⁶⁴ Tandoğan, **a.g.e.**, s. 626.

⁶⁶⁵ Özel, **a.g.e.**, s. 89.

9.3.4. Akreditif Bankası ile Muhabir Bankalar Arasındaki İlişki

9.3.4.1. Genel Olarak

Bu bankalar arasındaki ilişki “İç İlişki” ve “Dış İlişki” olmak üzere ikiye ayrılarak incelenmelidir. Ayrıca, “Akreditif Bankasının Muhabir Bankaların Eylemlerinden Sorumluluğu” konusu da bu başlık altında incelenecektir. Aşağıda bu konulara ilişkin ayrıntılı açıklamalar yer alacaktır.

9.3.4.2. İç İlişki

Akreditif bankası ile muhabir bankalar (ihbar bankası, görevli banka, teyit bankası) arasındaki karşılıklı ilişki vekâlet sözleşmesidir. Burada akreditif bankası, lehtarın ülkesinde şubesi olmadığı için veya lehtarın belirli bir bankayla çalışmak istemesi üzerine, belgeleri inceleyip ödemeyi gerçekleştirmesi için başka bir bankayı görevlendirmektedir⁶⁶⁶.

Görevlendirilen vekil banka, yaptığı işlemle ilgili, müvekkil akreditif bankasına karşı BK. m. 392 (TBK. m. 508) uyarınca hesap vermekle, yani akreditif bankasının haklarını ve hukuki durumunu kullanabilmesi için esaslı bütün olaylar hakkında tam ve gerçeğe uygun bilgi vermekle yükümlüdür⁶⁶⁷.

⁶⁶⁶ Özel, a.g.e., s. 90.

⁶⁶⁷ Yaşar Karayalçın, **Özel Hukukta Meseleler ve Görüşler Hukukî Mütalâalar (1988-1991) IV**, Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, 1992, s. 29.

9.3.4.3. Dış İlişki

9.3.4.3.1. Genel Olarak

Dış ilişki konusunda iki görüş ortaya atılmıştır. Bu görüşler: “İkame Vekâlet Görüşü” ve “Muhabir Bankanın Yardımcı Kişi Olduğu Görüşü” dür. Aşağıda bu görüşlerle ilgili ayrıntılı bilgilere yer verilecektir.

9.3.4.3.2. İkame Vekâlet Görüşü

Doktrinde Göğer⁶⁶⁸ tarafından savunulan görüşe göre muhabir banka, akreditif bankasının ikame vekilidir⁶⁶⁹. Yazar bu görüşün temelini, 1975 tarihli ABK. m. 12/c-II hükmüne dayandırmaktadır⁶⁷⁰. Bu hüküm akreditif bankasının muhabir bankadan istediği üçüncü banka güvencesini kaldırdığı için ikame vekâlet görüşü ağırlık kazanmaktadır. Ayrıca ikame vekâlet görüşü Alman hukukunda da eskiden beri savunulmaktadır⁶⁷¹.

İkame vekâlette vekil, vekâlet veren adına yaptığı bir sözleşme ile vekâletten doğan borçların ifasını başkasına tevdi etmektedir. İkame vekâletinde vekil ile ikame vekil arasında bir vekâlet ilişkisi doğmaz. Vekâlet ilişkisi vekâlet veren ile ikame vekil arasında kurulmaktadır. Ancak ilk vekilin sorumluluğu hafifletilmiş bir şekilde de olsa devam etmektedir⁶⁷².

TBK. m. 507/2' ye göre: “*Vekil başkasına vekâlet vermeye yetkili ise, sadece seçmede ve talimat vermede gerekli özeni göstermekle yükümlüdür*”⁶⁷³.

⁶⁶⁸ Göğer, **a.g.e.**, 2. b., s. 54.

⁶⁶⁹ Muhabir bankanın akreditif bankasının alt vekili olduğuna ilişkin bkz. Yavuz, Borçlar ..., **a.g.e.**, s. 718.

⁶⁷⁰ “Yazar, 1980 tarihli eserinde madde numarasını 13 yerine 12/c-II olarak hatalı bir şekilde belirtmiştir”. Ekici, **a.g.e.**, s. 59.

⁶⁷¹ Göğer, **a.g.e.**, 2. b., s. 54.

⁶⁷² Yavuz, Borçlar ..., **a.g.e.**, s. 628-629.

⁶⁷³ <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6098.pdf>, (Erişim Tarihi: 08.03.2014).

Normalde vekil, TBK. m. 506/1 hükmüne göre, vekâlette güven unsurunun taşıdığı önem dolayısıyla⁶⁷⁴, vekâlet borcunu bizzat ifa etmekle yükümlüdür. İkame vekâletten bahsedebilmek için üç istisnadan birinin gerçekleşmesi gerekmektedir. Bunlardan birincisi, müvekkil tarafından vekilin başkasını tevkil etmesine açıkça veya zımnen rıza gösterilmiş olması, ikincisi vekilin başkasını tevkilinin örfen mümkün olması ve üçüncüsü ise vekilin başkasını tevkile mecbur kalmasıdır⁶⁷⁵. Akreditif ilişkisi açısından olaya bakıldığında akreditif bankasının muhabir bankayı tevkil etmesi mümkün gözükmemektedir. Genellikle akreditif amiri ödemenin, lehtarın ülkesindeki muhabir banka aracılığı ile yerine getirileceğini bilmekte ve hatta lehtarın arzusu üzerine muhabir bankayı kendisi belirlemektedir. Ayrıca ABK.' da muhabir bankadan söz edilmiş olması da örfi anlamda buna imkân tanındığını göstermektedir⁶⁷⁶. Ancak ikame vekâlet görüşü eleştirilmektedir. Bu ilişkide akreditif bankası, muhabir bankayı yerine ikame etmemekte, üzerine düşen yükümlülüklerin tamamını veya bir kısmını bir başka bankaya devretmemekte, sadece muhabir bankanın hizmetinden yararlanmaktadır⁶⁷⁷.

İkame vekâlette amaç, vekilin işi kendisinin yapmayarak yerine başkasını koymasıdır. Akreditifte ise akreditif bankası muhabir bankanın hizmetinden yararlanırken kendi ediminden kurtulmayı düşünmemektedir⁶⁷⁸.

9.3.4.3.3. Muhabir Bankanın Yardımcı Kişi Olduğu Görüşü

Dış ilişkide akreditif bankasıyla muhabir banka arasındaki ilişkide ortaya çıkan bir diğer görüş⁶⁷⁹, muhabir bankanın akreditif bankasının yardımcısı olduğunu savunmaktadır. Yargıtay H.G.K. tarafından verilen bir kararda da, muhabir bankanın akreditif bankasının yardımcı kişisi sayılması gerektiği görüşü benimsenmiştir⁶⁸⁰.

⁶⁷⁴ Tandoğan, **a.g.e.**, s. 456.

⁶⁷⁵ **a.g.e.**, s. 456 vd.

⁶⁷⁶ Özel, **a.g.e.**, s. 91.

⁶⁷⁷ **a.g.e.**, s. 92.

⁶⁷⁸ Giray, **a.g.e.**, s. 55.

⁶⁷⁹ Özel, **a.g.e.**, s. 92-93. Ekici, **a.g.e.**, s. 60-61.

⁶⁸⁰ Yargıtay H.G.K. T. 04.11.1964. E. 1964-942, K.637., (Çevrimiçi) <http://www.hukukturk.com>, (Erişim Tarihi: 08.03.2014).

Aynı şekilde Yargıtay 11. Hukuk Dairesi tarafından verilen başka bir karar⁶⁸¹ şöyledir:

“Yabancı veya yerli muhabir banka amir bankanın yardımcısı durumundadır. Amir banka, muhabir bankanın işini icra ederken yaptığı yanlış işlemlerin sonucundan ve zararlardan BK. m. 100 (TBK. m. 116) gereğince sorumludur”.

BK. m. 100/1, muhabir bankanın yardımcı kişi olması konusunda tereddütlere yol açan bir hüküm içermekteydi. Bu maddenin içerisinde yardımcı kişi kavramı ile ilgili olarak sadece borçlunun kendisi ile beraber yaşayan ya da mahiyetinde çalışanlardan söz edilmiş olması tereddütlere yol açmaktaydı. Halbuki mehz kanunda kendisi ile birlikte yaşayan kişiler, işçiler ve müstahdemler ifadesinin sonunda yer alan “gibi” sözcüğü, ifadede sayılanların örnek olduğunu vurgulamaktadır⁶⁸². Yukarıda anılan Yargıtay H.G.K. kararında da şu şekilde bir ifade vardır:

“...hukuk bilimi alanında yardımcı kişiler; aynı yerde tazminat borçlusunu ile birlikte yaşayan kimseler ve borçlunun işçileri ve hizmetlileri ve nihayet borçlunun kendilerine borcuna ilişkin işleri yaptırdığı veya akitten doğan hakları kullandığı diğer kimselerdir. Hatta borçlunun borcuna giren eylemleri yapmasına ses çıkarmamış bulunduğu kimseler dahi yardımcı sayılır. Yardımcı kimse ile onu kullanan arasında sürekli bir ilişki (münasebet) bulunması zorunlu değildir”.

Burada yardımcı kişi kavramının BK. m. 100’ de belirtildiğinden daha geniş olduğu kabul edilmiştir⁶⁸³.

Kanaatimizce yeni TBK. m. 116’ da, mülga kanunun ilgili maddesinde yaşanan tereddütler giderilmiştir. TBK. m. 116/1’ de: “...birlikte yaşadığı kişiler ya da yanında

⁶⁸¹ Yargıtay 11. H.D. T. 15.11.1982. E. 1982-4852, K. 5626., (Çevrimiçi) <http://www.hukukturk.com>, (Erişim Tarihi: 08.03.2014).

⁶⁸² Özel, **a.g.e.**, s. 92.

⁶⁸³ Yardımcı kişi kavramının BK. m. 100’ den daha geniş olduğu konusunda bkz. Tekinay vd., **a.g.e.**, s. 892 vd.

*çalışanlar gibi...*⁶⁸⁴ ifadesiyle yardımcı kişilerin sadece borçlunun birlikte yaşadığı kişiler ya da yanında çalışanlardan ibaret olmadığı ifade edilmek istenmiştir. Bu hükümle birlikte muhabir bankanın, akreditif bankasının yardımcı kişisi olabileceği görüşü artmaktadır.

Dış ilişkide ikame vekil veya yardımcı kişi görüşlerinden birinin seçilmesi akreditif bankasının sorumluluğunu etkileyecektir. İkame vekâletin seçilmesi durumunda BK. m. 391/2 (TBK. m. 507/2)' de yer alan sorumluluk, ifa yardımcısına ilişkin BK. m. 100 (TBK. m. 116)' de öngörülen sorumluluktan daha dar olacaktır⁶⁸⁵.

Akreditif bankası BK. m. 391/2 (TBK. m. 507/2) hükmüne göre sadece seçmede ve talimat vermede gerekli özeni gösterecektir. Kendisine düşen özeni yerine getirdiği takdirde muhabir bankanın kusurlu hareketlerinden sorumlu olmayacaktır⁶⁸⁶.

Yardımcı kişi görüşünün olaya uygulanmasını savunan Özel' e göre⁶⁸⁷, muhabir banka akreditif bankasının idare ve denetiminden bağımsız hareket etmemektedir. Akreditif bankası akreditif işleminin asli borçlusudur. Akreditif bankası muhabir bankanın hizmetlerinden yararlınsa da belgelerin kabul veya reddi konusunda yetkili mercidir. Bu sebeplerden dolayı, muhabir bankanın yardımcı kişi olarak kabul edilmesi gereklidir.

9.3.4.4. Akreditif Bankasının Muhabir Bankaların Eylemlerinden Sorumluluğu

Milletlerarası ticari ilişkilerde ödeme yöntemi olarak kullanılan akreditifte, lehtar bilindiği üzere yabancı bir ülkede bulunmaktadır. Akreditif bankası, lehtarın ülkesinde bulunan bir banka aracılığıyla akreditif sözleşmesi yapmaktadır. Lehtarın ülkesinde bulunan bu banka, üstlendiği yükümlülükler göre farklı şekillerde adlandırılabilir⁶⁸⁸. Genellikle “muhabir banka” üst başlığıyla isimlendirilen bu bankalar, akreditifin açıldığını lehtara bildirmek, akreditif işleminde kullanılacak

⁶⁸⁴ <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6098.pdf>, (Erişim Tarihi: 09.03.2014).

⁶⁸⁵ Giray, **a.g.e.**, s. 56.

⁶⁸⁶ Göger, **a.g.e.**, 2. b., s. 54.

⁶⁸⁷ Özel, **a.g.e.**, s. 93.

⁶⁸⁸ Doğan, **a.g.e.**, s. 201.

belgelerin ibraz edilip edilmediklerini akreditif bankasına haber vermek, lehtara ödemede bulunup belgeleri akreditif bankasına göndermek, akreditifi teyit etmek veya poliçeyi kabul etmek gibi görevler üstlenebilirler⁶⁸⁹.

ABK. 600 m. 37/a' ya göre: “Akreditif amirinin talimatını yerine getirmek amacıyla diğer bir bankanın hizmetinden yararlanan bir banka bu işi akreditif amiri hesabına ve riski ona ait olmak üzere yapar”⁶⁹⁰.

Burada muhabir bankanın kusurlu davranışlarından dolayı akreditif amirinin bir zarara uğraması durumunda, akreditif bankasının sorumlu olmayacağı ifade edilmektedir⁶⁹¹.

Ayrıca ABK. 600 m. 37/b' ye göre: “Bir amir banka veya ihbar bankası diğer bir bankanın seçimini kendisi yapmış olsa bile o diğer bankaya gönderdiği talimatın yerine getirilmemesinden dolayı hiçbir yükümlülük veya sorumluluk üstlenemez”⁶⁹².

Bu düzenlemede muhabir bankanın akreditif veya ihbar bankası tarafından seçilmiş olması durumunda bile, bu bankaların özellikle muhabir bankaya gönderdikleri talimatın yerine getirilmemesinden dolayı hiçbir sorumlulukları olmadığı ifade edilmiştir. “Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller ve Uygulama Kuralları (ABK.)”, sözleşmenin esasına uygulanacak hukukun izin verdiği ölçüde sözleşme hükmü olarak uygulanacaktır⁶⁹³. Onun içindir ki, akreditif bankası ile muhabir banka arasındaki hukuki ilişkinin ikame vekâlet mi yoksa yardımcı kişi mi olduğu iyi belirlenmelidir. Varılacak sonuç muhabir bankanın kusurundan akreditif bankasının sorumlu olup olmayacağını belirleyecektir. Muhabir bankanın ikame vekil olduğu görüşünün kabulü halinde TBK. m. 507/2' ye göre, akreditif bankasının sadece muhabir bankayı seçmede ve ona talimat vermede gerekli özeni gösterme yükümlülüğü yeterli görülmektedir. Bunların dışında akreditif bankası muhabir bankanın kusurundan sorumlu değildir⁶⁹⁴.

Muhabir bankanın yardımcı kişi olduğu görüşünün kabulü halinde ise akla TBK. m. 115 ve 116 hükmü gelmektedir. “Sorumsuzluk anlaşması” başlığıyla düzenlenen TBK. m. 115' e göre:

⁶⁸⁹ Giray, **a.g.e.**, s. 153.

⁶⁹⁰ ICC, **a.g.e.**, s. 89.

⁶⁹¹ Giray, **a.g.e.**, s. 154.

⁶⁹² ICC, **a.g.e.**, s. 89.

⁶⁹³ Özel, **a.g.m.**, s. 353.

⁶⁹⁴ Göğer, **a.g.e.**, 2. b., s. 89.

“Borçlunun ağır kusurundan sorumlu olmayacağına ilişkin önceden yapılan anlaşma kesin olarak hükümsüzdür.

.....

Uzmanlığı gerektiren bir hizmet, meslek veya sanat, ancak kanun ya da yetkili makamlar tarafından verilen izinle yürütülebiliyorsa, borçlunun hafif kusurundan sorumlu olmayacağına ilişkin önceden yapılan anlaşma kesin olarak hükümsüzdür”⁶⁹⁵.

“Yardımcı kişilerin fiillerinden sorumluluk” başlığıyla düzenlenen TBK. m. 116’ ya göre:

“Borçlu, borcun ifasını veya bir borç ilişkisinden doğan hakkın kullanılmasını, birlikte yaşadığı kişiler ya da yanında çalışanlar gibi yardımcılarına kanuna uygun surette bırakmış olsa bile, onların işi yürüttükleri sırada diğer tarafa verdikleri zararı gidermekle yükümlüdür.

Yardımcı kişilerin fiillerinden sorumluluk, önceden yapılan bir anlaşmayla tamamen veya kısmen kaldırılabilir.

Uzmanlığı gerektiren bir hizmet, meslek veya sanat, ancak kanun veya yetkili makamlar tarafından verilen izinle yürütülebiliyorsa, borçlunun yardımcı kişilerin fiillerinden sorumlu olmayacağına ilişkin anlaşma kesin olarak hükümsüzdür”⁶⁹⁶.

Maddelerde görüldüğü gibi banka kendisinin hafif veya ağır kusurundan sorumlu olmayacağına ilişkin bir anlaşma yapamayacağı gibi yardımcı kişilerin eyleminden sorumlu olmayacağına ilişkin de anlaşma yapamaz. Zira Türkiye’ de bankacılık faaliyeti, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu⁶⁹⁷, nun 6. maddesinde yer alan Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu’ nun en az beş üyesinin aynı yöndeki oyuyla alınacak kararlar yapılmaktadır⁶⁹⁸. Dolayısıyla akreditif amiri ile akreditif bankası arasında yapılan anlaşmada atıf yapılan ABK., anlaşmaya uygulanacak hukuk Türk

⁶⁹⁵ <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6098.pdf>, (Erişim Tarihi: 12.03.2014).

⁶⁹⁶ <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6098.pdf>, (Erişim Tarihi: 12.03.2014).

⁶⁹⁷ R.G. 01.11.2005, S. 25983.

⁶⁹⁸ Özel, **a.g.m.**, s. 354.

hukuku olduğunda, emredici hüküm niteliğinde olan TBK. m. 116/3 engeline takılacaktır. Bunun sonucunda akreditif amiri, muhabir bankanın yapmış olduğu bir eylemden dolayı gördüğü zararı, akreditif bankasından telafi edebilecektir⁶⁹⁹.

Bunun dışında Özel' e göre bu iki madde de gerek lafızları ve gerekse de konuluş amaç ve gayeleri bakımından 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun' un 6. maddesi dolayısıyla doğrudan uygulanan kural niteliğinde olup, Türk hakiminin önüne gelen olayda uygulanacak hukuk ne olursa olsun, ilişkiye hakim olacaktır. Yani esasa uygulanacak yabancı hukuk, ABK.' da yer alan sorumsuzluk klozlarını geçerli saysa bile TBK. m. 115 ve 116 hükümleri ilişkiye doğrudan uygulanacaktır⁷⁰⁰.

9.3.5. Bankalar ile Lehtar Arasındaki İlişki

Akreditifin açılmasından sonra akreditif bankası, ihbar bankası aracılığıyla akreditif metnini lehtara ihbar etmektedir. İhbardan sonra lehtar ödeme güvencesine sahip olduğunu düşünerek kendisine düşen yükümlülükleri yerine getirmeye başlamaktadır. Akreditifin teyitli olması halinde teyit bankası da lehtara karşı ödeme taahhüdünde bulunmaktadır. Böylelikle akreditif bankası ve varsa teyit bankası ile lehtar arasında hukuki ilişki doğacaktır⁷⁰¹. Bu durum ABK. 600 m. 7/b ve 8/b' de ifade edilmektedir⁷⁰².

Uluç, bankalar ile lehtar arasındaki hukuki ilişkiyi iki dönemde incelemektedir. İlk dönem akreditifin açıldığı lehtara ihbarından önceki dönemdir. İkinci dönem, akreditifin açıldığı lehtara ihbarından sonraki dönemdir. Yazara göre ilk dönemde akreditif amiri ile banka arasında akreditifin açılmasıyla doğan vekâlet sözleşmesi içinde bir de üçüncü kişi lehine sözleşme hükümlerine rastlanmaktadır. Buradaki (tam) üçüncü kişi lehine sözleşme hükümleri lehtara talep hakkı sunmaktadır. Bu talep hakkı

⁶⁹⁹ Özel, **a.g.m.**, s. 354.

⁷⁰⁰ **a.g.m.**

⁷⁰¹ Özel, **a.g.e.**, s. 99.

⁷⁰² ABK. 600 m. 7/b: "Bir amir banka akreditifi açtığı an itibarıyla ibrazı karşılamakla dönülemez biçimde yükümlüdür". ICC, **a.g.e.**, s. 37. ABK. 600 m. 8/b: "Bir teyit bankası akreditife teyidini eklediği an itibarıyla ibrazı karşılamakla veya iştirâ etmekle dönülemez biçimde yükümlüdür". **a.g.e.**, s. 39.

ise akreditif konusu ücreti içerecek soyut mahiyette bir borç vaadinin kendisine yapılması hususunda olacaktır. Bu görüşün kabul edilmesinin pratik faydası vardır. Akreditif amiri kendisine düşen yükümlülükleri yerine getirmesine rağmen banka hiçbir sebebe dayanmadan akreditifin açıldığını lehtara ihbar etmekten kaçınırsa, lehtar doğrudan doğruya bankaya başvurarak kendisine soyut borç vaadi sayılacak bir ihbarda bulunulmasını talep edebilecektir⁷⁰³. İkinci dönem, yani akreditifin açıldığının lehtara ihbarından sonraki dönem ise BK. m. 17 (TBK. m. 18) anlamında soyut borç vaadidir⁷⁰⁴.

Doktrinde Kaya, ödeme ilişkisinin temel ve karşılık ilişkilerden bağımsız olduğu ve Türk-İsviçre hukukunda pozitif düzenlemesi olmayan a tipik bir sözleşme olduğu görüşündedir⁷⁰⁵. Ancak bilimsel alanda yazarların büyük bir çoğunluğu⁷⁰⁶ ve Yargıtay kararlarında⁷⁰⁷ da lehtar ile akreditif bankası ve teyit bankası arasındaki hukuki ilişkinin soyut borç vaadi olduğu görüşü hâkimdir.

Soyut borç vaadi TBK.'nın 18. maddesinde: "*Borcun sebebini içermemiş olsa bile borç tanınması geçerlidir*"⁷⁰⁸ şeklinde düzenlenmiştir. Bu maddeye göre, bir kimsenin herhangi bir sebep göstermeden de başkasına borçlu olduğunu ikrar etmesi geçerli bir borç ilişkisi doğurabilecektir. Böyle bir durumda alacaklı olan taraf, alacağının sebebini ortaya koymak ve kanıtlamak zorunda olmadan, borçludan alacağını talep edebilecektir⁷⁰⁹. Bankalar ile lehtar arasındaki hukuki ilişkinin soyut borç vaadi olması durumunda banka lehtara, akreditif amiri ile lehtar arasındaki satış sözleşmesinden doğan def' ileri ileri süremeyeceği gibi akreditif amiri ile kendi arasında bulunan def' ileri de ileri süremez. Banka ancak, soyut borç vaadinin geçerliliğine ilişkin def' ileri, soyut borç vaadinin şartlarını teşkil eden akreditif şartları ile ilgili def' ileri (örneğin ibraz edilen belgelerin akreditif talimatında aranan belgelerle uyumlu olmaması)⁷¹⁰ ve sebepsiz zenginleşmeden doğan def' ileri öne sürebilir⁷¹¹.

⁷⁰³ Uluç, **a.g.m.**, s. 464.

⁷⁰⁴ **a.g.m.**

⁷⁰⁵ Kaya, **a.g.e.**, s. 74.

⁷⁰⁶ Özel, **a.g.e.**, s. 100. Göger, **a.g.e.**, 2. b., s. 60. Karayalçın, **a.g.e.**, s. 27. Doğan, **a.g.e.**, s. 128. Ekici, **a.g.e.**, s. 62. Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 27.

⁷⁰⁷ Yargıtay 19. H.D. T. 22.11.1997. E. 1997-7126, K. 9916., (Çevrimiçi) <http://www.hukukturk.com>, (Erişim Tarihi: 13.03.2014).

⁷⁰⁸ <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6098.pdf>, (Erişim Tarihi: 13.03.2014).

⁷⁰⁹ Kılıçoğlu, **a.g.e.**, s. 50.

⁷¹⁰ Uluç, **a.g.m.**, s. 465.

⁷¹¹ Özel, **a.g.e.**, s. 100. Ekici, **a.g.e.**, s. 62.

Lehtara karşı borç altına giren akreditif ve teyit bankası dışında yer alan ihbar bankası ve görevli banka ile lehtar arasında ise bir hukuki ilişki bulunmamaktadır⁷¹². Bu durum Yargıtay kararında şu şekilde ifade edilmiştir: “*Muhabir banka akreditifi teyit etmediği sürece akreditif bankasının temsilcisi durumunda kalmaya devam eder ve bu nedenle de satıcıya karşı müstakil bir sorumluluk (parasal) yüklenmiş olmaz*”⁷¹³. İhbar bankası ve görevli banka, lehtar ile kendileri adına sözleşme yapmazlar. Bu bankalar akreditif bankasının ifa yardımcısı sıfatıyla hareket etmektedir⁷¹⁴.

9.4. Değerlendirme

Akreditifin hukuki niteliğini tek bir hukuki kurumla açıklamaya çalışan görüşlere katılmak mümkün değildir. Özellikle TBK.’ da ilgili maddelerde düzenlenen bu hükümler, akreditif gibi birçok özelliği olan ve birden fazla tarafı ilgilendiren bir yapıyı açıklamakta yetersiz kalmaktadır.

Akreditifin hukuki niteliğini tek bir hukuki kurumla açıklamaya çalışan yazarlar ve özellikle havale görüşünü savunanlar bile bu hükümlerin akreditif ilişkisini açıklamakta yetersiz kaldıklarını dile getirmektedir. Ayrıca havalede, havale ödeyicisinin sadece ödeme yetkisi olmasına karşılık, akreditifte akreditif bankasının ödeme borcu altına girmesi de akreditifi havale olmaktan uzaklaştırmaktadır.

Kanaatimizce akreditifte her bir ilişki ayrı ayrı değerlendirilmelidir. Çünkü akreditif karmaşık bir yapıya sahiptir. Tarafları değişik ülkelerde bulunan, birden fazla tarafın etkin olduğu bu yapıyı tek bir hukuki kurumla veya nev’i şahsına münhasır sözleşme görüşüyle⁷¹⁵ açıklamaya çalışmak sağlıklı sonuçlar vermeyecektir. Bu sebeplerden dolayı da akreditifin hukuki niteliğini belirlerken, akreditif amiri-lehtar, akreditif amiri-akreditif bankası, akreditif bankası-muhabir banka, banka-lehtar gibi ilişkiler halinde incelemek daha doğru sonuçlar verecektir.

⁷¹² Doğan, **a.g.e.**, s. 207 ve 218.

⁷¹³ Yargıtay 11. H.D. T. 10.02.1977. E. 1976-5881, K. 1977-558., (Çevrimiçi) <http://www.hukukturk.com>, (Erişim Tarihi: 13.03.2014).

⁷¹⁴ Giray, **a.g.e.**, s. 58.

⁷¹⁵ Erdem, **a.g.e.**, s. 465. Bozkurt, **a.g.e.**, s. 31 vd. Kaya, **a.g.e.**, s. 8.

Buna göre, akreditif amiri ile lehtar arasındaki ilişki satış sözleşmesidir. Bu nokta üzerinde herhangi bir tartışma bulunmamaktadır. Ancak yukarıda da belirtildiği gibi nadiren de olsa, taraflar arasında hizmet sözleşmesi veya garanti sözleşmesi hükümleri uygulanabilir.

Akreditif amiri ile akreditif bankası arasındaki ilişkide kanaatimizce vekâlet sözleşmesi hükümleri uygulanmalıdır. İstisna sözleşmesinde önemli olan belli bir sonucun elde edilmesi iken, akreditif bankasının böyle bir yükümlülüğü yoktur. Ayrıca vekâlet sözleşmesinin eksik iki taraflı bir sözleşme olduğu ve komisyon ve sair masraflar bakımından akreditif ilişkisinde yetersiz kaldığı görüşüne katılmak mümkün değildir. Çünkü akreditif ilişkisinde komisyon ve sair masraflar teamül niteliğinde olup banka, TBK. m. 502/3 hükümleri uyarınca ücrete hak kazanmaktadır. Akreditif amiri ile akreditif bankası arasındaki ilişkiyi anlatmak için muhakkak tam iki taraflı bir sözleşme aramak gereksizdir.

Akreditif bankası ile muhabir bankalar arasındaki ilişki, iç ve dış ilişki olmak üzere ikiye ayrılarak incelenmektedir. Akreditif bankası ile muhabir bankalar arasındaki karşılıklı ilişkinin vekâlet olduğu noktasında herhangi bir anlaşmazlık yoktur. Burada dış ilişki noktasında birtakım sorunlar bulunmaktadır. Kanaatimizce bunun sebebi, akreditif bankasının muhabir bankaların eylemlerinden dolayı akreditif amirine karşı yükleneceği sorumluluğun ağırlığıdır. Eğer burada ikame vekâlet görüşü seçilecek olursa TBK. m. 507/2 hükmüne göre akreditif bankasının sorumluluğu hafifleyecektir. TBK. m. 116 hükmü uygulanacak olursa, akreditif bankasının sorumluluğu ağırlaşacaktır. Peki, akreditif ilişkisine ihbar bankası, görevli banka veya teyit bankası olarak katılan bankalar, hangi kategoride değerlendirilecektir? Doktrinde Özel, akreditif ilişkisinde akreditif bankasının muhabir bankayı yerine ikame etmediğini, üzerine düşen yükümlülüklerin tamamını veya bir kısmını bir başka bankaya devretmediğini, sadece muhabir bankanın hizmetinden yararlandığını ifade etmektedir⁷¹⁶. Yine Özel' e göre, muhabir banka akreditif bankasının idare ve denetiminden bağımsız hareket etmemektedir. Akreditif bankası akreditif işleminin asli borçlusudur. Bu sebeplerden dolayı, muhabir bankanın yardımcı kişi olarak kabul edilmesi gereklidir⁷¹⁷.

⁷¹⁶ Özel, a.g.e., s. 92.

⁷¹⁷ a.g.e., s. 93.

Akreditifin hukuki niteliğini nev'i şahsına münhasır sözleşme olarak tanımlayan Bozkurt' a göre ise⁷¹⁸, muhabir bankaları ayrı ayrı değerlendirmek gerekmektedir. Muhabir banka ilişkiye ihbar veya görevli banka olarak katılmışsa, akreditif bankasının denetimi ve gözetimi altında, onun adına hareket etmeleri ve akreditif bankasının asli borçlu oluşu göz önüne alınarak bu bankaların yardımcı kişi olarak nitelendirilmeleri gerekmektedir. Ancak muhabir bankanın işleme teyit bankası olarak katılması durumunda ise akreditif bankasının yükümlülüğünden bağımsız ve kesin nitelikte asli bir yükümlülük altına girmesi karşısında akreditif bankası sadece bu bankayı seçmede ve ona talimat vermedeki kusurundan sorumlu olmalıdır.

Doktrinde Reisoğlu⁷¹⁹, muhabir bankanın yardımcı kişi olarak kabulünün ancak ve ancak istisnai hallerde olabileceğini belirtmektedir. Yazara göre akreditif bankasının akreditif amirine karşı BK. m. 100 (TBK. m. 116)' e göre sorumluluğu, muhabir bankanın ihbarı zamanında yapmaması, akreditifin zamanında açılmaması sebebiyle lehtarın sözleşmeyi feshetmesi ve akreditif amirinin de uğradığı zararları akreditif bankasından talep etmesi gibi hallerle sınırlıdır.

Kanaatimizce, bankalar arasındaki ilişkinin genel olarak iç ve dış ilişki şeklinde ayrılması doğrudur. Akreditif bankasıyla muhabir banka arasındaki iç ilişki vekâlet sözleşmesi ilişkisidir. Dış ilişkide ise akreditif amiri yönünden baktığımızda akreditif bankası ile ihbar bankası ve akreditif bankası ile görevli banka arasındaki ilişkide yardımcı kişi görüşüne ağırlık verilmelidir. Akreditif bankası ile teyit bankası arasındaki ilişki ayrı değerlendirmeye tabi tutulmalıdır. Bozkurt' un da belirttiği gibi teyit bankası ilişkiye akreditif bankasının yükümlülüğünden bağımsız ve kesin nitelikte asli bir yükümlülük altına girmektedir. Böylece akreditif bankası sadece teyit bankasını seçmede ve ona talimat vermedeki kusurundan sorumlu olmalıdır.

Bankalarla (akreditif bankası ve teyitli akreditif halinde teyit bankası) lehtar arasındaki ilişki ise TBK. m. 18 anlamına soyut borç ikrarıdır.

⁷¹⁸ Bozkurt, **a.g.e.**, s. 32.

⁷¹⁹ Reisoğlu, **a.g.e.**, s. 191.

SONUÇ

Akreditif, alıcının satıcıyla yapmış olduğu satım, eser, finansal kiralama gibi sözleşmelerin ifası amacıyla, satıcıya bazı şartlar altında belirli bir paranın verilmesi konusunda bankayı tevkil ettiği ödeme aracı olarak tanımlanabilir. Akreditif, dış ticaretin dünyada gelişim göstermesine bağlı olarak 17. yüzyılın sonu ve 18. yüzyılın başından itibaren ifanın düzenli bir şekilde yapılmasına hizmet etmiştir. Uygulamadan doğup gelişen akreditif müessesesi 20. yüzyılın başından itibaren Milletlerarası Ticaret Odası tarafından broşürler halinde düzenlenen kurallara bağlanmıştır. Teknolojinin gelişmesine paralel olarak her 10-15 yılda bir değişen bu kurallar, akreditif tarafları için güvence oluşturmaktadır.

Akreditif, temelde ödeme, teminat ve kredi olmak üzere üç fonksiyonu bünyesinde barındırmaktadır. Bu ödeme usulünde borç, borçlu olan akreditif amiri tarafından değil, temel ilişkiye göre üçüncü kişi olan banka aracılığıyla ödenmektedir. Burada akreditif aynı zamanda, uluslararası satımı öngören bir sözleşmede karşılıklı ve aynı anda bir ifanın olmamasına bağlı olarak doğabilecek tehlikelerin en aza indirilmesinin teminini de sağlamaktadır. Ayrıca akreditif, hukuki anlamda bir kredi olmasa da, ekonomik anlamda aralarında krediyle birçok benzerlik bulunmaktadır.

“Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller ve Uygulama Kuralları”nın son revizyonunda sorumluluk kıstasına göre akreditifin dönülemez teyitli veya teyitsiz açılacağı hükme bağlanmıştır. Burada ortaya çıkan sorun, dönülebilir akreditifin açılıp açılmayacağı sorunudur. Böyle bir soruna ilişkin mantıklı olan çözüm önerisi ise tarafların ABK. 500’ e atıf yapmaları veya akreditifin işlerliğine ilişkin kuralları akreditif metnine işlemeleridir. Ancak bu halde taraflar dönülebilir akreditif açabilirler.

Dönülemez teyitli akreditif, ikinci bankanın teyit bankası olduğu durumlarda söz konusu olan bir akreditif türüdür. Dönülemez teyitsiz akreditif ise, ikinci bankanın ihbar veya görevli banka olması durumunda söz konusu olan bir akreditif türüdür. Ayrıca ödeme şekline göre de ibrazda ödemeli akreditif, ön ödemeli akreditif, ödemesi

ertelenmiş akreditif ve poliçeli akreditif türlerine uygun akreditif açtırmak mümkündür.

Akreditifte yine ABK. 600' de düzenlenen, ticari faturadan konşimentoya ve sigorta belgelerine kadar birçok belge bulunmaktadır. Ticari fatura ve sigorta belgeleri dışında yer alan belgeler taşıma belgeleri olarak isimlendirilmektedir. İrade serbestisi doğrultusunda ve yerel mevzuatın izin verdiği ölçüde akreditif amiri sadece bu belgelerle sınırlı kalmayıp çeşitli belgelerin lehtar tarafından bankaya ibraz edilmesini talep edebilir.

ABK. 600 m. 18/a/iv' de Türk hukukunda fatura ile ilgili düzenlemeyle pek de örtüşmeyen bir düzenleme yer almaktadır. O düzenlemede ticari faturanın düzenleyen tarafından imzalanmış olması gerekmediği ifade edilmektedir. Türk hukukunda, Türk Ticaret Kanunu (TTK.)' nun "Fatura ve teyit" başlıklı 21. maddesinde faturanın imzalanması konusunda herhangi bir hüküm yer almıyor olsa bile, gerek TTK. m. 39, gerekse de Vergi Usul Kanunu (VUK.) m. 231/4 hükümlerinde faturada imzanın geçerlilik koşulu olduğu ve mutlaka faturada yer alması gerekmektedir. Bu durum ABK. 600' ün mevcut düzenlemesi ile karşılaştırıldığında ortaya çıkacak tek çözüm, akreditife faturayı düzenleyen kişi tarafından imzalanması şartının konulması olacaktır.

Taşıma senetlerinden olan ciro edilemez bir denizyolu taşıma senedi taşıma şartlarını içermelidir. Ancak kısa form ya da arkası boş ciro edilemez denizyolu taşıma senetleri, normal taşıma belgelerinden farklıdır. Bu taşıma senetlerinde taşıma şartlarının tamamı veya bir kısmı senet üzerinde basılı olmadıkları için bankalarca reddedilme tehlikeleri vardır. Burada ABK. 600 m. 21/i/v hükmü de dikkate alındığında, taşıma şartlarının bir kısmı ya da tamamı bu senetlerde basılı olmasa bile, uluslararası anlaşmalara veya ilgili yasa hükümlerine tabi olduklarını açıkladıkları takdirde bu senetler bankalarca reddedilmemelidir.

Akreditif temelde üç köşeli bir ilişkidir. Temel taraflar olarak da adlandırılan bu ilişkide akreditif amiri, lehtar ve akreditif bankası bulunmaktadır. Bir de temel tarafların yanında ilişkiye katılan muhabir banka, ödeme bankası, teyit bankası, rambursman bankası veya görevli banka olabilir. Üç köşeli ilişki, sonradan katılan bankalarla birlikte artmaktadır. Ancak bazen de temelde üç köşeli olan akreditif

ilişkisi, iki taraflı bir hukuki işlem şeklinde görülebilir. Burada akreditif amiri ile akreditif bankası sıfatı bankada birleşmektedir.

Akreditifte tarafların birbirleriyle etkileşimi sonucunda aralarında birtakım ilişkiler doğmaktadır. Bu ilişkiler genellikle “Akreditif Amiri ile Akreditif Lehtar Arasındaki Temel İlişkisi”, “Akreditif Amiri ile Akreditif Bankası Arasındaki Karşılık İlişkisi”, “Banka ile Akreditif Lehtar Arasındaki Ödeme İlişkisi” ve “İkinci Bankanın Katılması Halinde Taraflar Arasındaki İlişkiler” olarak adlandırılmaktadır.

Akreditif amiri ile akreditif lehtar arasındaki temel ilişkide yer alan satım, eser, finansal kiralama gibi sözleşmelere konulacak şart şeklinde veya temel sözleşmeden ayrı bir sözleşme şeklinde, taraflar arasında ödeme usulü olarak akreditif seçilebilir. Böyle bir seçimin yapılması akreditif amirini, akreditifi açtırma borcu altına sokmaktadır. Akreditifin açılmasıyla birlikte akreditif amiri ödemezlik def’ ini ileri sürebilme imkânını elde etmektedir. Yani satıcı lehtarın öncelikle bankaya başvurması gerekmektedir. Burada bu hükme, taraf iradeleri ve işin niteliği kıstasları göz önüne alınarak varılabilmektedir.

Akreditif amiri ile akreditif lehtar arasındaki temel ilişkide ortaya çıkabilecek sorun, akreditif lehtarının mallara ilişkin belgelerin ibrazı borcunun niteliği konusunda olabilir. Burada bu borcun asli borç mu yoksa yan borç mu olduğu tartışılmıştır. Kanaatimizce bu borç asli bir borçtur. Çünkü özellikle taşıma belgeleri ve emtiayı temsil eden konşimento gibi belgeler sayesinde alıcı mallar üzerinde tasarruf hakkı sağladığı için, bu belgelerin ibrazı da asli borç olarak kabul edilmelidir. Aynı zamanda borçların karşılıklı ve aynı anda ifası lehtarın akreditif amirine ibraz edeceği belgeler sayesinde olmaktadır.

Akreditif amiri ile akreditif bankası arasındaki karşılık ilişkisi ise, amirin akreditifin açılması konusunda icapta bulunmasıyla başlamaktadır. Yapılan bu icabın akreditif bankası tarafından kabul edilmesiyle birlikte akreditif açılmaktadır. Böylece taraflar birtakım borç ve yükümlülükler altına girmektedir. Burada akreditif amirinin en önemli borç ve yükümlülüğü akreditif konusu miktarın ödenmesidir. Akreditif bankası açısından ise en önemli borç ve yükümlülük belgelerin incelenmesidir.

Banka ile akreditif lehtar arasındaki ilişkide, lehtar tarafından bedeli tahsil edebilmek imkânının bankaya karşı kullanılabilmesi için, akreditif bankasının bizzat veya ikinci

banka aracılığıyla gerçek akreditif ilişkisini sonuçlandıran bir yükümlülük açıklaması veya teyit bankasının akreditife teyit vermesi mecburiyeti bulunmaktadır. Aralarında kurulan ödeme ilişkisi dolayısıyla birbirlerine karşı borç ve yükümlülük altına girmektedir. İkinci bankanın katılmasıyla birlikte (muhabir banka, teyit bankası, görevli banka) bu bankalar da üstlendikleri yetki ve görevler çerçevesinde akreditif taraflarına karşı borç ve yükümlülükler altına girmektedir.

Akreditifin hukuki niteliği ile yakından ilgisi bulunan, akreditife yön veren, taraflar için güvence oluşturan “Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller ve Uygulama Kuralları”nın hukuki niteliği konusunda değişik görüşler ortaya atılmıştır. Bu görüşler genelde “Örf ve Âdet Hukuku Görüşü”, “Ticari Teamül Görüşü”, “Lex Mercatoria Görüşü”, “Genel İşlem Şartı Görüşü” ve “ABK.’nin Taraflar Arasında Sözleşme Niteliğinde Olması Görüşü” olmak üzere beş başlık altında tartışılmıştır. Bu görüşlerden “Genel İşlem Şartı Görüşü” ve “ABK.’nin Taraflar Arasında Sözleşme Niteliğinde Olması Görüşü” ön plana çıkmaktadır. Olayı daha somuta indirgediğimizde ABK.’nin taraf iradelerine öncelik veren birinci maddesi, ABK.’yi genel işlem şartı olmaktan uzaklaştırmaktadır. Bu kurallara atıf yapılmaması durumunda uygulama alanı olmayacaktır. Ancak ortaya çıkacak boşlukta mahkemeler, taraf iradelerini yorumlarken, yerleşmiş akreditif uygulamalarını göz önüne alabilecektir.

Akreditif ülkemizde ne Türk Borçlar Kanunu’nda ne de Türk Ticaret Kanunu’nda düzenlenmiştir. Bu müessese bütünüyle uygulamanın getirdiği ihtiyaçlar nedeniyle doğmuştur. Her ne kadar Türk Borçlar Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu’nda düzenlenmemiş gibi gözükse de kambiyo mevzuatımızda akreditifle ilgili düzenlemeler mevcuttur. Yerel mevzuatlarda genellikle akreditifle ilgili düzenlemelerden kaçınılmasının sebebi, akreditifin uluslararası ticareti ilgilendirmesi ve ABK.’da akreditifin temel sözleşmeden soyut olması, bankaların belgeleri dikkate alarak işlem yapmaları gibi temel özelliklerin düzenlenmiş olmasıdır. Onun için yerel mevzuatların çoğunda yer almaması bir eksiklik olarak değerlendirilmemelidir.

Akreditifte esasa uygulanacak hukukun taraflarca belirlenmesi de çok önemlidir. Uygulanacak hukuk taraflarca kararlaştırılmamışsa menfaat dengesinin korunması açısından her bir ilişki ayrı ayrı değerlendirilerek esasa uygulanacak hukuk bulunmalıdır. Burada akreditif bankası ile muhabir banka arasındaki ilişki tartışmalı olmakla birlikte, vekâlet sözleşmesinden hareketle karakteristik edim belirlenebilir.

Burada ihbar bankası, görevli banka ve teyit bankası olarak ayırmadan, bu bankaların edimlerini ifa ettikleri yer hukuku uygulama alanı bulmalıdır. Muhabir banka ile lehtar arasındaki ilişkide ise karakteristik edimi bulurken, akreditifin teyitli olup olmadığı hususu göz önünde tutulmalıdır. Teyitli akreditifte teyit bankasının ediminin karakteristik edim olduğu ve teyit bankasının bulunduğu yer hukukunun olaya uygulanması gerekmektedir. Teyitsiz akreditifte ise karakteristik edim akreditif bankası üzerinde olup, akreditif bankasının bulunduğu yer hukuku uygulanmalıdır.

Tezi asıl ilgilendiren ve odak noktasını oluşturan, ayrıca sorulara cevap bulunması gereken konu akreditifin hukuki niteliğidir. Akreditifin hukuki niteliği ile ilgili görüşler iki grup altında toplanmaktadır. Birinci grup akreditifin hukuki niteliğini tek bir hukuki kurum ile açıklamaya çalışan görüşlerden oluşmaktadır. İkinci ve bizim de katıldığımız grup, akreditifin hukuki niteliğinin birden fazla bağımsız sözleşmeden oluştuğunu savunan görüşlerden oluşmaktadır. Birinci grupta akreditifin hukuki niteliği “Havale”, “Soyut Borç Vaadi”, “İtibar Mektubu-İtibar Emri”, “Üçüncü Kişi Yararına Sözleşme”, “Garanti Sözleşmesi” kurumlarından biriyle açıklanmaya çalışılmıştır. Bu görüşlerden havale ön planda yer almaktadır.

İkinci grupta ise “Akreditif Amiri ile Lehtar Arasındaki İlişki”, “Akreditif Amiri ile Akreditif Bankası Arasındaki İlişki”, “Akreditif Bankası ile Muhabir Bankalar Arasındaki İlişki” ve “Bankalar ile Lehtar Arasındaki İlişki” olmak üzere her bir ilişki ayrı ayrı değerlendirilmektedir.

Akreditifi tek bir kurumla açıklamaya çalışan görüşlerin temelinde Türk Borçlar Kanunu’nda düzenlenen hükümler vardır. Bu hükümler akreditif gibi birçok özelliği olan ve birden fazla tarafı ilgilendiren bir yapıyı açıklamakta yetersiz kalmaktadır. Örneğin en çok savunulan havale görüşü için bile yazarlar, bu hükümlerin akreditif ilişkisini açıklamakta yetersiz kaldıklarını dile getirmektedir. Ayrıca havalede, havale ödeyicisinin sadece ödeme yetkisi olmasına karşılık, akreditifte akreditif bankasının ödeme borcu altına girmesi de akreditifi havale olmaktan uzaklaştırmaktadır.

Kanaatimizce burada her bir ilişki ayrı ayrı değerlendirilmelidir. Çünkü akreditif karmaşık bir yapıya sahiptir. Tarafları değişik ülkelerde bulunan, birden fazla tarafın etkin olduğu bu yapıyı tek bir hukuki kurumla veya nev’i şahsına münhasır sözleşme görüşüyle açıklamaya çalışmak sağlıklı sonuçlar vermeyecektir.

Buna göre akreditif amiri ile lehtar arasındaki ilişki satım sözleşmesidir. Nadiren de olsa taraflar arasında hizmet sözleşmesi veya garanti sözleşmesi hükümleri uygulanabilir. Akreditif amiri ile akreditif bankası arasındaki ilişkide vekâlet sözleşmesi hükümleri uygulanmalıdır. Çünkü istisna sözleşmesinde önemli olan belli bir sonucun elde edilmesi iken, akreditif bankasının böyle bir yükümlülüğü yoktur.

Akreditif bankası ile muhabir bankalar arasındaki ilişki, iç ve dış ilişki olmak üzere ikiye ayrılarak incelenmektedir. Karşılıklı ilişkinin vekâlet olduğu noktasında herhangi bir anlaşmazlık yoktur. Dış ilişkide ise teyit bankasını ihbar ve görevli bankadan ayırmak gerekmektedir. İhbar ve görevli banka, akreditif amiri gözüyle bakıldığında akreditif bankasının yardımcısı durumundadır ve TBK. m. 116 hükmü uyarınca akreditif bankasının sorumluluğu artmaktadır. Teyit bankası ise ilişkiye akreditif bankasının yükümlülüğünden bağımsız ve kesin nitelikte asli bir yükümlülük altına girmektedir. Böylece akreditif bankası sadece teyit bankasını seçmede ve ona talimat vermedeki kusurundan sorumlu olmalıdır.

Akreditif bankası ile lehtar ve varsa teyit bankası ile lehtar arasındaki ilişkinin hukuki niteliği ise TBK. m. 18 anlamında soyut borç ikrarıdır.

Akreditifin hukuki niteliği ile ilgili olarak gerek Türkçe gerekse değişik yabancı dillerde kitap ve makaleler bulunmaktadır. Ayrıca akreditifle ilgili çok sayıda yüksek lisans ve doktora tezi yazılmıştır. Bu bilimsel incelemedeki amaç; “Akreditiflere İlişkin Birörnek Usuller ve Uygulama Kuralları”nın son revizyonu ile birlikte, son yıllarda değişen, sadeleştirilen Türk Borçlar Kanunu ve Türk Ticaret Kanunu’nun ilgili hükümlerini bir araya getirerek tartışmaya açmak ve sorunlara çözüm bulmaya çalışmaktır.

Akreditif denildiğinde akla dış ticaret, yerel mevzuat, mahkeme içtihatları, ABK. gibi çok sayıda belirleyici unsur gelmektedir. Akreditifin uygulamadan doğup gelişmesi, bu unsurları bir arada toplamaktadır. Ancak her ne kadar 10-15 yılda bir değişen teknolojiyle birlikte ABK. değişse de, bizce görevli bankayla ilgili “yetki” ve “yükümlülük” kavramları bu kurallarda açık değildir. Ayrıca poliçelerin ve belgelerin satın alınmasını içeren “iştirâ” kavramı da net olarak ifade edilmemiştir. Görevli bankanın ne zaman yetkili ve yükümlü olduğu konularına, ayrıca iştirâ kavramına MTO. tarafından açıklık getirilmelidir.

KAYNAKÇA

Kitaplar

AKMAN, Galip Sermet. **Sorumsuzluk Anlaşması**. İstanbul: Sulhi Garan Matbaası. 1976.

AKYOL, Şener. **Tam Üçüncü Şahıs Yararına Sözleşme**. İstanbul: Vedat Kitapçılık. 2008.

ASLAN, İ. Yılmaz. **Tüketici Hukuku**. 3. b. Bursa: Ekin Kitabevi. 2006.

AYDOS, Oğuz Sadık. **Akreditif**. Ankara: Turhan Kitabevi. 2000.

BAHTİYAR, Mehmet. **Makaleler I**. İstanbul: Beta Basım Yayım. 2008.

BİLGE, Necip. **Borçlar Hukuku Özel Borç Münasebetleri**. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü. 1971.

BİLGİN, Mahmut. **Banka Hukukunda Sözleşmeler Uyuşmazlıklar Hukuki Sorumluluk**. Ankara: Adalet Yayınevi. 2011.

BOZKURT, Sevgi. **Akreditifin Uygulanması**. Ankara: Seçkin Yayıncılık. 2006.

CANİTEZ, Murat, (İsmail BAKAN vd.). **Dış Ticaret: İşlemler ve Uygulamalar**. Ed. H. Çetin Bedestenci ve Murat Canitez. 6. b. Ankara: Gazi Kitabevi. 2008.

DEMİRKOL, Berk. **Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun'un 24. Maddesi Çerçevesinde Sözleşmeye Uygulanacak Hukuk**. İstanbul: Vedat Kitapçılık. 2011.

DOĞAN, Vahit. **Uluslararası Ticarete Ödeme Aracı Olarak Akreditif**. Gözden Geçirilmiş 3. b. Ankara: Seçkin Yayıncılık. 2011.

DÖLEK, Ali. **AB Uyum Süreci Çerçevesinde Uygulamalı İthalat İşlemleri ve Örnekler**. İstanbul: Beta Basım Yayım. 2000.

EKİCİ, Akın. **Akreditifin Hukuki Niteliği ve Tarafların Yükümlülükleri: Milletlerarası Ticaret Odası' nın Akreditifler Hakkında 500 Sayılı Yeknesak Teamül ve Uygulamaları Işığında**. İstanbul: Beta Yayınları. 1995.

EKŞİ, Nuray. **Kambiyo Mevzuatında İthalat/İhracat Hesapları ve Bu Hesapların Kapatılmamasına İlişkin Suçlar**. 3. b. İstanbul: Arıkan Yayınları. 2005.

EKŞİ, Nuray. **Milletlerarası Ticaret Hukuku**. İstanbul: Beta Basım Yayım. 2010.

ERDEM, Nafiz. **Türk Borçlar Kanunu Şerhi ve Davaları: Özel Hükümler Madde 355-544**. Adana: Metin Ofset Matbaası. 1990.

EREN, Fikret. **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**. Gözden Geçirilmiş 16. b. Ankara: Yetkin Yayınları. 2014.

GÖĞER, Erdoğan. **Akreditif Muamelesi ve Hukuki Mahiyeti**. 1.b. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü. 1961.

GÖĞER, Erdoğan. **Akreditif Muamelesi ve Hukuki Mahiyeti**. 2. b. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü. 1980.

GÜLEN, Orhan. **Akreditif Muameleleri Pratik ve İngilizce Terimli**. Ankara: Güney Matbaacılık ve Gazetecilik. 1950.

GÜN, Nuri. **Dış Ticaret Kambiyo ve Yabancı Yatırımcıları Teşvik Mevzuatı**. Ankara: Vergi Denetmenleri Derneği. 2004.

HATEMİ, Hüseyin, (Rona SEROZAN ve Abdülkadir ARPACI). **Borçlar Hukuku Özel Bölüm**. İstanbul: Filiz Kitabevi. 1992.

ICC. **ICC Uniform Customs and Practice for Documentary Credits 2007 Revision**. Çev. ICC Türkiye Milli Komitesi. y.y. 2007.

ICC Türkiye. **Akreditiflere İlişkin Sorunlu Olaylar ve ICC Görüşleri**. Haz. Haluk Erdemol. Ankara. 2001.

İGEME. **İhracatta Pratik Bilgiler: İhracatta Ödeme Şekilleri**. Haz. Arif Şahin. Ankara. 2009.

İGEME. **Uluslararası Bir Ödeme ve Garanti Aracı Akreditif**. Haz. Şule Yıldırım. 6. b. Ankara. 1999.

KARAYALÇIN, Yaşar. **Özel Hukukta Meseleler ve Görüşler Hukukî Mütalâalar (1988-1991) IV**. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü. 1992.

KAYA, Arslan. **Belgeli Akreditifte Lehtarın Hukuki Durumu**. İstanbul: Beta Basım Yayım. 1995.

KAYA, Arslan, (Hüseyin ÜLGEN vd.). **Ticari İşletme Hukuku**. 2006. Birinci Basıdan Üçüncü (Tıpkı) Bası. İstanbul: Vedat Kitapçılık. 2009.

KAYIHAN, Şaban ve Mehmet ESKİ. **Uluslararası Ekonomi Hukuku**. Ankara: Seçkin Yayıncılık. 2010.

KILIÇOĞLU, Ahmet M. **Borçlar Hukuku Genel Hükümler**. Genişletilmiş 17. b. Ankara: Turhan Kitabevi. 2013.

KOCAMAN, Arif B. **Alacağın Temlikinin Benzer Üçlü İlişkiler Karşısındaki Teorik Sınırı Sorunu**. 2. b. Ankara: Atilla Kitabevi. 1992.

KOCAMAN, Arif B. **Türk Borçlar Hukukunda Havale**. Haz. Özlem Erişgin. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü. 2001/IV.

KOSTAKOĞLU, Cengiz. **Banka Kredileri Tüketici ve Konut Kredileri ile Kredi Kartlarından Doğan Uyuşmazlıklar**. 7. b. İstanbul: Beta Basım Yayım. 2013.

KÖKSAL, Tunay. **Uluslararası Ticaret Hukuku**. Ankara: Adalet Yayınevi. 2012.

NOMER, Ergin. **Devletler Hususî Hukuku**. Yenilenmiş 20. b. İstanbul: Beta Basım Yayım. 2013.

OY, Osman ve Gülcan GÜNGÜLER. **Türk Hukuk Mevzuatına Göre Kredi ve Kredi Teminatları**. İstanbul: Beta Basım Yayım. 2008.

ÖZALP, Abdurrahman. **Akreditif ve Standby L/C Rezerv Konuları (Uygulama ve Testler)**. İstanbul: Türkmen Kitabevi. 2012.

ÖZEL, Sibel. **Akreditif ve Hukuki Niteliği**. İstanbul: Beta Basım Yayım. 1991.

PEKCAN, Erdoğan. **Dış Ticarete Uluslararası Kurallar ve Banka Uygulamaları**. İstanbul: C Yayınları. 1991.

POROY, Reha. **Ticari İşletme Hukuku**. Haz. Hamdi Yasaman. 6102 Sayılı TTK Nazara Alınarak Genişletilmiş ve Güncelleştirilmiş 14. b. İstanbul: Vedat Kitapçılık. 2012.

REİSOĞLU, Seza. **Türk Hukukunda ve Bankacılık Uygulamasında Akreditif**. Haz. Cengiz Şimşir. Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 2. b. Ankara: y.y. 2009.

SOMUNCUOĞLU, Ünal vd. **Türk Hukukunda Akreditif**. İstanbul: Vedat Kitapçılık. 2009.

ŞANLI, Cemal. **Uluslararası Ticari Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları**. 5. b. İstanbul: Beta Basım Yayım. 2013.

TANDOĞAN, Haluk. **Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri**. C. II. 1989. Dördüncü Tıpkıbasımdan Beşinci Tıpkıbasım. İstanbul: Vedat Kitapçılık. 2011.

TEKİNALP, Gülören ve A. Uyanık ÇAVUŞOĞLU. **Milletlerarası Özel Hukuk Bağlama Kuralları**. Genişletilmiş 11. b. İstanbul: Vedat Kitapçılık. 2011.

TEKİNALP, Ünal. **Banka Hukukunun Esasları**. Yeniden Yazılmış 2. b. İstanbul: Vedat Kitapçılık. 2009.

TEKİNAY, Sulhi vd. **Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler**. Haz. Sermet Akman, Halûk Burcuoğlu ve Atillâ Altop. Yeniden Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 7. b. İstanbul: Filiz Kitabevi. 1993.

TEOMAN, Ömer. **Yaşayan Ticaret Hukuku Hukuki Mütalaalar**. C. II (1992-1999). Yeniden ve Aynen Dizilmiş 2. b. İstanbul: Vedat Kitapçılık. 2011.

TÖRE, Nahit. **Bankacılar İçin Dış Ticaret ve Kambiyo Bilgisi**. 4. b. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü. 1981.

TÖRE, Nahit ve Derya SEVİNÇ. **Bankacılar İçin Dış Ticaret ve Kambiyo Bilgisi**. Haz. Burçak Yıldız Destanoğlu. 10. b. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü. 2004/VI.

TUMAY, Turhan. **Dış Ticaret Banka Tekniği**. Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 2. b. İstanbul: Kambiyo Yayınları. 1987.

TURHAN, Nihat. **Dış Ticaret ve Akreditifli İşlemlerin Uluslararası Uygulamaları Kılavuzu**. Genişletilmiş 2. b. Ankara: Adalet Yayınevi. 2013.

ÜNAY, Vecdi. **Bankalarca Dış Ticaretin Finanse Edilmesi Usulleri**. İstanbul: Es Yayınları. 1989.

VAKIFBANK. **Akreditiflerde Uluslararası Yeknesak Teamül ve Uygulamalar: (açıklamalı)**. Haz. Genel Müdürlük, Dış İşlemler Müdürlüğü. Ankara. 1994.

YAVUZ, Cevdet. **Borçlar Hukuku Dersleri (Özel Hükümler)**. Haz. Cevdet Yavuz, Faruk Acar ve Burak Özen. 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu' na Göre Güncellenmiş ve Yenilenmiş 12. b. İstanbul: Beta Basım Yayım. 2013.

YAVUZ, Cevdet. **Türk-İsviçre ve Fransız Medeni Hukuklarında Dolaylı Temsil**. İstanbul: Fakülteler Matbaası. 1984.

YENER, Mehmet Deniz. **Kredi Açma Sözleşmesi**. İstanbul: On İki Levha Yayınları. 2008.

YILMAZ, Mutlu ve Ahmet ÖZKEN. **İhracat Anlamak ve Yönetmek İçin Bilmeniz Gereken Her şey**. İstanbul: Optimist Yayım Dağıtım. 2011.

YÜKSEL, Ali Sait. **Bankacılık Hukuku ve İşletmesi**. Genişletilmiş 5. b. İstanbul: y.y. 1986.

ZARAKOLU, Avni. **Bankacılar İçin Para ve Kredi Bilgisi**. Haz. Sema Taşpınar. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü. 2003/II.

ZEVKLİLER, Aydın ve Emre GÖKYAYLA. **Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri**. 13. b. Ankara: Turhan Kitabevi. 2013.

Sürelî Yayınlar

ARAZ, Yeliz Demir. “Akreditiflerde Kanunlar İhtilafı Meselesi”. **Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**. Y. 2002. S. 2. ss. 59-81.

BİRSEL, Mahmut T. “The Evolution of International Economic Order Towards The Organic Concept of Law”. **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**. C. IX. Y. 1977. S. 1. ss. 83-98.

BOZKURT, Tamer. “Teyitli Akreditife İlişkin Hukuk Genel Kurulu’ nun 18.12.2002 Tarih ve “E. 2002/12-1078, K. 2002/1072” Sayılı Kararının İrdelenmesi”. **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**. Y. 2008. S. 79. ss. 122-140.

BUMİN, Gaye ve Ünal SOMUNCUOĞLU. “Akreditif Hukukuna İlişkin Bazı Düşünceler”. **Güncel Hukuk Dergisi**. Y. 2007. S. 9. ss. 38-41.

DOĞAN, Vahit. “Teminat Akreditifleri”. **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**. C. VI. Y. 2002. S. 1,2. ss. 11-34.

DOĞANAY, İsmail. “Teyitli Akreditif ve Teyit Veren Bankanın Hukuki Sorumluluğu”. **Yaklaşım Dergisi**. Y. 7. S. 73 (Ocak 1999). ss. 62-65.

EĞİLMEZLER, Bedi. “Akreditif”. **Adalet Dergisi**. Y. 1965. S. 5-6. ss. 626-643.

EKŞİ, Nuray ve Nihayet DURUKANOĞLU. “Akreditife İlişkin Güncel Gelişmeler ve Akreditifle İlgili ICC Tarafından Yapılan Son Düzenlemeler”. **Legal Hukuk Dergisi**. Y. 2009. S. 82. ss. 3109-3122.

ELİTAŞ, Cemal. “Uluslararası Ticarete Akreditif ve Muhasebesi”. **Vergi Sorunları Dergisi**. Y. 2003. S. 176. ss. 192-214.

GÖĞER, Erdoğan. “Belgeli Akreditifin Hukukî Mahiyeti ve Yargıtay’ ın Bir İçtihadı”. **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**. C. IV. Y. 1968. S. 4. ss. 687-698.

ÖZAKMAN, H. Cumhur. “Havale İlişkinin Borçlar Hukuku Açısından İncelenmesi ve Kıymetli Evrak Hukukundaki Görünüşü”. **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**. C. XLI. Y. 1975. S. 1-2. ss. 255-297.

ÖZDAMAR, Demet Çelikleş. “Milletlerarası Ticaret Odası’ nın 1983’ de Gözden Geçirilen Belgeli Akreditif ile İlgili Yeknesak İlkeleri ve Teamülleri Işığında Belgeli Akreditif”. **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**. Y. 1990. S. 4. ss. 506-514.

ÖZKAN, Ömer, Hakan TUNAHAN ve Hasan DEMİR. “Avrupa Birliği-Türkiye ve Türki Cumhuriyetler Arasındaki Ticarete Kullanılabilecek Alternatif Bir Finansman Yöntemi: Karşılıklı Akreditif”. **İktisat, İşletme ve Finans: Mali ve Ekonomik Sorunlara Yönelik Aylık Yayın**. Y. 2004. S. 221 (Ağustos). ss. 114-123.

REİSOĞLU, Seza. “Hukuki Açıdan Akreditif ve 600 Sayılı Yeknesak Kurallar”. **Bankacılar Dergisi**. Y. 2008. S. 66. ss. 34-51.

SEVİMAY, Ayça. “Akreditife Uygulanacak Hukukun Tespiti”. **Maliye Maliye-İktisat-Hukuk Yazıları**. Y. 2001-2003. S. 73-78. ss. 69-111.

SOMUNCUOĞLU, Ünal. “Akreditif İşleminde Özellikle Türk İhracat Mevzuatı Açısından Yerel (Aracı) Bankaların İhracatçı Karşısındaki Hukuksal Durumu ve Sorumlulukları”. **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**. C. XII. Y. 1983. S. 1. ss. 51-62.

ŞİT, Banu. “Kanunlar İhtilâfi Hukukunda Akreditif ve Milletlerarası Ticaret Odası’ nın Akreditife İlişkin Yeknesak Kuralları”. **Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni**. C. XXI. Y. 2001. S. 1-2. ss. 75-123.

TOLUN, Osman. “Akreditifin Hukuki Mahiyeti”. **Adalet Dergisi**. Y. 1957. S. 3. ss. 266-280.

TOROSLU, M. Vefa. “Akreditif İşlemleri ve Muhasebesi”. **Vergi Sorunları Dergisi**. C. XVII. Y. 1998. S. 121. ss. 92-103.

ULUÇ, Mehmet R. “Borçlar Hukuku Açısından Akreditif”. **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**. C. III. Y. 1966. S. 3. ss. 432-478.

YENİARAS, Mustafa Cem. “Uluslararası Ticarete Akreditif ve Belge Karşılığı Ödeme”. **İstanbul Barosu Dergisi**. C. LXXX. Y. 2006. S. 1. ss. 107-137.

Elektronik Kaynaklar

AKINTÜRK, Turgut. “Şart ve Mükellefiyet Kavramları Üzerinde Bir İnceleme”. **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**. Y. 1970. S. 3-4. (Çevrimiçi) <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/322/3174.pdf>. (Erişim Tarihi: 02.03.2014).

<http://icc.tobb.org.tr/icct-kurulusyapi.php>. (Erişim Tarihi: 14.01.2014).

<http://www.hukukturk.com>

<http://www.iccwbo.org/news/brochures> (Erişim Tarihi: 14.01.2014).

<http://www.mevzuat.gov.tr>

<http://www.tdk.gov.tr> (Erişim Tarihi: 10.05.2013).

<http://www.turkhukukkurumu.org.tr/thl/metin/A.pdf>. (Erişim Tarihi: 10.05.2013).

<http://www.und.org.tr/download.php?id=332> (Erişim Tarihi: 20.07.2013).

ÖZEL, Sibel. “Akreditif İlişkisinde UTO Kurallarının (UCP 600) Bankalar Arası İlişkiye Etkisi”. (Çevrimiçi)

http://dosya.marmara.edu.tr/huk/Sempozyumyayinlari/ipekyolucanlaniyor/Prof.Dr.sibel_ZEL.pdf. (Erişim Tarihi: 10.02.2014).

PAZARCI, Hüseyin. “Uluslararası Hukuk ve Türk Hukukuna Göre Andlaşma Kavramı”. **Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni**. Y. 10. S. 1-2 (1990). (Çevrimiçi)

<http://dergipark.ulakbim.gov.tr/iuhmhob/article/download/1019003457/1019003064> (Erişim Tarihi: 15.01.2014).

Edite Edilen Kitapta Makale

KRING, F. Banu. “Milletlerarası Ticaret Odasının Akreditifle İlgili Son Düzenlemesi Yeknesak Kurallar 600 (UCP 600) ve Uygulamaya Getirdiği Bazı Yenilikler”. **Bilge Umar’ a Armağan**. Ed. Mustafa Alp. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları. 2010.

Sözlük

REDHOUSE KÜÇÜK EL SÖZLÜĞÜ. 33. b. İstanbul: Sev Matbaacılık ve Yayıncılık. 2012.

Yayınlanmamış Doktora Tezi

GİRAY, Fatma Ceyda. “Akreditifte Bankaların Hukuki Bakımdan Sorumlulukları”. (Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü Bankacılık Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi). İstanbul. 2009.